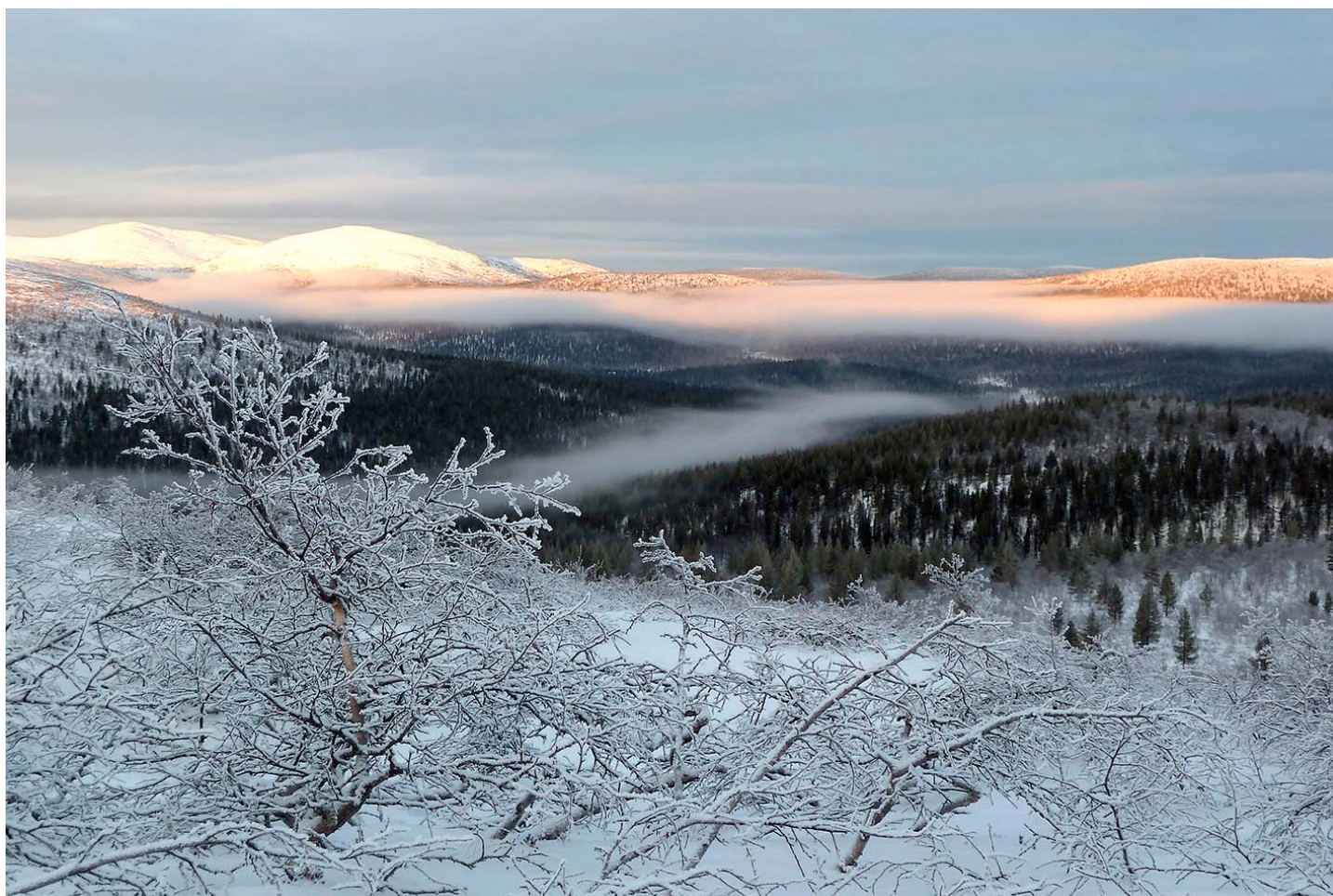

UK-álbmotmeahci, Soabbada luonddumeahci, Kemihaara meahcceguovllu sihke Vaaranaapa, Nalka-aapa ja Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlluid dikšun- ja geavahanplána

Översättning: Pimma Åhman.

Jorgalus: Jouni A. Vest.

Bearbmagovva: Petteri Polojärvi.

ISO 14001

© Meahciráđđehus, Vantaa 2017

ISSN-L 1796-2943

ISSN (neahttapreanttus) 1796-2943

ISBN 978-952-295-176-2 (pdf)

**UK-álbmotmeahci, Soabbada
luonddumeahci, Kemihaara
meahcceguovllu sihke Vaaranaapa,
Nalka-aapa ja Uura-aapa
jekkiidsuodjalanguovlluid dikšun- ja
geavahanplána**

METSÄHALLITUS

GOVVIDANSIIDU

ALMMUSTUHTTI	Meahciráđđehus	ALMMUSTUHTTINÁIGI	6.2.2017
DOAIMANADDI		DOHKKEHANBEAIVEMEARRI	2.9.2016
LUHTOLAŠVUOHTA	Almmolaš	DIÁRANUMMIR	MH 4056/2015/06.02.03
SUODJANGUOVLOTIIPA/ SUODJALANPROGRÁMMA	álbmotmeahcci, luonddumeahcci, meahcceguovlu, jekkiidsuodjalanguovlu, Natura 2000 - guovlu		
GUOVLLU NAMMA	UK-álbmotmeahcci, Soabbat, Kemihaara, Vaaranaapa, Nalka-aapa, Uura-aapa		
NATURA 2000-GUOVLLU NAMMA JA KODA	UK-álbmotmeahcci–Soabbat–Kemihaara FI1301701		
GUOVLOOVTTADAT	Lappi luonddubálvalusat		
DAHKKI(T)	Meahciráđđehus		
ALMMUSTUHTTIMA NAMMA	UK-álbmotmeahci, Soabbada luonddumeahci, Kemihaara meahcceguovllu sihke Vaaranaapa, Nalka-aapa ja Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlluid dikšun- ja geavahanplána		
ČOAHKKÁIGEASSU	<p>Dikšun- ja geavahanplána dahkkojuvvo álbmotmeahci ja luonddumeahci várás luonddu-suodjalánlága ja meahcceguovlolága vuodul. Álbmotmeahcci, luonddumeahcci ja jekkiidsuodjalanguovllut gullet seamma Natura-guvlui. Dikšun- ja geavahanplána dahkkojuvvo 10–20 jahkái hávil ja das meroštallojit ulbmilat ja doaibmabijut guovlluid vuodđudanulbmiliid ollašuhttin dihte. Plána beivendárbu guorahallojuvvo sullii 6 jagi gaskkaid ja dárbbu mielde plána guorahallojuvvo muđuige. Dárkilet doaibmabijut plána linnjemiid vuodul plánejuvvojit dárbbu mielde sierra doaibmabidjoplánain. Ovddit dikšun- ja geavahanplána UK-álbmotmeahci várás lea dahkkojuvvon 2001:s ja Kemihaara meahcceguovlui 1999:s.</p> <p>Plánenguovllu ollesviidodat lea sullii 310 000 hektára, mas UK-álbmotmeahci ossodat lea lagabui 255 000 hektára. Plánenguovlu lea Anára, Suovvaguoiikka ja Soađegiela gielddaid rájiid siste. Plánenguovllu viidodagas 63 % lea sámiiid ruovttuguovllus. Plánenguovlu sajáiduvvá Avvila, Kemin-Sompio ja Sámi bálgosiid guohtonguovlluide.</p> <p>Dikšun- ja geavahanplánas lea mielde dálá dili govvideapmi, mas identifiserejuvvojit guovlu suodjalan- ja kulturárvvut. Dálá dili govvideami vuodul sáhtá árvvoštallat dán guvlui čuoheci guovddáš áitagiid ja ovdanbuktit doaibmabijuid daid dusten dihte. Ulbmila ásaheamis ovdanbuktojuvvo, mo doaibmabijuid ollašuvvan čuvvojuvvo, ja daid váikkusat ja váikkuhanviidodat árvoštallojit. Ollašuhttimii leat čohkkejuvvon Meahciráđđehusa vástidanvuloš doaibmabijut ja daid resursadárbbut.</p> <p>Plána vuodđuduvvá lágaide ja ásaheasaide, guovllus dahkkojuvvon čielggadusaide, báikkialdefitnamiidda, báikkálaš ássiid ja čanasjoavkkuid oainnuide sihke Meahciráđđehusa ja Sámedikki gaskasaš ráđđádallamiidda. Plána várás ásaheavvui ovtasbargojoavku, masa bovdejuvvojedje ovddasteaddjit sierra čanasjoavkkuin. Sámediggi nammadii plána doarjjan sierra Akwé: Kon bargojoavku válmmaštallat rávvagiid mielde dahkkojuvvon doaibmabijuid dikšun- ja geavahanplána dahkamis.</p> <p>Plána nuppástusat gusket eanaš álbmotmeahci avádatjuhkui, sihkelastimii, dálvvi- ja geasiáigasaš meahccejohtalussii ja riidemii.</p> <p>Birasministeriija dohkkehii dikšun- ja geavahanplána 2.9.2016. Dohkkehuvvon plána vuodul dahkkojuvvo ođđa ortnetnjuolggadus UK-álbmotmeahci várás ja dárbbu mielde ođasmahttojuvvo Soabbada luonddumeahci várás.</p>		
ČOAVDDASÁNI	dikšun- ja geavahanplána		
EARÁ DIEĐUT	Plána leaba čállán Esa Härkönen, Markku Seppänen, Pirjo Seurujärvi, Sakari Kankaanpää, Aini Magga, Tiina Aikio, Antero Aikio, Saara Tynys ja Pertti Itkonen		
RÁIDDU NAMMA JA NUMMIR	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja 144		
ISSN-L ISSN (INTERNETPREANTTUS)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-295-176-2
SIIDOLOHKU	167 s.	GIELLA	suomagiella
GOASTTIDEADDJI	Meahciráđđehus	PRENTENBÁIKI	
JUOHKKI	Meahciráđđehus, luonddubálvalusat	HADDI	

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	6.2.2017
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	2.9.2016
LUOTTAMUKSELLISUUS	julkinen	DIAARINUMERO	MH 4056/2015/06.02.03
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, luonnonpuisto, erämaa-alue, soidensuojelualue, Natura 2000 -alue		
ALUEEN NIMI	Urho Kekkosen kansallispuisto, Sompio, Kemihaara, Vaaranaapa, Nalka-aapa, Uura-aapa		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	UK-puisto–Sompio–Kemihaara FI1301701		
ALUEYKSIKKÖ	Lapin luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Urho Kekkosen kansallispuiston, Sompion luonnonpuiston, Kemihaaran erämaa-alueen sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelma laaditaan kansallispuistolle ja luonnonpuistolle luonnonsuojelulain ja erämaa-alueelle erämaalain perusteella. Kansallispuisto, luonnonpuisto ja soidensuojelu-alueet sisältyvät samaan Natura-alueeseen. Hoito- ja käyttösuunnitelma tehdään 10–20 vuodeksi kerrallaan ja siinä määritellään tavoitteet ja toimenpiteet alueiden perustamistavoitteiden toteuttamiseksi. Suunnitelman ajantasaisuutta tarkastellaan noin 6 vuoden välein ja tarvittaessa suunnitelmaa tarkastellaan muulloinkin. Tarkemmat toimenpiteet suunnitelman linjausten perusteella suunnitellaan tarvittaessa erillisissä toimenpidesuunnitelmissa. Edellinen hoito- ja käyttösuunnitelma Urho Kekkosen kansallispuistoon on vuodelta 2001 ja Kemihaaran erämaa-alueelle vuodelta 1999.</p> <p>Suunnittelualueen kokonaispinta-ala on noin 310 000 hehtaaria, josta Urho Kekkosen kansallispuiston osuus on lähes 255 000 hehtaaria. Suunnittelualue sijoittuu Inarin Savukosken ja Sodankylän kuntien alueelle. Suunnittelualueen pinta-alasta 63 % sijoittuu saamelaiden kotiseutualueelle. Suunnittelualue sijoittuu Ivalon, Kemin-Sompion sekä Lapin paliskuntien laidun-alueille.</p> <p>Hoidon ja käytön suunnittelu sisältää nykytilan kuvauksen, jossa tunnistetaan alueen suojele- ja kulttuuriarvot. Nykytilan kuvauksen perusteella voidaan arvioida alueeseen kohdistuvia keskeisiä uhkia ja esittää toimenpiteitä niiden torjumiseksi. Tavoitteen asettelussa esitetään, kuinka toimenpiteiden toteutumista seurataan ja niiden vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan. Toteutukseen on koottu Metsähallituksen vastuulla olevia toimenpiteitä ja niiden resurssitarpeita.</p> <p>Suunnitelma perustuu lakeihin ja asetuksiin, alueella tehtyihin selvityksiin, maastokäynteihin, paikallisten asukkaiden ja sidosryhmien esittämiin näkemyksiin sekä neuvotteluihin saamelaiskäräjien kanssa. Suunnitelmaa varten perustettiin yhteistyöryhmä, johon kutsuttiin edustajat eri sidosryhmistä. Saamelaiskäräjät nimesi suunnitelman tueksi erillisen Akwé: Kon -työryhmän valmistelemaan ohjeiden mukaisia toimenpiteitä hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa.</p> <p>Pääasialliset muutokset suunnitelmassa koskevat kansallispuiston vyöhykejakoja, pyöräilyä, talvi- ja kesäajan maastoliikennettä ja ratsastusta.</p> <p>Ympäristöministeriö hyväksyi hoito- ja käyttösuunnitelman 2.9.2016. Hyväksytyt suunnitelman perusteella laaditaan uusi järjestyssääntö Urho Kekkosen kansallispuistoon ja tarvittaessa Sompion luonnonpuistoon.</p>		
AVAINSANAT	hoito- ja käyttösuunnitelmat		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman ovat kirjoittaneet: Esa Härkönen, Markku Seppänen, Pirjo Seurujärvi, Sakari Kankaanpää, Aini Magga, Tiina Aikio, Antero Aikio, Saara Tynys ja Pertti Itkonen		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 144		
ISSN-L ISSN (VERKKOJULKAISU)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-295-176-2
SIVUMÄÄRÄ	167 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	6.2.2017
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	2.9.2016
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	MH 4056/2015/06.02.03
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/ SKYDDSPROGRAM	nationalpark, naturreservat, ödemarksområde, myrskyddsområde, Natura 2000-område		
OMRÅDETS NAMN	Urho Kekkonen nationalpark, Sompio, Kemihaara, Vaaranaapa, Nalka-aapa, Uura-aapa		
NATURA 2000-OMRÅDETS NAMN OCH KOD	UK-parken–Sompio–Kemihaara FI1301701		
REGIONENHET	Lapplands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Urho Kekkonens nationalpark, Sompio naturreservat, Kemihaara ödemarksområde samt Vaaranaapa, Nalka-aapa och Uura-aapa myrskyddsområden		
SAMMANDRAG	<p>Skötsel- och användningsplanen har utarbetats för nationalparken och naturreservatet enligt naturvårdslagen och för ödemarksområdet enligt ödemarkslagen. Nationalparken, naturreservatet och myrskyddsområdena ingår alla i samma Naturaområde. Skötsel- och användningsplanen uppgörs för 10–20 åt gången, och i den fastställs mål och åtgärder för hur man kan uppnå syftena för inrättandet av dessa skyddsområden. Planen uppdateras vart sjätte år och vid behov även vid andra tillfällen. Noggrannare åtgärder som följer riktlinjerna i planen tas fram vid behov i separata åtgärdsplaner. Den föregående skötsel- och användningsplanen för Urho Kekkonens nationalpark är från år 2001 och motsvarande plan för Kemihaara ödemarksområde från år 1999.</p> <p>Totalarealen för planeringsområdet är ca 310 000 hektar, varav Urho Kekkonens nationalpark upptar nästan 255 000 hektar. Planeringsområdet ligger i Savukoski och Sodankylä kommuner. Hela 63 % av planeringsområdets totalareal ligger inom samernas hembygdsområde. Inom planeringsområdet finns beten som hör till Ivalo, Kemi-Sompio och Lapplands renbeteslag.</p> <p>Skötsel- och användningsplanen omfattar en beskrivning av nuläget, där man presenterar planeringsområdets skydds- och kulturvärden. Utgående från beskrivningen av nuläget görs en bedömning av de centrala hoten mot området och föreslås åtgärder för att förebygga hoten. I kapitlet Måluppställning presenteras hur man följer upp hur åtgärderna förverkligas och bedöms åtgärdernas effekter samt verkningsfullhet. I kapitlet Förverkligande presenteras de åtgärder som Forststyrelsen ansvarar för och resursbehovet för dessa.</p> <p>Planen baserar sig på lagar, förordningar, utredningar gjorda i området, fältbesök, lokala invånarens och intressentgruppers åsikter samt förhandlingar med sametingen. För uppgörandet av planen tillsattes en arbetsgrupp, till vilken kallades representanter för olika intressentgrupper. Sametingen utsåg en separat Akwé: Kon-arbetsgrupp som deltar i utarbetandet av skötsel- och användningsplanen genom att ta fram åtgärder som följer riktlinjerna.</p> <p>De huvudsakliga ändringarna i planen gäller zonindelningen av nationalparken, cykling, terrängtrafiken under sommaren och under vintern samt ridning.</p> <p>Miljöministeriet fastställde skötsel- och användningsplanen 2.9.2016. Utgående från den fastställda planen utarbetas en ny ordningsstadga för Urho Kekkonens nationalpark och vid behov för Sompio naturreservat.</p>		
NYCKELORD	skötsel- och användningsplan		
ÖVRIGA UPPGIFTER	Planen har utarbetats av: Esa Härkönen, Markku Seppänen, Pirjo Seurujärvi, Sakari Kankaanpää, Aini Magga, Tiina Aikio, Antero Aikio, Saara Tynys och Pertti Itkonen		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie C 144		
ISSN-L ISSN (ONLINE)	1796-2943 1796-2943	ISBN (PDF)	978-952-295-176-2
SIDANTAL	167 s.	SPRAK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	

SISDOALLU

DÁLÁ DILI GOVVIDEAPMI	11
1 Plánenguovllu govvideapmi ja plánendilli	11
2 Vuodđudanulbmil	18
3 Jápma luondu: čázádagat ja geologiija	19
4 Natura 2000 -luondotiipat	23
5 Šlájat	32
6 Kulturárbi	34
7A Luonddu lustageavaheapmi: vánddardeapmi ja luondduturisma	42
7B Luonddu lustageavaheapmi: oahpistandieđiheapmi	53
8 Meahccegeavaheapmi: dálá dilli	55
9 Dutkan	57
10 Luondduriggodagaid eará geavaheapmi, servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat	59
10b Boazodoallu	61
GUOVDDÁŠ ÁRVVUT JA ÁITAGAT	65
11 Guovddáš suodjalan- ja geavahanárvvut sihke áitagat	65
ULBMILA ÁSAHEAPMI	69
12 Áitagiid dusten, váikkuhusaid árvvoštallan ja čuovvun	69
13A Avádatjuohku: Vánddardan- ja luondduturismaavádat	86
13B Avádatjuohku: Boaittoealeavádat	87
13C Avádatjuohku: Ráddjen- ja luondduárvoavádat	88
OLLAŠUHTTIN	90
14 Luonddu- ja kulturárbesuodjaleami doaibmabijut	90
15 Luonddu lustageavaheapmi: vánddardeami ja luondduturisma doaibmabijut	92
16 Meahccegeavaheami doaibmabijut	95
17 Luondduriggodagaid ja guovlluid eará geavaheami doaibmabijut	97
17b Boazodoalu doaibmabijut	104
18 Hálldahus	105
19 Resurssat	108
20 Oassálastin	110
GÁLDUT	113
ČUVVOSAT	
Čuovus 1 Plánenguovllu šládjalogahallan	116
Čuovus 2 Eanagoddelávvakárttat	122
Čuovus 3 Riikkadási guovlluideavahanulbmilat	123
Čuovus 4 Čoahkkáigeassu čálalaš árvalusaidaddima máhcahagas	125
Čuovus 5 Birasministeriija nannenbreivi	163

ČOAHKKÁIGEASSU

Plánenguovllu namma, sajádat ja viidodat

Plánenguovlui gullet UK-álbmotmeahcci, Soabbada luonddumeahcci, Kemihaara meahcceguovlu sihke Vaara-naapa, Uura-aapa ja Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovllut. Ollesviidodat lea 310 404 ha.

Anára, Suovvagoikka ja Soađegili gielddaid rájiid siste.

I Dálá dili govvideapmi

63 % guovllus gullá sámiid ruovttuguvlui.

Plánenguovllu čázádagat gullet golmma čázádatguvlui.

Luondotiippain viidásepmosat leat luondduvuovddit, áhpejeakkit, duottarguolbanat ja lagešvuovddit.

Plánenguovllus leat valjis kulturárbečuožahagat.

Álbmotmeahcis leat sullii 300 000 fitnama jahkásaččat. Eanaš fidnojuvvo lagasguovllus, Suoločielggi–Kiilopää turismaguovllus, gos leat fuolahuvvon láhttut, geasi áigge fas leat valjis bálgát daidda gullelaš dolastallanbáik-kiiguin ja beaivestobuiguin. Ng. beaivevánderdeaddjit leatge stuorámuš joavkun álbmotmeahcis vánderdeaddjiin. UK-álbmotmeahcci fállá maidái erenoamáš buriid vejolašvuođaid ollu gáibideaddji meahcevánderdeapmái.

Álbmotmeahcis lea meahcebidvoriekti dušše gieldda ássiin gielddasteaset. Soabbada luonddumeahcis meahcebidvu lea gildojuvvon. Eará plánenguovlui Meahciráđdehus sáhtta mieđihit bivdobiid. Guolástus muddejuvvo UK-álbmotmeahci guolástannjuolggadusa vuodul, mii lea fámus 2014–2016.

Plánenguovlu lea leamaš ja lea ainge mávssolaš dutkanguovlu mánggain dutkamiin.

Avvila, Sámi ja Kemi-Sompio bálgosiid bohccot orodit plánenguovllus. Plánenguovlu lea dehálaš guottetguovlu (Avvila bálggus) ja dálveguohtonguovlu (Sámi ja Kemi-Sompio bálgosat). Bálgosiid iežaset doaimma govvideamit gávdnojit skovis 10 Boazodoallu.

II Guovddáš árvvut ja áitagat

LUONDDUÁRVVUT:

Luondodirektiivva luondotiipat
Ekovuogádagat
Áitojuvvon šaddo- ja eallišlájat
Luondodirektiivva šlájat

KULTURÁRVVUT:

Mávssolaš vistit
Arkeologalaš čuožahagat
Sámekultuvra
Báikkálaškultuvra

DUTKAN- JA ČUOVVUNMEARKKAŠUPMI, ÁRVVUT:

Dutkanmearkkašupmi

EALÁHUSGEAVAHEAPMI, ÁRVVUT:

Luonddu ja kulturčuožahagaid lustageavaheapmi
Boazodoallu
Turismma fitnodatdoaimma

III Ulbmila ásaheapmi

Plána mihttomearit

Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun.

Mihttomearri 2: Skálžžu lassáneami dorvvasteapmi.

Mihttomearri 3: Huksenárbbi seailun.

Mihttomearri 4: Arkeologalaš čuožahagaid seailun.

Mihttomearri 5: Skálžpopulašuvnnaid seailun.

Mihttomearri 6: Sáme kultuvrra vejolašvuođaid dorvvasteapmi.
Mihttomearri 7: Meahciráđđehusa bajásdoallan, lustageavaheaddjiid várás oaivvilduvvon johtolagaid ja ráhkadusaid ollisvuohta bissu geasuheaddjin ja dorvvolažžan. Luondduovdagiid dorvvasteapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 1: Luonddusjohtima vejolašvuođaid lasiheapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 2: Luondduturisma doaibmavejolašvuođaid ovddideapmi riikkaidgaskasaš dássái.
Ovddidanvejolašvuohta 3: Luondduguovddážiid ovddideapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 4: Doallánjoga luosa máhcaheapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 5: Šládja- ja luondotiipadieđuid lasiheapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 6: Kulturárbedieđuid buvttandahkan luondduturismmas.
Ovddidanvejolašvuohta 7: Álbmotmeahci čalmmustahttima ja luondodieđuid fidnenvejolašvuođaid buorideapmi.
Ovddidanvejolašvuohta 8: Eurohpámádjiga máhcaheapmi.

Mihttomeriid ja ovddidanvejolašvuođaid váikkuhusaid árvvoštallan ja čuovvun.

Plánenguovllu višuvdna

Avádatjuogo guovddáš čovdosat

Vánddardan- ja luondduturismaavádat: Suoločielgi–Kiilopää, Tankavaara, Njuohttejohka.

Boaittoealeavádat Koilliskaira (eanaš oassi guovllus).

Ráddjenavádat: Soabbada luonddumeahcci, rádjeavádat.

IV Ollašuhthin ja doaibmajut

Luonddusuodjaleapmi

Skálžoinventeremat, eará šládjainventeremat.

Huksenárbbi ordnen. Arkeologalaš čuožáhagaid dikšun.

Arkeologalaš ja sámeárbečuožáhagaid inventeremat dálá resurssaid olis.

Luonddu lustageavaheapmi

Sihkkelastit oážžu buot merkejuvvon johtolagaid mielde sihke daid johtolagaid mielde, mat meroštallojit sierra. Dálvesihkkelastin lea vejolaš oppa plánenguovllus earret fuolahuvvon láhttuid ja Soabbada luonddumeahci johtolagaid olggobeale guovllu (gč. skovvi 15).

Nannejuvvo Suoločielgi–Rumakuru–Luulampi -johtolat ja ordnejuvvojit ja ođasmahttojit luonddubálgát.

Huksejuvvo Suoločielggi lahkossii mánggabealat orustansadji luondduturisttaid ja vánddardeaddjiid dárbbuide sihke orustansadji Suovvaguokka Rakitsai.

Bálvalanstohtoárvalus: Ovddiduvvojit bálvalandoaibmamálla ja -ráhkadusat.

Ordnejuvvojit álbmotmeahci stobut ja rievdaduvvo dárbbu mielde stobuid geavahanvuohki ja ovddiduvvo álbmotmeahci hivsset- ja bázahusfuolahus.

Jotkojuvvo dálá vuohki, man mielde Meahciráđđehus sáhtta mieđihit lobiid fuolahuvvon čuoiganvánddardemiid lágideapmái. Dálvevánddardemiin álbmotmeahci muhtun láigo- ja värrenstobut sáhttet leat oasi dálvvis fitnodagaid/ovttastusaid anus.

Lea vejolaš mieđihit lobiid áššehasaid mohtorgielkásáhtosteapmái gaskii Kaksalauttanen–Kopsusjärvi 15.3. rádjai. Sáhtta mieđihit lobiid áššehasaid mohtorgielkásáhtosteapmái gaskii Tankavaara–Jorpulipää, gaskii Kaksalauttanen–Niilanpää duottarguovlu, gaskii Tankavaara–Jorpulipää ja gaskii Kemihaara–Korvatunturinmura.

Álbmotmeahci guora manni beanavuodjinjohtolat (johtolat Pieravaara birra) bisuhuvvo.

Dorjojuvvo fitnodagaid bálvalanbuktagiid ovddideapmi lápmásiidda.

Ovddiduvvojit geasiáigásaš meahcevánndardanbuktagat ovttrasáđiid turismafitnodatolbmuiquin ja buoriduvvojit Njuohttejoga meallunvejolašvuođat.

Suoločielggi bálvalanguovddáš Kiehinen sirdojuvvo ođđa doaibmalanjaide ja Tankavaara luondduguovddáš ovddiduvvo sierra plána mielde.

Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduottar, ovttasbargu gielddain ja vuovdedoalun.

Heaittihuvvojit turismabálvalanjohtolagat Tankavaara–Kiilopää ja Suoločielgi–Kivipää.

Lasihuvvo sesonjaáigásaš meahceoahpisteapmi Suoločielgi–Kiilopää vánddardan- ja luondduturismaavádagas.

Lasihuvvojit sámeielat nammagalbbat stobuide.

Hutkojuvvo mobiilaoahpisteapmi ee. kulturárbečuozáhagaide.

Ođasmahtto ja dahkkojuvvo oktílažžan álbmotmeahci oahpistanbálvalus meahcis ja geaidnoguorain.

Hutkojuvvojit alladássásaš johtolatgovvideamit ja sisdoalut guovddáš johtolagaide lundui.fi-siidduide, bálvalanbáikkiide ja turismafitnodagaide.

Meahcegeavaheapmi

Ráddjejuvvojit ájarávddu gávdnonsajit dálá leavvanviidodahkii.

Bargojuvvo viššalit Doallánjoga luosa máhchanáššiin.

Lágiduvvo johtti dápmotnáli jeavddalaš čuovvun.

V Birasváikkuhusaid árvvoštallan

Plána ekologalaš váikkuhusat leat positiivvalaččat. Plánenguovllu luonddudilálašvuohta lassána, luondotiippaid ja šlájjaid eallindilálašvuođat seilot ja juoba buorránit. Sosiokulturrálaš váikkuhusat leat positiivvalaččat: olgolihkadan- ja vánddardanvejolašvuođat buorránit. Ekonomalaš váikkuhusaid lea váttis árvvoštallat, muhto várra lea positiivvalaš váikkuhus, dasgo galledeaddjimeari geahččalit bajidit ja luondduturismma vejolašvuođaid ja guovllu geasuhusa buoridit.

VI Plána čuovvun

Dikšun- ja geavahanplána ollašuttima ja váikkuhusaid čuovvun čađahuvvo 5, 10 ja 15 jagi geažes dán plána gárvvásmuvvama rájes. Seamma oktavuodas guorahallojuvvo plána beivendárbu.

Lassedieđut plánemis

Dikšun- ja geahanplánii guskevaš guovllu eanageavaheami guhkesáiggi strategijjalaš plána ja linnjen. Dainna geahččalit ollašuttit lágain mearriduvvon vuodđudanulbmiliid lassin guovllu dikšumii ja geavaheapmái áshuvvon ulbmiliid. Dáinna plánain oktiiveivehuvvojit luonddusuodjaleami, lustageavaheami ja guovllu eará geavaheami ulbmilat. Plánabadi lea sullii 15 jagi.

Dikšun- ja geavahanplánen lea Meahciráđđehusa ja birashálddahusa prinsihpaid mielde dáhpáhuvi oassálasti plánen. Oassálastindilálašvuođat ja máhchatvejolašvuođat lágiduvvojit oppa plánenproseassa áigge. Ulbmilin lea ožžut nu ollu go vejolaš dieđuid, máhtuid ja oainnuid dikšun- ja geavahančovdosiid vuodđun. Ságastallama vuodul geahččalit ožžut ulbmiliidda ja doibmii oppalaš dohkkeheami ja láhcit bissovaš ovttasbarggu ja vuorováikkuhusa sierra doaibmiid gaskkas.

DÁLÁ DILI GOVVIDEAPMI

1 Plánenguovllu govvideapmi ja plánendilli					
Vástoproseassa	Guovlluid stivren	Kárta	☒	Govva 1. Plánenguovllu ja dan lahkosiid váldoeanageavahanluohkát	
Čilgehus	Dán skovis addojuvvo oppalašgovva plánenguovllus, eanageavaheami dálá dilis, lávvaplánemis ja eanageavaheami eará plánemis, sámiid ruovt-tuguovloáššiin ja plánendilis. Skovvi lámhá vuodu eará fáttáid gieđahallamii, mat ovdanbuktojuvvojit mannelis.				
Plánenguovllu namma	UK-álbmotmeahcci, Soabbada luonddumeahcci, Kemihaara meahcceguovlu sihke Vaaranaapa, Uura-aapa ja Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovllut			Viidodat (ha)	310 404
				Mas čázit (ha)	2 921
Eanagoddi	Lappi	Gielda	Anár, Suovvaguoika, Soađegilli		

Plánenguvlui gullet Natura 2000 -guovllut					
Namma	Koda	Guovllu ol-lesviidodat (ha)	Tiipa ¹	Ollašuhttinvuohki	Plána gokčevašvuotta
UK-álbmotmeahcci–Soabbat–Kemihaara	FI 130 1701	309 771	SCI, SPA	Luonddusuodjalanláhka, meahcceguovloláhka	Plána gokčá oppa Natura-guovllu

¹ SPA = Special Protection Area = sierra suodjalanguovllut, mat čohkkejuvvojit loddedirektiivva vuodul; SCI = Sites of Community Importance = EU:a mielas dehálaš guovllut, mat nammaduvvojit luonddodirektiivva vuodul ja main čohkkejuvvo SAC = Special Area of Conservation = sierra suodjalandoaimmaid guovlu, mii čohkkejuvvo luonddodirektiivva vuodul.

Plánenguovllu eanageavaheapmi							
	Stáhtaeatnamiid suodjalanguovllut	Váldoe-anageava-hanluohkká	Suodjalan-guovlotiipa	Vuodđudan áigemearri	Viidodat (ha)	Ortnetnjuolggadus addojuvvon (bvm)	
Vuodđuduvvon suodjalanguovllut	UK-álbmotmeahcci	202	Álbmotmeahcci	4.3.1983 (83/228), 22.3.1991 (91/565)	254 696	4.9.2007	
	Soabbada luonddumeahcci	201	Luonddumeahcci	21.12.1956 (56/634) 18.12.1981 (81/932)	17915	14.8.2006	
	Kemihaara meahcceguovlu	302	Meahcceguovlu	17.1.1991 (62/1991)	30186	-	
	Vaaranaapa jekkiidsuodjalanguovlu	205	Jekkiidsuodjaleapmi	30.9.1988 (88/851)	3481	-	
	Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlu	205	Jekkiidsuodjaleapmi	30.9.1988 (88/851)	2246	-	
	Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovlu	205	Jekkiidsuodjaleapmi	30.9.1988 (88/851)	1543	-	
	Priváhta suodjalanguovllut (PSG)				St	Viidodat (ha)	
	Priváhta suodjalanguovllut priváhtaeatnamiin				-	-	
	Stáhta priváhta suodjalanguovllut				-	-	
	Eará vuodđuduvvon guovllut				-	-	
Suodjaleapmái várrejuvvon stáhta guovllut	Tiipa	Eanageava-hanluohkká	St		Viidodat (ha)	Lassedieđut	
	Vaaranaapa Natura	211	-		43	Ng. Natura-stielas guovllu ráji alde.	
	Uura-aapa Natura	211	-		84	Ng. Natura-stielas guovllu ráji alde.	
	Nalka-aapa Natura	211	-		12	Ng. Natura-stielas guovllu ráji alde.	
	UK-álbmotmeahcci Natura	211	-		198		
Plánenguvlul gullevaš eará čuožahagat	Namma, tiipa	Váldoe-anageava-hanluohkká	St		Viidodat (ha)	Lassedieđut	
	-						
	-						

Riikkaidgaskasaš čatnaseamit ja suodjalanprográmmat		
	Tiipa	Lassedieđut
-	-	-
Sámiid ruovttuguovlu		
Plánenguovlu lea sámiid ruovttuguovllus		Lassedieđut
☒ Muhtun muddui	☐ Ollásit	
<p>Plánenguovllu viidodagas 63 % gullá sámiid ruovttuguvlui. Anára gildii gullevaš oassi gullá ollásit sámiid ruovttuguvlui. Soađegili gildii gullevaš plánenguovllu oassi gullá measta ollásit sámiid ruovttuguvlui. Suovvaguoikka gildii gullevaš plánenguovlu ii gula sámiid ruovttuguvlui.</p> <p>Sámiid vuodđolágalaš kultuvrralaš ja gielalaš iešstivrejumi ollašuttá Sámediggi (974/1995). Sámediggi dikšu sámedigilli ja -kultuvrii gullevaš áššiid ja sámiid álgoálbmotsajádahkii guoskevaš áššiid. Sámediggi ovddasta sámiid riikkadási ja riikkaidgaskasaš ovttasbarggus. Riikkaidgaskasaš ja riikkadási láhkamearrádusaid geatnegahttimat galget váldjuvvot vuhtii DGP:a dahkamis ja dan váikkuhusaid árvvoštallamis. Vuodđolága (PeL) 17 §:a 3 momantta mielde sámiin lea álgoálbmogin vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežaset giela ja kultuvrra. Jearaldat lea sámiid vuodđovuogitvuođas iežaset gillii ja kultuvrii. Vuodđolága 17 §:a 3 momanttas oavvilduvvon sáme kultuvran adnojuvvojit stáđásmuvvan vuogi mielde ee. boazodoallu, guolástus (HE 309/1993 vp ja PeVL 32/20 10 vp). Luonddusuodjalanlága 16 §:a mielde sámiid ruovttuguvlui gullevaš álbmot- ja luonddumehcin galget dorvvastuvvot sáme kultuvrra bajásdoallan- ja ovddidaneavttut.</p> <p>Biodiversitehtasoahpamuš (SopS 78/1992) geatnegahtá riikkaid dorvvastit sámiid luonddu mánggahápmásašvuhtii guoskevaš árbevirolaš dieđuid, virolašvuodaid ja innovaš-uvnnaid seailuma sihke dorvvastit árbevirolaš luonddugeavaheami (artihkkalat 8j ja 10c). Soahpamuša artihkkala 8(j) ollašuttin dihte biodiversitehtasoahpamuša 5. oasse-beallečoahkkin lea dohkkehan eaktodáhtolaš Akwé: Kon rávvagiid. Akwé: Kon- rávvagiid ulbmilin lea dorvvastit luonddu mánggahápmásašvuoda seailuma ja álgoálbmotkultuvrraid luonddogaskavuoda ja árbevirolaš dieđuid seailuma. Suomas Akwé: Kon -rávvagat leat oavvilduvvon heivehuvvot sámiid ruovttuguovllus dakkár fitnuid ja plánaid kultuvrralaš, birrasii guoskevaš ja sosiálalaš váikkuhusaid árvvoštallamis, mat sáhttet váikkuhit sáme kultuvrii, -ealáhusaide ja sámi kulturábái. Dáid rávvagiid mielde plánaid ja fitnuid dahkan galggašii vuodđuduvvat álgoálbmogiid dárbbuide ja oainnuide. Álgoálbmogat galggašedje oassálastit fitnu buot muttuide plánemis gitta ollašuttimii ja čuovvumii. Meahciráđdehusas lea bissovaš málle Akwé: Kon -rávvagiid heivehan dihte.</p> <p>Sámedikki nammadan ng. Akwé:Kon: -joavku oassálastá plánenbargui oppa proševtta áigge. Akwé: Kon -joavku oassálastá plánenbargui nu, ahte doallá čoahkkimiiddis ja oassálastá ovttasbargojoavkku čoahkkimiidda. Dát joavku árvvoštallá oppa plánenproseassa sihke sámiid luonddu mánggahápmásašvuhtii guoskevaš árbevirolaš dieđuid ja luonddugeavaheami vuhtiváldima DGP:a dahkamis.</p> <p>Riikkavuloš- ja politihkalaš rivttiide guoskevaš oktasašsoahpamuš (SopS 7-8 /1976) geatnegahtá dorvvastit sámiide vuoigatvuođa návddašit iežaset kultuvrras (artihkal 27)*. Eurohpá Ráđi vehádatrápmasoahpamuša (SopS 2/1998) 5. artihkkalis soahpamušbealit čatnasit ovddidit dárbbášlaš dilálašvuodaid, vai čearddalaš vehádagaide gullevaš olbmot sáhttet bajásdoallat ja ovddidit iežaset kultuvrra sihke bisuhit iežaset identitehta mávssolaš vuodđoáššiid namalassii sin oskku, giela, virolašvuodaid ja kulturábbi.</p> <p>Eurohpá Ráđi duovddaoktasašsoahpamuša (SopS 14/2006) artihkal 5 geatnegahtá identifiseret duovdagiid mávssolaš oasi olbmuid birrasis, oktasaš kultur- ja luondduárbbi mánggahápmásašvuoda ovdanboahdinvuohkin ja identitehta vuodđun sihke dahkat ja ollašuttit namuhuvvon sierradoaimmaiguin duovddasuodjaleapmái, -dikšumii ja -plánemii oavvilduvvon duovddapolitihka.</p> <p>ON:a álgoálbmotjulggaštusa 32 artihkkala mielde álgoálbmogiin galggašii leat vuoigatvuohta mearridit ja ovddidit mávssolaš ulbmiliid ja doaimbavugiid iežaset eatnamiid dahje guovlluid ja iežaset eará luonddurigodagaid ovddideami dahje geavaheami várás. Julggaštusa 32 artihkkala mielde álgoálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit ja ovddidit deháleamos ulbmiliid ja doaimbavugiid iežaset eatnamiid dahje guovlluid ja iežaset eará luonddurigodagaid ovddideami dahje geavaheami várás.</p>		

* Kp soahpamuš 27 artihkal: "Dain riikkain, main leat čearddalaš vehádaga, dakkár vehádagaide gullevaš olmuin ii oáččo biehttalit vuoigatvuođa ovttas iežaset joavkku eará lahtuiguin návddašit iežaset kultuvrras, dovddastit iežaset oskku ja eallit dan mielde dahje geavahit iežaset giela."

Lávvaaplánen ja eanageavaheami eará plánen			
Lávva dahje plána	Dohkkehan-jahki	Gokčevašvuhta	Plánenguvlui guoskevaš merkejumit plánas
Davvi-Lappi eanagoddelávva	2007	Anár, Soađegilli	<p>SL (luonddusuodjalanguovlu) Álbmotmeahcci, luonddumeahcci ja jekkiidsuodjalan-guovllut.</p> <p>ma (Kulturbirrasa ja duovdaga gáhttema dáfus dehálaš guovlu) 5941 Tankavaara, 5957 Náttášduottar, 5058 Luirojávri ja Uhca-Luirojávri.</p> <p>SR (Vistesuodjalanguovlu) 3072 Suomujoki nuortalašgieddi sihke Oskarinjärvi ja Oskarinkoski nuortalašgieddi, 3076 Rájijovsseba ássangieddi, 3079 Rumakuru beaivestobut.</p> <p>sa (Sámiid ruovttuguovlu).</p> <p>mv (Turismma geasuhusguovlu, turismma ja lustageavaheami ovddideami čuo-záhatguovlu) 8402 Suoločielgi-Avvil, 8407 Vuohčču-Burynomohkki.</p> <p>SM (Dološmuitoguovlu) 3532 Nattushaara.</p> <p>RM (Turismabálvalusaid guovlu) 1425 Tankavaara.</p> <p>Olgolihkadanjohtolat guovllu čađa.</p> <p>Kulturhistorjjálaččat dahje duovddalaččat mearkkašahti geaidnu dahje johtolat.</p>
Nuorta-Lappi eanagoddelávva	2004	Suovvaguoika	<p>SL (luonddusuodjalanguovlu). Álbmotmeahcci ja jekkiidsuodjalanguovllut.</p> <p>Se (meahcceguovlu) Meahcceguovlu.</p> <p>Olgolihkadanjohtolat guovllu čađa.</p>
Meahciráđđehusa plána	Dohkkehan-jahki	Gokčevašvuhta	Plánenguvlui guoskevaš merkejumit plánas
UK-álbmotmeahci dikšun- ja geavahan-plána	2001	UK-álbmotmeahcci	-
Kemihaara meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána	1999	Kemihaara meahcceguovlu	-
Davvi-Lappi luondduriggodatplána 2012-2021	2103	Anára, Ohcejoga ja Eanodaga gielddaid sihke Soađegilli gielddas Kuutua guovllu eatnamat ja čázit, maid Meahciráđđehus hálldaša.	Guovllu geavaheapmi stivrejuvvo vuosttažettiin dikšun- ja geavahanplánaid sihke suodjalanguovlluid dikšuma ja geavaheami prinsihpaid vuodul.
Nuorta-Lappi luondduriggodatplána 2006-2015	2006	Soađegilli gieldda eatnamat ja čázit (earret Kuutua guovllu), maid Meahciráđđehus hálldaša.	Guovllu geavaheapmi stivrejuvvo vuosttažettiin dikšun- ja geavahanplánaid sihke suodjalanguovlluid dikšuma ja geavaheami prinsihpaid vuodul.
Laktásanguorahallan			
Plánenguovlu lea mearkkašahti oassi nuorttil oarjjásguvlui manni suodjalanguovlofierpmádagas, mii ollá Ruoššas Suoma bokte Norgii. Plánenguovllus deaivvadit Vuovde-Lappi boreála luondduvuovddit ja áhpejeakkit sihke Duottar-Sámi lagešvuovddit ja báljahaččat.			

Ovddit dikšun- ja geavahanplána ollašuvvan		Lassedieđut	
☒ Muhtun muddui	☐ Ollásit	Kemihara meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána lea ollašuvvan muđui, muhto Meahciráđđehus lea mearrádusainis geassádan meahcceguovllu vuovdedoallodoaimmain.	
		UK-álbmotmeahci dikšun- ja geavahanplánas meroštallojedje dat plánat, mat galge ođasmahttot ja ođđasit dahkkojuvvot. Čuovvovačas dáid guorahallan.	
		<u>DGP</u> Guollečáziid dikšun- ja geavahanplána	<u>OLLAŠUVVANDÁSSI</u> Ollašuvvan. UK-álbmotmeahci guollečáziid dikšun- ja geavahanplána 2005.
		Muorrafuolahusplána	Ollašuvvan. Plána lea fámus jahkái 2015.
		Buollindustenplána	Ollašuvvan, buollindustenplána lea Meahciráđđehusa oktasaš plána.
		Johtolatplána	Ollašuvvan. UK-álbmotmeahci johtolatplána 2004, árvalus.
		Historjjálaš čuožahagaid dikšunplána	Ii ollašuvvan, muhto huksenárbečuožahagaide leat dahkkojuvvon sierra plánat.
Plána álbmotmeahci turismageavaheamis	Ollašuvvan. UK-álbmotmeahci luondduturismaplána 2010, árvalus.		
Álbmotmeahci dutkanplána.	Ii ollašuvvan.		

Plánenguovllu oppalaš govvideapmi

Plánenguovllu ollesviidodat lea sullii 311 000 hektára. Dat juohkása Anára (3 %), Soađegili (62 %) ja Suovvagoikka (35 %) gielddaid guovlluide.

Plánenguovllu alimus duottarčohkka lea Sokosti, 718 mehtera mearadási bajábealde.

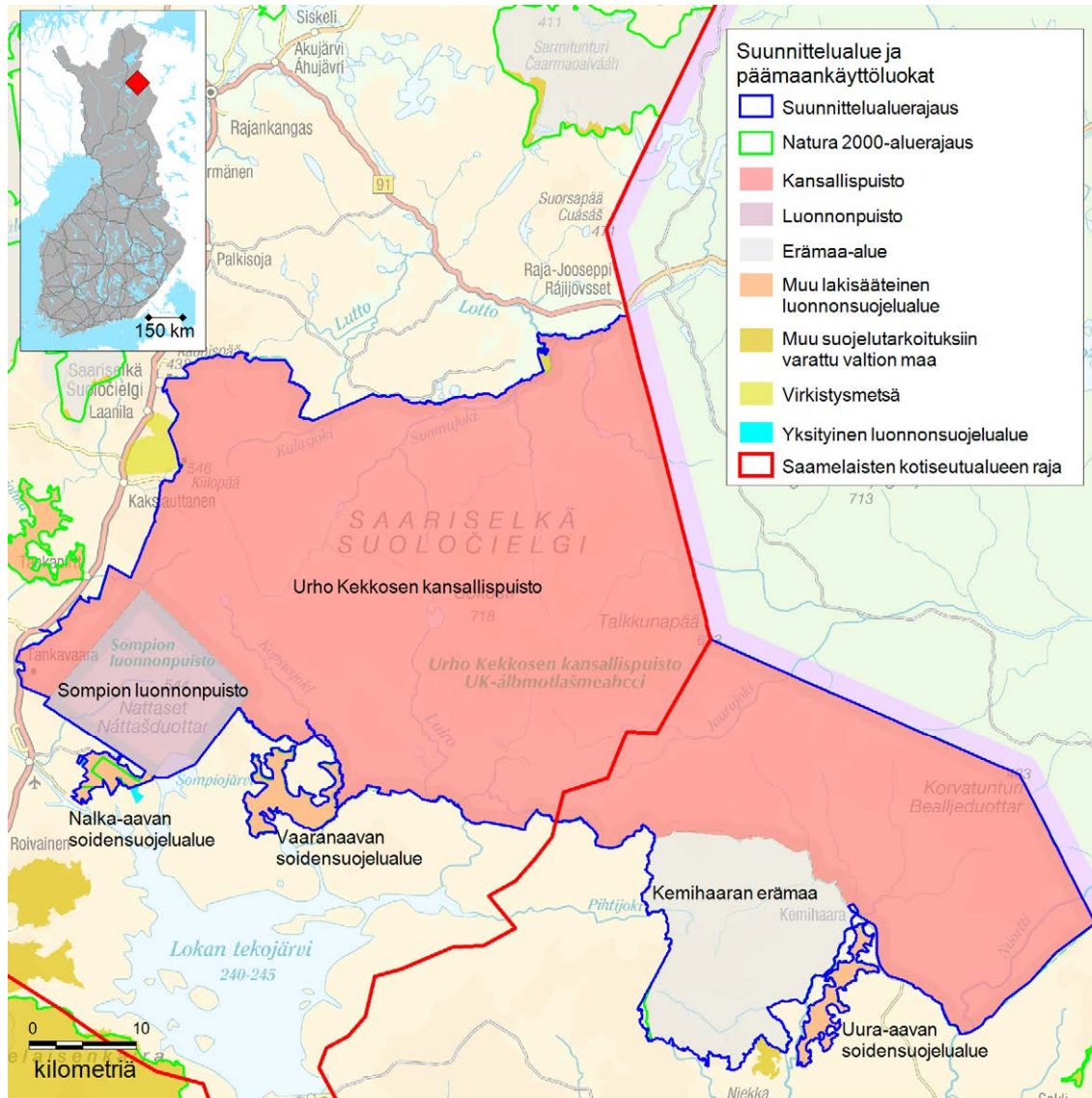
UK-álbmotmeahcci-Soabbada-Kemihaara guovlu lea riikkadásis dehálaš luondduvuddiid, duoddariid ja áhpejeaggeluonddu suodjalančuozáhat Vuovde-Lappi avádagas. Guovlu gullá ng. Fennoskandia ruonas avádahkii.

UK-álbmotmeahcci-Soabbada-Kemihaara čázádagat gullet golmma čázádatguvlui: Álbmotmeahci davá- ja nuorttageaži jogat luitet Doallánjoga bokte Jiekŋamerrii, plánenguovllu lulágeaži jogat luitet Giemajoga bokte Mearrađađaluktii. Oasáš plánenguovllu oarjjageažis gullá Báhčaveaji čázádatguvlui.

Plánenguovllus dollet bohccuideaset Avvila, Sámi ja Kemi-Sompio bálgosat. Sámi bálgosii álbmotmeahcis lea erenoamáš mearkkašupmi, dasgo álbmotmeahcci lea bálgosa deháleamos dálveguohtonguovlu. Plánenguovlu lea Kemi-Sompio bálgosii erenoamáš mearkkašahtti guohtonguovlu, mii dahká vejolažžan bohccuid doallama luondduguohtoneatnamiin birra jagi lassebiebmama haga.

Plánenguovlu lea báikkálaš olbmuide hui mearkkašahtti árbevirolaš meahccegeavahanguovlu.

UK-álbmotmeahcci lea profiilla dáfus Suoma buoremus meahccevánddardanguovlu. Guovllu duovdagat, eanadagat, johtolagat ja stohpo- ja orustansadjefierpmádat láchčēt erenoamáš buriid vejolašvuođaid vánddardemiide. Suoločielgi lea okta riikka stuorámus turismaguovlluin ja álbmotmeahcci dasa gullelaš guovlun galgá leat luondduturismma riikkadási ovddideami deattuhanguovlu. Ovddidanulbmilin lea riikkaidgaskasaš dási luondduturismaollisvuohta. Álbmotmeahcci fállá Suoločielggi turismaguovddáža áššehasaide erenoamáš buriid beaivevánddardanvejolašvuođaid. Álbmotmeahci johtolagat ja ráhkadusat hábmejit guovddáš buvttavuođu álbmotmeahccái dorjeaddji turismma fitnodatdoibmii. UK-álbmotmeahccái dahkkojuvvojit sullii 300 000 fitnama jahkásaččat.

Govva 1. Plánenguovllu ja dan lahkosiid váldoeanageavahanluohkát.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

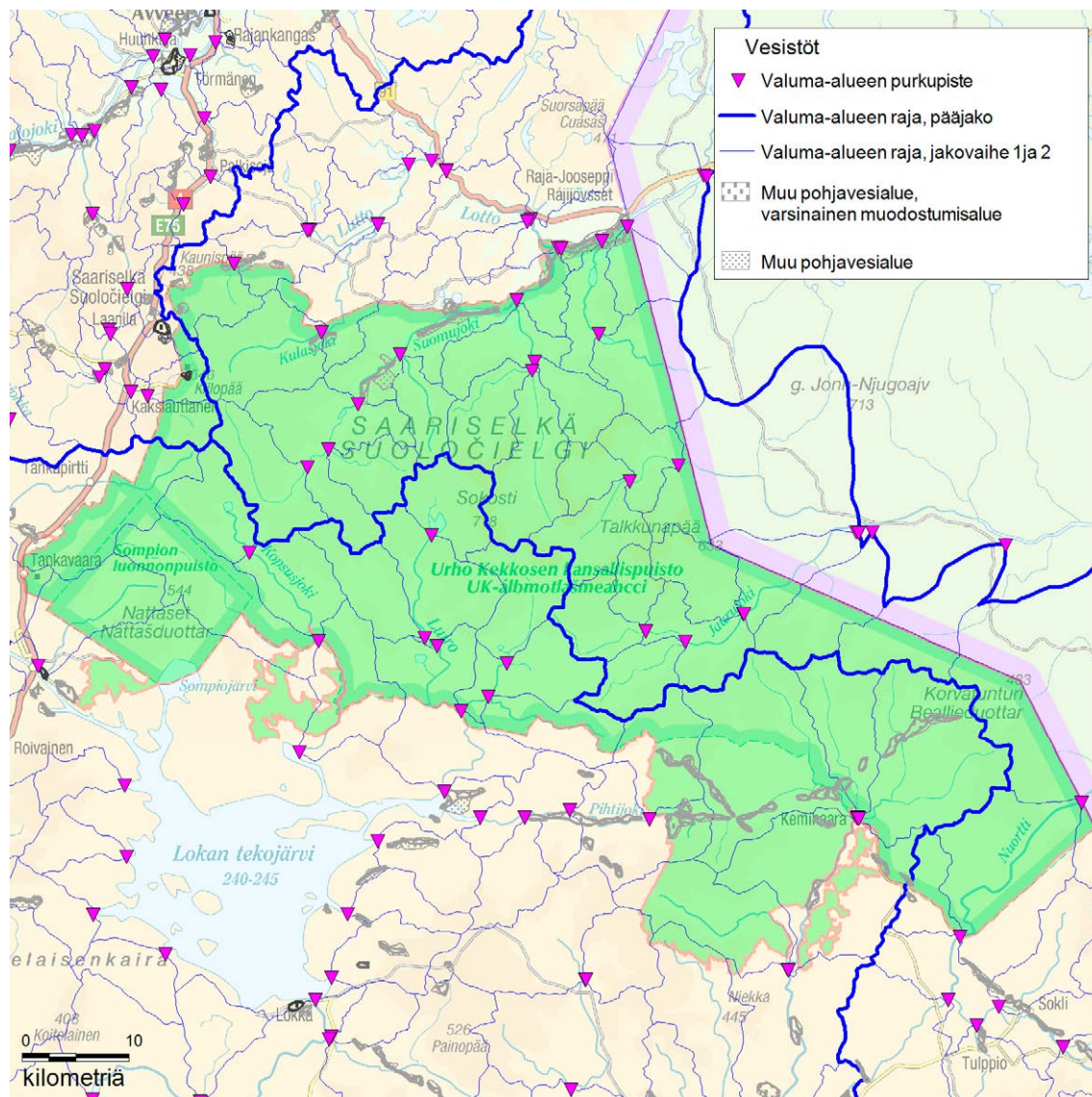
2 Vuodđudanulbmil

Vástoproseassa	Guovlluid stivren	
Čilgehus	Dán skovis ovdanbuktojuvvojit plánenguovlui gullevaž suodjalanguovlluid ja -prográmmačuozáhagaid vuodđudanulbmil sihke plánenguovlui guoskevaž dihto riikkaidgaskasaš soahpamušaid ulbmilat. Vuodđudanjuolggadusas dahje suodjalanprográmmas meroštallon suodjalanguovllu vuodđudanulbmil lea vuodđun plánenguovllu guovddáš árvvuid meroštallamii. Vuodđudanulbmil váikkuha bealistis maiddái plánenguovllu višuvnna meroštallamii sihke ovddidanulbmiliid ásaheapmái (gč. váldolohku II). Suodjalanprográmmačuozáhagain, mat eai vel leat vuodđuduvvon luonddusuodjalanguovlun, suodjaleami ulbmil lea meroštallon áššáigullevaž suodjalanprográmmas. Suodjalanguovlluide guoskevaž ulbmilat leat mielde ee. láktasajiid suodjaleapmái guoskevaž Ramsar-soahpamušas.	
Plánenguovllu dahje dan oasi namma	Vuodđudanjuolggadus, suodjalanprográmma dahje -soahpamuš	Guovllu suodjalanulbmil
UK-álbmotmeahcci	Ráđđehusa árvalus 8/1982 83/228, 91/565	Hui čáppa ja muđui luonddu dáfus mearkkašahtti báikki seailun dahje ealli- dahje šaddošlájá ráfáidahttin. Ráđđehusa árvalusas UK-álbmotmeahci birra (HE 8/1982) daddjojuvvo ahte vuodđudeami ulbmilin lea bisuhit Oarje-Eurohpá manimuš viiddis ja geainnuhis vuovde-, jeagge- ja duottarmeahci. Árvalusa mielde mielde suodjalanárvvuid bisuhan dihte lea dehálaš ahte turismma ja vánddardeami sáhttá stivret ja ahte guovllu vuovddit bisuhuvvojit luonddudilis. Luonddusuodjalanguovllu čohkkedettiin ii árvalusa mielde leat ulbmilin loahpahit dahje geahpedit guvlui guoskevaž turismma ja vánddardeami, muhto geahččalit stivret daid guovllu luonddu dáfus vuogas báikkiide.
Soabbada luonddumeahcci	56/634, 81/932	Dieđalaš ulbmiliidda, luonddusuodjaleami, dutkama ja oahpahusa dárbbuide.
Kemihaara meahceguovlu	62/1991	Guovlluid meahccáivuoda bisuhan dihte ja luondduealáhusaid dorvvastan dihte sihke luonddu mángga-bealat geavaheami ja dan vejolašvuodaid ovddidan dihte.
Vaaranaapa jekkiidsuodjalanguovlu	88/851	Hui čáppa ja muđui luonddu dáfus mearkkašahtti báikki seailun dahje ealli- dahje šaddošlájá ráfáidahttin.
Uura-aapa jekkiidsuodjalanguovlu	88/851	Hui čáppa ja muđui luonddu dáfus mearkkašahtti báikki seailun dahje ealli- dahje šaddošlájá ráfáidahttin.
Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovlu	88/851	Hui čáppa ja muđui luonddu dáfus mearkkašahtti báikki seailun dahje ealli- dahje šaddošlájá ráfáidahttin.
Natura-guovllut	1998	Luonddodirektiivvas namuhuvvon luondotiippaid ja šlájaid eallinbirrasiid sihke loddedirektiivvas namuhuvvon lottiid govtolaš suodjalandási dorvvasteapmi.
Čoahkkáigeassu		
Plánenguovlu lea suodjaluvvon sierra vugiiguin ja sierra áigodagaid áigge nannosit. Luonddumeahcci lea eanemus suodjaluvvon. Álbmotmeahcci suodjaluvvo álbmotmeahci sierralága vuodul. Meahceguovlóláhka suddje Kemihaara meahceguovllu. Jekkiidsuodjalanláhka dorvvasta jekkiidsuodjalanguovlluid. Buot guovlluide gusket Natura-njuolggadusat.		

3 Jápma luondu: čázádagat ja geologiiija

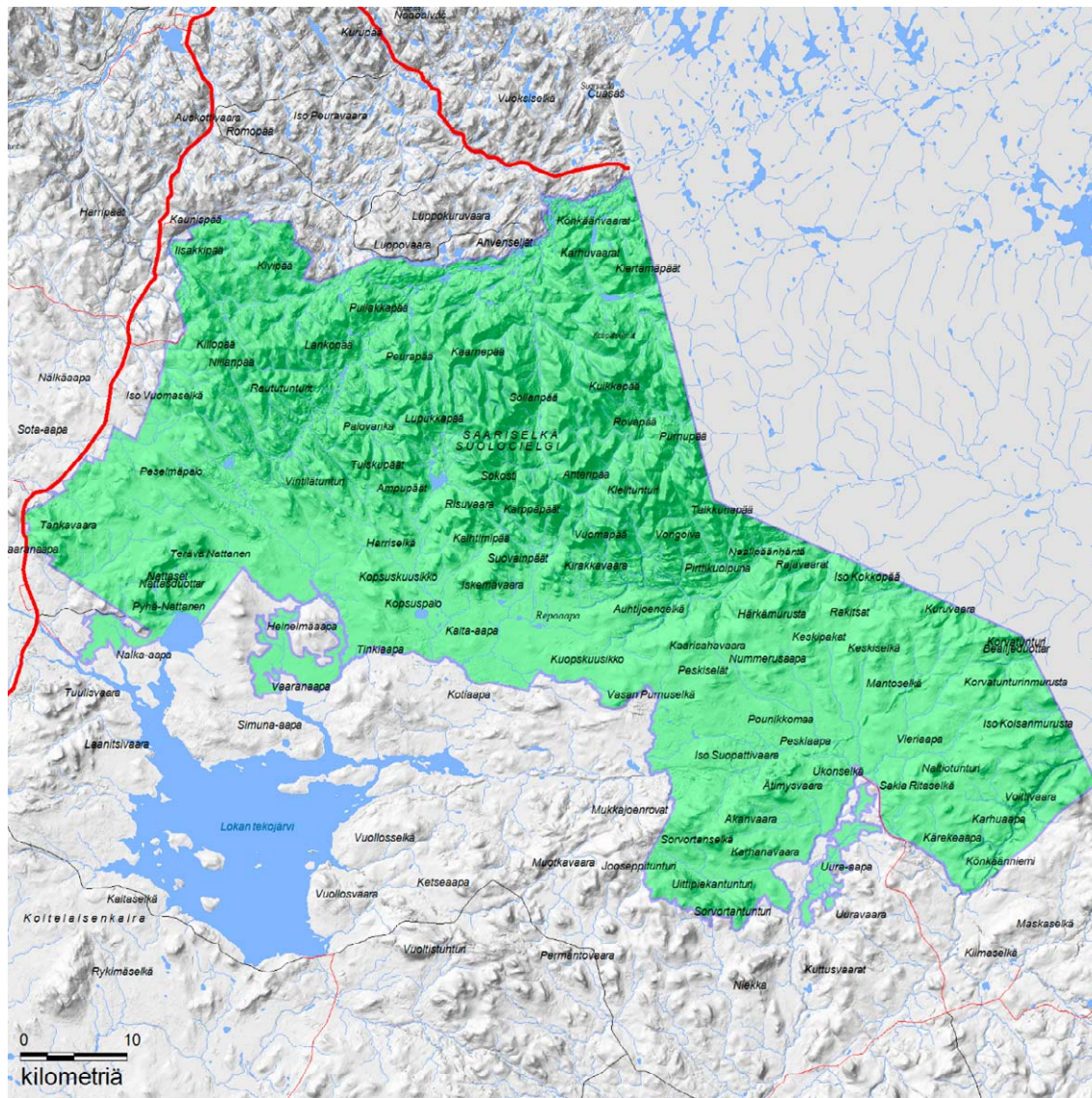
Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☒	Govva 2. Guovllu čázádagat, golanguovllut ja bodnečáhceguovllut Govva 3. Guovllu bajildushámit	
Čilgehus	Dán skovis govviduvvo plánenguovllu čázi kvalitehta ja loddečáziid iešláhki sáivačázi ja mearraguovlluid hárrái. Kvalitehtaluohkká govvida bajildusčáziid ekologalaš dili ja loddečáhcečuoggát (ESA-čuoggát) čuozáhaga loddečáhceárvvu. Skovváí gullá kárta, mii govvida guovllu čázádagaid ja čázádatguovlujuogu.				
Čázádagat					
Govvideapmi guovllu čázádagain (jávrrit, čikŋodat, jogat, golanguovllut)					
UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihara čázádagat gullet golmma čázádatguvlui. Álbmotmeahci davá- ja nuorttageaži stuorámus jogat Suomujoki ja Lohttu, Kulas-, Muorravaa-rakka-, Kiertämä-, Anteri- ja Jaurujoki sihke Njuohttejohka luitet Doallánjoga bokte Jiekŋamerrii. Plánenguovllu oarjjageahčen Tankajoki gierragiid ja lulágeahčen Luirojoga, Kopsusjoki, Riebanjoga ja Giemajoga gierragiid čázit luitet Giemajoga bokte Mearrabađaluktii. Pihtijoki Kemihara meahcceguovllu oarjedavágeahčen luoitá Lokka dahkujávraí (čujuheapmi 3/1). Kakslauttanen luoitá Tolosjoki bokte Avviljohkii ja Báhčaveaji čázádahkii. Čázádagaid ollesviidodat lea 4 600 ha, mas jávrriid ja ládduid ossodat lea 1 600 ha. Guovllu mávssoleamos jávrrit Luirojávri, Kopsusjärvi ja -lampi sihke Kiertämäjärvit leat coages jávrrit, main lea vánis humus. Guovllu bajildusčázit leat ekologalaš ja kemijalaš dili dáfus eanaš erenoamážiid luohkás. Guovllu čázádagat gullet Giemajoga ja Deanu–Njávđánjoga–Báhčaveaji čáziiddikšunplánaguovlluide (čujuheamit 3/2–5).					
Plánenguovlu gullá oktan Natura 2000-guovlun čáhcerápmadirektiivva (VPD) suodjalanguovlorejistarii ja dat lea mearkkašahti guovlu luondodirektiivva Čuvvosis I namuhuvvon rávdnječáziid luondotiippaid dego Fennoskandia luondudilálaš johkajohtolagat (3210), jogažat ja ádjagat (3260), duottarjogat ja ádjagat (3220) suodjaleami dáfus (čujuheapmi 3/6).					
Govvideapmi guovllu bodnečáziin					
Guovllu bodnečázit, maid deháleamos čohkiidanguovllut leat stuorámus buolžačohkiidemiin, gullet III-luohkkái (Eará bodnečáhceguovllut) ja daid kvalitehta lea erenoamáš (čujuheapmi 3/7).					
Govvideapmi guovllu mearain (tiipat, čikŋodat jna.)					
-					
Čáhceguovlluid ja bodnečázi dálá geavaheapmi (johtinfávllit, guollešaddadeapmi, bodnečázi váldin jna.)					
Plánenguovllus ii váldojuvvo bodnečáhci.					
Viidodagat ja ossodat guovllus			Bajildusčáziid dilli (% viidodagas)		Eará áššit
Namma	ha	%	Er.oam/buorre	100 %	☒ VPD:a mielde dahkkojuvvon suodjalanguovlorejisttarčuozáhat
Jávrrit, viidodat	1 620	0,5	Viehka buorre		☐ Guoikkaidsuodjalančuozáhat
Mearraguovllut, viidodat	-		Viehka fuotni/fuotni		☐ Muhtun muddui dahje ollásit muddejuvvon čázádat dahje
Bodnečáhceguovlluid viidodat			li meroštallon		☐ Sakka rievdaduvvon čázádat

Geologija
Govvideapmi guovllu geologijas (báktevuodđu)
Plánenguovllu báktevuodđu lea oppalaččat guorbbas. UK-álbmotmeahci báktevuodđu lea eanaš Lappi granulihttaavádagas, mii lea riegádan sullii 1,9 miljárdda jagi dassái. Kemihaara meahcceguovlu gullá agi dáfus ainge boarráset Nuorta-Lappi granihttagneaisaguvlui, ja dan davágeahčen gávdnojit maiddái Gaska-Lappi ráktogeađgeguvlui gullelaš geađešlájat. Soabbada luonddumeahcis Náттаšduoddaris gávdno Náттаža rukses granihtta. Ee. Bassi-Náттаža alázis leat čohkalágan geđggiin čohkiidan torat, mat leat riegádan go granihtta lea laiggadan beanta (3/8). Hámi dáfus ártegis torat leat leamaš dolin bassi bálvvosbáikkít. Dálá duottarčohkat leat čohkiidan 30–50 miljovvna jagi dassái ng. laiggoslihkademiiguin. Laigosiid moallananlínját vuhttojit meahcis (čujuheapmi 3/9). Álbmotmeahci alimus duottarčohkat leat Sokosti 718 m, Ukselmapää 698 m ja Vuopmeoaivi 689 m mdb.
Govvideapmi guovllu geologijas (eanavuodđu ja geomorfologija)
Álbmotmeahci váibmosis lea Rávdoduoddariid–Suoločielggi guovlu, man mañimuš jiekŋaáigi lea hábmen. Dán duottarguovllus lea álki johtit. Nannánjiekki geassádii guovllus sullii 9 500 jagi dassái. Jiekŋaáiggi mearkkat vuhttojit duovdagis mánggaláhkai. Leat buolžžat, morenačohkiideamit sihke ravdagurat ja ávžžit. Morena ja lavdnji leat dábáleamos eanašlájat. Mearkkašahti buolžasajit leat álbmotmeahcis Suomujoki guoras ja ee. Pihtijoki buolžžaide gullelaš Vieriharju meahci nuorttageahčen. Kemihaara meahcceguovllus deháleamos buolžaguovlluide gullet Suopattivaara buolžžat ja meahcceguovllu čađa joatkašuvvi Pihtijoki buolžaráidu. UK-álbmotmeahci áibmadeamos ávžžit leat Paratisikuru, Lumikuru sihke Pirunportti ja Suoločielggi turismaguovddáža lahkosis Rumakuru. Jiekŋaáiggi mearkkat vuhttojit valjis maiddái Suoločielggi turismaguovllu lahkosis, ee. ravdagurat ja ávžžit Kiilopääs, čopmamorenasajit Vellinsárpimápääs ja buolžžat Lohtu guoras dasstán čierastallanguovddáža lahkosis. Juovva, mii gokčá viidát ee. Sokosti aláža ja Kemihaara meahcceguovllu duoddariid, lea čohkiidan jiekŋaáiggi mañná buolašmoallaneami oktavuodas (čujuheamit 3/10–12).
Eará áššit
☐ Riikkadásis mávssolaš morenaguovlu
☐ Riikkadásis mávssolaš gálkabákteguovlu

Govva 2. Guovllu čázádagat, golgan-guovllut ja bodnečáhceguovllut.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 3. Guovllu bajildushámit.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

4 Natura 2000 -luondotiipat

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☒	☒	Govat 4, 5, 6 ja 7. Luondotiipat Govva 8. Luondotiippaid mihtilmasvuoha						
Čilgehus	Dán skovis govviduvvojit oppa plánenguovllu Natura 2000- luondodirektiivva luondotiipat, daid viidodagat ja mihtilmasvuodat. Mihtilmasvuoha -doahpagiin oaivildit dáikko čoahkkáigeasu Natura-diehtoskoviid mihtilmasvuoha ja luonddudilálašvuoha -dieđuin. Mihtilmasvuodas bohtá ovdan, man "mihtilmassan" luondotiipa guovllus lea, ja dasa váikkuhit ee. luondotiippa ráhkadus, doaibma ja ovddeštanvejolašvuodat. Dán skovis guorahallojit maidái plánenguovllu sajádat suodjalanguovlofierpmádagas ja oktavuoha fierpmádaga eará čuožáhagaide.										
Luondotiipat				Luondotiippaid mihtilmasvuoha luohkáid mielde (ha), luondotiipat I ja II ²							
Koda	Luondotiipa * = erenoamáš dehálažžan adnojuvvon Natura 2000 -luondotiipa	Viidodat, luondotiipa I (ha)	Viidodat, luondotiipa II (ha)	Erenoamáš		Buorre		Mearkkašahti		li mearkkašahti	
				LT I	LT II	LT I	LT II	LT I	LT II	LT I	LT II
3110	Guorba čielgačázat jávrrit	1 587		1 059		528		0			
3160	Humsláddot ja -jávrrit	35		21		13		1			
3210	Fennoskandia luonddudilálaš johkajohtolagat	163	2 017	147	1 489	15	528	0			
3220	Duottarjogat ja ádjagat	90		90		0		0			
3260	Jogažat ja ádjagat	841		841		0		0			
4060	Duottarguolbanat	26 458		17 457		8 946		55			
6150	Guorba duottarniittut	406		405		1		0			
6270	Šládjarikkis goike ja lákta niittut*	0,7		0,7		0,0		0,0			
6450	Dulveniittut	0,6		0,0		0,6		0,0			
7110	Lovttosjeakkit*	1 102		835		266		0			
7140	Molsašuvvanjeakkit ja gáddejeakkit	3 360		3 117		241		2			
7160	Gáldut ja gáldejeakkit	6,9	5,1	5,3	3,8	0,7	1,2	1,0	0,1		
7230	Vujohatjeakkit	26	144	25	86	1	45	0	13		
7310	Áhpejeakkit*	43 927		43 546		364		18			
8110	Duoddariid čievrafierramat ja ráššat	66		66		0		0			
8220	Silikáhttabávttit	7 301		7 301		1		0			
9010	Luondduvuovddit*	171 877	40	159 519	40	9 209		3 149			
9040	Lagešvuovddit	27 010		25 899		608		503			
9050	Rođut	147		146		0		0			

9060	Buolžavuovddit	40		0		40		0		
9080	Vuovdeguovddat*	3	3	1		3	2	0	1	
91D0	Muorrajeakkit*	3 409	4 266	3 270	3 693	136	454	2	119	
91E0	Dulvevuovddit*	51		38		11		1		
Luondotiippaid viidodat oktiibuot (ha)		287 905	6 475	263 788	5 312	20 384	1 030	3 732	132	
Luondotiippaid ossodat plánenguovllus (%)		93 %		85 %		7 %		1 %		
		Viidodat (ha)	Lassedieđut							
Eará go Natura-luondotiipa		17 446	Dieđut MHGIS 12.4.2013. Soabbada luondumeahci ja UK-álbmotmeahci luondokárten (LUOTI-materiála) dahkkojuvvui jagiid 1996–1998, Kemihaara ja Uura-aapa luondotiipainventeren jagiid 2010–2011, Vaaranaapa ja Nalka-aapa jekkiidsuodjalanguovllu inventeren 2013:s. Natura-luondotiippaide gulakeahces guovllut leat duoddariid ráššat ja vuovdedoalu vuollásaš ovddeš čuožáhagat. Dasa lassin Natura-diehtovuodus (čujuheapmi 4/1) lea almmuhuvvon Duottarsuovkkat (4080), main eai leat Meahciráđđehusa inventerendieđut.							
li inventerejuvvon		5 193	LUOTI-materiála dieđut vuodđuduvvet eanaš áibmogovvadulkomii. Govusdieđuin Natura-luondotiippa ja mihtilmasvuoda hárrái sáhttet leat eahpedárvilvuodát.							
Buot govvosat oktiibuot		310 543								
Fierpmádatguorahallan										
UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara guovlu lea riikkadásis dehálaš luondduvuddiid, duoddariid ja áhpejeaggelunddu suodjalančuožáhagat Vuovde-Lappi avádagas. Guovlu gullá ng. Fennoškandía ruonas avádahkii ja dat hábme Eurohpá viidáseamos oktilaš luondduvuddiid guovllu Bátneduoddara ja Bulju meahcceguovlluiguin ja Leammi álbmotmeahciin. Suodjalanvuološ ollisvuhtii gullet maiddá Anárjoga álbmotmeahcci Norgga bealde ja Sámi vuovdi Ruošša bealde.										

Čoahkkáigeassu

Dieđut UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara luondotiippain vuodđuduvvet eanaš 1990-logu lohpageahčen dahkkojuvvon luondokártemii (čujuheapmi 4/2). Kártenvuohki lea vuodđuduvvan eanaš áibmogovvadulkomii, mainna lea váttis dutkat vujohatjekkiid, ja nuba dutkanbohtosiin fidnejuvvon vujohatjekkiid viidodat sáhttá leat uhcit go duohtavuodas lea. Nuppe dáfus omd. duottarniittuid viidodat lea tabeallas menddo stuoris, dasgo daidda leat váldojuvvon mielde maiddá jalges suoidnás ájaguorat. Mánggain eará luondotiippain, dego vujohatjekkiin ja gáldosajiin dieđut leat váilevaččat. Luondotiipadieđut leat dárkkistuvvon ja dievasmahtton Kemihaara meahcceguovllus 2011:s, UK-álbmotmeahcis jagiid 2012–2013 ja jekkiidsuodjalanguovlluin 2013:s.

UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara guovllus vuovddit gokčēt 55 % guovllu viidodagas. Luondduvuovddit leat eanaš goikelágan guolbaniid beahcevuovddit, muhto guovllus leat maiddá viiddis guossavuovddit ee. Itákairas. Šattolaš rođut ja dulvevuovddit leat báikkuid johkaguorain. Guovllu vuovddit leat measta luondudilis; vuovddit leat čuhppojuvvon dušše báikkuid UK-álbmotmeahci lulágeahčen ja meahcceguovllus. UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihaara guovlu lea okta Suoma 15 buollánjoatkkaguovllus, main dorvvastuvvo buollán muora dárbbasēaddji buollánšlájaid seailun suodjalanguovlluin Suoma sierra osiin. 2014:s álgán Paahde-Life-fitus lea ulbmil dahkat plánenguvlui buollánjoatkkaplána ja vejolaš boaldinčuožáhagat leat gehččojuvvon UK-álbmotmeahcis ja Kemihaara meahcceguovllus. Buollánjoatkkaplána ulbmilin lea boaldit 5 jagi gaskkaid moanaid čuožáhagaid riikka sierra osiin. Álbmotmeahci nuorttageahčen Jaurujokis lea viiddis riđđoroassoguovlu, mas Meahccedutkanlágádus dutká muoraid mieska-deaddjišlájaid gávdnoma ja leavvama

² Luondotiipa II gávdno badjálás tiipan luondotiippain I.

Plánenguovllus sullii 16 % leat jeakkit, main váldoluondotiipan leat áhpejeakkit. Plánenguovllu jeaggetiipan leat eanaš Vuovde-Lappi suonjut ja fierpmilágan áhpejeaggečohkiideamit. Jekkiidsuodjalanguovlluin gávdnojit maiddá davvin hárveneabbo lovttosjeakkit ee. Uura-aapas. Jeakkit leat eanaš bibmosláganat, muhto bibmosge jeakkit, ee. vujohat-suonjut leat goittot Repoapas ja Vaaranaapas. Plánenguovllu jeakkit leat luondudiliis, earret Soabbada lulágeaži jekkiid, maida várra dahkuáldáid huksen lea muhtun muddui váikkuhan.

Lagešvuvddiid (9040) ja duottarguolbaniid (4060) ossodat guovllus lea sullii 17 %. Jalges duoddaris lea viehka vánis guorba šattolašvuohta, eaige guovllus leat dieđuid mielde gálkageađggit dahje eará biebmoávnasgáldut baktevuodus. Báikkuid sáhtta vuohtit smávvalágan biebmoávnasváikkuhusa, mii oidno šattolašvuođas ee. nu, ahte gálkasajiin šaddet báikkuid golkkat ja mánggalágan niitošattut ájaguorain. UK-álbmotmeahcis leat Suoma duottarguovllu viidáseamos lagešsuovkkat. Rávdoduoddariid (ee. Teräväkivenpää, Kiilopää ja Kaunispää) erenoamášvuohta lea ng. Kiilopääsoahki, mii lea eanagierraga mielde šaddi lagešhápmi. UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihara guovlu lea viidodaga dáfus mearkkašahhti maiddá rávdnječáziide. Guovllu stuorámuš jogat gullet luondotiipi Fennoskandia luondudilálaš johkačázadagat

UK-álbmotmeahci rájiid siste leat guokte boares ássangiitti, Orponena niitu ja Rájijvsseba gieddi. Meahciráđđehus láddjeha daid jeavddalaččat ja ná dat eai beasa sieđgaluvvat ja šattolašvuohta bissu nu mánggabealagin go vejolaš. Álbmotmeahcis lea smávvalágan golledoidindoaima Tankavaara ja Kopsusjärvi guovlluin, ja dát leat báikkuid rievdadán ájaguoraid luondudili.

Suopma raporterii EU:ai 2013:s Suomas gávdnojeaddji Natura 2000-luondotiippaid ng. govtolaš suodjaleami dásis áigodahkii 2007–2012 (čujuheapmi 4/3). Suodjaleami dásis gehččojuvvo "govttolažžan" dalle, go guoskevaš luondotiippa leavvanguovlu ja gávdnonsajit sihke mihtilmasvuođat ja dasa mihtilmaš šlájat seilot. Mánggain luondotiippain, ee. vujohatjekkiin, gáldosajiin ja luondduvuvddiin suodjaleami dásis ii lean Suomas doarvái buorre.

Suoma duottarguovllus suodjalandásii ii lean árvvoštallama mielde doarvái buorre duottarguolbaniin ja lagešvuvddiin. Daid leavvanguovlu ja viidodagat eai leat mearkkašahhtiláhkai gáržon. Raportta mielde duottarguolbaniid ja lagešvuvddiid luondudilli lea Suomas fuotnánan bohccuid liigeguhtuma ja soahkevuvddiin mángga sajis lastamáhtoroasu ja dan maŋŋá dáhpáhuvvan soagi njoazes ođasmuvvama dihte. 1960-logu lastamáhtoroassu duššadii viidát lagešvuvddiid Sámis (čujuheapmi 4/2). Meahciráđđehusa báikediahtovuogádaga (MHGIS) mielde UK-álbmotmeahcis lea lastamáhtoroassoguovllut sullii 1500 ha, mii lea 3 % duottarguovlluid viidodagas. Lagešvuvddit leat ealáskeamen, eaige plánenguovllus leat leamaš lastamáhtoroasut maŋimus áiggiid.

Suoma luondotiippaid dilli guorahallojuvvui maiddá 2008:s gárvvásmuvvan luondotiippaid áitatvulošvuođaárvoštallamis (čujuheapmi 4/12). Plánenguovllu áitojuvvon luondotiippain eai gávdno dárkilis ja gokčevaš dieđut. Áitojuvvon duottarluondotiippat guovllus leat čáhpesmuorji-jeagil-lagešvuvddit, livdnjoguolbanat, bieggaguolbanat ja golkaguolbanat, main guokte maŋimus luondotiippa leat UK-álbmotmeahcis iežaset leavvanguovllu lulliravddas. Plánenguovllus gávdnojeaddji eará áitojuvvon luondotiippat leat ee. ritnesámelgáldut, vujohatjeakkit, vujohatvuoddážat ja -muorrajeakkit, lákta niittut (Rájijvsseba gieddi) sihke rođut ja guorba guolbanat.

Bohccuid guhkálaš liigeguhtun čuočá šattolašvuođa čoakkádussii, ráhkadussii ja valljivuhtii. Bohccuid guhtun váikkuha maiddá ee. humusgearddi assodahkii. Bohccuid dálvit dáhpáhuvvi guhtun geahpeda čielgasepmosit eanajeahkáliid meari. Dálvit dáhpáhuvvi guhtun ii čuoze eará šattolašvuhtii seamma sakka go geassit dáhpáhuvvi guhtun. Geassit dáhpáhuvvi guhtun čuočá šattuid valljivuhtii ja rievdata šlájaid valljivuodagaskavuodáid sierra šattolašvuođagerddiin (čujuheamit 4/4–5). Soagi ođasmuvvamii geassit dáhpáhuvvi guhtun čuočá sakka. Bohccuid guhtuma váikkuhusat vuhttojit maiddá luondduvuvddiid jeagelsajiin, áinnas goike ja guorba guolbaniin.

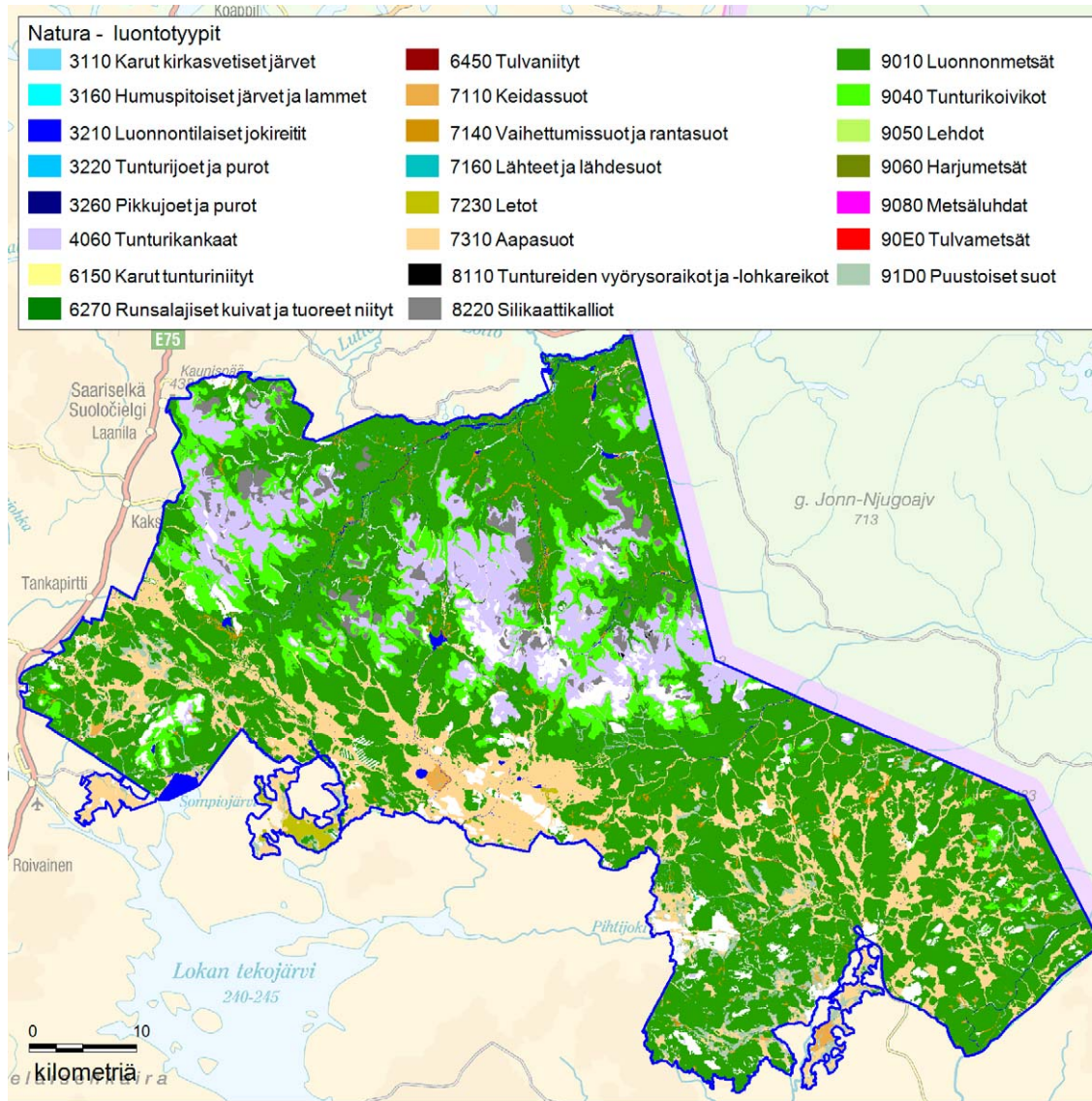
Bohccuid dálveguhtonguovllut leat eanaš plánenguovllu nuortadávegeahčen ja nuortaráji lahkosiin. UK-álbmotmeahcci lea eanaš dálvit bohccuid guhtonguovllun. Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádusa (RKTL) maŋimus guhtoneainventerema mielde (čujuheapmi 4/6) sihke Sámi bálgosa ja Kemi-Sompio bálgosa dálveguhtonguovlluid jeageleatnamat leat leamaš govtolaš diliis. Sámi bálgosis jeageleatnamiid dilli orru guhtoneainventerema mielde juoba buorránan 1990-logu gaskamuttu dili ektui. Jeageleatnamat leat báikkuid "hui ođasmuvvit" (jeahkáliid biomássá badjel 1000 kg/ha). Dása lea váikkuhan bálgosa guhtonguovlluid molssodanvuogádaga lágideapmi guođohanáiddiin. Sámi bálgosis UK-álbmotmeahci atnet guhtonguovllun dušše dálvit. Plánenguovllu oarjjageahčen Sámi bálgosa rájiid siste gal ii leat jeageleatnamiid dilli buorránan. Dien guovllu

geasse- ja čakčagohtonguvllus jeageatnamat ledje dieđuid mielde "sakka nohkan" (jeahkáliid biomássá vuollel 300 kg/ha). Guohtoneatnamiid dillái leat bealiteaset váikkuhan maiddái guohtonguvlluid gáržun plánenguovllu olggobealde ee. Lokka ja Porttipahta dahkuáldáid huksema dihte. Ekonomijavuovdeguovllus boares vuovddit ja lahppovuovddit leat geahppánan, mii lea lasihan bohccuid guohtundeattu plánenguovllus.

Bohccuid govtolaš guohtundeaddu sáhtá lasihit šlájaid mánggahápmásašvuoda bibmos luondotiippain, dego šládjarikkis duottarniittuin (čujuheamit 4/7–9). Bohccuid guohtuma leat fuobmán ealáskahttit biebmoadnasiid birrajohtima ja lasihit šlájain ee. rásiid ja suinniid meari (čujuheamit 4/10). Go bohccot guhtot, de dat hehte sieđgaluvvama ja maiddái danasluvvama (čujuheamit 4/11).

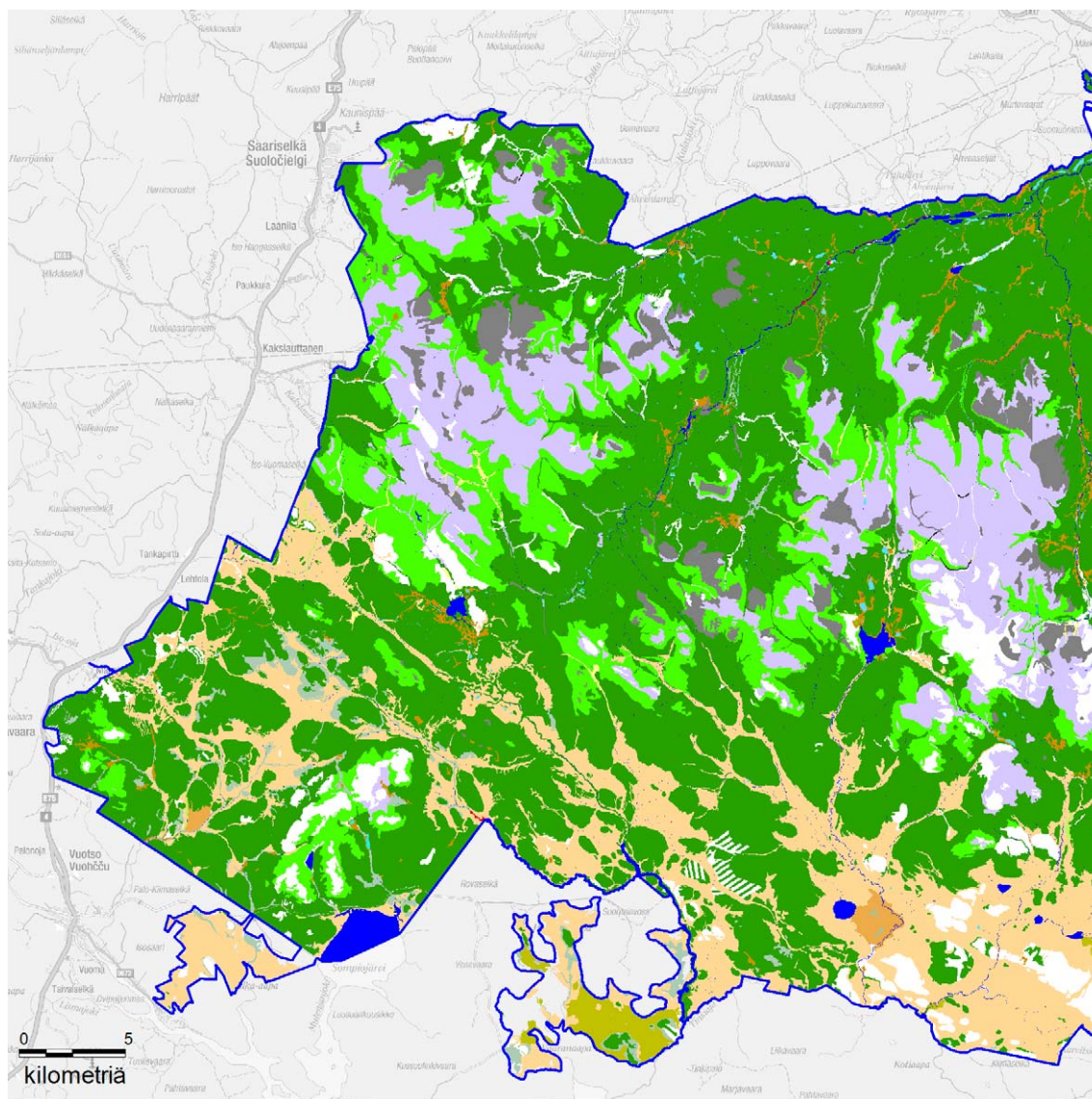
Dálkkádaga rievdan lea boahhteáiggis okta stuorámuš áitagiin duottarlundui Suomas. Dálkkádaga liegganeami dihte vuovdeordda einnostit sirdašuvvat davvelii ja badjelii duoddariin, mii vuhtošii vuos lulimus duoddariin. Sieđgaluvvama navdet lassánit, mii sáhtá čuohcit muhtun jalges ja smávvalágan luondotiippaid, dego duottarniittuid seailumii (čujuheamit 4/12). Nuppe dáfus dán marjimus dutkamiin lea gávnnavuvvon ahte bohccuid geasiáigásaš guohtun njoahcuda dálkkádaga nuppástuvvama váikkuhusaid duottarlundui (čujuheamit 4/13–15). Gánneha fuomášit ahte dálkkádatrievdama váikkuhusaid leat váikkuheamen geasse/dálvetemperatuvrraid ja arvemeriid lassin maiddái báikkálaš dahkkit, dego muohtagokčasa juohkáseapmi, eanavuodđodilálašvuodát ja bohccuid guohtuma mearri (čujuheamit 4/12). Plánenguovllu duottarguvllut leat eanaš bohccuid dáiveguohtonguvllut. Dálkkádatrievdama báikkálaš váikkuhusaid plánenguvllui lea váttis árvoštallat. Dálkkádaga rievdamis galggašedje leat eanet dutkan- ja čuovvundieđut.

Olbmo dagahan (sihke vázzin ja njealjejuvllagiin vuodjin) eatnama gollan johtolagaid guoras sáhtá čuohcit smávvalágan luondotiippaide, dego rašes gáldosajiide, vuohccubajildusaid ja asehislavdnjejekkiide erenoamážit Suoločielggi turismaguovllu lahkosiin.

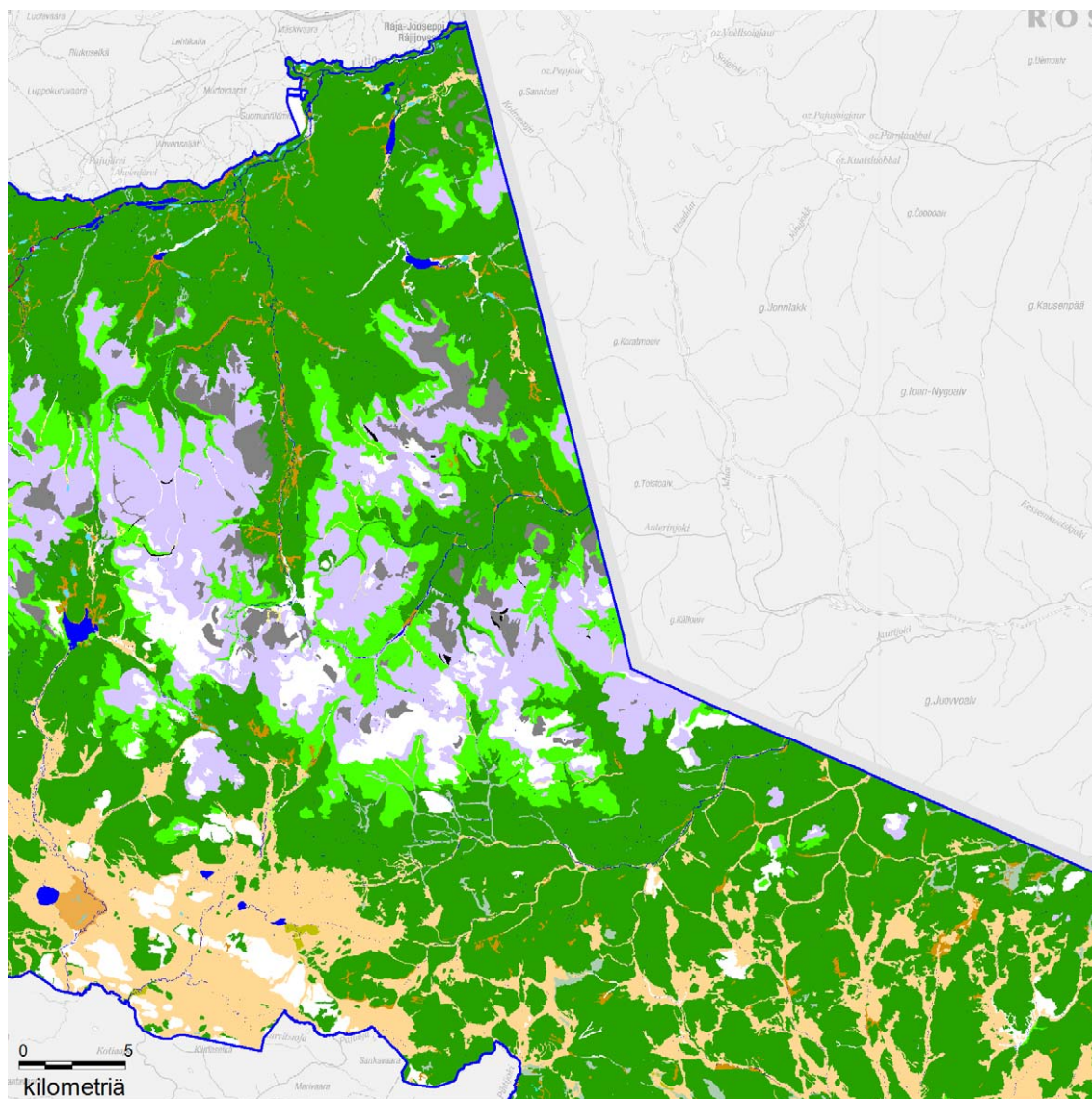

Govva 4. Plánenguovllu luondotiipat.

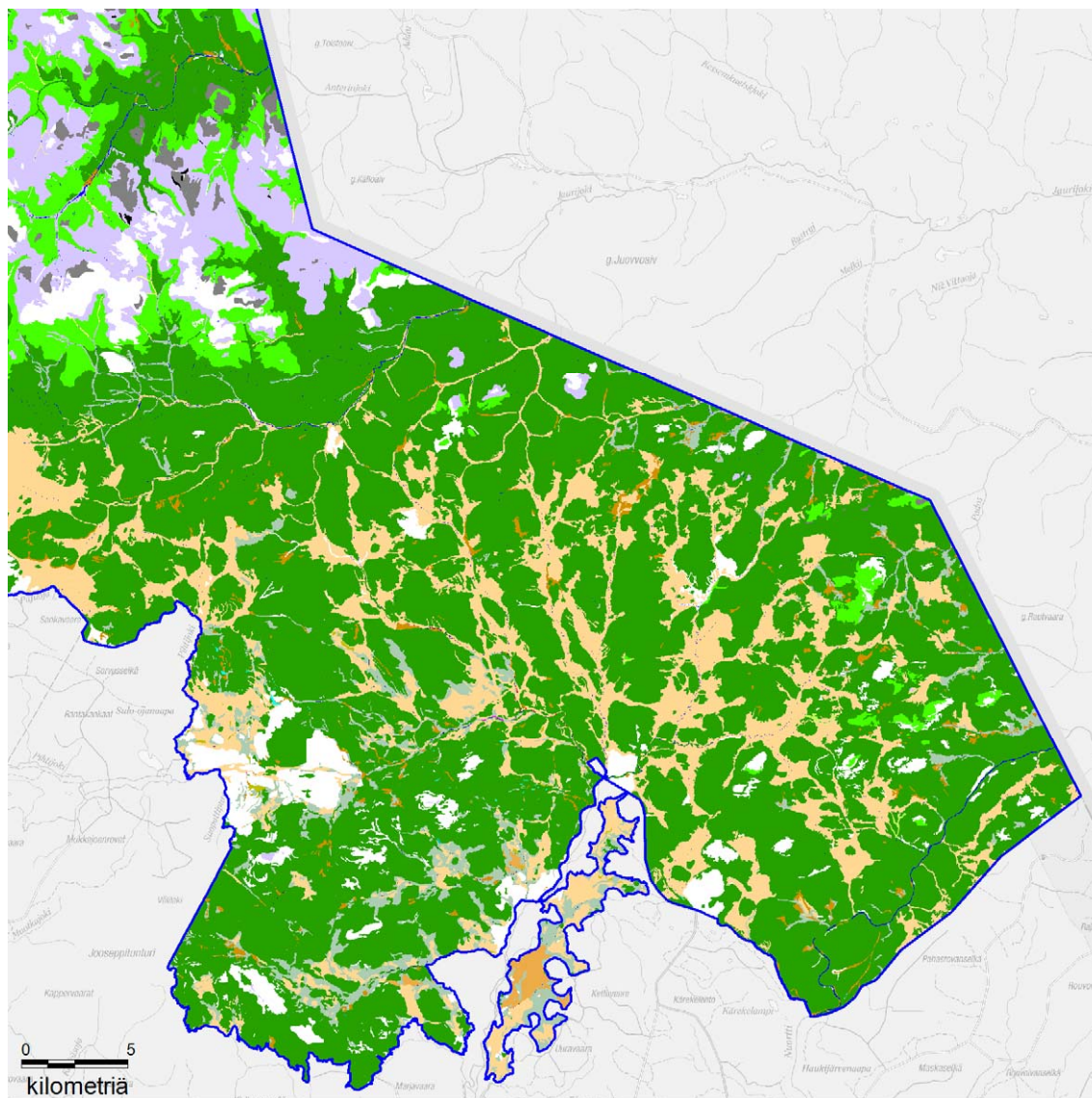
© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

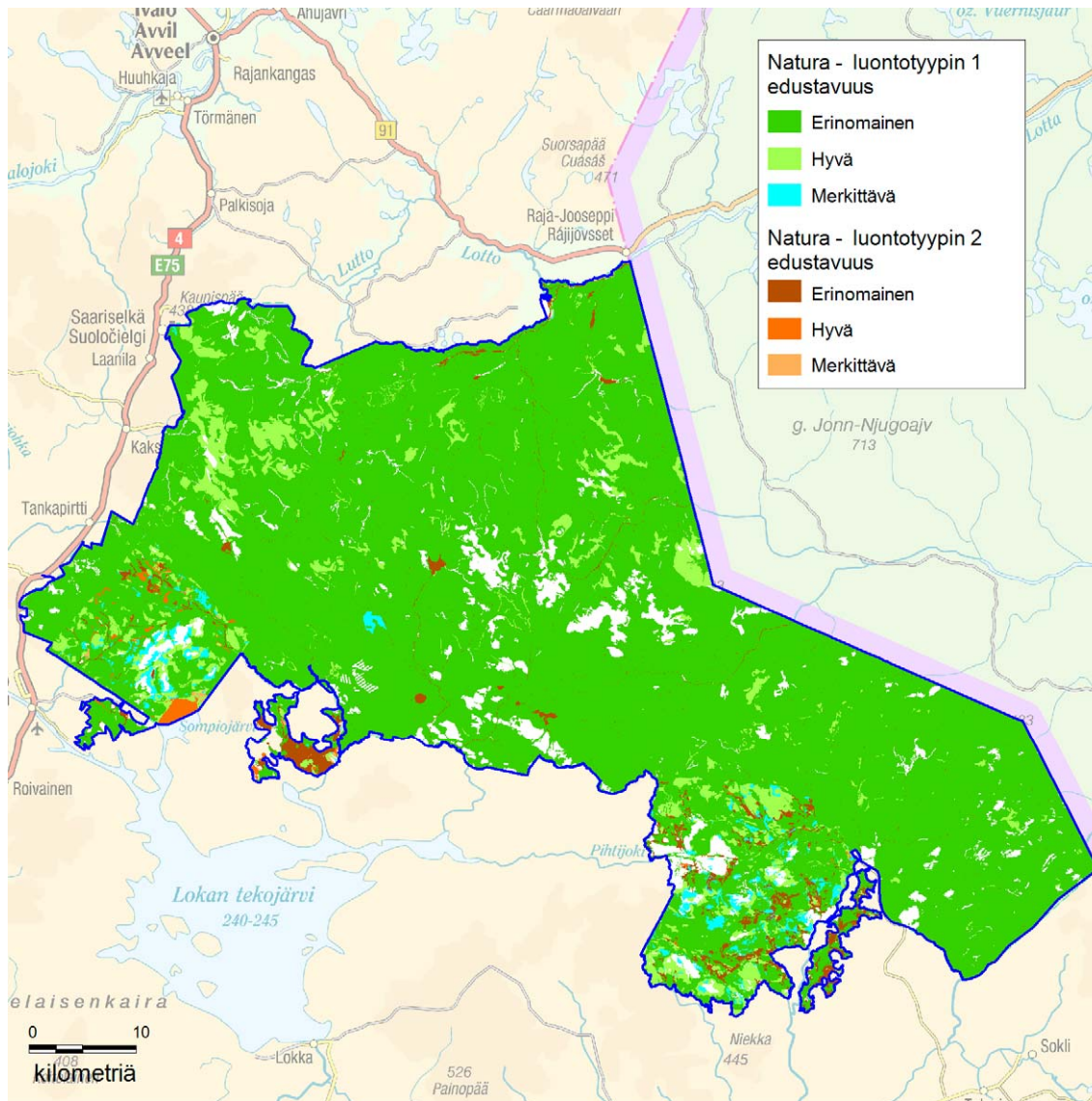
Govva 5. Plánenguvllu luondotiipat.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 6. Plánenguovllu luondotyyppat.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 7. Plánenguvllu luondotiipat.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 8. Natura 2000 -luondotiippaid mihtilmasvuoha.

Govus sähttä sistisdoallat guokte badjålas luondotiippa. Ovdamearka dihte luondotiipa 1 lea åhpejeaggi, ja luondotiipa 2 lea ovddibu dårkkålmuhtti vujohatjeaggi. Dahje luondotiipa 1 gullå luonddudilålaå johkajohtolagaide ja luondotiipa 2 fas guorba åielgaåazat jåvrride.

Kårttas ovdanbuktojuvvu dårkkålmuhtti luondotiipa 2, dalle go dakkår gåvdno.

© Meahciråddehus 2017, © Suoma birasguovddås 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

5 Šlájat

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta				
Čilgehus	Dán skovi ulbmilin lea govvidit plánenguovllu guovddáš šládjaárvvuid ja ovdanbuktii šlájaid iešvuođaid, mat galget váldojuvvot vuhtii guovllu dikšuma ja geavaheami plánemis. Seamma šládja sáhtttá gullat eanet go ovttá juogustanluohkkái: ovdamearkka dihte moanat áitojuvvon šlájat leat maiddáá direk-tiivašlájat. Buot šládjajoavkkuin ovtadahkan lea jovkui gullelaš, guovllus gávdnojeaddji šlájaid stuhkkamearri.					
Juogusteapmi	Lottit	Eará riggeeallit	Rikkeheamit	Bohcešattut	Iduššattut	Guobbarat
Erenoamážit suodjalanvuloš šlájat	4		1		2	2
Eará áitojuvvon šlájat	10	4	7	8	5	8
Dárkonvuloš šlájat	12	2	17	11	7	20
Guvllolaččat áitojuvvon šlájat				12	14	2
Šlájat, maid suodjalan dihte čujuhuvvojit Na-tura-guovllut (luondodirektiivva čuovus II, lod-dedirektiivva čuovus I)	25	5	1	5	2	
Šlájat, mat galget bures suodjaluvvot ja maid lassánan- ja vuoinjastanbáikkiid ii oáččo duššadit dahje muđui bilidit (luondodirektiivva čuovus IV)		4	1	5		
Vierrošlájat dahje liiggás laskan šlájat						
Šládjadieđut						
Šattuid áitatvulošvuohta Rassi jed. (2010) mielde (čujuheapmi 5/1). Lottit Tiainen jed. (2016) (čujuheapmi 5/2) ja njiččehasat Liukko jed. (2016) (čujuheapmi 5/3) mielde. Erenoamážit suodjalanvuloš/áitojuvvon šlájat gustojeaddji luonddusuodjalanásahusa (čujuheapmi 5/4) mielde. Dieđut bohcešattu, sámmáliin ja jeahkáliin leat váldojuvvon Hertta-Eliölajit-diehtovuogádagas 05/2013.						
UK-álbmotmeahci–Soabbada–Kemihara meahceollisvuohta ja golbma jekkiidsuodjalanguovllu daid lahkosiin fálet valljugas eallinbirrasiid vuovde-, jeagge- ja duot-taršlájaid. Guovllu vuodđošlájaid gullet boreála goahcceuovdeavádaga šlájat. Plánenguovllu šlájain bohcešattut dáidet leat kártejuvvon buoremusat, vaikko vel dieđut leatge báikkuid váilevaččat, erenoamážit jekkiin. Guovllu áitojuvvon sámelšlájat leat kártejuvvon dárkileappot easka dáid manimus jagiid áigge ja daid vátna dieđuid birra lea čielga mearkan ee. dat, ahte diibmá leat gávdnon guokte ođđa šlája álbmotmeahccái ja oppa riiki: duottargisttasámiil ja veaikegeađgesámiil. Bávtit leat buori muddui ainge váilevaččat dutkojuvvon ja láktasajit erenoamáš váilevaččat. Jekkiidsuodjalanguovlluid áitojuvvon šlájain eai leat báljo dieđut. Guovllu áitojuvvon guobbarat ja jeahkátat dovdojuvvojit fuonimusat. Sierra šládjajoavkkut galggašedje vel kártejuvvon. Meahciráđdehus lea kártehan čátnášlájaid systemáhtaleappot easka 2000-logu loahpageaži rájes (čujuheamit 5/5–7). Guovllus gávdnojit valjis boares guossa- ja beahcevuvddiid šlájat. UK-álbmotmeahcci lea erenoamáš mávssolaš guovlu davviguovlluid čátnášlájaid suodjaleapmái.						
Plánenguovllus dovdojuvvojit njeallje erenoamážit suodjalanvuloš šlája: guobbariin goddesáhpán- ja luhtetčátná ja sámmáliin stuorrašlubbosámiil sihke jeagelskearrosámiil (Čuovus 2). Guovllus dihtet gávdnot gávccii áitojuvvon bohcešaddošlája, mat šaddet eanaš jekkiin. Čánáin gávdnojit gávccii áitojuvvon boares beahce- ja guossavuvddiid						

šlája. Guovllus gávdnojit dasa lassin dárkonvuloš čánát oktiibuot 20 šlája. Áitojuvvon šlájaide gullet viehka ollu guvllolaččat áitojuvvon šlájat, erenoamážit bohcešattut ja sámmálat. Dáin muhtumat gullet duottaršlájaide, mat leat leavvanguovlluset lulliráji alde, omd. duottarsillan ja alášbađverássi. Álbmotmeahci guovddáš oasis, Suoločielggi duottarguovlu ja earáge plánenguovlu leat báktevuođu dáfus guorbasat, eaige doppe leat bájjo gávkaváikkhusat.

Direktiivašlájain álbmotmeahcis gávdnojit rohtonárva, vuovdehealva, uhcafiskesrássi, jeaggenarti ja várrelukti (čujuheapmi 4/1). Dáin šlájain guđesge leat plánenguovllus 1-10 gávdnonsaji, dušše uhcafiskesrássi ja rohtonárva leat vehá dábáleappot. Várrelukti logemat gávdnonsaji UK-álbmotmeahcis leat áidna gávdnonsajit Vuovde-Lappi šattolašvuođaavádagas. Luondodirektiivva raporteremis áigodahkii 2007-2013 (čujuheapmi 4/3) lea gávnnavuvvon vuovdehealvva, uhcafiskesrássi ja várrelukti, ja nuba govtolaš suodjalandássi govtolažžan boreála guovllus, dahjege šlájaid leavvanguovlu lea Suomas doarvái viiddis ja gávdnonsajiid dilli lea stáđis. Rohtonárva ja jeaggenarti gávdnonsajit leat duššan lullelis Lappis fápmorusttegiid huksema ja jekkiid goikadeami dihte. Plánenguovllus direktiivašlájaid gávdnonsajiin eai galggašii leat áitagat.

Olbmo váikkhus vuhtto garrasepmosit Suoločielggi turismaguovddáža lahkosiin, gos lea Suoločielggi-Kiilopää birrasiid geasse- ja dálvejohtolagaid fierpmádaga váldoguovlu. Olbmo fárus gámpáid šiljuide ja bálggesguoraide leat leavvan ee. šilljosuoidni, šilljolasta ja bálggeslukti. Bivnuheamos johtolagaid birrasiin bálgáid govdu lea váttisvuohta, erenoamážit geađgás eatnamiin ja jeaggiluvvan sajiin. Vánddardanjohtolagaid guoras eai goittotge leat dieđuid mielde olus áitojuvvon šaddošlájaid gávdnonsajit, ja nuba daid sáhtá dorvvastit nu ahte johtolagat bajásdollojuvvojit fuolalaččat ja guovllus johtit oahpistuvvojit ja rávvejuvvojit.

Plánenguovllu luonddusuodjaleami dáfas deháleamos rikkeheapmi lea skálžu (direktiivašládja). Skálžu lea dihtostallan guovllu rávdnječáziin, ovdamearkka dihte Suomu- ja Kopsusjokis. Stuorra jogain (Lohttu, Suomujoki) šlája lassáneapmi lea ollu luossaveajehiid duohen. Luosa goargun Suomu beallai lea eastašuvvan, ja nuba smávvaskállžut váilot dáin váldojohkarokkiin. Oalgejogain ja gieraádjagiin skálžu lea vuogáiduvvan geavahit glokidiosuovssaid šaddanvuolážiin ájadápmoha. Nuba skálžu sáhtá lassánit dál dušše dain populašuvnnain, main dápmot lea šlája váldoisitšládjan. Skálžžu eallingearddis leat guokte rašeslágan muttu, main glokidiosuoksamuddu lea vuosttas. Nubbi lea smávvačivgamuddu, goas skálžu eallá mánggaid sentemeheriid čiknodagas bodnečievrras (sedimeanttas). Sedimeanttas galgá leat doarvái oksygena, vai čivggat cevzet. Čivggat sáhttet hávkat sedimentii čázi njivluma ja giddes ávdnasiid lassáneami dihte. Ná nuppástusat golanguovllus sáhttet sakka čuohtit skálžopopulašuvnnaid ceavzimii. Skálžu eallá erenoamáš guhká (>100 jagi), ja nuba sáhtá ovdeštan- ja dikšundoaimmaiguin váikkuhit skálžžu lassánavjolašvuođaide dakkárga populašuvnnain, mat eai dál lassán.

Skálžžu lassin eará čáhcerikkeheamit dovdojuvvojit funet. UK-álbmotmeahcis lea áicojuvvon oktii dárkonvuloš, hárvanaš čáhcebeaiveloddešládja skábmasirvet. Plánenguovllu divriin buoremusat dovdojuvvojit beaivelottit, erenoamážit stuorrabeaivelottit, main lea almmustuhtton čoahtkái geassu (Laasonen ym. 1996). Mearkkašuvuloš šlájat leat ee. guvgesidjabeaiveloddi, davvesilbadielku ja veaikedjabeaiveloddi. Guovllu guossavuovddit leat dehálaš eallinbirrasat guvgesidjabeaivelottiide. Guvgesidjabeaiveloddi (direktiivašládja) gávdno Suomas davimus guossavuvddiin. Dálkkádatrivedan varra čuohtá šládji eallinbirrasa nuppástusaid ja eallinjohtui guoskevaš iešvuođaid bokte. Plánenguovllu guossavuvddiid stuorrabeaiveloddešlájaid gánnehivččii čuoovut jahkásaččat. Boares vuvddiid lassin Rukses girjai gullevaš šlájaid dehálaš eallinbirrasiidida gullet jalges duottarguovllut ja jeakkit. Guovllu duoddarat leat ovttaskas čohkat, maid birra leat guossavuovddit, ja nuba dáin ng. isoláhtain lea stuorát jávkanvejolašvuohta go oktílaš duottarguovllus. Plánenguovllu duottarbeaiveloddešlájaid (luktedielkobeaiveloddi, báljahašdielkobeaiveloddi, davvesilbadielku) lea viehka álki dárkot ja danin daid várás galggašii dahkkojuvvo čuoovunprográmma.

Čoahtkái geassun sáhtá dadjat ahte guovllu rikkehis šlájat dovdojuvvojit hui funet. Mánggáin stuorra divrejoavkkuin (goppát, čukkonat, guovttesoajagat) eai leat rievtti mielde ollege áicandieđut. Ovdalis namuhuvvon čuoovunávžžuhusaid lassin guovllu šlájaid vuodđokártema gánnehivččii álggahit.

Guovllu lodde- ja njiččehasdilli dovdojuvvo viehka bures. Eanalottit oppalaččat dovdojuvvojit dahkkojuvvon linnjálohkamiid (čujuheapmi 5/8) geažil hui bures, vaikko vel valljivuođadieđut leat váilevaččat dain loddešlájain, main leat uhccán lottit. Šládjačielggadusaide galgáge várret buoret resurssaid go ovdal. Guovllu čáhcelottit ja daid valljivuohta dovdojuvvojit mealgat fuonibut. Njiččehasšlájat dovdojuvvojit viehka bures muhto valljivuođa- ja lassánandieđut leat váilevaččat. Lottiid ja njiččehasaid dáfus guovllu stuorámuš mearkkašupmi lea dan meahccáivuođas, ja ná dat fállá olbmo doaimmaid garvašeaddji šlájaide dego stuorranávddiide ja stuorra borallottiide ráfálaš eallinbirrasa. Vierrošlájain plánenguovllus gávdno miŋka ja duollet dálle sáhtá deaividit neahtebeatnaga. Guovllu eamišlájaid leat gullan duottargoddi ja mádjit, mat sogahuvve guovllus bivddu dihte 1800-logus.

6 Kulturárbi

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☒	Govat 9, 10 ja 11. Plánenguovllu kulturárbečuozáhagat
Čilgehus	Kulturárbbi dálá dili govvideapmái gullá plánenguovllu duovddaárvvuid ja huksenárbbi ja arkeologalaš čuozáhagaid govvideapmi. Govvideami ulbmilin lea identifiseret plánenguovllu guovddáš kulturárbeárvvuid.			
Guovllu govvideapmi, duovdda				
<p>Plánenguovlu lea Peräpohjola-Lappi duovddaeaganagottis. Duovddaeaganagotti siste eanaš oassi guovllus lea Vuovde-Lappi duottarguovllus. Oarjjageahčen oasáš ollá Aapa-Lappii ja lullinuortaoassi Nuorta-Lappi duottar- ja várreguvlui.</p> <p>Vuovde-Lappi duottarguovlluin leat molsašuddi, báikkuid ráhpesge meahccás duottareatnamat (Birasministeriija 1993). Guvlui leat mihtilmasat baktás duottarčielggit. Duoddariin ja váriin leat dávjá morena- ja juovvaeatnamat. Aapa-Lappis leat jeaggeeatnamat, ja dán guovllus leat valjis jeakkit ja vuovdemeahcit. Eatnamat leat birastahtti guovlluid ektui viehka duolbadat. Nuorta-Lappi duottar- ja várreguovllus leat maiddá ráhpeslágan várre- ja duottareatnamat.</p> <p>Guovllus eai leat riikkadásis mávssolažžan juogustuvvon duovddaguovllut, muhto dáppe leat riikkadásis dovddus ja árvvusadnojuvvon duovdagat. Daidda gullet leat ee. Suo- ločielggi jorbalágan duottaralážat, Luirojávri, Njuohttejoga ávži ja Náttášduottar. Rájijjosseba ássangieddi lea juogustuvvon mávssolaš árbevierroduovddan. Davvi-Lappi eanagoddelávas Tankavaara lea juogustuvvon eanagotti dásis mearkkašahttin ja Luirojávri-Uhca-Luirojávri guovlu guvllolaččat mearkkašahtti kulturbirasin ja Náttášduottar guvllolaččat mearkkašahtti luonddu- ja kulturduovddan.</p> <p>Riikka ja eanagotti dásis mávssolaš duovddaguovlluid beivenbargu lea jođus, ja nuba maiddá plánenguovllu mávssolaš duovddaguovllut sáhttet rievdat dáid boahktevaš jagiid ja maiddá duovddaguovlluid rájit duovddaeaganagottiid siste.</p> <p>Sámi kulturbiras Kulturbiras čohkiida birrasa ávnnaslaš kultuvrras ja birrasii guoskevaš ávnnasmeahttun kultuvrras. Sámi kulturbirasii lea mihtilmas ahte birrasis vuhttojit viehka uhccán mearkkat olbmo doaimmain, muhto dasa guoskevaš ávnnasmeahttun kulturárbi gávdno valjis. Sámi kulturduovdda sáhtá sulastahttit luondduduovdaga, muhto ovdamearkka dihte njálm-málaš árbediehtu guovllu anus ja árvvuin, báikenamat ja báikkiide guoskevaš sierralágan mitalusat dahket das kulturduovdaga.</p> <p>Čujuheamit 6/1 ja 6/5</p>				

Guovllu govvideapmi, huksenárbi ja arkeologiija

HUKSENÁRBI

Plánenguovllus leat moanat mávssolaš huksenárbečuožáhagat. Oskarinkoski, Oskarinjärvi ja Suomujoki nuortalašgiettít sihke Rájijovssea gieddi leat juogustuvvon riikkadásis mearkkašahtti huksejuvvon kulturbirasin. Nuortalašgiettít ja Rájijovsset leat maiddá suodjaluvvon ásausa (480/85; stáhta oamastan vistit) vuodul, seammá go maiddá Metla huksehan Rumakuru ođđa beaivestohpu sihke guovllu boarráseamos visti, Rumakuru boares beaivestohpu. Dáid lassin guovllus leat earáge mávssolaš huksenárbečuožáhagat, mat eai leat suodjaluvvon. Dákkárat leat ee. Tammakkolampi gámme, Raappana gámme, Anterinmukka ávdinstohpu oktan sávnniin, Suomunruoktu museagámpá, Snellmanin-maja, Vongoiva gámme, Sudenpesä gámme ja Manto-oja ávdinstohpu. Eatnašat mávssolaš visttiin leat gaskageardán ortnegis. Joavkkus leat maiddá dakkár vistit, mat leat buori dahje fuones ortnegis.

ARKEOLOGALAŠ ČUOŽÁHAGAT

Plánenguovllus UK-álbmotmeahcis leat dahkkojuvvon dološbázahusaid ja eará arkeologalaš kulturárbečuožáhagaid inventeremat ja dárkkisteamit, muhto liikká eanaš oassi álbmotmeahcis lea inventerekeahtta. Inventeremiin leat kártejuvvon erenoamážit dat čuožáhagat, mat leat vándardanjohtolagaid guoras ja leat ná erenoamáš áitojuvvon dilis. Soabbada luonddumeahcis dovdojuvvojit muhtun čuožáhagat, muhto luonddumeahci kulturárbečuožáhagat eai leat systemáhtalaččat kártejuvvon. Vaaranaapa, Uura-aapa ja Nalka-aapa ja Kemihaara eai leat ollege inventerejuvvon. Oassi plánenguovllu arkeologalaš čuožáhagain leat dološmuitolága vuodul suodjaluvvon dološbázahusat, oassi fas eará arkeologalaš kulturárbečuožáhagat. Eatnašat arkeologalaš čuožáhagain leat buori dilis, muhto eanemus adnojuvvon vándardanguovlluin muhtun čuožáhagaid galggašii dikšut daid seailuma dorvvastan dihte.

Ovdahistorjjálaš áigi

Guovllu ássiid birgenláhki vuodđuduvai ovdahistorjjálaš áiggis meahccebivdui, guolástussii ja luondduburiid čoaggimii. Guolástus ja luondduburiid čoaggin eai goittotge leat báljo guodđán bissovaš mearkkaid lundui, muhto meahccebivddus leat báhcán mearkan plánenguovllu goddebivdorokkit ja geađgeborit. Vaikko guovllus lea kártejuvvon easka oasáš, de gávdnojit bivdorokkit measta guđalot sajis. Dain leat oktiibuot lagabui 450 bivdorokki. Eatnašat bivdorokkiin leat gávdnojuvvon Suomujoki ja Lohtu gáddeguovlluid sáttoeatnamiin, maid lea álki roggat. Stuorámus gávdnon bivdoroggevuogádat lea goittotge Nattushaara birrasiin Soabbada luonddumeahcis, gos leat gávdnojuvvon 78 bivdorokki. Badjel 20 rokki vuogádagat leat maiddá Tuisukujoki njálmmis, Lankojärvis, Auhtijokis. Kopsusjärvis ja Somu-Ville lahkosis. Ovdahistorjjálaš orohagat leat leamaš eanaš čázádagaid guoras. Ovdahistorjjálaš orohagat gávdnojit ee. Soabbatjávrris, Kopsusjärvis, Luirojávrris, Kaptukaislampiin, Luulampis, Vuolit Kiertämjärvis sihke Suomujoki ja Lohtu gáttiin.

Historjjálaš áigi

Plánenguovlu lea historjjálaš áiggis juohkásan Soabbada ja Keminkylä sámesiiddaid guovlluide. Vuovdesámiid váldoealáhusat ledje meahccebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Guovllu goddebivdorokkiin oassi sáhtta leat historjjálaš áiggis - bivdorokkiid leat Somas atnán geađgeáiggi rájes gitta 1800-lohkui. Guovllus leat gávdnon oapmanbarddáltagat, mat sáhttet leat mearkan historjjálaš áiggi orohagain. Oapmanbarddáltagat leat gávdnojuvvon eanaš Suomujoki luoppalguovllus. Maiddá Soabbatjávrris lea ásojuvvon historjjálaš áiggis.

Boazodoallu

Boazodoallu lea sámiid ovddidan ealáhus, mii lea leamaš juo viehka guhká Koilliskairas. Álgoálggus lojahiid leat atnán ee. noađdeheargin ja hohkahuseallin goddebivddus. Boazodoallu dálá UK-álbmotmeahcis riegiášgođii 1800-logu gaskkamuttu manjá. Dalle dohko boahhtigohte Eanodaga ja Guovdageainnu boazosámit stuorra ealuideasetguin. Boazodoalu lassin olbmuid birgenlági vuodđun ledje ainge eará árbevirolaš luondduealáhusat: meahccebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Boazodollui guoskevaš ráhkadusat dálá álbmotmeahcis gávdnojit valjis. Boazodoalu álgoáiggiide gullet ee. Uhca-Luirojávrris gárdastallanbáikkít goahteráhkadusaiguin. Kiilopää birrasis leat leamaš oktiibuot njeallje gárddi, main nuoramussan lea ainge ceaggut Niilanpää gárdi oktan gámpáiguin ja goahtesajiiguin. Boazodoallu lea váikkuhan ja váikkuha ainge nannosit báikkálaš árbevieruide. Dat vuhtto ee. máinnas- ja muittašankultuvrras, bivttas- ja biebmokultuvrras sihke huksenárbbis (čujuheamit 6/4–5).

Johtolagat

UK-álbmotmeahci ja Soabbada luonddumeahci rastá manná Finnmárrkubálggisin gohčoduvvon dološ johtolat. Bálggis olii Soađegilis Riesto gili lahkosis Suoločielggi duottarbadjosiid badjel Kyrögillái dahjege dálá Avvillii ja das ain Davvi-Norgii. Bálggis adnojuvvui vuosttažettiin dálvit. Vuovdeguovlluin bálggis merkejuvvui muoraide časkojuvvon fearastagaiguin ja jalges juovvaguovlluin uraiguin. Dákkár boares mearkkat gávdnojit meahcis ain dálge valjis. Finnmárrkubálggis dáidá leat leamaš anus goittot 1500-logu rájes gitta 1900-logu álgui. Sompio-seura lea merkehan 1971:s Finnmárrkubálgá Soabbatjávrris gitta Kiilopää rádjai. 2000-logu álggogeahčen oassi dán bálgás lea ovddeštuvvon vánddardanjohtolahkan ja merkejuvvon fas Kiilopääs Laanila rádjai. Finnmárrkubálggis lea juogustuvvon riikkadásis mávssolaš huksejuvvon kulturbirasin. Guovllus leat maiddá eará boares johtolagat. Ruššii johttojuvvui Giemajogas Vouhtujoki mielde Sotataipale rastá Soahtejohkii ja das ain Njuohttejohkii, man mielde luittojuvvui nuorttasguvlui. Kopsusjávrii manná 1900-logu álggogeahčen golleroggiid ráhkadan johtolat, mii joatkašuvai gitta Vongoivai. Ruošša ráji lahkosis lea dimbbargeaidnu, mii lea ráhkaduvvon 1930-logus Lohttui plánejuvvon savohtaid várás. Ng. Maantiekurujohtolat manai Soađegili Riestos Luirojávrris ja Maantiekuru bokte davás. Maantiekuru johtolaga guoras lei ng. Helandera goahti Helandera goahtejávrris. Dát goahti lea Suoločielggi guovllu boarráseamos ávdinstohpu, mas leat ainge seilon ráhkadusat. Gámppás leat guovlladan beakkánga mátkkálaččat ja omd. Elias Lönnrot ja Matias Aleksanteri Castrén leaba várra idjadan das jagi 1841 juovllaid áigge.

Vuovdedoalu historjá

Meahciráđđehus čielggadisgodii Lohtu guovllu vuovderiggodagaid geavahanvejolašvuodaid 1935:s, muhto dálvesoahti gaskkalduhtii bargguid. Ráhkkananbargguid dihte álbmotmeahcis leat savohttagámppáid ja dimbbargodaganrusttegiid bázahusat ee. Luirojoga gierragiin ja Luirojávrris sihke dimbbargeaidnu Ruošša ráji lahkosis. Dimbbargeaidnu manná Rájijovssebis gitta Luirui. Dán boarráset vuovdedoalu historjái guoskevaš ainge boarráset mearkkat gávdnojit Njuohttejogas, gosa plánejedje vuovdečuohppamiid 1900-logu álggus.

Soahtehistorjá

Plánenguovllus gávdnojit ollu nuppi máilmmisoađi áigásaš soahtehistorjjálaš ráhkadusat. Joatkkasoađi loahpageahčen Duiska ráhkkanisgodii dasa, ahte Suopma soabašii sierraráfi Sovjetlihtuin. Dalle Duiska livččii galgan ráhkkanit doallat hálddustis Suoma davviosiid Duiskii hui dehálaš Beahcáma nihkkela dihte. Tankavaarai plánegohtege dan várás bealuštanstašuvnna giđđat 1944, ja ladnenbarggut álge juo seamma gease. Stašuvnna namman navdojuvvui Schutzwall-Stellung dahjege Suodjeseaidnestašuvdna. Stašuvdna plánejuvvui ollit moattelot kilometera mátkki Jáämerentie goabbat beallai nuortan Náттаšduoddaris oarjjásguvlui Tankajokii. Ráhkadusaid bázahusat oidnojit ainge valjis erenoamážit Tankavaara birrasiin. Muhtun ráhkadusat leat kártejuvvon. Schutzwall-stašuvnna ráhkadusat Tankavaaras ja dasa guoskevaš Huuhkajanpääpaistama šaldi leat juogustuvvon riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kulturbirasin.

Golleroggama historjá

Guovllus gávdnojit golleroggamii guoskevaš bázahusat, ee. gámppát, gollerogganbáikkiid rádjemearkkat ja golleohcanrokkat. Dasa lassin Kopsusjärvi johtolaga leat ráhkadan golleroggit. Aktiebolaget Prospektor ozai golli guovllus 1900-logu álggus ja Luttojoen kulta Oy 1930-logus. Golli leat roggan maiddá Tankavaaras. Tankavaaras golli gávnna 1930-logus burdnomohkkelaš Aleksanteri Sauva-Aslak Peltovuoma.

Vánddardeami historjá

Suoločielggi guovllu turisma álggii juo 1940-logu loahpageahčen, muhto 1950-logus Kullervo Kempinena girijit geasuhišgohte guvlui eanet vánddardeaddjiid. Vánddardanorganisašuvnnat, ee. Suomen Latu, ja muhtun priváhtaolbmot huksegohte guvlui stobuid, gorsuid ja gámmiid 50-logus. Moanat dán áramus vánddardanráhkadusain leat dasto duššan. Meahciráđđehus vuodđudii vuosttas vánddardandoarjjabáikkiid 1960-logu loahpageahčen. Seilon stobuin mánggat leat kulturhistorjjálaččat mávssolaš čuožahagat ja moanat leat ainge vánddardangeavahas.

Ávnnasmeahtun kulturárbi

Guovllu ávnnasmeahtun kulturárbi lea mánggalágan ja dasa gullet ee. báikenamat, báikkiide ja olbmuide guoskevaš muitalusat, árbevirolaš juigosat sihke eará njálmálaš árbedieđut. Guovllu muitalanárbaí gullet muitalusat ee. Iovinoita Akmeela, Iso-Ponku, Sauva-Aslakka, Meänteisena, Somu-Ville, Mosku, Rájijovsseba, Huhti-Heikki, Itäkairan prinseassa ja Lippo-Matti fearániin.

Čujuheamit 6/2–5					
Čuožahagat					
Duovdda					
Luohkká	St	Namma			
Mávssolaš árbevierro-duovdda (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Rájjjovsseba gieddi			
Eanagotti dásis mearkkašahti kulturbiras (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Tankavaara			
Guvllolaččat mearkkašahti kulturbiras (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Luirojávrrí–Uhca-Luirojávrrí guovlu			
Guvllolaččat mearkkašahti luonddu- ja kulturduovdda (Davvi-Lappi eanagoddelávva)	1	Náttašduottar			
Lassedieđut					
Huksenárbi					
Luohkká	st	Namma			
Riikkadásis mearkkašahti huksejuvvon kulturrábečuožahat	6	Rájjjovsseba ássangieddi (11 vistti dahje ráhkadusa), Oskarinkoski nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Oskarinjärvi nuortalašgieddi (2 vistti dahje ráhkadusa), Suomujoki nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Schutzwalla bealuštanstašuvnna ráhkadusat, Finnmákkubálggis			
Ásahusa vuodul stáhta visttiin suodjaluvvon čuožahat	6	Rumakuru boares beaivestohpu (1 vistti), Rumakuru ođđa beaivestohpu (1 vistti), Oskarinkoski nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Oskarinjärvi nuortalašgieddi (2 vistti), Suomujoki nuortalašgieddi (8 vistti dahje ráhkadusa), Rájjjovsseba ássangieddi (10 vistti dahje ráhkadusa)			
Meahciráđđehusa ja Musealágádusa gaskasaš soahpamuša vuodul suodjaluvvon čuožahat	1	Rájjjovsseba ássangieddi (1 vistti)			
Lassedieđut		Dáid lassin guovllus leat earáge mávssolaš huksenárbečuožahagat, mat eai leat suodjaluvvon, dego Tammakkolampi gámme, Raappana gámme, Anterinmukka ávdinstohpu oktan sávnniin, Suomunruoktu museagámpá, Snellmanimaja, Vongoiva gámme ja Sudenpesä gámme.			
Arkeologalaš čuožahagat		Eará arkeologalaš čuožahagat		Eará kulturárbi	
Tiipa (dološmuitoregisttarčuožahat)	St	Tiipa (eará čuožahagat)	St	Luohkká	St
orohagat	27	orohagat	32		
bargo- ja válmmaštanbáikkít	53	bargo- ja válmmaštanbáikkít	21		

geađge- ja eanaráhkadusat	4	geađge- ja eanaráhkadusat	2		
dološbázahusjoavkkut	5	johtalusčuozáhagat	60		
dáidda ja muitomearkkat	2	dáidda ja muitomearkkat	2		
gávdnanbáikkít	4	bealuštanrusttegat	4		

Sáme kultuvra

Sámi kulturárbbis mitaluvvo ovdalis guovllu eará kulturárbbi oassin. Erenoamážit sáme kultuvrii guoskevaš oasit leat kopierejuvvon vuolábeallai:

Plánenguovlu lea historjjálaš áiggis juohkásan Soabbada ja Keminkylä sámesiiddaid guovlluide. Vuovdesámiid váldoealáhusat ledje meahccebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Guovllu goddebivdorokkiin oassi sáhtta leat historjjálaš áiggis – bivdorokkiid leat Suomas atnán geađgeáiggi rájes gitta 1800-lohkui. Guovllus leat gávdnon oapmanbarddádagat, mat sáhttet leat mearkan historjjálaš áiggi ássandoaimmain. Oapmanbarddádagat leat gávdnojuvvon eanaš Suomujoki luoppalguovllus. Maiddái Soab- batjávrris lea ássojuvvon historjjálaš áiggis.

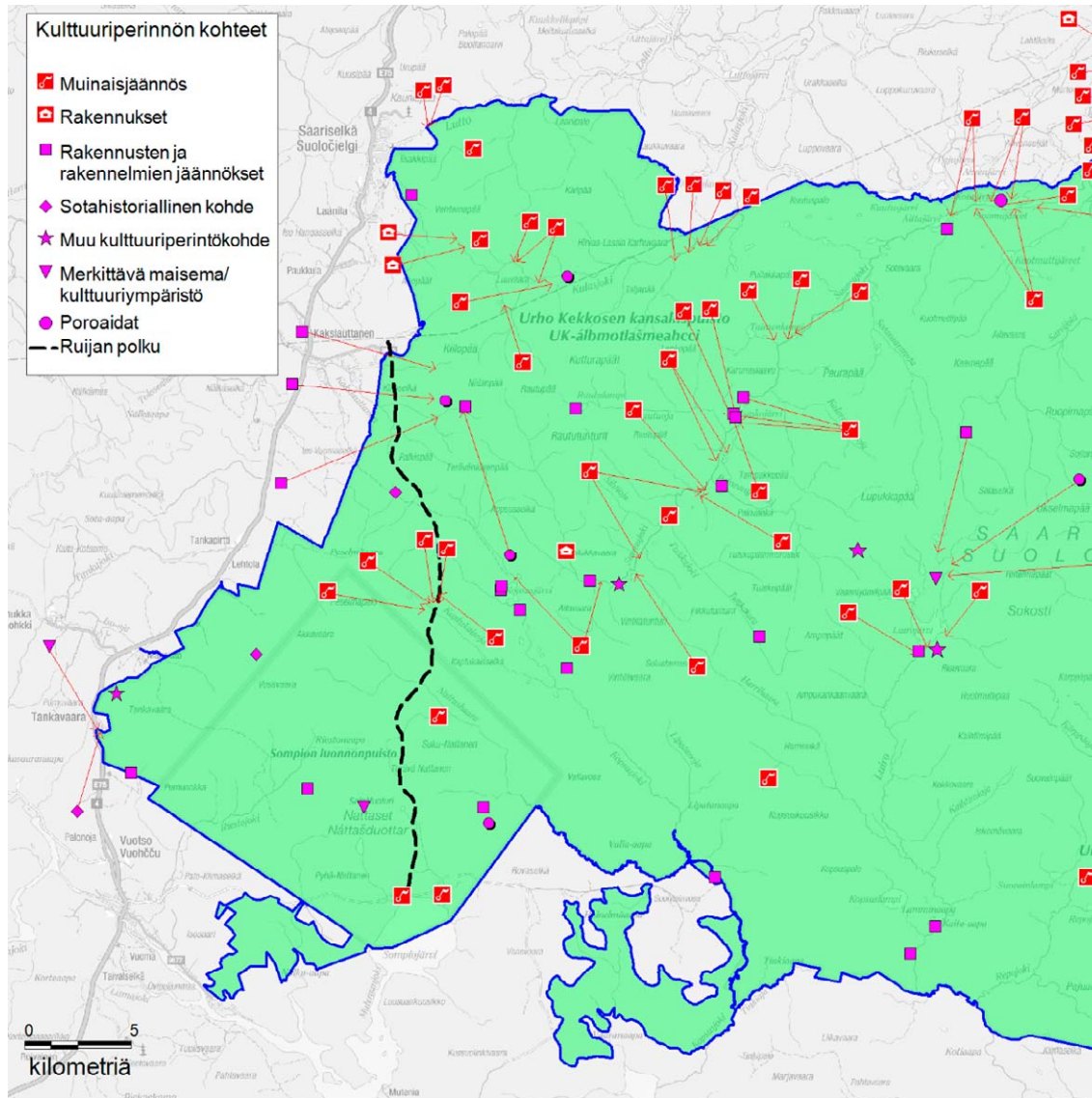
Boazodoallu lea sámiid ovddidan ealáhus, mii lea leamaš juo viehka guhká Koilliskairas. Álgoálggus lojahiid leat atnán ee. noađdeheargin ja hohkahuseallin goddebivddus. Boazodoallu dálá UK-álbmotmeahcis riegádišgođii 1800-logu gaskkamuttu maŋŋá. Dalle dohko boahthohte Eanodaga ja Guovdageainnu boazosámit stuorra ealuideasetguin. Boazodoalu lassin olbmuid birgenlági vuodđun ledje ainge eará árbevirolaš luondduealáhusat: meahccebivdu, guolástus ja luondduburiid čoaggin. Boazodollui guoskevaš ráhkadusat dálá álbmotmeahcis gávdnojit valjis. Boazodoalu álgoáiggiide gullet ee. Uhca-Luirojávrrí gárdástallanbáikkít goahteráhkadusaiguin. Kiilopää birrasis leat leamaš oktiibuot njeallje gárddi, main nuoramussan lea ainge ceaggut Niilanpää gárdi oktan gámpáiguin ja goahtesajiiguin. Boazodoallu lea váikkuhan ja váikkuha ainge nannosit báikkálaš árbevieruide. Dat vuhtto ee. máinnas- ja muittašankultuvrras, bivttas- ja biebmokultuvrras sihke huksenárbbis.

Kulturbiras čohkiida birrasis leahkki ávnnaslaš kultuvrras ja birrasii guoskevaš ávnnasmeahtun kultuvrras. Sámi kulturbirrasii lea mihtilmas ahte birrasis vuhttojit viehka uhccán mearkkat olbmo doaimmain, muhto dasa guoskevaš ávnnasmeahtun kulturárbi gávdno valjis. Sámi kulturduovdda sáhtta sulastahtti luondduovdaga, muhto ovdamearkka dihte njálmálaš árbediehtu guovllu anus ja árvvuin, báikenamat ja báikkiide guoskevaš sierralágan mitalusat dahket das kulturduovdaga. Guovllu mitalanárbaí gullet mitalusat earret eará lovinoita Akmeeli, Iso-Ponku ja Sauva-Aslakka fearániin.

Nuppi máilmmisoađi maŋŋá Suomujokii ja Lohttui evakuerejuvvojedje Suonnjela nuortalaččat, geat maŋnelis ásaiduvve fásta Čeavejávrrái. Dáin orohagain Oskarinkoski, Oskarinjärvi ja Suomujoki nuortalašgietti leat árvvuhuvvon riikkadásis mearkašahtti huksejuvvon kulturbirasin, ja dat leat suodjaluvvon ásašusain (480/85; ásašus stáhta oamastan visttiin).

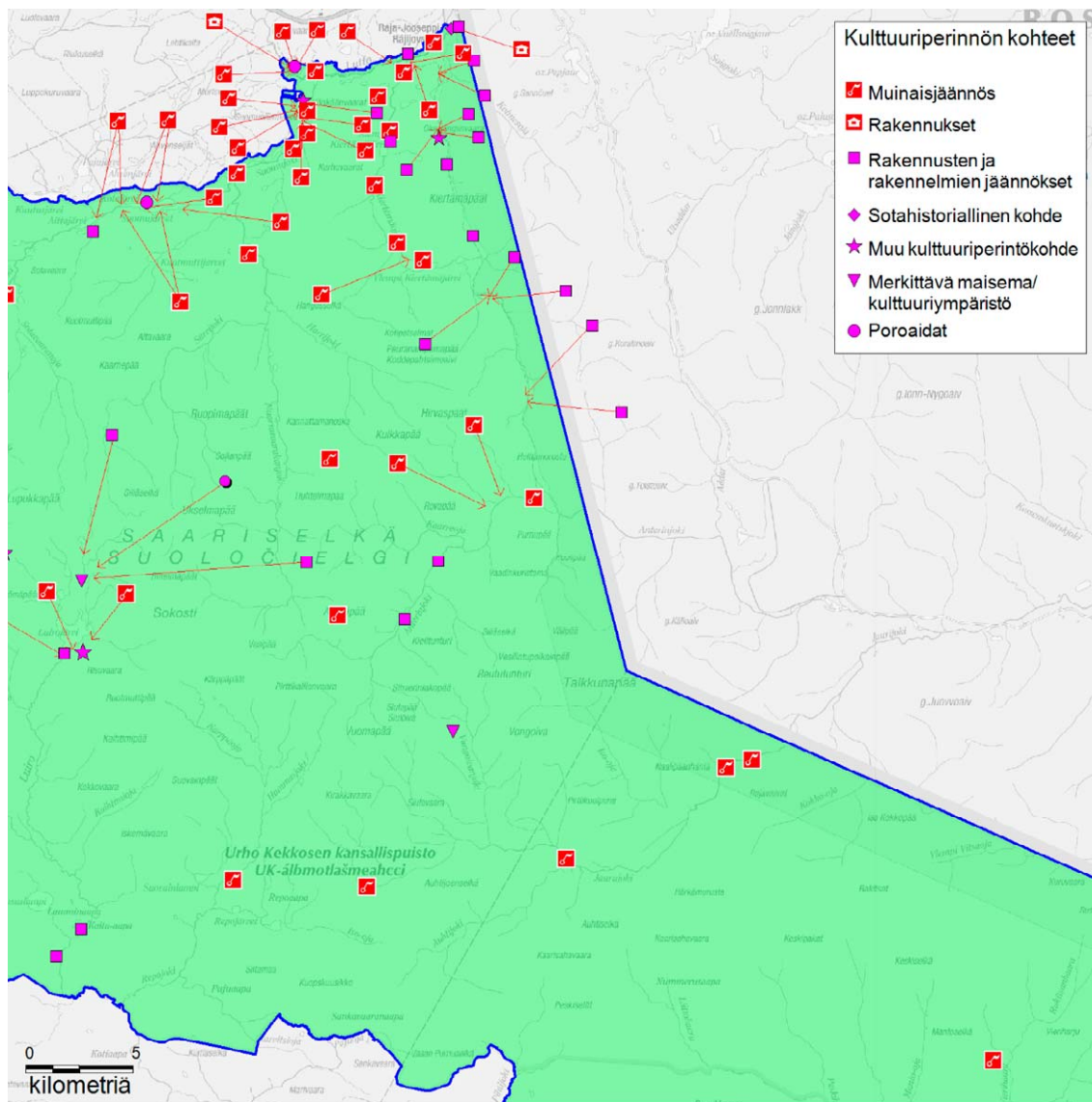
Čujuheamit 6/2 ja 6/4–5.

Lassedieđut

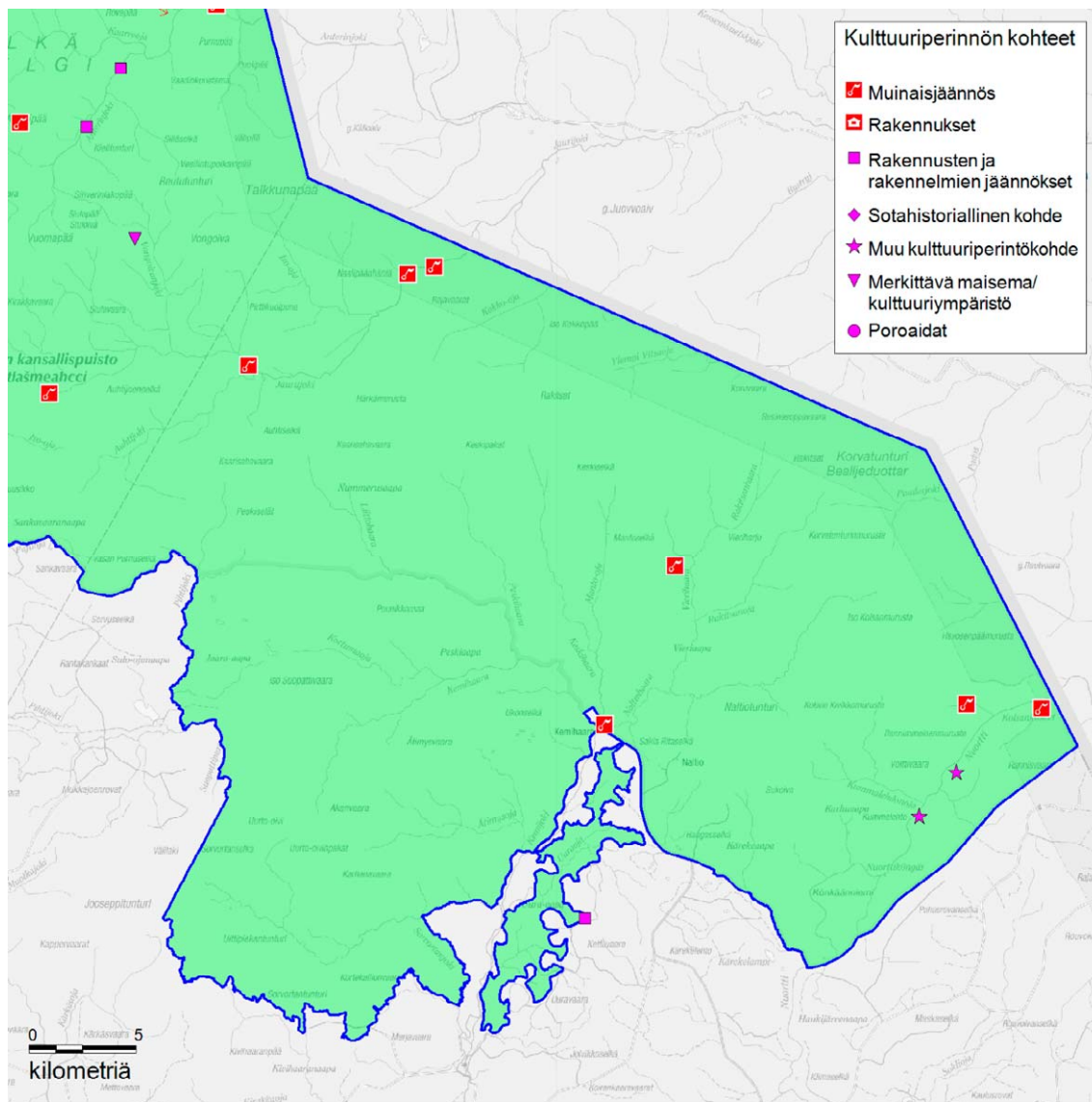
Govva 9. Plánenguovllu kulturárbečuozáhagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 10. Plánenguovllu kulturárbečuozáhagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 11. Plánenguovllu kulturárbečuo-
záhagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-
rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy,
Lohpi L5293, Maanmittauslaitos
1/MML/17.

7A Luonddu lustageavaheapmi: vánddardeapmi ja luondduturisma

Vástoproseassa	Luonddu lustageavaheapmi	Kárta	☒ ☒	Govat 12, 13 ja 14. Bálvalanrusttegat Govat 15, 16 ja 17. Johtolagat
Čilgehus	Luonddu dálá lustageavaheamis govviduvvojit vánddardeami ja luondduturisma doaimmabiras, plánenguovllu geasuhus ja mearkašupmi lustageavahančuozáhahkan sihke dálá jearru, fálaldagat ja turisma ovttasbargu. Jearrodieđuide gullet ee. dieđut galledeaddjimeriin ja áššehasaid duhtavašvuodas. Fálaldagaiguin oaivildit vánddardanjohtolagaid, ráhkadusaid ja rusttegiid meari, kapasitehta ja dili. Ulbmilin lea guorahallat bálvalusaid ja bálvalanvuogádagaid doaimmivuoda áššehasaid dáfus.			
Doaimmabirrasa govvideapmi				
<p>UK-álbmotmeahcci lea viidodaga dáfus (2 550 km²) Suoma nubbin stuorámus álbmotmeahcci, gosa dahkkojuvvojit jahkásaččat sullii 300 000 fitnama. Álbmotmeahci báikkálašekonomalaš váikkuhusat leat erenoamáš mearkašahttit. Álbmotmeahcis fitnet dán áigge eanašin iešrádálaš vánddardeaddjit. Ovdáneaddji luondduturisma sáhtta lasihit fitnodagaid jođihan oahpistuvvon joavkkuid meari boahpteáiggis.</p> <p>UK-álbmotmeahcis vánddardemiin ja bistevaš luondduturismmain oaivildit luonddu geavaheami vánddardeapmái, lustageavaheapmái ja fitnodatdoimii nu, ahte dat ii čuoze álbmotmeahci luonddu ja duovdaga suodjaleapmái, muhto geahččala bisuhit dan bivnnuhis luondduoaidnámuššan. Álbmotmeahcis vánddardeaddjit fitnet luonddu eavttuiguin nu, ahte váldet vuhtii báikkálaš árbevieruid ja kultuvrraid. Seammás juohkeolbmorivttiiguin dáhphávuvi vánddardeami ja luondduturisma ulbmilin lea dorvvastit ja lasihit riikkavuložiid buoredili.</p> <p>Luondduturisma ovddida guovlluekonomiija ja barggolašvuoda. UK-álbmotmeahccái heivejit dakkár gávppálaš bálvalusat, mat eai gáibit mearkašahtti huksendoaimmaid, eai rievdat guovllu luonddudili dahje headuš suodjalanguovllu eará galledeaddjiid. Luondduturisma ovddidettiin galgá váldojuvvot vuhtii maiddá boazodoalu doaimmavejolašvuodaid dorvvasteapmi. Álbmotmeahcis dáhphávuvi luondduturisma ja fitnodatdoaimma vuodđuduvvet bistevaš luondduturisma prinsihpaide.</p> <p>Oktan ulbmilin lea atnit ávkin álbmotmeahci olggobeale johtolagaid ja bidjat daid ainge buorebut doarjut turisma dego Suoločielggis lea systemáhtalaččat dahkkojuvvon. Mohtorfievrruiguin dáhphávuvi safáradoaibma stivrejuvvo suodjalanguovlluid olggobeallai ja dan atnui čujuhuvvojit heivvolaš johtolagat. Ulbmilin lea ahte diet prinsihpat galggašedje guoskat álbmotmeahcis doaimbi buot prográmmabálvalusfitnodagaide. Ovttasbargofitnodagat sáhttet márkanašindoaimmasteaset atnit ávkin dan, ahte álbmotmeahcci lea dastán lahkosis vaikko fitnodagat eai doaimmašiige álbmotmeahci rájiid siste.</p> <p>Eanemus olbmot johtet UK-álbmotmeahcis Suoločielggi–Kiilopää turismaguovllus, gos leat dálvit fuolahuvvon láhttut ja geasi áigge fas valjis bálgát oktan dolastallanbáikkii-guin ja beaivestobuiguin. Ng. beaivevánddardeaddjit leat eanašin álbmotmeahcis vánddardeaddjiin. UK-álbmotmeahcci heive erenoamáš bures maiddá ollu gáibideaddji meahccevánddardeapmái. Álbmotmeahci nuorttamus oasis, ng. Itákairas olbmot johtet buot uhcimis. Álbmotmeahcis vánddardit birra jagi, muhto ealaskeamos vánddardanáigodagat leat ruškki áigge ja gidđadálvvi čuoiganáigodaga áigge.</p> <p>Gustojeaddji, jagi 2001 dikšun- ja geavahanplánas UK-álbmotmeahcci lea juhkkujuvvon dikšuma ja geavaheami várás sierralágan oasseguovlluide. Vuodđooasis oažžu gohttet ja dolastallat dušše čujuhuvvon sajiin. Suoločielggi ja Njuohttejoga meahcceosiin dolastallat oažžu dušše čujuhuvvon dolastallanbáikkiiin ja gohttet fas oažžu gos beare earret Paratiisikuru ja Lumikuru. Kemi-Sompio meahcceguovloasis leat báikkuid jeakkit ja vuovddit, ja dán guovllus sáhtta gohttet ja bidjat smávva dola. Dušše ng.</p>				

lagasguovllus Suoločielggi–Kiilopää birra siin leat merkejuvvon johtolagat ja Njuohtejoga guoras 40 km:a guhkkosaš vánddardanjohtolat. Dasa lassin boares Finnmárbálggis manná sullii 15 km mátkki álbmotmeahci siste. Eará sajis eai leat merkejuvvon / fuolahuvvon johtolagat, muhto meahcis leat mealgat áiggiid mielde šaddan johtolagat, mat leat ainge vánddardeaddjiid anus. Vaikko álbmotmeahcis oažžu johtit gokko beare, de gánnehivččii geavahit johtima várás oaivvilduvvon bálgáid.

Soabbada luonddumeahcci lea vuodđuvvon 1956:s dieđalaš ulbmiliidda ja dat lea oaivvilduvvon vuosttažettiin luonddusuodjaleami ja dutkama várás sihke suodjaleami olis maiddá oahpahusa várás. Luonddumeahci guovddásoassin lea Náttáđuottar, masa gullet čieža čohka. Soabbada luonddumeahcis sáhtá vánddardit birra jagi dušše merkejuvvon johtolagaid mielde. Báikkálaš ássiin (Soađegili gieldda ássit) leat Soabbada luonddumeahcis dihto, ornetnjuolggadusas dárkileappot meroštallon sierrarievttit, mat gusket ee. boazodollui. Báikkálaš ássit sáhttet johtit luonddumeahcis johtolagaid olggobealde murjedettiin ja guobbariid čoakkedettiin. Soabbada jeakkit leat dehálaš lubmenbáikkit báikkálaš ássiide.

Soabbada luonddumeahci lulágeaži čađa manná Soabbatjávrrri meahcebiilageaidnu, man mielde oažžu vuodjit biillain. Soabbatjávrrri geainnus vuolgá riekkesjohtolat Bassi-Náttáži, mii lea bivnnuhis vánddardanbáiki. Bassi-Náttáža alázis lea 1950-logus huksejuvvon Palovartijan tupa, mii doaibmá dán áigge beaivestohpun. Nubbi merkejuvvon johtolat manná Soabbatjávrrri meahcebiilageainnus Tankavaarai. Dát johtolat manná eanaš daid geainnuid mielde, maid duiskalaččat leat ráhkadan nubbi máimmisoađi áigge. Goalmát merkejuvvon johtolat lea 1500-logu rájes anus leamaš boares Finnmárbálggis, mii manná luonddumeahci čađa gitta Laanilai. Finnmárbálgás lea merkejuvvon ovttaguvllot johtolat Čohka-Náttáža aláži. Soabbatjávrrri gáttis lea gohtensadji, fatnasiid čáhčáluoitinsadji ja loddetoardna. Eará sajis luonddumeahcis ii oaččo gohttet. Dolastallat oažžu dušše merkejuvvon dolastallanbáikkiin.

Kemihaara meahceguovlu ráđašuvvá davvin UK-álbmotmeahccái ja nuortan Giemajohkii ja dan oalgesurggiide. Kemihaara lulágeahčen leat Uitti piekantunturi ja Sorvortantunturi, maid alodat leat badjel 420 mehtera. Guovllu guovddásoasiin leat moanat jalgesalášvárit, main alimusat leat Akanvaara ja Átimysvaara. Davágeahčen leat viiddis áhpejeakkit, main golggiidit Giemajoga ja Pihtijoki mánggat gierasuorggit. Meahceguovllus lea okta ávdin-várrenstohpu, merkejuvvon johtolagat ja láhttut eai leat. Guovlu heive erenoamáš bures ollu gáibideaddji meahcevánddardeapmái. Guovllus leat buorit luomejeakkit ja várrevilttiin buorit sarrisajit. Dasa lassin Kemihaara meahceguovlu lea bivnnuhis guolástan- ja meahcebidoguvlu.

Geasuhus ja mearkašupmi

Galledeaddjilohkančuožahagat		Galledeaddjidutkan				Orrunáigi	
Dovddaldat	Namma	Galledeaddjidutkama namma	UK-álbmotmeahci galledeaddjidutkan	Jahki	2010	Orrunáigi ijastallit jnd	5,4
		Galledeaddjидуhtavašvuohta indeaksa			4,2	Galledeaddji jnd	160 000 (rehkenaston 10%:a ossodagas, vrd. galledeaddjidutkan*)
Galledeaddjilohkama gokčevašvuohta plánenguovllus %		Duhtavašvuohta bálvalusaide			4,0	Boaldinmuora geavaheapmi ja bázahusat	
		Duhtavašvuohta birrasii			4,3		
Galledeaddjilohkandieđut		Vuordámušaid ollašuvvan			4,5	Jahki	2013
Jahki	Galledeaddjimearri	Headuštusaid vásiheapmi			4,3	Seahkalasbázahusat	30 m³
2013	292 575 (UK-álbmotmeahcci)	Báikkálaš galledeaddjit %			1	Biobázahusat	30 m³
2013	3500 (Soabbada 1m, sullii)	Suopmelaš turisttat (%)			94	Boaldinmuorra	650 pm³

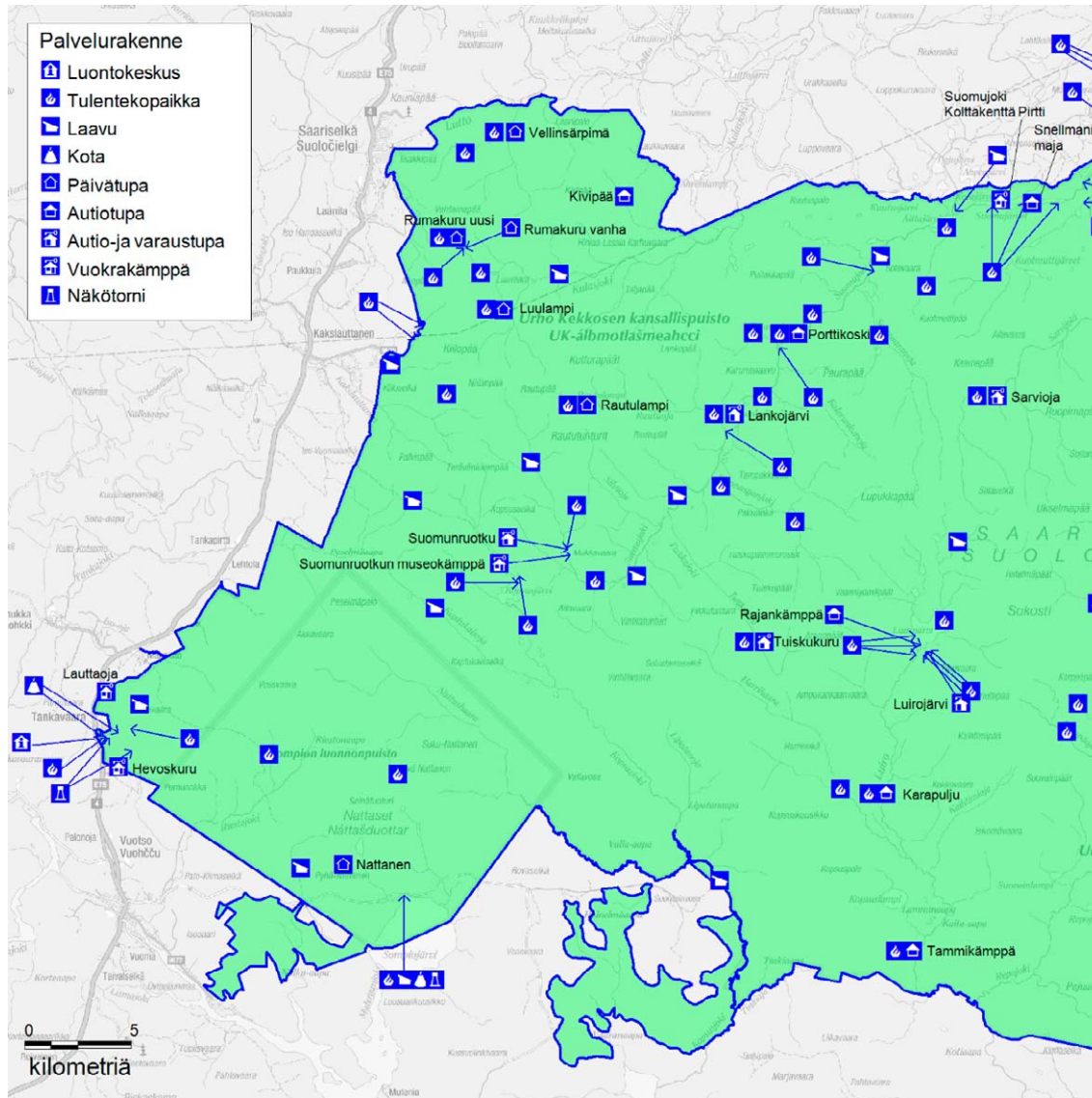
2013	12 000 (Tuntsa ja Kemihaara meahcceguovllut, Vintilänkaira, Kairijoki, Kivitunturi ja Suovvaguoika-Tuntsa guovllu ekonomijjavuvddiid lustageavahančuozáhagat, sullii.)			Gássa	110 boahtala (11 kg)
Báikkálašekonomalaš váikkuhusat		Olgoriikalaš turisttat (%)	6		
Jahki (manimuš)	2013				
Barggolašvuodáváikkuhus	292 olm.bargoj.	Beaivegalledeaddjit (%)	64 % *		
Dienasváikkuhus milj. e	22,2	Ijastallit guovllus (%)	36 % *		
Lassedieđut		Orrunáigi beaivegalledeaddjit h	4,2		
Lassedieđut:					
Ovddabeale dieđut gusket UK-álbmotmeahccái, gos galledeaddjidutkan lea dahkkojuvvon. Dasa lassin Soabbada luonddumeahcis árvaledje lean 2013:s 3 500 fitnama. Kemihaara meahcceguovllus ii leat dahkkojuvvon dárkkilis galledeaddjilohkan, anus lea leamaš dušše oktasaš árvoštallanrehkenasti. Dán ollisuvuhtii gullet Suovvaguoika-Tuntsa guovllu eará go jotkkolaš čuovvuma olis leahkki guovlluid galledeaddjiárvoštallamat (Tuntsa meahcceguovlu, Kemihaara meahcceguovlu, Vintilänkaira, Kairijoki, Kivitunturi ja Suovvaguoika-Tuntsa guovllu ekonomijjavuvddiid lustageavahančuozáhagat). 2013:s fitne diein guovlluin árvvu mielde oktiibuot 12 000 galledeaddji. * Galledeaddjidutkamis fidnejuvvon idjagalledeaddjiid gorri beaivegalledeaddjiide ii vástit duohtadili. Ijastalliid mearri lea iešalddes uhcit, sullii 10 %. Galledeaddjidutkama bohtosis šattai stuorát, dasgo meahccečuozáhagain vástidanproseanta badjánii stuorisin ollilaš galledeaddjimeari ektui.					

Vánddardanbálvalusaid fállan							
Visttit	Lkm	Kapasi- tehta (olm.)	Ortnet			Lassedieđut	
			Buorre	Gask.g.	Fuotni	Mr	Eará
UK-álbmotmeahci ávdinstobut ja -gámmet	19		14	3; Snellmanimaja, Peskihaara ja Vongoiva gámme	2; Tammikämpä ja Raappana gámme	MR	Kemi-Sompio bálggus oamasta: Vieriharju ja Härkävaara ávdinstobut ja sávnnit.
UK-álbmotmeahci ovttaštahkon ávdin- /várrenstohpu	13		10	2; Hirvashauta, Muorravaarakka	1; Karhuoja	MR	
UK-álbmotmeahci beaivestobut	5		3	2; Rumakuru (boares ja ođđa)		MR	
UK-álbmotmeahci láigostobut ja -gámmet	6		6			MR	
UK-álbmotmeahci fuolahusstobut	5		5			MR	
Soabbada luonddumeahcci (beaives- tohpu)	1		1			MR	
Kemihaara meahcceguovlu (ávdin- várrenstohpu)	1		1			MR	

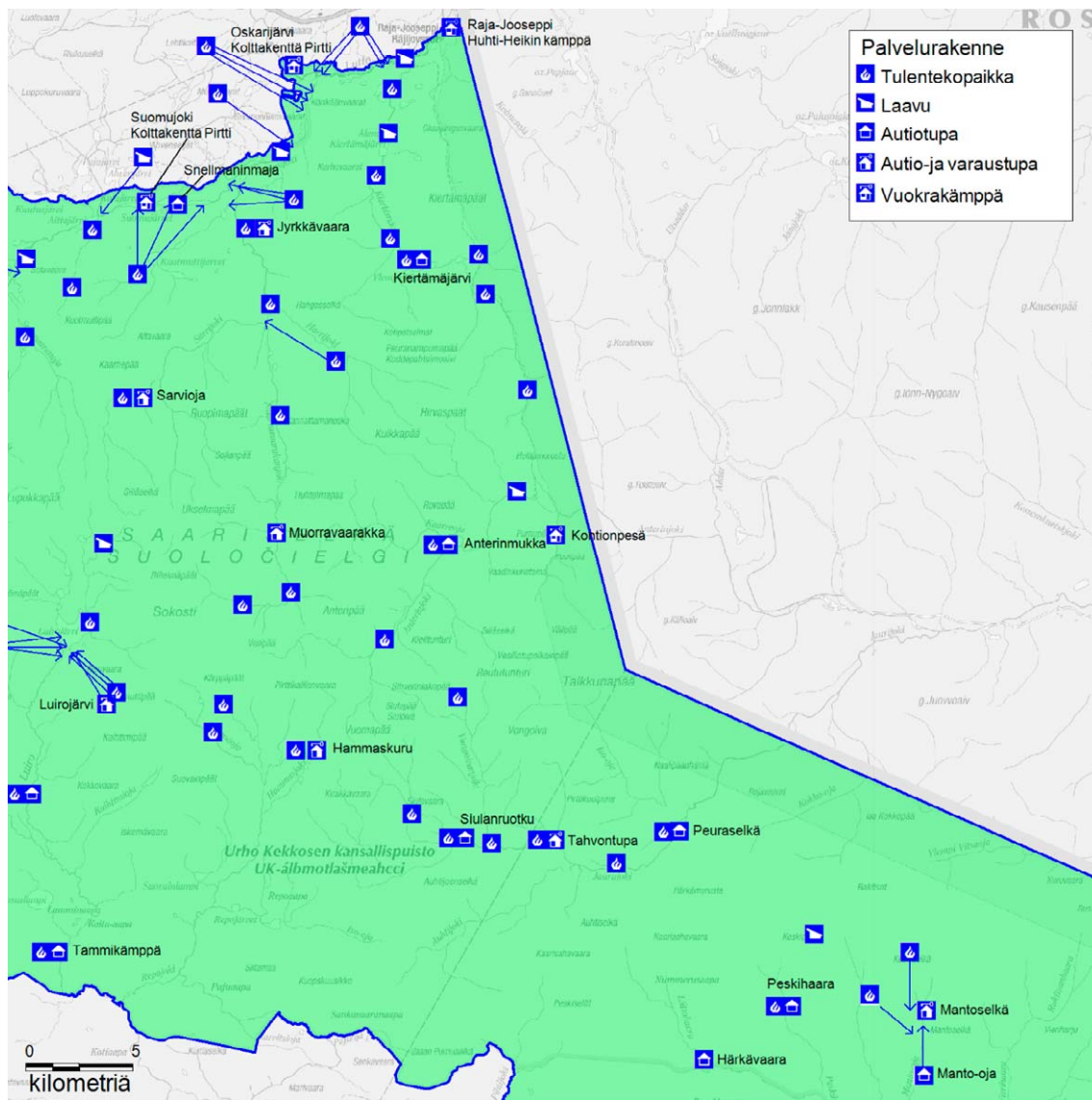
Ráhkadusat	Lkm	Kapasi- tehta	Ortnet		Fuotni	Mr	Eará
			Buorre	Gask.g.			
UK-álbmotmeahci vuoššangoavddit	5		2	3		MR	
UK-álbmotmeahci goađit	6		5	1		MR	
UK-álbmotmeahci dolastallanbáikkít	125		72	43	10	MR	
UK-álbmotmeahci lávut ja goahtebealit	24		21	3 (Jussinmurusta, Saukkosuvanto várri, Aittajärvi)		MR	
UK-álbmotmeahci goikehivssogat (sierra ráhkadusat)	59		50	8	1 (Raappana)	MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorrasuodji/goikehivssot/vuorká	5		4	1 (Karhuoja)		MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorrasuodji/goikehivssot	17		13	4 (Vellinsärpimä, Bajit Kiertämäjärvi, Jussinmurusta)		MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorrasuodji + ruskabáiki	2		2			MR	
UK-álbmotmeahci boaldinmuorrasuodji	66		45	21		MR	
Šalddit	49		38	10	1 (Báhčaveadji)	MR	
UK-álbmotmeahci sávnnit	10			2 (Rájijovssot, Suomujoki nuortalašgieddi)	1 (Oskarinkoski nuortalašgieddi)	MR	
UK-álbmotmeahci rovit	118 čuo- záhaga (s. 17 km)		64 čuo- záhaga	31 čuo- záhaga	23 čuo- záhaga	MR	
Soabbada luonddumeahci seahkalasbázahuslihtit	1					MR	
Soabbada luonddumeahci goađit, goahtebealit ja lávut	3		3			MR	
Soabbada luonddumeahci goikehivssogat	3		3			MR	
Soabbada luonddumeahci rovit	4		2	2 (Kiviosa, Siltamaa)		MR	
Soabbada luonddumeahci muorravisttit	3		3			MR	
Soabbada luonddumeahci dolastallanbáikkít	4		4			MR	
Kemihaara meahcceguovllu boaldinmuorrasuodji/goikehivssot	1			1		MR	
Kemihaara meahcceguovllu rovit	1 (61 m)		1			MR	
Kemihaara meahcceguovlu						MR	

Johtolagat	Km	Easta- giid haga (km)	Bajil- duvvon (km)	Bajásdoallu (km)	Eará go stáhta guovllus		
				Mr	Eará		
UK-álbmotmeahci luonddubálgát (9, dálvit muohtagámajohtolahkan)	34 km			34 km			
UK-álbmotmeahci sihkkelastinjohtolagat (4)	58 km			58 km			
UK-álbmotmeahci riidenjohtolagat (2)	22 km			22 km			
UK-álbmotmeahci Bealljeduoddara turismabálvalanjohtolat	20 km			20 km			
UK-álbmotmeahci lustavázzinjohtolagat	202 km			202 km			
UK-álbmotmeahci láhttut, dušše árbevirolaš	24 km			24 km; MR, (Saariselän hoito- osuuskunta bajásdoallá láht- tuid)	24 km; MR, (Saa- riselän hoito- osuuskunta bajásdoallá láht- tuid)		
UK-álbmotmeahci láhttut, árbevirolaš ja vapaa	154 km			154 km; MR, (Saariselän hoito- osuuskunta bajásdoallá láht- tuid)	154 km; MR, (Saariselän hoito- osuuskunta bajásdoallá láht- tuid)		
UK-álbmotmeahci beanavuodjinjohtolat	4 km			4 km; MR ja soahpamušfitno- dagat			
Soabbada luonddumeahci johtolagat *	29 km			29 km			
* Soabbada luonddumeahcis oažžu johtit birra jagi dušše dáid merkejuvvon johtolagaid mielde.							

Turismma ovttasbarggu govvideapmi							
Jahki	2013	Ovttasbargofitnodagaid mearri	2	Ovttasbargofitnodagaid plánenguovllus bálvalan áššehasaid mearri	uhcci	Ovttasbargofitnodagaid duhtavašvuohta bálvalusaide (ceahkkálasain 1 = erenoamáš duhtameahtun 5 = erenoamáš duhtavaš)	-
Lassedieđut							

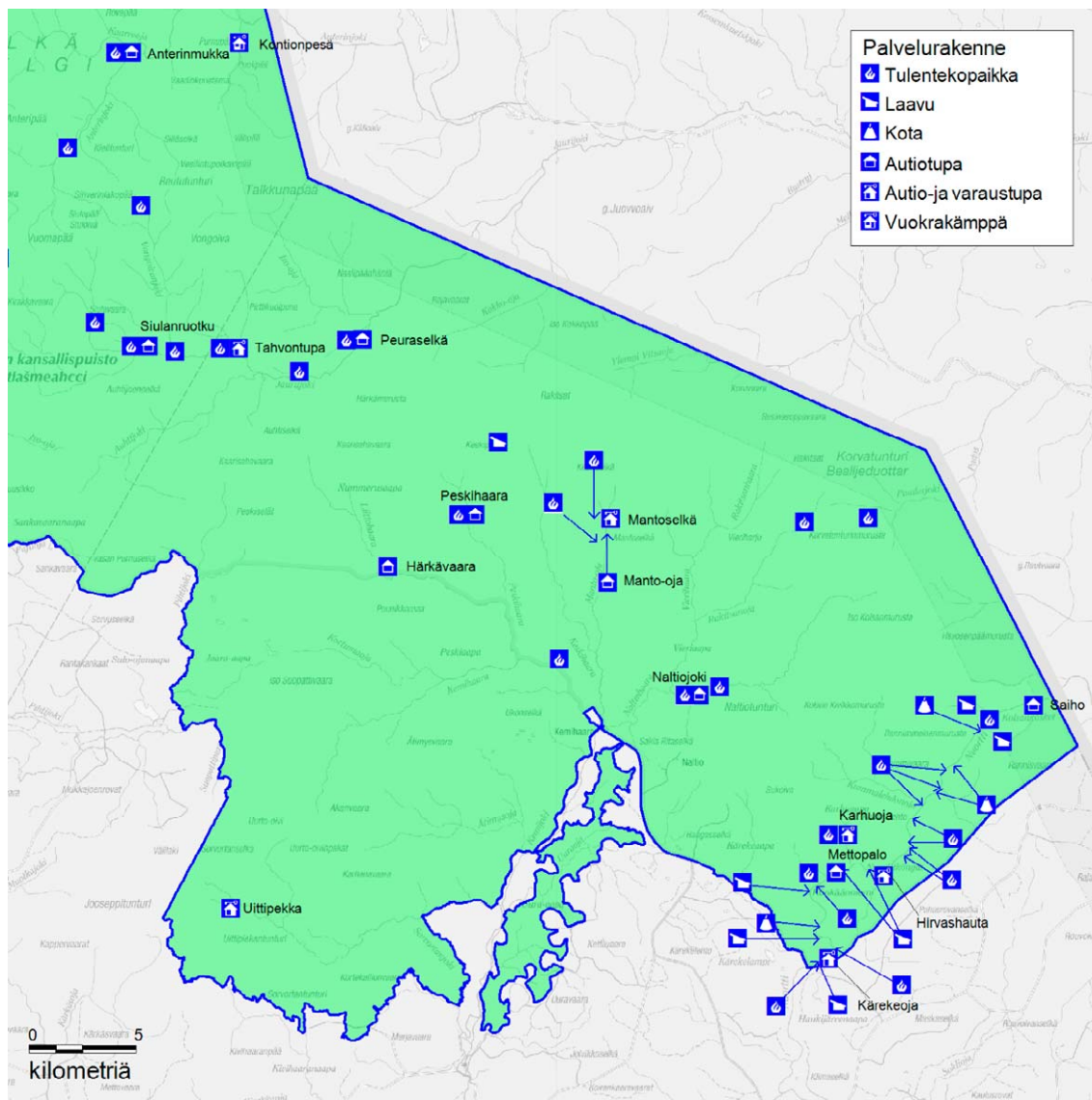

Govva 12. Plánenguovllu bálvalanrusttegat.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

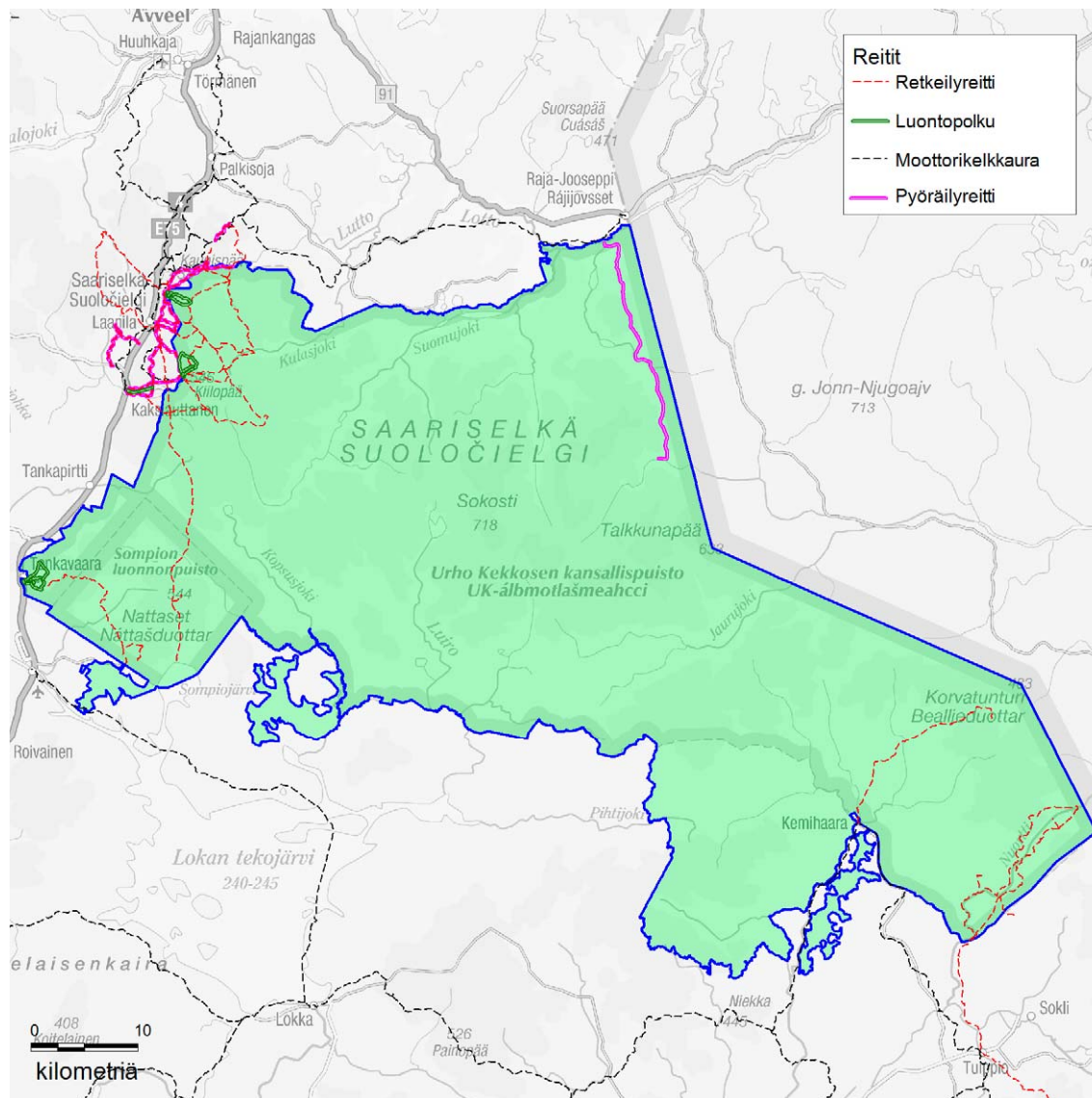

Govva 13. Plánenguovllu bálvalanrusttegat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

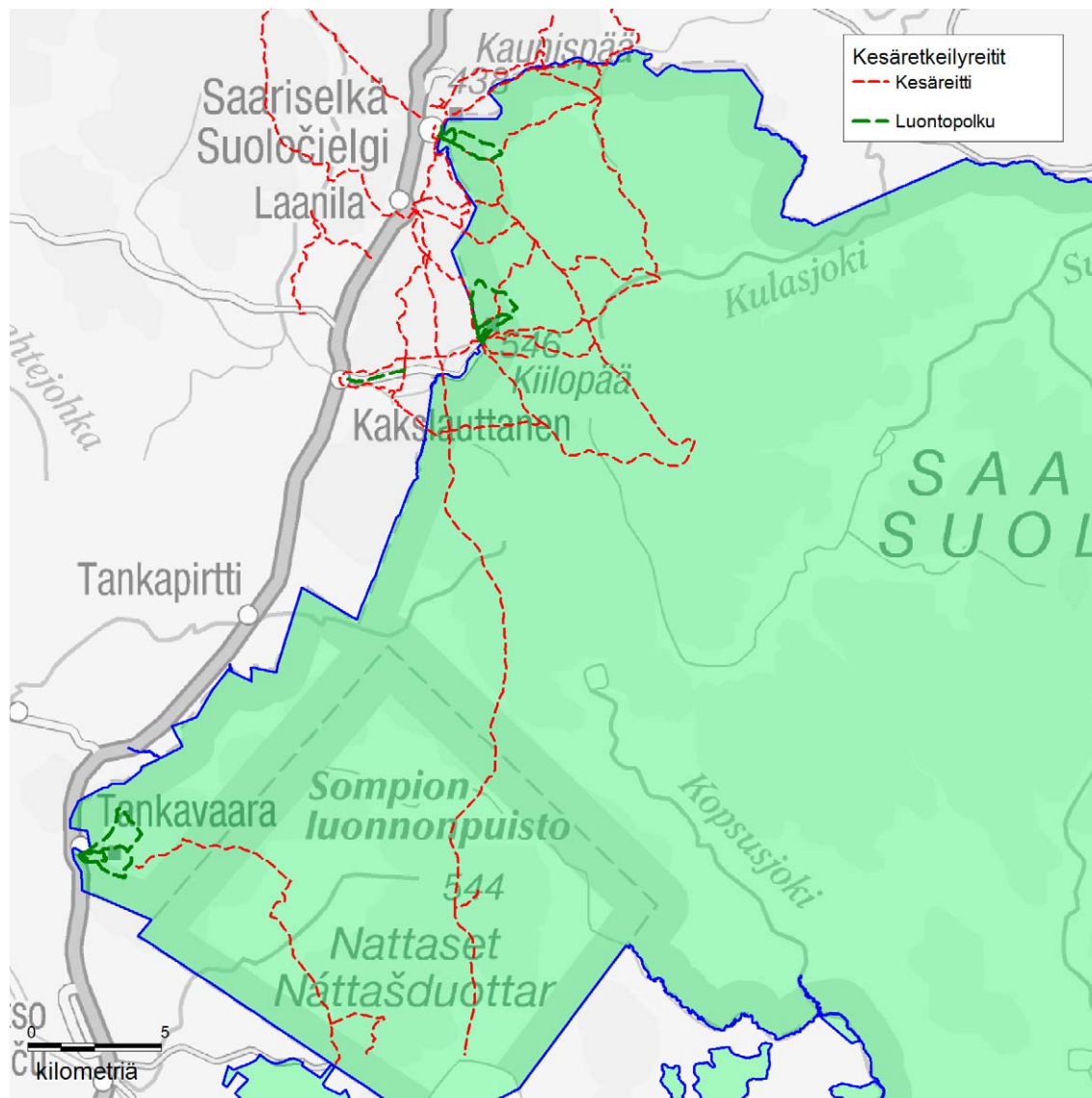

Govva 14. Plánenguovllu bálvalan-rusttegat.
 © Meahciráđđehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

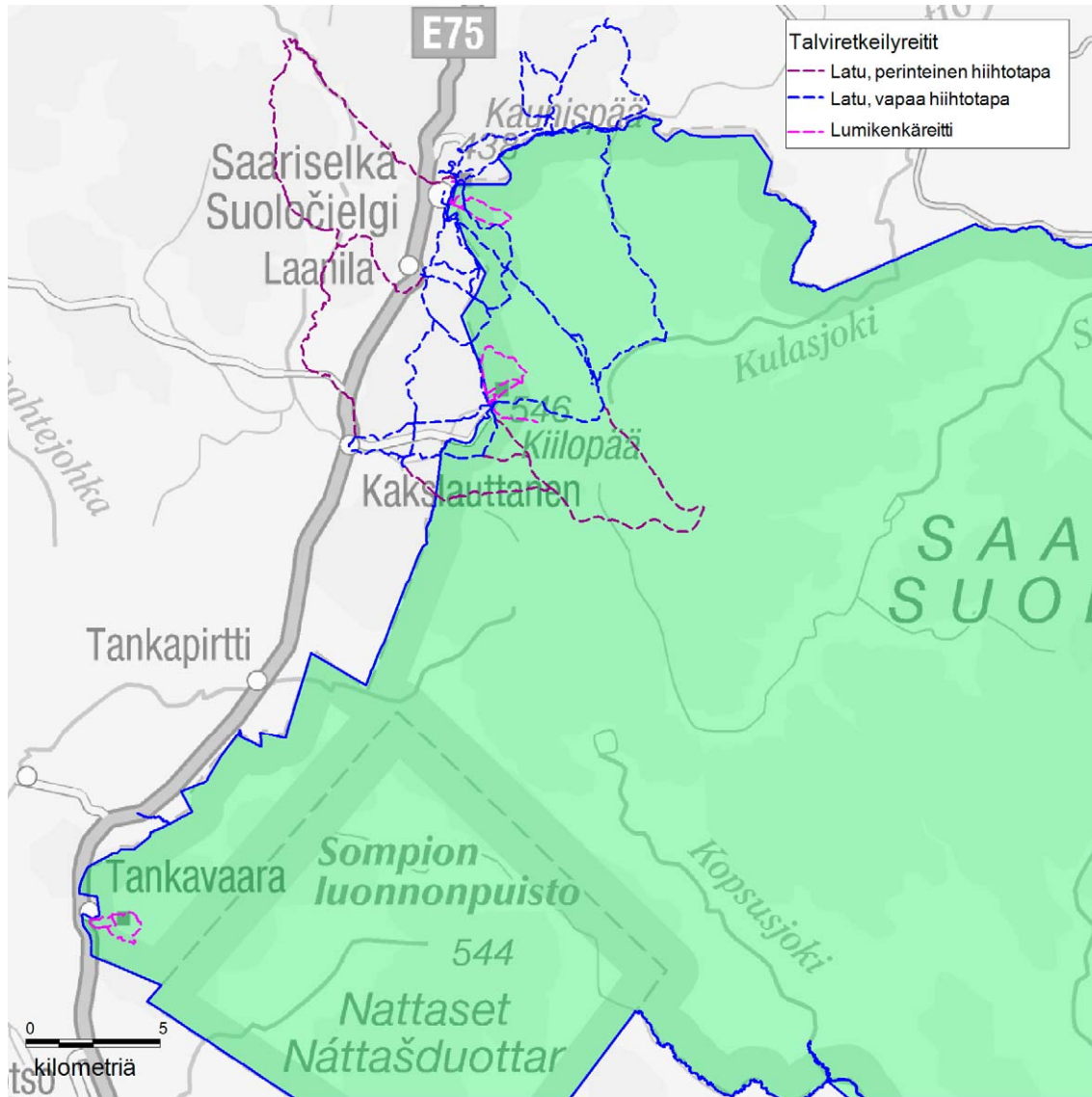
Govva 15. Plánenguovllu johtolagat.

© Meahciráđdehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 16. Plánenguovllu geassevánddar-danjohtolagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

Govva 17. Plánenguovllu dálvevánderdanjohtolagat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

7B Luonddu lustageavaheapmi: oahpistandieđiheapmi

Vástoproseassa	Luonddu lustageavaheapmi	li leat kárta
Čilgehus	Dán skovis govviduvvojit plánenguvlui guoskevaš oahpistandieđiheapmi guovddáš dovddaldatlogut sihke Meahciráđđehusa ja ovttasbargoguimmiid oahpistandieđihanvuogit. Oahpisteapmi dáhpáhuvvá áššehasbálvalanbáikkiin, Lundui.fi -siidduin ja meahcis. Oahpistandieđiheapmái gullet ee. persovnnalaš oahpisteapmi, elektrovnnalaš ja prentejuvvon oahpistanmateriála buvttadeapmi ja meahcceoahpistanrusttegat.	
Meahciráđđehusa oahpistandieđiheapmi plánenguovllus		
fitnamat		Áššehasduhtavašvuotta áššehasbálvalanbáikkiin
Jahki	Áššehasbálvalanbáikkiin	Áššehasduhtavašvuotta (ceahkkálasain 1=erenomáš duhtameahtun - 5=erenomáš duhtavaš)
2013	7 510 (Suovvaguoikka oahpistang. Bealljeduottar)	Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduottar
2013	13 820 (Tankavaara luonddug.)	Tankavaara luondduguovddáš
2013	47 748 (Suoločielggi bálvalanb. Kiehininen)	Suoločielggi bálvalanbáiki Kiehininen
jahki	Lundui.fi-siidduin fitnamat	Áššehasat oahpistuvvon joavkkuin áššehasbálvalanbáikkiin
2012	41 885 (suomag.) + Suoloč. 3575 (stobut váilot)	Áššehasat oahpistuvvon joavkkuin meahcis
2012	12 236 (earjg.g.) + Suoločielgi 733 (stobut váilot)	Jahki Olbmot Kiehininen
2012	440 (sámeg.) + Suoločielgi 6 (stobut váilot)	2013 6 3096 Tankavaara
2012	707 (ruoŋag.) + Suoloč. 85 (stobut váilot)	2013 220 Bealljeduottar
Lassedieđut		

Oahpistandiedihanvuogit plánenguovllus	Beivejuvvon lkm	Galgá ođasmahttot 1-5 –jagi lkm	Galgá ođasmahttot dalán	Oktiibuot	
Áššehasbálvalanbáikkid	0	3	0	3	
Oahpistanbáikkid	-	-	-	-	
Lundui.fi-siiddut	59 + 12 Suoločielggi guovllusiiddu				
Meahcceoahpistanrusttegat (UK-álbmotmeahcci)	48	Sullii 15, dárkkálmuvvá fidnoplánemis		63 (UK-álbmotmeahcci čuo-záhatoahpistanrusttegat ja oahpistandávvalat)	
Meahcceoahpistanrusttegat (Soabbada luonddumeahcci)	2			2	Ođasmahtton ornetnjuolggadusa ođasmahttima oktavuodas 2007:s.
Luonddubálgát		4		9	
Diedihančállosat ja eará prentosat	UK-álbmotmeahcci máhcastanbláđáš	Dahkkojuvvo Turismafitnodatolbmo oahpistančálus			Diedihančálus ođasmahtton 2010:s, beivejuvvon 2013:s.
	Njuohttejoga vándardanjohtolaga diedihančálus				
Elektrovnnalaš oahpistanbuktagat	-	Dahkkojuvvojt muhtun mobiilaoahpistanbuktagat	-	-	
Luonddudurismaplána	☐ beivejuvvon	☐ galgá ođasmahttot 5j	☐ galgá ođasmahttot dalán	Gaskan, leat dahkamin	
Oahpistandiedihanplána	☐ beivejuvvon	☐ galgá ođasmahttot 5j	☐ galgá ođasmahttot dalán	li leat	
Lassiedieđut					

8 Meahccegeavaheapmi: dálá dilli

Vástoproseassa	Meahccegeavaheapmi	Kárta	☐	Meahccebivdogioldoguvllut				
			☐	Lohpe- ja soahpamušbivdoguvllut				
Čilgehus	Dán skovis govviduvvojit meahccegeavaheami dálá virolašvuodát ja soahpamuš- ja lohpedilli. Meahccebivdu hárrái dákko lea merkejuvvon dálá dilli ja soahpamušaid gustonáigi. Skovi ulbmilin lea addit doarvái dieđuid árvvoštallan dihte guovllu geavahanárvvu dáid doaibmajuid hárrái.							
Meahccebivdu								
Guovllu bivdogeavaheami govvideapmi	Soabbada luonddumeahcci: Meahccebivdu lea gildojuvvon. Álbmotmeahcci: Meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdoriekti. Meahciráđđehusa ii sáhte mieđihit bivdolojiid guvlui. Jekkiidsuodjalanguovllut ja meahcceguovlu: Meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdoriekti. Meahciráđđehus sáhtá mieđihit bivdolojiid guvlui. Plánenguovlu (earret Soabbada luonddumeahci) lea riikkadásis mearkkašahti, guovžža ja eará stuorranávddiid bivdoguvlu. Suoma fuođđoguvddáš lea mieđihan plánenguvlui (earret Soabbada luonddumeahci) spiehkastatolojiid erenoamáš vahága dagaheaddji stuorranávdeoktagasaid jávkadan dihte.							
Guovllu fuođdonáli árvvoštallan	Fuođdonálit leat gaskamearálaččat.							
Guovllu bivdodeattu árvvoštallan	☐	Stuoris	☒	Gaskageardán	☐	Uhcci	Dárkkálmuhhtin	Luonddumeahcci: ii leat meahccebivdu. Eará guovlluin gaskageardán.
ML 8 §:a guovlu (gieldda ássit ožžo bivdit stáhta eatnamiin)	☒	Govvideapmi	-					
Oktasaš čáhceguovllut (meahccebivdoriekti ML 7 §:a mielde)	☐	Govvideapmi	Eai leat oktasáš čáhceguovllut.					
Meahccebivdu eanaeaggáda lobiin (MR:a stivren guovllut)	Lassedieđut							
MR:a smávvafođđuid lohpebivdoguvllut	☒	Luonddumeahci ja álbmotmeahci olggobeale guovllut gullet lohpebivdoguvlluide.						
MR:a sarvvaelliid lohpebivdoguvllut	☒	Luonddumeahcis ii leat meahccebivdu. Álbmotmeahcis meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdolojiid. Eará guovllut gullet Meahciráđđehusa guovlolohpeguovlluide.						
MR:a smávvafođđuid soahpamušbivdoguvllut	☐	-						
Meahccebivdogeavaheami olggobealde dahje ráddjejuvvon anus	Lassedieđut							
MR:a stivren guovlu bivdogeavaheami olggobealde	☒	Soabbada luonddumeahcci.						
MR:a stivren guovllu báikkálaš/áiggálaš ráddjehusat	☒	Álbmotmeahcci: Meahcástanlága 8 §:a mielde mieđihuvvon bivdoriekti. Meahciráđđehus ii sáhte mieđihit bivdolojiid guvlui.						
PSG-guovlluid bivdogioldoguvllut	☐	-						
Meahccebivdu eanaeaggáda lobiin priváhtaeatnamiin ja PSG-guovlluin	-							

Guolástus									
Čázádaga dilli guollešlájaid dáfus		Guollešlájat leat eanaš luonddudilis. Ylikemi čázádahkii váikkuha 1970-logus Giemajoga čázádahkii gilvojuvvon vierrošládja ájarávdu. Ájarávdu lea maiddá gilvojuvvon Suomujoki čázádahkii Kuutua guvlui. Ájarávdu lea leavvan goabbat sadjái ja ná leat riegeádan lunddolaččat lassáneaddji šlájat. Luossa lea gullan dáid guovlluid eamišlájaid muhto dat ii sáhte šat goargnjut deike Ruošša beale Badje-Doallánjoga fápmorusttetbuođu dihte. Lokka ja Porttipahta dahkujávrrit leat rievddadan álbmotmeahccái gullevaš gieračáziid guollešlájaid. Dát vuhtto ee. nu, ahte searggeguolit leat laskan.							
Guollečáziid ollašuvvan dikšundoaimmat		Guovllus eai leat dikšojuvvon guollečázit iige leat jurdda aktiivvalaččat dikšugoahhtit daid. Guollešlájaid dikšun vuodđuduvvá bivddu muddemii.							
Guovllu bivdogaevaheami govvideapmi ja mearkkašupmi		Guovllu čáziid bivdet eanaš lustabivdit. Fierbmebivdu lea uhccánaš Luirojávrris sihke Kopsus- ja Kiertämäjärviin. Lohttu, Kulas-, Suomu-, Anteri- ja Jaurujoki sihke Njuohttejohka leat guovžura ja luosa dehálaš godđo- ja veajetšaddanguovllut. Guovžurnálii lea rašši ja oassi godđo- ja veajetšaddanguovlluin leat gurrosat. Doallánjoga čázádatguovllus gávdnojit Suoma valljugeamos skálžonálit. Ámmátbivdu dáhpuhuvvá Soabbatjávrris, Kopsusjokis ja Vaaranojas.							
Guovllu bivdodeattu árvvoštallan	☐	Stuoris	x	Gaskageardán	☐	Uhcci	Dárkkálmuhtin		
Guovllus lea ámmátbivdu	☒	Bivdooahpistandoaimma			☐				
Oktasaš čáhceguovllut (guolástanláhka)	-			Govvideapmi	-				
Oktasaš bivdoriektaí vuodđuduvvi bilken, oaggun ja vuoggabivdu	Oktasaš bivdu gil- dojuvvon ☐		Lobálaš muhtun muddui x		Lassediehtu	Lappi Ely-guovddáš lea gieldán bilkema, oagguma ja vuoggabivddu Muorravaarakka-, Kulas-, Suomu- ja Anterijokis. Gieldu lea fámus 31.12.2016 rádjai.			
Bivdu eanaeaiggáda lobiin (MR:a stivren guovllut)				Lassedieđut					
MR:a lohpebivdoguovllut	x			Guokte sierra lustabivdoguovllu. Anára gieldda ássit sáhttet oažžut GL:a 12 §:s mearriduvvon nuvtá bivddolobi Anára gieldda rájiid sisa.					
MR:a láigoguovllut	☐			-					
Bivdogaevaheami olggobealde dahje ráddjejuvvon anus				Lassedieđut					
MR:a stivren guovlu bivdogaevaheami olggobealde	☐			-					
PSG-guovlluid bivdogieldoguovllut	☐			-					
Bivdoráddjehusat	☐			UK-álbmotmeahci guolástanjuolggadus, fámus 2014–2016.					
Báikkálaš sierrarietttit	☐			-					
Guollešlájat	Dápmot, hárru, čuovža, hávga, vuskkon, njáhká, noarsa, ájarávdu			Guollegilvimat	-				

9 Dutkan

Vástoproseassa

Luonddusuodjaleapmi ja guovlluid stivren

Čilgehus

Dán skovis govviduvvojit plánenguovllu dálá dutkangeavaheapmi ja vejolaš dutkaniskkadansajit ja eará sullasaš áššit, mat galget válđojuvvot vuhtii plánemis. Dutkamii gullet maiddá ovdamearkka dihte birrasa dili guhkesáigásaš čuovvumat. Jos guovllus ii leat dutkangeavaheapmi, de dat daddjojuvvo skovis.

Guovllus dahkkojuvvon dutkamamat

Meahcedutkanlágádus lea juo guhká dutkan buollánjoatkagiid álbmotmeahci nuorttageahčen. Riikkaid vuovddiid inventeremiid iskkadansajit leat maiddá álbmotmeahci birrasiin.

Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádus lea vuojuvvan Doallánjoga čázadaga guollenáliid čuovvumii. Deháleamos jahkásaš čuovvunjogaide gullet Lohttu, Somu- ja Muorravaarakkajoki sihke Njuohttejohka. Erenoamážit dápmotnáli dili čuvvot jahkásaččat šleađgaiskkadanbivvduin ja buokčaninventerenvugiin. RKTL:a boazodutkamamat gullet oassin oppa boazodoalloguovllu guohtoneanadutkamiidda.

Ilmatieteen laitosis leat bissovaš smávvalágan mihtidanstašuvnnat Niilanpää ja Luuvaara guovllus. Dáin mihtidanbáikkiin dahkkojuvvojit vuodđodutkamamat dego duollo- ja muohtadutkamamat.

Skálžoinventeremiin leat kártejuvvon skálžžuid gávdnonsajit. Dát leat dahkkojuvvon sierra fitnuid oktavuođas.

Allaoahpahagaid ja ámmátallaskuvllain leat jahkásaččat sierra oahppočájánasbargguide guoskevaš čielggadusat dahje oahppočájánasbarggut, mat gusket omd. turismii, vánddardeapmái dahje ealli-šaddošlájaide. Dološmuittut leat kártejuvvon dáid marjimus jagiid ja leat dahkkojuvvon kulturárbeinventeremat.

Guovllu turisma- ja lustageavaheapmi lea guorahallon álbmotmeahci vuodđudanáiggi sulaid: dutkamuš golmma vejolaš guvlui heivvolaš geavahanhámi, boazodoalu, vuovdedoalu ja turisma buvttadan ekonomalaš árvvuin guovllus (Saastamoinen 1982). Dutkamušas bođii erenoamáš čielgasit ovdan turisma ekonomalaš mearkkašupmi. Saarinen [2001] lea guorahallan viidát ja mánggabealagit guovllu lusta- ja turismageavaheami, sihke maiddá turisma riev dama áiggiid mielde. Hallikainena (1998) dutkamušas Suoma mehciid lustageavaheami ektui boahá bures ovdan UK-álbmotmeahci sajádat Suoma bivnnuheamos meahcisvirkkosmuvvanbáikin. Anára luondugeavaheami čielggadeaddji dáhpáhusdutkanmušas materiála čohkkejuvvui Suoločielggi turismaguovddázis (Rovanperä jed. 2010). Dutkamuš linnje Anára guovllu vuovde- ja eanageavaheami viidáseappot, muhto das válđojuvvo bealli maiddá álbmotmeahci oktavuođas doaibmi turismaguovddáža ja -guovllu ovddidanmolssaeavttuide sihke álbmotmeahci mearkkašupmái.

Álbmotmeahcit heivejit bures ekologalaš proseassaid dutkamii. Jaurujoki riđđoroassoguovllu leat dutkan vuovdeekologalaš ákkaiguin. Saarenmaa jed. (1990) dutkamuš čielggadii Jaurujoki biegganjeaidinsajiid divreroasuid ja muoraid alitluvvama. Bohtosat čájehedje ahte čoaska dálkkit hehttejit garra divreroasuid guovllus. Kauhanen (1989, 1991, 2001) lea čielggadan Jauruleagi riđđoroasu marjána dáhpáhuvvan vuovdedynamihka, dego vuovddi ođasmuvvama biegganjeaidinsajiide. Vuovdeordda čuovvuniskkadansajiin, mat lea sierra guovlluin, guokte leat UK-álbmotmeahci birrasiin Suoločielggi guovddáža lahkosis (Juntunen ym. 2002). Dál leat dahkamin giehtačállosa 26 jagi áigodaga vuovdeordda ovdáneamis dáid iskkadansajiid vuodul. – Čujuheamit 9/1, 9/2, 9/3, 9/4.

Dálá dutkangeavaheapmi ja dan mearkkašupmi

Gč. ovddit bihtá.

Dutkanoassebealit			
Meahccedutkanlágádus, RKTL, Ilmatieteen laitos, allaoahpahagat, ámmátallaskuvllat			
☒	Guovlu gullá luonddudikšuma čuoovvunfierpmádahkii	☒	Guovllus leat iskkadansajit
☒	Guovlu gullá ovddešteami čuoovvunfierpmádahkii	Lassedieđut	

10 Luondduriggodagaid eará geavaheapmi, servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat

Vástoproseassa	Guovlluid stivren	Kárta	☐	☐			
Čilgehus	Dán skovis govviduvvo plánenguovllu luondduriggodagaid geavaheapmi (earret fuođđo- ja guollenáliid) sihke guovllu giddodagaide (vuosttažettiin stáhtaeatnamiin) guoskevaš servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat. Skovi ulbmilin lea muitalit plánenguvlui čuohcci, luondduriggodagaid geavaheapmái, servituhtaide ja soahpamušaide guoskevaš eanageavahandeattuin.						
Murjen ja guopparčoaggin							
☒	Lobálaš oppa guovllus, Soabbada luonddumeahcis lobálaš dušše báikkálaš (iežas gieldda) ássiide	☐	Gildojuvvon oppa guovllus.				
☐	Lassediehtu	Paju-, Repo- ja Lamminaapa jalgesjeaggeosiin ii oaččo johtit lottiid bessenáigge 15.5.–15.7.					
Luondduealáhusat (earát, meahccebivdu/guolástus/murjen ealáhussan)							
					Govvideapmi		
					-		
Ruvkedoaimma ja rogganbáikkiid govvideapmi							
Guovllu ruvkedoaimman lea dušše golledoidin. Okta ruvkebire ja 4 rogganbáikki leat Tankavaara guovllus. Okta rogganbáiki lea Kopsusjoki gierragis.							
Rogganbáikkid	Lkm	5	Ruvkerokkanasat	doidojuvvon golli	Ossodat guovllus %	uhcci	
Málbmaohcanlobit	Lkm	0	Ruvkerokkanasat	-	Ossodat guovllus %	-	
Ruvkebiret	Lkm	1	Ruvkerokkanasat	doidojuvvon golli	Ossodat guovllus %	uhcci	
Eanaávdnasiid váldin	Váldojuvvo	Eanaávdnasiid sáhtá váldit dušše golledoidima oktavuodas gustojeaddji gollerogganbáikkiin ja ruvkebirin.					
Boaldinmuora váldin	Váldojuvvo	Sierra plána mielde álbmotmeahci dárbbuide. Boazodoallolága mielde boazobargguid oktavuodas.					
Bodnečázi váldin	li váldojuvvo.	-					
Vuovdedoallu							
MR:a guovllut	-	Vd-anus (ha)	-	Ráddj. anus ha	-	Govvi deapmi	-
Priváhta eatnamat	-	Vd-anus (ha)	-	Ráddj. anus ha	-	Govvi deapmi	-

Servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat				
Láigo- ja geavahansoahpamušat	St	17	Govvi-deapmi	Boazoáidi (29406, 20976, 22609, 33562, 24542, 2511) Bálgosiid ovttastus (14927, 35120) Geaidnoriekti (33813) Šleadjajođas (28125, 28828) Rádjegozáhusa geavahanriekti, moanat čuožahagat (23509) Fitnodatguovlu (TeliaSonera Sokosti 10229) Eará geavahanriekti (Sompio-seura 24458 ja 33121, Bealuštanfámus 33750, Ilmatieteen laitos 35651) Anteri ovddeš rádjegozáhus (31150, fámus 21.12.2015 rádjai)
Guovllu suodjaleapmái dahje geavaheapmái čuohcci servituhtat	Lehtola priváhtadáluid geaidnogeavahanriekti Ylisenvaara boares duiskalašgeainnu mielde.			

10 b Boazodoallu

Vástoproseassa	Guovlluid stivren	Kárta	☒ ☐	Govva 18. Bálgosat ja boazodoalloráhkadusat
Čilgehus	Dán skovis govviduvvo plánenguovllu boazodoalu dilli.			
Boazodoalu dálá dili govvideapmi				

Plánenguovllu geavahit golbma bálgosa: Avvila, Kemi-Sompio ja Sámi bálgus. Čuovvovačas leat bálgosiid buvttadan govvideamit bálgosiid boazodoalus.

Avvila bálgus:

Avvila bálgus lea Anára gielddas. Rádjin lea nuortan riikkarádjji, lullin Anára ja Soađegili gieldda rádjji, oarjin Soahtejohka–Avviljohka ja davvin Anárvári ja Báhčaveadji. Bálgosa ollesviidodat lea 2 884 km². Bálgus lea sámiid ruovttuguovllus. Suoločielggi turismaguovddáš lea bálgosa rájiid siste ja doppil vánddardeaddjit vulget dávjjimusat UK-álbmotmeahccái. Nuba lea erenoamáš dehálaš oktiiheivehit turismma ja boazodoalu.

Bálgosa alimus lobáš boazolohku lea 6 000 bohcco. Boazoeaiggádat leat 95 ja sin gaskaahki lea 41 jagi (2015:s). Nuorra boazobearrašat leat čatnasan boazoealáhussii bargat bohccuiguin. Boazoeaiggádat ássat Tolonena, Dearpmáža, Alajoki, Avvila, Akujärvi ja Njellima giliin.

UK-álbmotmeahcci lea bálgosii erenoamáš dehálaš guottetguovlu ja maiddái guohtonguovlu čakčat ja álgodálvvis. Dálvi áigge guovllus eai leat nu olus bohccot.

Boazodoallojahki álgá 1.6. ja nohká 31.5. Geassemánu gaskkamuttus bohccot čohkkejuvvojit miessemearkuma várás Moitakurui. Miessemearkun bistá sullii moadde vahku.

Geasi áigge bohccot boahtališgohtet álbmotmeahccái, gos dat čakčat ja álgodálvvis čohkkejuvvojit gárdástallamiid várás. Giđdat cuoŋo-miessemánu bohccot bohtet guottadit álbmotmeahccái. Miesit šaddet miessemánu.

Kemi-Sompio bálgus:

Kemi-Sompio bálgus lea Suoma stuorámuš bálgus. Bálgus lea čohkkejuvvon dološ sámesiiddaid, Keminkylä ja Soabbada, guovlluin ja dat lea eanaš dálá Suovvaguoikka gieldda rájiid siste. Bálgosa alimus lobáš boazolohku lea 12 000 bohcco ja bálgus lea buoremus jagiid buvttadan lagabui 10 % oppa Suomas buvttaduvvon bohccobierggus.

Kemi-Sompio bálgosis leat sullii 160 boazoeaiggáda ja boazoealáhus lea Suovvaguoikka gieldda okta deháleamos bargoadiin ja boazodoalu geažil boaittobáikkážat eai leat beassan guorranit. Boazokultuvrras leat guhkes ja nana árbevierut ja dat boahtá erenoamáš bures ovdan das ahte bohccuiguin bargojuvvo ainge – nuorra boazobearrašat leat čatnasan ealáhussii joatkit máttuideset mávssolaš barggu.

Kemi-Sompio bálgosa boazodoallu vuodđuduvvá luondduguohtoneatnamiid birrajagáš geavaheapmái ja bohccuid lunddolaš guohtonguovlluid molssodeapmái. Danin buhtes luondu ja meahccás doaibmabiras mearkkašit ollu boazoealáhussii.

UK-álbmotmeahcci, Kemihaara meahcceguovlu ja Sokli guovlu leat bálgosa boazodollui erenoamáš dehálaš guovllut, gos bohccot bállejit orodit doarvái ráfálaš dilálašvuodain. Dáin guovlluin leat maiddái dat dálveguohtoneatnamat, mat leat sirrejuvvo guođohanáiddiiguin dušše bohccuid dálveguohtoneanan. Guođohanáiddiiguin adnojuvvo ávkin bohccuid lunddolaš davil lulásguvlui dáhpáhuvi guohtonvierru ja ná stivrejuvvo guohtoneatnamiid bastevas geavaheapmi.

Sámi bálggus:

Sámi bálgosa alimus lobálaš boazolohku lea 8 000 bohcco.

Sámi bálgosa guovlluide huksejuvvojedje 1960-logu loahpas Porttipahta ja Lokka dahkujávrrit, mat leat Oarje-Eurohpá stuorámus dahkujávrrit. Bálgosa guohtoneatnamiin báhce dalle 11 % čázi vuollái ja seammás eret boazodoalus. Guovlluiddmassimat čuhce sihke guohtoneatnamiidda ja ássanbáikkiide ja ná árbevirolaš siidavuogádat nogai ja bohccuid guođohišgohte ng. bálgosa eallun.

Guovlluiddmassimat, beaktilis vuovdedoallu ja turisma leat čuočcán Sámi bálgosa boazodollui ja bálggus lea šaddan heivehit iežas boazodoalu nuppástuvvan dilálašvuodaide mánggaláhkai. Go eará eanageavahanhámit vigget biđget gáržon bálgosa, de viiddis oktílaš guovllut mearkašit ainge buot eanemus. UK-álbmotmeahcis leat Sámi bálgosa deháleamos dálveguohtonguovllut. Sámi bálggus molssoda iežas guohtoneatnamiid dárbbu mielde ja ná bálggus viggá bistevas ealáhussii. Oktan vuohkin lea leamaš ahte leat áidojuvvon guođohanáidit bálgosa sisa. Viiddis, oktílaš ja buori dilis bisson dálveguohtonguovllut mearkašit nu ollu ahte omd. Sámi bálgosis ii leat dárbu plánenguovllus lassebiebmamii. Sámi bálggus gulláge Suomas daidda háreve bálgosiidda, mas bohccuid dálvviáigasaš guohtun vuodđuduvvá measta ollásit luondduguohtoneatnamiidda. Bálgosis dušše plánenguovllu olggobealde Vuohču kanála lulábeale guovllus adnojuvvo lassebiebman. Guohtoneatnamiid gierdama dihte lea hirbmat dehálaš ahte bohccot guhtot bálgosa sierra osiin čielga plánaid mielde.

Sámi bálgosii Kiilopää guovlu lea leamaš ovdal dehálaš guottetguovlu, muhto lassánan turismma ja vánddardeami dihte bohccot mannet dál guottadit ráfálet guovlluide. Dán áigge Kiilopää guovlu lea mearkašahtti čakča- ja dálveguohtonguovlu. Vuopmečielgi lea Sámi bálgosa váldorátkinbáiki ja dat lea Kopsusjärvi-Niilanpää guovllu lahkosis. Gárdástallamiid manjá bohccot johtet guovllu čađa ja oassi bohccuin báhcet guohtut guvlui.

Álbmotmeahcis oazžu bargat boazodoaluin ja dan gáibidan doaibmabijut leat lobálaččat. Boazodoallit eai dárbbas boazobarguin jođedettiin boaldin- ja lávvomuoraváldinlo-biid. Meahcejohtaluslága mielde boazobarguid oktavuodas lea lohpi johtit mohtorfievrruiguin.

Boazodoallolágas biddjojuvvo bálgosiid boazodollui oktílaš vuodđu ja das geahččalit dorvvastit vejolašvuodaid bargat boazodoaluin, muhto dát lánka guođđá maiddá do-aibmafriddjavuoda bálgosa hálldahussii. Boazodoallu leage hui earálágan sierra bálgosiin ja boazodoallovierut sáhttet rievddadit bálgosa siste dan sierra osiin. Boazodoallu lea davvin áidna árbevirolaš luondduealáhus, mii lea ainge ekonomalaččat gánnehahti.

Boazodoallu vuodđuduvvá guohtonguovlluidd molssodanvuogádahkii, mii čuoovu bohccuid biologii ja boazodoalliid árbevirolaš vieruid. Bohccuin leat giđđadálvvi, geasi, čavčča ja dálvvi áigasaš árbevirolaš guohtonguovllut sihke lassánanáigasaš (guottet ja ragat) guovllut. Boazodoallu vuodđuduvvá luondduguohtoneatnamiidda ja bohcco lunddolaš guohtoneanamolssodeapmái. Guohtoneatnamat, guohtonguovlluidd molssodanvuogádat, boazodoalu ráhkadusat sihke bohccuid johtin- ja fievrridanjohtolagat hábmejit boazodo- alu doaibmaollisvuoda. Bohccot fievrriduvvojit guohtonguovllus nubbái dahje rátkingárdiide árbevirolaš johtolagaid mielde (čázadagat, buolžžat, čielggit). Bálgosiid siste lea dábálaččat soames siida, siidagoddi dahje bargojovkkoš (namahusat rievddadit bálgosiid gaskkas ja boazodoalloguovllu sierra oassiin guđege kulturárbbi mielde), mat dikšot boazodoallobarguid (bohccuid guođoheami, čohkkema jed. barguid) bálgosa dihto oasis. Dáid "bargojoavkkuid" gaskasaš rájit eai leat álo seammát, muhto dat sáhttet rievdda- dit jahkásaš luonddudilálašvuodaid mielde bálgosa rájiid siste.

Boazodoallu lea kultuvrralaš ealáhus, mas erenoamáš guovddázis lea eallinvuogi, identitehta ja kultuvrra sirdin buolvvas nubbái. Boazodoallokultuvrii olmmoš šaddá sisa riegeamei rájes. Boazodoallu buvttada ávdnasiid árbevirolaš giehtaduijide ja bajásdoallá boazodollui guoskevas giela, árbevirolaš dieđuid ja vieruid. Boazodoalu giella lea guovddáš oassi boazodoallokultuvrras ja boazodoalliid ámmátdáidus. Giela ja ámmátdáiddu bisuheapmi gáibida aktivvalaš ja ceavzilis boazodoalu doalaheami.

Bálggus			Plánenguovllus gullá bálgosii (%)	Bálgosa viidodagas plánenguovllus (%)	Bálgosa alimus lobálaš boazolohku	
Avvil			3	3	6 000	
Kemi-Soabbat			35	19	12 000	
Sápmi			62	44	8 000	
Ráhkadusat	Boazogámp pát	moan	Rátkingárdit	moanat	Eará ráhkadusat	Dálonguovlolága mielde mearriduvvon guođohanbáikkít.

Sámi boazodoallu

Dát lohku govvida sámi boazodoalu oppalaččat, ii erenoamážit plánenguovllus.

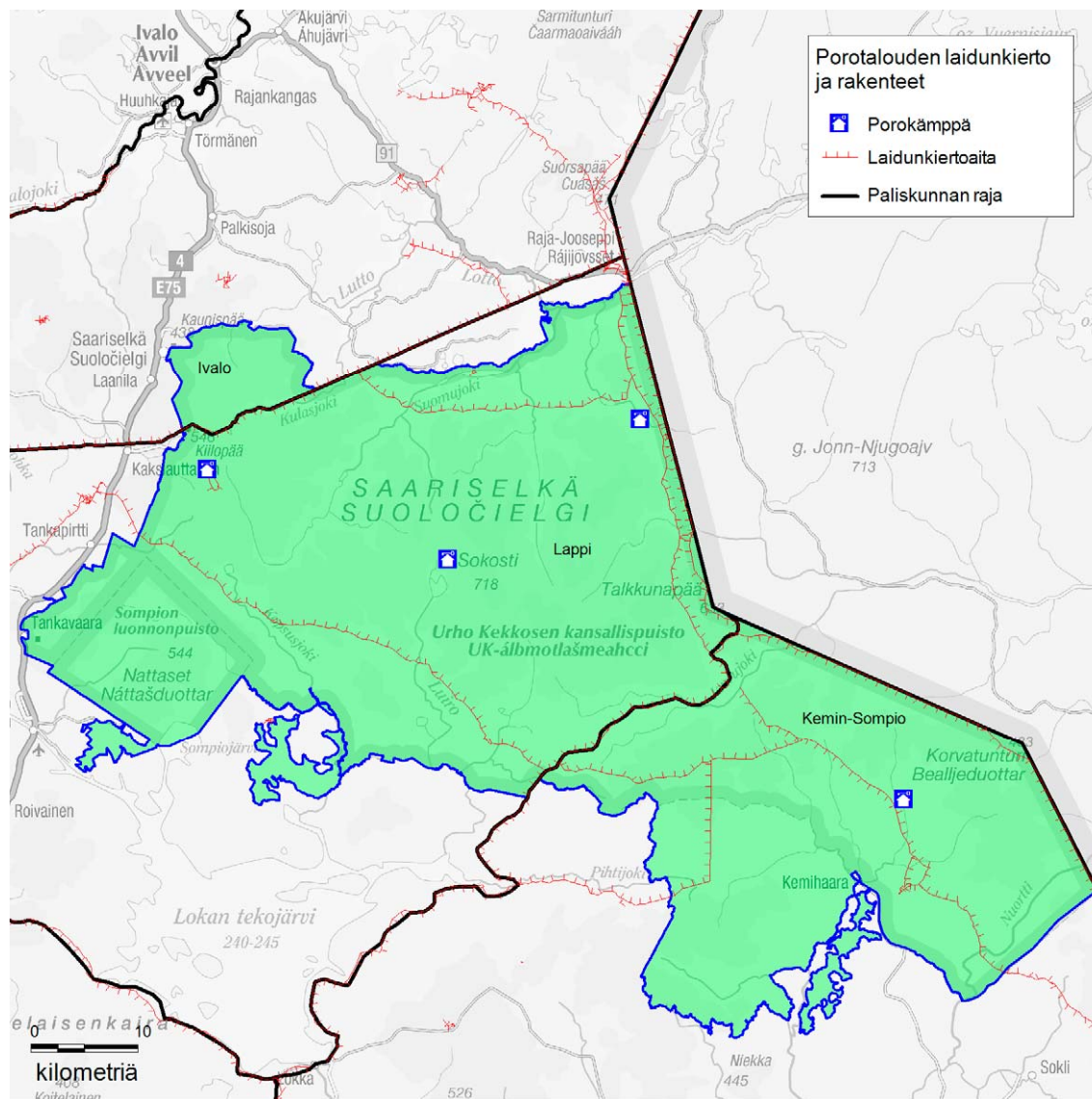
Sámegiella lea oassi boazodoalliid ámmátdáiddus ja árbevirolaš dieđuin. Sámi boazodoallokultuvrii gullá nannosit maiddá sámi giehtaduodjeárbi. Sámi boazodoallu lea eallinvuohki. Sámi boazodoaluin barget siiddain, mat leat soames boazobearraša hábmen, sogalašvuhtii vuođđuduvvi guođohanovttadagat. Siida stivre boazodoaluin bargama návddašanguovllustis. Sámi boazodoalu vuođđun lea guohtonguovlluid molssodanvuogádat, mii vuođđuduvvá bohccuid biologiijai ja boazodoalliid kultuvrralaš vieruide. Bohccot dollojuvvojit sierra geasse- ja dálveguovlluin, dasa lassin giđđat leat sierra guohtonguovlu guotteha várás ja čakčat bohccuid ragatbáikkít. Boazodoalus galget leat doarvái sierra guovllut. Sierra guohtonguovlluide johttojuvvo árbevirolaš johtolagaid mielde. Johtimis adnojuvvojit ávkin lunddolaš álkis johtolagat, dego čázádagat, guolbanat ja buolžžat.

Vaikko boazodoallolága vuođul leat geahččalan dahkat boazodoalu oktilažžan, de sámi boazodoallu lea seilon áidnalunddot ja iežaslágan ealáhussan. Boazodoallu lea sámiiid áidna árbevirolaš ealáhus, mii lea gánnehahtti. Sámi boazodoalus sohka lea guovddážiis. Boazodoalu jahkásaš dáhpáhusat, miessemearkumat ja gárddástallamat, čohkkejit sogaid árbevirolaš geasse- ja dálveguovlluide ain dálge ja mearkašit ollu boazodoallomáhtu sirdašuvvamis buolvvas nubbái. Sámi boazodoaluin bargojuvvo siiddain, mat leat soames boazobearraša hábmen, sogalašvuhtii vuođđuduvvi guođohanovttadagat. Suomagielas siiddaid gohčodit maiddá namahusain "tokkakunta". Siida stivre boazodoaluin bargama návddašanguovllustis. Bálgosa siste guođohit bohccuideaset mánggat siiddat. Siiddaid návddašanguovlluid rájit eai leat álo seammát, muhto daid sáhtta rievdatit guohtoneanadilálašvuođaid mielde ja siiddat sáhttet maiddá ovtastuvvat.

Boazodoallu vuođđuduvvá luondduguohtoneatnamiidda ja guohtoneatnamiid gierdannávccaid dorvvasteapmái. Boazodoaluin bargojuvvo eará siiddaid ektui dahjege bohccuiguin geahččalit bargat nu ahte siiddaid bohccot eai beasa masttadit. Dálá sámiiid dálvviáigásaš boazodoallu lea eanaš ealu geahččan nu, ahte ealu birra vuddojuvvo ja dárkkistuvvo ealu ja guohtoneatnamiid dilli ja máhcahuvvojit ealus ravgan bohccot fas ellui. Bohccot ožžot goaivut ráfis, ja go goaivvis lea čiegarduvvan, de eallu sirdojuvvo dohko, gokko ii leat vel ollege guhttojuvvon.

Sámegiella, sámegielat terminologiija ja giela sisttisoallan árbevirolaš dieđut leat dehálaš oassi sámi boazodoalus ja boazodoalliid ámmátdáiddus. Sámi boazodoallu lea čielgasit kultuvrralaš ealáhus, mas erenoamáš dehálaš áššin lea sirdit kultuvrra ja eallinvuogi buolvvas nubbái, nuppiiguin sániiguin olmmoš šaddá sisa kultuvrii. Boazodoallu buvttada ávdnasiid sámi giehtaduodjái ja lea bajásdoallamin sámegiela, árbevirolaš dieđuid ja vieruid.

Sámi boazodoallu lea čielgasit kultuvrralaš ealáhus, mas erenoamáš dehálaš áššin lea sirdit kultuvrra ja eallinvuogi buolvvas nubbái. Sámi bealljemearkavuogádagas boahtá bures ovdan sámi sosiálalaš vuogádat, bealljemearkkat čuvvot ovddit buolvvaid bealljemearkkaid juogo njuolggá dahje smávva rievdadusaiguin. Bealljemearkkaid vuođul sáhtta oaidnit ahte dihto boazu gullá dihto sohki dahje guvlu. Guođohanboazodoallu gáibida áibbas earálagan ámmátdáiddu go gárdunboazodoallu. Guođohettiin galgá dovdat bohcco biologiija ja láhttema, viiddis guovlluid ja daid šattuid ja luonddudilálašvuođaid.

Govva 18. Plánenguovllu bálgosat ja boazodoalloráhkadusat.

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

GUOVDDÁŠ ÁRVVUT JA ÁITAGAT

11 Guovddáš suodjalan- ja geavahanárvvut sihke áitagat										
Vástoproseassa		Guovlluid stivren; proseassaid ovttasbargu árvvuid meroštallamis lea dehálaš								
Čilgehus		Dán skovis govviduvvojit plánenguovllu guovddáš luonddu-, kulturárbe- ja geavahanárvvut. Plánenguovllu guovddáš árvvut meroštallojit dálá dili govvideami vuođul nu, ahte váldjuvvojit vuhtii guovllu vuođđudanulbmil sihke luonddusuodjalanlága ja guvlui guoskevaš eará njuolggadusaid oppalaš ulbmilat. Árvvuid meroštallan gullá dikšun- ja geavahanplána deháleamos čuoggáide, dasgo plána mihttomearit ja ulbmilat gusket plánenguovllu guovddáš árvvuid bisuheapmái ja buorideapmái.								
Nr	Árvaluohkká- ja tiipa	Árvvu govvideapmi	Áittagovvideapmi	Áittaluohkká	Mearkkašahti- vuohta	Áitaga bistináigi	Guoskan	Viidodat	Vejolašvuohta váikkuhit	
1.1	LUONDDUÁRVVUT: Luondodirektiivva luondotiipat	<p>Plánenguovllu viidáseamos ja mávs-soleamos luondotiipat leat luonddu-vuovddit (9010) ja áhpejeakkit (7130), mat leat EU:a erenoamáš dehálažžan atnin luondotiipat. Guovllu vuovddit leat dehálaš eallinbiras boreála vuovdešlájaide.</p> <p>Duottarguovlluid duottarluondotiippaide gullet lagešvuovddit (9040) ja duottarguolbanat (4060). UK-álbmotmeahcis leat ee. Suoma lulimus bieggaguolbanat. Doppe leat maiddá golkaguolbanat, mat gullet áitojuvvon luondotiippaide.</p>	<p>Guohtundeaddu: Bohccuid guhkálaš liige-guohtun čuohcá šattolašvuođa čoakkádussii, ráhkádussii ja valljivuhtii. Bohccuid dálvit dáhpáhuvvi guohtun geahpeda čielgasepmosit eanajeahkáliid meari. Dálvit dáhpáhuvvi guohtun ii čuoze eará šattolašvuhtii seamma sakka go geassit dáhpáhuvvi guohtun.</p> <p>RKTL:a maŋimuš guohtoneanainventerema mielde plánenguovllu jeageleatnamat Sámi ja Kemi-Sompio bálgosiid dálveguohtonguovlluin UK-álbmotmeahci nuorttageahčen ledje buori diliis ("hui ođasmuvvit") dahje govtolaš diliis ("njozet ođasmuvvit"). Plánenguovllu jeageleatnamat ledje eanemus gollan Sámi bálgosa oarjjageahčen. (4/5).</p> <p>Jos bohccot guhtot dálvit liiggás jeageleatnamiid dahje guhtot ja dulbmet geasi áigge lagešvuovddiid, de luondotiippaid dilli sáhtta fuotnánit.</p>	Bohccuid guohtun	Mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguovlu ja olggobeale guovlu	Oppa guovlu	<p>Bálgosiid guohtonguovlluid molssodemiin sáhtta bures váikkuhit guohtoneatnamiid dili.</p> <p>Dikšun- ja geavahanplánain ii sáhte báijo váikkuhit bohccuid guohtumii.</p>	

1.2	LUONDDUÁRVVUT: Ekovuogádagat	Čázádagaid lea áitimin Njuohttejoga gierragiidda plánejuvvon Sokli ruvke, mii čuožášii guovllu čáhcedollui. Plána mielde čáhci jođihuvvošii ruvkii Njuohttejoga čázádagas. Bázahusčázit luitojuvvošedje Giemajoga čázádahkii. Golledoidima ja ruvkedoaimma vejolaš lassáneapmi sáhtá čuohcit maiddá čáhcelundui.	Ruvkeproseassa gáibidan čáhcedárbu ja dan gieđahallan Njuohttejoga gierragiin čuohcá birrasii. Čázi váldin geahpeda Njuohttejoga golganmeari ja čuohcá luossaguliid buvttadanguovlluide. Bázahusčáziiid gieđahallamis vahátlaš ávdnasat sáhttet beassat birrasii.	Ruvkedoaimma	Mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguovlu ja olggobeale guovlu	Oassi plánenguovllus	Gáibida beaktilis ovdo-goziheami.
1.3	LUONDDUÁRVVUT: Áitojuvvon šaddo- ja eallišlájat	Guovllus gávdnojit ee. gáldosajit ja bávtit, main šaddet áitojuvvon ja dárkonvuloš sámelšlájat, dego ritne- ja gistasámmálat.	Vánddardeapmi: Olbmo dagahan duolbman ja šattolašvuoda gollan sáhttet čuohcit áitojuvvon gávdnonsajiide johtolagaid guoras.	Vánddardeapmi	Erenoamáš mearkkašahti	Bissovaš	Plánenguovlu	Čuoikkeslágan ja guovllulágan čuožáhagat	Skovvi 12
1.4	LUONDDUÁRVVUT: Luondodirektiivva šlájat	Guovllus gávdnojit rohtonárva, vuovdehealva, uhcafiskekrássi, jeaggenarti ja várrelukti sihke sámmáliin stuorrašlubbo- ja šelgessirpesámil.	Eai leat áitagat.						
1.5	LUONDDUÁRVVUT: Áitojuvvon šaddo- ja eallišlájat	Guovllus gávdnojit stuorranávddiin geatki, guovža, gumpe ja albbas.	Boazodoalloguovllus muddejuvvonjit stuorranávdenálit lohpean-nudemiin. Stuorranávddiid lobihis bivdu loaktá náliid.	Eará dahkki: lobihis meahcebivdu					Gáibida beaktilis goziheami ja ovttasbarggu.

1.6	LUONDDUÁRVVUT: Áitojuvvon šaddo- ja eallišlájat	Kuutua guvlui gilvojuvvon ájarávdu gilvala vierrošládjan eamiguollešlájaguin. Eamišládja dápmot šaddá čáhkket saji rávdui, muhto dápmot lea vealtameahttun skálžžu lassáneapmái.	Skálžžu eallinjohtu boatkana, dasgo eamidápmonálii manná manás dahje jávká.	Vierrošlájat	Erenoamáš mearkkašahtti	Bissovaš	Plánenguovlu ja olggobeale guovlu	Lohtu ja Suomujoki čázadagat	Skovvi 12
2.1	KULTURÁRVVUT: Mávssolaš vistit	Plánenguovllus leat guhtta riikkadásis mearkkašahtti huksejuvvon kulturárbečuožáhaga. Moanat vistit leat suodjaluvvon ásahusa vuodul dahje gáhttejuvvon soahpamuša vuodul.	Huksejuvvon kulturárbbi luoskkageapmi: Resurssat vistiid bajásdoallamii leat vánis. Resurssaid vátnivuoda dihte vistit luoskkagit.	Geavaheami dahje dikšuma vátni-	Erenoamáš mearkkašahtti	Bissovaš	Plánenguovlu	Čuoikkeslágan ja guovlulágan čuožáhagat	Skovvi 12
2.2	KULTURÁRVVUT: Arkeologalaš čuo- záhagat	Arkeologalaš čuožáhagat (ee. soahtehistorjjálaš čuo- záhagat, bivdorokkit, orohagat) leat guovllus valjis.	Arkeologalaš čuožáhagaid jáv- kan: eanagierraga gollan sáhttá čuohcit dološbázahusaid seailumii bivnnuhis vánddardančuožáhaga- gain. Buat arkeologalaš čuožáhagat eai dovdojuvvo (sáhttet jávkat vahágis).	Vánddardan- ja tu- rismadoaibma	Erenoamáš mearkkašahtti	Bissovaš	Plánenguovlu	Čuoikkeslágan ja guovlulágan čuo- záhagat	Skovvi 12
2.3	KULTURÁRVVUT: Sámekultuvra	Sámit leat Suoma álgoálbmot. Dikšun- ja geavahan- plána ulbmilin lea dorvvastit vejolašvuoda bargat sáme- kultuvrrain. Sámekultuvrii gullet boazodoallu, guolástus, meahc- ce bivdu, luondduburiid čoaččat sihke sámeduodji.	Áittan sáme-kultuvrrain bargama vejolašvuodaid fuotnáneapmi ee. sáme-giela ja sámediđolašvuoda jávkama dihte sihke eanageava- heami nuppástusaid, omd. beanavuodjindoaimma, vejolaččat lahkosiin lassáneaddji golle- doidima ja ruvkedoaimma dihte.	Eará dahkki: báikkálaškultuvrra	Erenoamáš mearkkaš- ahtti	Bissovaš	Plánenguovlu ja olggobeale guovlu	Sámiid ruovttuguovlu	Skovvi 12
2.4	KULTURÁRVVUT: Báikkálaškultuvra	Árbevirolaš báikkálaš luonddugeavaheapmi plánen- guovllus: meahcce bivdu, guolástus, murjen.	Eai leat áitagat.						

				Dieđuid vátni- vuohta	Erenoamáš mearkkašahtti	Bissovaš	Plánenguovlu	Pláner- guovllu čázádagat	
3.1	DUTKAN- JA ČUOVVUN-MEARKKAŠUPMI: Dutkanmearkkašupmi	Skálžžu suodjaleapmi. Skálžu muitala čázádaga dilis.	Čuovvumiid nohkan.						Skovvi 12
4.1	LUSTA- JA EALÁHUSGEAVA-HEAPMI: Luonddu ja kulturčuo- záhagaid lustageava- heapmi	Luonddusjohtima dearvvasvuoda- ja buorredilleváikku- husat leat mearkkašahttit.	Eai erenoamáš áitagat, baicce valjis ovddidanvejolašvuodat.						Skovvi 12
		Plánenguovlu lea erenoamáš mearkkašahtti luondduoaidnámuš ja geasuheaddji vánddardančuo- záhat.	Ráhkadusaid luoskkageapmi ja mieskan čuohcá áššehasaid dorvvolašvuhtii. Luoskkagan ráh- kadusat čuhcet maiddá guovllu geasuhussii. Eatnamiid gollan čuohcá duovdda-, luonddu- ja kul- turárvvuide ja heađušta galle- deaddjiid luondovásáhusaid.						Skovvi 12
4.2	LUSTA- JA EALÁHUSGEAVA-HEAPMI: Boazodoallu	Oppa plánenguovlu gullá boazodoalloguovlluide. Erenoamážit guovllu duottar- ja boares vuvddiid guovl- lut mearkkašit ollu boazodollui.	Boazodoalu leat áitimin návddit, stivrekeahkes turisma ja Sokli ruvke.						Plánain ii sáhte váik- kuhit náv- denáliide. Turisma stiv- rejuvvo vuohkkasit. Sokli ruvkii geahččalit váikkuhit ov- dogozihe- miin.
4.3	LUSTA- JA EALÁHUSGEAVA-HEAPMI: Turismma fitnodatdo- aibma	Plánenguovlu lea riikkadásis ja riikkaidgaskasaččat mearkkašahtti luondduturismaollisvuohta, mii buvttada mearkkašahtti báikkálašekonomalaš váikkuhusaid.	Eai erenoamáš áitagat, muhto baicce valjis ovddidanvejolaš- vuodat.						Skovvi 12.
Čoahkkáigeassu									

ULBMILA ÁSAHEAPMI

12 Áitagiid dusten, váikkuhusaid árvvoštallan ja čuovvun									
Vástoproseassa	Guovlluid stivren; proseassaid ovttasbargu ulbmila ásaheamis lea dehálaš								
Čilgehus	Dán skovis meroštallojuvvojit mihttomearit, ulbmilat ja doaibmabijut guovllu guovddáš árvvuide čuohcci áitagiid dusten dihte. Skovvi láchá vuodu plána ollašuhtinoasis dárkkálmuhtti doaibmabijuide. Mihttomearri lea čielga govvideapmi suodjalan- dahje geavahanárvvu vurdojuvvon ovdáneamis guhkes áiggi sisa, ja dat dárkkálmuhtto ainge ulbmila govvideamis. Mihttomearit govvidit guovllu dikšumis ja geavaheamis vástideaddjiid dáhttodili plánenguovllu árvvuid ektui. Ulbmil lea vurdojuvvon nuppástus plánenguovllu dilis oanehis áiggi sisa. Ulbmiliiguin dárkkálmuhttojit plána oppaleabbo mihttomearit. Doaibmabijuiquin geahččalit ollašuttit ulbmiliid, ja dakko bokte ainge guhkes áiggi sisa juksat mihttomeriid.								
Mihttomearit			Ekologalaš váikk.	Sosiálalaš váikk.	Ekonomalaš váikk.	Riskkaid dusten		Ollašuttima	Váikkuhusaid
Mihttomearri 1	Ulbmil	Doaibmabidju							
Erenoamáš fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun	Hárvenaš ja/dahje áitojuvvon šlájaid ja luondotiippaid, dego ritnesámelgáldosajiid ja bávtiid šlájaid kárten johtolagaid guoras.	Suodjalanvuloš šlája kárten	x						
	Johtolagaid ja orustansajiid lahkosiid gávdnonsajiid bisuheapmi.	Gávdnonsajiid suddjen ráhkadusaiguin ja oahpistemiin	x			x			
Mihttomearri 2									
Skálžžu lassáneami dorvvasteapmi	Ájarávddu leavvama hehtten.	Vahátlaš šlája jávka-deapmi	x			x			
Mihttomearri 3									
Huksenárbbi seailun	Kulturhistorjjálaččat mearkkašahti ja ásahusaiguin suodjaluvvon ja soahpamušaigin gáhttejuvvon visttit leat buori ortnegis. Visttit divvojuvvojit ja fuolahuvvojit resurssaid olis sierra doaibmabidjoplánaid mielde.	Huksenárbbi ordnen		x	x				
Mihttomearri 4									
Arkeologalaš čuožáhagaid seailun	Vánddardandoaibma ii leat áitim arkeologalaš čuožáhagaid seailuma.	Arkeologalaš čuožáhaga dikšun		x	x				
Mihttomearri 5									
Skálžžopopulašuvnnaid seailun	Skálžžočuovvumiid sihkkarastin. Geahča maiddáid ovddidanvejolašvuoda 4.	Suodjalanvuloš šlája kárten	x						

Mihtomearri 6									
Sámekultuvrra vejolašvuođaid dorvvasteapmi	Sámegiella čalmustahttojuvvo álbmotmeahcis sámiid ruovttuguovllus. Stobuide lasihuvvojit sámegielat nammagalbbat.	Oahpistanmateriála dahkan ja bajásdoallu							
	Lundui.fi -siiddut dievasmahttojit sámekultuvrra hárrái.		x						
	Báikenamaid čielggadeapmi.	Geavaheami stivren							
	Beanavuodjindoaimma ja mohtorgielkásáhtostemiid heađuštusat boazodollui geahpeduvvojit nu ollu go vejolaš nu, ahte stivrejuvvo beanavuodjindoaimma boazodoalu dáfus dohkálaš čuožáhahkii.								

Mihtomearri 7									
Meahciráđđehusa bajásdoallan johtolagaid ja ráhkadusaid ollisvuohta lustageavaheaddjiid várás bissu geasuheaddjin ja dorvvolažžan. Luondduduovdagiid dorvvasteapmi.	Lustageavaheami ráhkadusaid dilli ja dorvvolašvuohta seilot buorrin.	Bálvalanrusttegiid bajásdoallu							
	Johtolagaid gollama ja govduha hehtten dorvvasta maiddá duovddaárvvuid.		x	x					
	Kárttat ja čájáhusat leat áiggi dásis ja daid lea áiki juksat.								

Ovddidanvejolašvuođat									
Ovddidanvejolašvuohta 1	Ulbmil	Do-aibmabidju	Ekologalaš váikk.	Sosiálalaš váikk.	Ekonomalaš váikk.	Riskaid dusten			
Luonddusjohtima vejolašvuođaid lasiheapmi	Meahccesihkkelastima vejolašvuođaid lasiheapmi álbmotmeahci guovlluide. Dávkileappot skovis 15.	Geavaheami stivren							
	Beaiveánddardeami vejolašvuođaid buorideapmi erenoamážit Suoločielggi-Kiilopää luonddaturisma- ja lustageavahanavádagas. Dávkileappot skovis 15.	Bálvalanrusttegiid huksen	x	x					
	Njuohttejoga meallunjohtolaga buvttandahkan.	Luonddaturismma buvttaovddideapmi							

Ovddidanvejolašvuohta 2										
Luondduturismma doaibmavejolašvuođaid ovddideapmi riikkaidgaskasaš dássái	Bálvalanstohpoárvalus: Luulampi bálvalanrusttegiid ovddideapmi.	Luondduturismma buvttaovddideapmi	x	x						
	Fuolahuvvon čuoiganvánddardanbuktagat leat anus.	Luondduturismma buvttaovddideapmi	x	x						
	Luondduturismma várás alladássásaš, easttahis orustansaji ollašuhttin Suo- ločielggi lagasguvlui.	Bálvalanrusttegiid huksen	x	x						
	LagasluonDOBÁlgáid huksen ja ordnen erenoamážit Suoločielggi-Kiilopää luondduturisma- ja lustageavahanavádagas.	Bálvalanrusttegiid huksen	x	x						
Ovddidanvejolašvuohta 3										
Luondduguovddážiid ovddideapmi	Suoločielggi bálvalanbáiki Kiehinena sirdin ođđa, stuorát ja vuohkkaset do- aibmalanjaide.	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	x	x						
	Tankavaara luondduguovddáža doaimma ovddideapmi.	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	x	x						
	Suovvaguoikka oahpistanguovddáš Bealljeduoddara doaimma ovddideapmi oassin Suovvaguoikka luondduturismmas.	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	x	x						
Ovddidanvejolašvuohta 4										
Doallánjoga luosa máhcaheapmi ja johti dápmotnáli dorvvasteapmi	Searválagaid ruoššaiguin geahččalit álggahit luosa ruovttuiduhttingilvimiid Do- allánjoga čázádaga gierragiidda. Čielggaduvvo, livččiigo vejolaš rahkadit guol- legeainnu Badjel-Doallánjoga fápmorusttegi.	Ášši ovddideapmi	x							
	Oktilaš guolástannjuolggadusain soahpan (Suopma-Ruošša). Dápmotnáli jeavddalaš čuovvun.									
Ovddidanvejolašvuohta 5										
Šlájja- ja luondotiipadieđuid lasiheapmi	Dieđuid dievasmahttin váilevaččat dovdoyuvvon šlájain ja luondotiippain (ee. duottarniittut, golkaguolbanat) ja sámmáliid dehálaš eallinbirrasiin (ee. gáldosajit, vujohatjeakkit).	Šlájaid ja luondo- tiippaid inventeren	x							
	Sisčáziid inventerema álggaheapmi.									
	Dálá luondotiipamateriála (luondokártenmateriála, LUOTI) dárkkisteapmi ja beiven.									

Ovddidanvejolašvuohta 6										
Kulturárbedieđuid buvttandahkan luondduturismmas	Kulturárbedieđuid áššehas fidne átkit mobiilarusttegiin.	Luondduturisma buvttaovddideapmi		x	x					
	Luulampi ja Kopsusjärvi kulturárbečuozáhagaid oahpistanmateriála buvttadeapmi oahpistandárbbuide ja guovlluid dorvun	Geavaheami stivren								
Ovddidanvejolašvuohta 7										
Álbmotmeahci čalmustahttima ja luonddieđuid fidnivejolašvuođaid buorideapmi	Suoločielggi-Kiilopää vánddardan- ja luondduturismaavádagas álbmotmeahci iešvuođat galget buktojuvvot buorebut ovdan.	Oahpisteapmi ja birsbajásgeassin		x						
	Luonddubálgáide ođđa sisdoallu.									
	Luonddieđut galget lasi lundui.fi -siidduide.									
Ovddidanvejolašvuohta 8										
Eurohpámádjiga máhcaheapmi	Máhcahanvejolašvuođa čielggadeapmi	Vejolašvuođaid kárten		x						
Eará ovddideapmi										
Avádatjuogu rievdadeapmi	Avádatjuogu dárkkálmuhhtin ja ovttageardánahttin. Avádatjuohku vuodđuduvvá golmma avádahkii: Vánddardan- ja luondduturismaavádat, boaitto-bealeavádat sihke ráddjen- ja luondduárvoavádat. Ráddjenavádat čohkiida luonddumeahcis ja rádjeavádagas. Vánddardan- ja luondduturismaavádat ráddjejuvvodje dárkkilit gokčat dan guovllu, gos measta buot vánddardan- ja luondduturismadoaimmat dáhpáhuvvet. Eará guovllut gullet boaitto-bealeavádahkii ja seammás maiddái ráddjejuvvui boazodollui dehálaš guovlu boaitto-bealeavádahkan.	Geavaheami stivren		x						

Váikkuhusaid árvvoštallantabealla

Mihttomearri / ovddidanvejolašvuohta	Doaibmabidju	Váikkuhusaid árvvoštallan	Ekologalaš váikk.	Sosiálaš váikk.	Ekonomalaš váikk.	Riskkaid dusten
Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun	Suodjalanvuloš šlája kárten	Dieđuid kvalitehta ja meari buorráneapmi.	x			
	Gávdnonsajiid suddjen ráhkadusaiguin ja oahpiste-miin	Gávdnonsajiid seailun.	x			
Mihttomearri 2: Skálžžu lassáneami dorvvasteapmi	Vahátlaš šlája jávka-deapmi	Skálžžu lassáneapmi lea dorvvastuvvon.	x			
Mihttomearri 3. Huksenárbbi seailun	Huksenárbbi ordnen	Buorida guovllu kulturárvvuid seailuma ja buktá lasséarvvu guovllu vánddardeaddjiide. Huksenárbbi ordnemii dárbašuvvojit resurssat. Daid haga huksenárbi sáhttá jávkat.		x	x	
Mihttomearri 4. Arkeologalaš čuo-záhagaid seailun	Arkeologalaš čuo-záhaga dikšun	Vánddardanjohtolagaid guoras leahkki arkeologalaš čuo-záhagat sáhttet jávkat, jos gola-heapmi loaktá eanagierraga. Vánddardanjohtolat stivrejuvvojit nu, ahte arkeologalaš čuo-záhagat váldojuvvojit vuhtii. Dát fas buorida kulturárvvuid seailuma guovllus.		x	x	
Mihttomearri 5: Skálžpopulaš-uvnnaid seailun	Suodjalanvuloš šlája kárten	Dieđuid čuovvumiin ja lasihemiin sihkkarastojuvvo skálžpopulašuvnnaid seailun. Beivejuvvon dieđut skálžonáliid dili ovdáneamis.	x			

<p>Mihttomearri 6: Sámekultuvrra vejolaš- vuodaid dorvvas- teapmi</p>	<p>Oahpistan- materiála dahkan ja bajásdoallu</p> <p>Geavaheami stivren</p>	<p>Akwé: Kon -joavkku árvoštallan plána váikkuhusain sáme kultuvrii:</p> <p>Dikšun- ja geavahanplána dahká vejolažžan árbevirolaš luonddugeavaheami joatkašuvvama guovllus. Vuoigatvuohta váldit ávdnasiid sámeduoji dárbbuid várás doarju árbevirolaš dieđuid seailuma. Plána ulbmil árbevirolaš guohtoneatnamiid molssodanvuogádaga ja guohtoneatnamiid dorvvasteapmi sámi boazodoaluin barganvejolašvuodaid dorvvastan dihte ii doarjjo biodiversitehtasoahpamuša ulbmiliid ja sáme kultuvrra seailuma plánejuvvon Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu, Tankavaara–Jorpulipää ja Kakslauttanen–Kopsusjärvi johtolagaid hárrái.</p> <p>Beanavuodjindoaimma ja áššehasaid reahkasáhtosteapmi mohtorgielkkáiguin eai heive Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu -johtolahkii, dasgo doaimmat čuhcet mealgat boazodoaluin bargamii.</p> <p><i>Meahciráđđehusa árvalus 29.5.2015:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Meahciráđđehus jávkada plánas árvalusa beanavuodjinjohtolagas gaskii Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu.</i> - <i>Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu johtolaga laktajohtolat: mannan- ja máhccanmátki dáhpáhuvet seamma johtolaga mielde.</i> - <i>Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu johtolat deaivá boazodoalu dáfus ravdaguvlui, gos leat juo earáge turismadoaimma ja fuolahusvuodjim.</i> <p>Akwé: Kon -joavku vuostálastá vejolašvuoda áššehasaid sáhtosteapmái mohtorgielkkáin Kopsusjärvi, dasgo dat čuohtá árbevirolaš boazodollui.</p> <p><i>Meahciráđđehusa árvalus 29.5.2015:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Meahciráđđehusa árvalusas ráđđejuvvo vejolašvuohta áššehasaid sáhtosteapmái mohtorgielkkáin áiggálaččat (sáhtosteapmi vejolaš 15.3. ráđjai)</i> <p>Fuolahuvvon dálvevánddardanbuktagat buktet álbmotmeahccái lasi mohtorgielkájohtalusa. Dát sáhtta čuohtit boazodollui (dán váikkuhusa lea váttis árvoštallat, dasgo doaimma ordnestallan ii leat vel dihtosis). Bargojoavku vuostálastá dán árvalusa.</p> <p><i>Meahciráđđehusa árvalus 29.5.2015:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Oassi álbmotmeahci láigo- ja várrenstobuin leat maiddái fitnodagaid/ovttastusaid anus oasi dálvvis.</i> <p>Plánas árvaluvvo fidnu sáme gielat báikenamaid čoaggin ja vurken dihte plánenguovllus. Báikenamaid čoaggin ja vurken dorjot sámi árbevirolaš dieđuid seailuma guovllus.</p> <p>Meahciráđđehusa stobuide lasihuvvojit sáme gielat nammagalbbat. Go dát namat lasihuvvojit, de bargojoavku galgá fuolahit das ahte giela áššedovdit dárkkistit riehtačállima. Suomagielat galbbain bargojoavku lea áican maiddái giellaoahpalaččat boastut čállojuvvon báikenamaid, omd. "Kotajärvi" Suomujoki guoras dáidá leat boastut.</p> <p>Plánas daddjojuvvo ahte Sámi ja Avvila bálgosiid dahjege sámebálgosiid guohtoneatnamiid molssodemiin sáhtta váikkuhit positiivvalaččat guohtoneatnamiid dillái. Maiddái RKTL:a dutkanbohtosat čájehit ahte</p>		<p>×</p>		
--	---	---	--	----------	--	--

		<p>dáin sámebálgosiin leat doaimbi guhtoneatnamiid molssodanvuogádagat. Dutkamušaid mielde ee. Sámi bálgosa dálveguhtoneatnamat leat buori diliis. Plánain ii sáhte váikkuhit bohccuid guhtondillái.</p> <p>Sámi boazodoallu lea bajásdoallamin sámegeiela, árbevirolaš dieđuid, dábálaš luonddugeavaheami ja guovllu meahccáivuoda.</p> <p>Boazodoallu gullá sámiid ruovttuguovllu plánenguvlui, heive luonddusuodjalanlága ulbmiliidda ja boazodoaluin lea guhká bargojuvvon plánenguovllus sámiid ruovttuguovllus. Boazodoalu boahhteáiggi leat áiti-min dálkkádatrivdan ja ealáhusa heajos gánneheapmi.</p> <p>Báikkálaš sámiid lustabivddu UK-álbmotmeahci plánenguovllus leat áitimin ruskaguolit dego vuskkon, searggeguolit ja hávga, mat leat leavvan Lokka dahkujávrris álbmotmeahci stuorra luonddujogaide dego omd. Luirojohkii, Kopsusjokii ja Nattushaarai.</p> <p>Akwé:kon bargojoavku doarju plána ávžžuhusa Orponena njealjejuvllagiid várás oaivvilduvvon roviid divvun dihte. Bargojoavku doaivu johtiis doaimbajuid dien áššis.</p> <p>Plánenguovllu sámevuovllus 76 % gullá boaittoealeavádahkii, mii dorvvasta luonddu mánggahápmásaš- vuoda ja boazodollui dehálaš guhtoneatnamiid seailuma nu, go áššái sáhtá váikkuhit dikšun- ja geava- hanplána vuodul.</p> <p>Guovllu bassi báikkit eai leat inventerejuvvon. Guovllu kulturárbi dikšojuvvo ja bajásdollojuvvo ovdeš vuogi mielde.</p> <p>Bargojoavku árvala guvlui ođđa huksendoaimmaid. Bargojoavku árvala Ahmaoja muorravistti ja Hirvas- pääpalo muorravistti ja dolastallanbáikkiid oktavuhtii vánddardeaddjiid atnui hivssegiid. Go vuolga Ráji- jovssebis Anteri guvlui, de čuovvovaš hivsset lea easka Anteris. Dát gaska lea vánddardeaddjiide menddo guhkki. Hivssega huksemis galgá leat duovddalaš váikkuhus. Go bázahusat čohkkejuvvojit ovttá sadjái, de ii ludnejuvvo biras.</p>				
<p>Mihttomearri 7: Meahciráđđehusa bajásdo- allan, lustageavaheaddjiid várás oaivvilduvvon johto- lagaid ja ráhkadusaid ollis- vuolta bissu geasu- headdjin ja dorvvolažžan. Luondduduovdagiid dorvvasteapmi.</p>	<p>Bálvalan- rusttegiid bajásdoallu</p>	<p>Vánddardanráhkadusaid bajásdoallu sihkkarastá dorvvolaš johtima.</p> <p>Luonddu gollan geahppána, go johtolagat nannejuvvojit ja johtin stivrejuvvo.</p> <p>Dieđiheapmi, kárttat ja čájáhusat leat mearkkašahti geasuhusat álbmotmeahccái.</p>		<p>×</p>	<p>×</p>	

Ovddidan-vejolaš-vohta 1: Luonddusjohtima vejolaš-vođaid la-siheapmi	Geavaheami stivren	Meahccesiikkelaštin lea ođđa vuohki luondduturismii álbmotmeahcis.		x	x	
	Bálvalanrusttegiid huksen	Beaivevánddardanvejolašvođat buorránit.		x	x	
	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Njuohttejoga meallunjohtolat lámhá fitnodatdoaimavejolašvođaid ja váikkuha posiitivvalaččat báikkálašekonomiijai.		x	x	
Ovddidan-vejolaš-vohta 2: Luondduturismma doaimavejolaš-vođaid ovddideapmi riikkaidgaska-saš dássái	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Luondduturismma vejolašvođat buorránit Luulampi johtolagas.		x	x	
	Luondduturismma buvttaovddideapmi	Fuolahuvvon čuoiganvánddardanbuktagat lámčet ođđa fitnodatdoaimavejolašvođaid ja váikkuhit posiitivvalaččat báikkálašekonomiijai.		x	x	
	Bálvalanrusttegiid huksen	Luonddubálvalusaid várás vuodđuduvvon orustansadji lámhá ođđa vejolašvođaid fitnodatdoimii ja váikkuha posiitivvalaččat báikkálašekonomiijai.		x	x	
	Bálvalanrusttegiid huksen	Lagasluonddubálgát fáallet vánddardanmolssaeavttuid.		x	x	
Ovddidan-vejolaš-vohta 3: Luondduguovddážiid ovddideapmi	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Kiehinen sirdojuvvo ođđa doaimalanjaide: dohko lea álkit beassat, galledeaddjimearit lassánit, čalmmustahttojuvvo buorebut, bálvalandássi buorrána.		x	x	
	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Tankavaara luondduguovddáš: Doaimma ođasmahttin sierraplána mielde.		x	x	
	Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Suovvaguokka oahpistanguovddáš Bealljeduottar: Luonddudállu lea mearkkašahtti oassi Suovvaguokka luondduturismafierpmádagas.		x	x	
Ovddidan-vejolaš-vohta 4: Doallánjoga luosa máhcaheapmi ja johti dápmotnáli dorvvasteapmi	Ášši ovddideapmi	Guhkesáiggi ulbmilin luosa máhcaheapmi čázadahkii. Dápmoha johtima ja lassáneami dorvvasteapmi.	x			

Ovddidan- vejolaš- vuohta 5: Šládja- ja luondotiipa- dieđuid lasi- heapmi	Šlájaid ja luondotiipa- paid inven- teren	Dieđuid lasiheapmi ja buoret dieđut ovddidit vejolaš suodjalandoaimmaid.	x			
		Sisčáziid dárkilet iešvuođadieđut ovddidit guovlluid geavaheami plánema.				
		Ainge dárkilet luondodieđut ovddidit guovlluid geavaheami plánema.				
Ovddidan- vejolaš- vuohta 6: Kulturárbe- dieđuid buvt- tandahkan luonddu- turismmas	Luonddu- turismma buvttaovddi- deapmi	Kulturárbedieđut leat eanebuid ja eanebuid fidnemis.		x	x	
		Luulampi ja Kopsusjärvi čuožáhatoahpisteapmi doarju guovlluid suodjaleami.				
Ovddidan- vejolaš- vuohta 7: Álbmotmeahci čalmustah- ttima ja luon- dodieđuid fid- nenvejolaš- vuođaid buori- deapmi	Oahpis- teapmi ja bi- ras- bajásgeassin	Beivejuvvon oahpistandoaibma meahcis ja neahtas doarju bistevaš luondduturismma.		x		
Ovddidan- vejolaš- vuohta 8: Eu- rohpámádjiga máhcaheapmi	Vejolaš- vuođaid kárten	Čielggadeapmi addá beivejuvvon dieđuid máhcahanvejolašvuođain.	x			

Avádatjuohku:	Geavaheami stivren: avádagat	Avádatjuohku stivre čavgadit vánddardan- ja luondduturismadoaimmaid avádagaid siste. Seammás boazodoalu dárbbut váldojuvvojit vuhtii nu, ahte guđđojuvvo Suoločielgi–Kiilopää ja Tankavaara avádagaid gaskii erenoamáš dehálaš bálgosa boazodoalloguovlu boaittoleavádahkan.				
	Geavaheami stivren: dolastallannjuolggadus	<p>Avádatjuogu mearkkašahti nuppástus lea dolastallanjuolggadusa nuppástuvvan. Boaittoleavádat rievdá guovlun, gos: Dolastallat galggašii vuosttažettiin fuolahuvvon dolastallanbáikkiin. Eará sajis lea lohpi dolastallat, go geavaha rissiid, goikeovssiid ja jalgnážiid. Gohtten ja dolastallan leat gildojuvvon čuovvovaš báikkiin: Paratiisikuru, Lumikuru sihke Rájjovsseba museaguovlu ja nuortalašgiettit.</p> <p>Gustojeaddji dikšun- ja geavahanplána mielde dolastallat oažžu dušše dihto oasis dálá boaittoleavádagas (ng. meahceoasis).</p> <p>Avádatjuogu rievdadeapmi ii galggašii stuorábut čuohcit luonddu gollamii. Avádatjuohku ii galggašii stuorábut čuohcit šlájaide dahje luondotiipaide.</p>	x			
Birasváikkuhusaid árvoštallama čeahkkáigeassu		Plánejuvvon doaimmain leat uhccán birasváikkuhusat dahje dat leat positiivvalaččat. Ii lea dárbu luonddusuodjalanlága 65 §:s daddojuvvon Natura-árvoštallamii.				

Čuovvun

Doaibmabijuid ollašuvvama čuovvun							
Mihttomearri / ovddidanvejo-lašvuhta	Do-aibmabidju	Mihtidanvuohki	Dálá dássi (teaksta)	Dálá dássi (nummir)	Ulbmildássi	Ovtta-dat	Ulbmiljahki
Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibideaddji šlájaid ja luondotiippaid seailun	Suodjalanvuloš šlája kárten	Kártema gokčevašvuođa nuppástus	Ovttaskas čuožahagat kártejuvvon		Vánddardan- ja luondduturismaavádat kártejuvvon		2024
	Gávdnon-sajiid suddjen ráhkadusaiguin ja oahpiste-miin	Suodjaluvvon čuožahagaid mearri	Muhtumat suodjaluvvon		Vánddardan- ja luondduturismaavádaga čuožahagat suodjaluvvon		2024
Mihttomearri 2: Skálžžu lassáneami dorvvas-teapmi	Vahátlaš šlája jávkadeapmi	Rávddu gávdnonguovlu.	Rávdu ii leat Suomujokis.		Rávdu ii leat Suomujokis.		Bissovaš
Mihttomearri 3: Huksenárbbi seailun	Huksenárbbi ordnen	Ordnejuvvon visttiid mearri/5 j.	Eatnašat suodjaluvvon ja gáhttejuvvon visttiin leat gaskageardán ortnegis. Buori ortnegis lea soames visti, muhtun visttit leat maiddái heajos ortnegis.		Suodjaluvvon ja gáhttejuvvon visttit leat buori ortnegis.		Bissovaš

Mihttomearri 4: Arkeologalaš čuožáhagaid seailun	Arkeologalaš čuožáhaga dikšun	Arkeologalaš čuožáhagaid sajádat vánddardanjohtolagaid ektui lea dihtosis.					Bissovaš
Mihttomearri 5: Skálžopopulašuvnnaid seailun	Suodjalanvuloš šlája kárten	Skálžoinventeremiid mearri álbmotmeahcis	Oassi guovllus inventerejuvvon		Oppa guovlu inventerejuvvon		2024
Mihttomearri 6: Sámekultuvrra vejolašvuođaid dorrvas-teapmi	Oahpistanmateriála dahkan ja bajásdoallu	Stobuid nammagalbbat maiddái sámegillii.	ii		juo		2020
		Lundui.fi -siidduid sámekulturdieđut.	uhccán		eanet		2020
		Báikenammačielggadeapmi dahkkojuvvon.	ii		juo		2024
	Geavaheami stivren	Beanavuodjindoaimma ja boazodoalu deaivvadeapmi.	uhccán		uhccán		2020
Mihttomearri 7: Meahciráđdehusa bajásdoallan, lustageavaheaddjiid várás oaivvilduvvon johtolagaid ja ráhkadusaid ollisvuohta bissu geasuheaddjin ja dorvvolažžan. Luondduovdagiid dorrvas-teapmi.	Bálvalanrusttegiid bajásdoallu	Lustageavaheami ráhkadusat buori ortnegis. Johtolagat nannejuvvon, johtin stivrejuvvo. Dieđiheapmi lea beivejuvvon. Kárttat ja čájáhusat leat beivejuvvon.					Bissovaš

Ovddidan-vejolaš-vuohta 1: Luonddusjoh-tima vejolaš-vuođaid la-siheapmi	Geavaheami stivren	Sihkelastinvuojáhagaid mearri álbmotmeahcis.	Soames vuojáhat anus		Plána vuollásaš vuojáhagat anus		2019
	Bálvalan-rusttegiid huksen	Beaivevánderdeami áššehasgulaskuddamat.					Bissovaš
	Luonddu-turismma buvttaovddi-deapmi	Meallunjohtolat fuolahuvvon vuogi mielde anus.	li		Juo		
Ovddidan-vejolaš-vuohta 2: Luonddu-turismma do-aibmavejolaš-vuođaid ovddideapmi riikkaidgaska-saš dássái	Luonddu-turismma buvttaovddi-deapmi	Luulampi ráhkadusat ođasmahtton	Uhccán		Sierra plána mielde		
	Luonddu-turismma buvttaovddi-deapmi	Fuolahuvvon čuoiganvánderdardanbuktagiid mearri	0		➤ 0		2024
	Bálvalan-rusttegiid huksen	Orustansadji huksejuvvon.	li		Juo		2020
	Bálvalan-rusttegiid huksen	Lagasluonddubálgát divvojuvvon ja huksejuvvon.	li		Juo		2020
Ovddidan-vejolaš-vuohta 3: Luondduguov ddážiid ovddi-deapmi	Bálvalan-báikkiid bajásdoallu	Kiehin sirdojuvvon, johtolat ollašuhhton.	li		Lea sirdojuvvon, johtolat anus.		2024
		Tankavaara luondduguovddáš, ovddidanplána mielde čađahuvvon doaibma lea jođus.					2020
		Suovvaguoika: buorre ovttasbargu báikkálaš do-aibmiiguin.					Bissovaš
Ovddidan-vejolaš-vuohta 4: Doallánjoga luosa máhca-heapmi	Ášši ovddi-deapmi	Luossa galgá beassat lassánanguvlui. Dápmot johtá ja lassána.	li		Juo		Bissovaš

Ovddidan- vejolaš- vuotta 5: Šládja- ja luondotiipa- dieđuid la- siheapmi	Šlájaid ja luondotiipa- paid inven- teren	Luondotiipa- ja šlájainventeremat, ha, gávdnonsajiid lkm.	Vuodđoinventere- mat leat dahkko- juvvon		Dievasmahttinin- venteremat dárbbu ja vejo- lašvuodaid mielde		Bissovaš
Ovddidan- vejolaš- vuotta 6: Kulturárbe- dieđuid buvt- tandahkan luonddu- turismmas	Luonddu- turismma buvttaovddi- deapmi	Mobiilaoahpistuvvon kulturárbečuozáhagat, st.	uhccán		sajáiduvvan do- aibma		2019
		Luulampi ja Kopsusjärvi: oahpistanrusttegat ortegis.	li		Juo		2016
Ovddidan- vejolaš- vuotta 7: Álbmotmeahci čalmustah- ttima ja luon- dodieđuid fid- nenvejolaš- vuodaid buori- deapmi	Oahpis- teapmi ja bi- ras- bajásgeassin	Oahpistemiid mearri. Luonddubálgáid sisdoallu	ovddeš		ođasmahtton		2020
		Lundui.fi siidduid beivendilli					Bissovaš
Ovddidan- vejolaš- vuotta 8: Eu- rohpámádjiga máhcaheapmi	Vejolaš- vuodaid kárten	Čielggadeami muddu	li leat čielg- gaduvvon.		Lea čielg- gaduvvon.		2019
Avádat- juohku:	Geavaheami stivren: do- lastallann- juolggadus	Rávvagiid nuppástusa váikkuhusat čuvvojuvvojit normála doaimma oktavuodas ja dárbbu mielde ráv- vagat rievdaduvvojit.	Čuvvojuvvo jeavddalaččat.		Čuvvojuvvo jeavddalaččat.		bissovaš

Váikkuhusaid čuovvun

Mihttomearri / ovddidanvejolaš- vuohta	Váikkuhusaid mihtidanvuohti	Dálá dássi		Ulbmildássi		Ulbmiljahki
Mihttomearri 1: Erenoamáš fuopmášumi gáibi- deaddji šlájaid ja luondottiippaid seai- lun	Dovdojuvvon gáldosajiid mearri	uhccán		guovlu dovdojuvvo		2024
	Johtolagaid ja orustansajiid lahkosiid billašuvvan dahje vaháguvvan gávdnonsajiid mearri.			0		2024
Mihttomearri 2: Skálžžu lassáneami dorvvasteapmi	Nuorra skálžžut gávdnojit inventeremiin.	gávdnojit		gávdnojit		Bissovaš
Mihttomearri 3: Huksenárbbi seai- lun	Visttiid ortnetluohká nuppástus.	Visttiid ortnet dovdo- juvvo.		Suodjaluvvon ja gáhtte- juvvon visttit leat buori ortnegis.		Bissovaš
Mihttomearri 4: Arkeologalaš čuo- záhagaid seailun	Vánddardandoaibma ii čuoze arkeologalaš čuožáhagaide.	-		-		Bissovaš
Mihttomearri 5: Skálžžopopulaš- uvnnaid seailun	Skálžžu gávdnonsajiid meari nuppástus álbmotmeahcis	Dovdojuvvo oasis guovllus		Dovdojuvvo oppa guovllus		2024

Mihttomearri 6: Sámekultuvrra vejolašvuodaid dorvvasteapmi	Dovdoseamos stobuid sámegiela namat dovdojuvvojit (áššehasgulaskuddamis).	-		Stobuid namat šaddet dovddusin.		2024
	Lundui-fi -siiddut dovdojuvvojit sámekultuvrra diehtogáldun (čielg-gadeapmi)	-		-		Bissovaš
	Mávssoleamos sámegiela báikenamat áššegirjiin.	-		-		Bissovaš
	Beanavuodjindoaima ja boazodoallu gávdnojit turismaguovddáža lagasguovllus.	li.		Juo.		2020
	Akwé: Kon -joavkku árvoštallan plána doaimbajuid váikkuhusas sámekultuvrii.	Akwé: Kon -joavku lea mielde dahkamin plána.		Akwé: Kon -joavku lea mielde dahkamin plána.		Plána gaskaguorahallan

Mihttomearri 7: Meahciráđdehusa bajásdoallan, lustageavaheaddiid várás oavviiduvvon johtolagaid ja ráhkadusaid ollisvuhta bissu geasuheaddjin ja dorvvolažžan. Luondduovdagiid dorvvasteapmi.	Lustageavahanráhkadusaid ortnegii guoskevaš máhcahagat.	-		-		Bissovaš
	Áššehasduhtavašvuhta johtolagaid ortnegii.	-		-		Bissovaš
	Áššehasmáhcahat dieđiheamis, oahpistanrusttegiin ja čájáhusain.	-		-		Bissovaš

Ovddidanvejo-lašvuhta 1: Luonddusjohtima vejolašvuodaid la-siheapmi	Sihkkelastiid mearri johtolagain	erenoamáš uhccán		lassánan		2019
	Luonddumátkkálaččaid mearri Suoločielggi–Kiilopää luonddaturismaavádagas					
	Njuohttejoga meallunjohtolat viššalis anus.	li.		Juo.		2024

Ovddidanvejo-lašvuhta 2: Luonddaturismma doaimbavejolašvuodaid ovddideapmi riikkaidgaskasaš dássái	Luonddaturistaid mearri Luulampis	10 000 / jahki		50 % lassáneapmi		2024
	Fuolahuvvon čuoiganvánderdeapmi oassi luonddaturismmas	li.		Juo.		2020
	Suoločielggi lagasguovllu orustansadji mearkaša mealgat luonddaturismii.	li.		Juo.		2018

Ovddidanvejolaš- vuotta 3: Luondduguovddáziid ovddideapmi	Luonddaturistamearri Kiehinenis	47 000		70 000		2024
	Tankavaara luondduguovddáš, sierra plána.	-		-		Árvvoštallo plána dárkkisteami okta- vuodas.
	Doaibma ovddiduvvo searválagaid Suovvaguokka gielddain ja turismadoaibmiiguin.	-		-		Bissovaš.
Ovddidanvejolaš- vuotta 4: Doallánjoga luosa máhcaheapmi	Luosa ja dápmoha lunddolaš lassáneapmi lihkostuvvá.	li.		Juo.		Bissovaš.
Ovddidanvejolaš- vuotta 5: Šládja- ja luondotiipa- dieđuid lasiheapmi	Luondodieđuid kvalitehta ja dárkilvuotta.	Buorre		Buoret		Bissovaš.
Ovddidanvejolaš- vuotta 6: Kulturárbedieđuid buvttandahkan luonddaturismmas	Mobiilaoahpisteapmi viššalis anus.	li		Juo		2019
	Luulampi ja Kopsusjärvi kulturárbečuozáhagat leat suodjaluvvon.	li		Juo		2015
Ovddidanvejolaš- vuotta 7: Álbmotmeahci čalm- mustahttima ja luon- dodieđuid fidnenvejo- lašvuodaid buori- deapmi	Álbmotmeahccái guoskevaš dieđut, luondooahpis- teapmi ja neahttamateriálat leat beivejuvvon.	li		Juo		Bissovaš
Ovddidanvejolaš- vuotta 8: Eurohpámádjjiga máhcaheapmi	Gávdnojit dieđut mearrádusdahkama várás.	Eai leat dieđut.		Leat dieđut.		2019

13A Avádatjuohku: Vánddardan- ja luondduturismaavádat

Vástoproseassa	Guovlluid stivren	Kárta	☒	Govva 19. Plánenguovllu avádagat
Čilgehus	Plánenguovllu geavahandeattut stivrejuvvojit plánaid ja ulbmiliid mielde vánddardan- ja luondduturismaavádahkii. Alla galledeaddjidávjodaga vuolggasadji bidjá sierra gáibádusaid avádaga siste dan geavaheami stivremii, mii dahkkojuvvo ee. jeavddalaš oahpisteami bokte ja bálvalanrusttegiiguin, maiguin sihkkarastojit geavaheami bistevasvuohta ja galledeaddjiid dorvolašvuohta.			
Vánddardan- ja luondduturismaavádat	Oppalašmearrádus: Avádat lea vánddardan- ja luondduturismageavaheami dáfus geasuheaddji guovlu, gosa stivrejuvvojit galledeaddjit oahpisteami bokte ja bálvalanrusttegiiguin. Avádahkii sáhtta bidjat ođđa bálvalanrusttegiid ja vánddardanjohtolagaid dahje jávkadit daid. Vánddardeaddjit stivrejuvvojit merkejuvvon johtolagaide. Gohttet ja dolastallat oažžu dušše merkejuvvon sajiin. Báikkálaš ássi sáhtta murjedettiin, meahci bivdedettiin dahje guolástettiin gohttet ja dolastallat gokko beare, go geavaha rissiid, goikeovssiid ja jalgnážiid.			
Namma	Avádaga ulbmil	Ráva	Viidodat	
Suoločielgi-Kiilopää	Luonddusjohtima ja luondduturisma doarjun	Sihkkelastit oažžu merkejuvvon johtolagaid mielde sihke čuovvovaš merkekeahces johtolagaid mielde: Niilanpää–Suomunruoktu ja Kakslauttanen–Kopsusjärvi. Fuolahuvvon láhttut, vázzinjohtolagat ja muohtagámajohtolagat bajásdollojuvvojit dán guovllus. Guovllus sáhtta lágidiit doaluid ja prográmmabálvalandoaimmaid. Sáhtta mieđihit lobiid áššehasaid mohtorgielkáreahkasáhtostemiide gaskkas Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu. Riidet oažžu álbmotmeahci ráji luhtte Kopsusjärvi meahccevuojáhaga lávu lusa ja ruovttoluotta. Riidenlobiid sáhtta mieđihit Suoločielggi lagasjohtolahkii (hissageainnu bealde 1,5 km, gárvvásmuvvá 2015:s) prográmmabálvalussan. Beanavuodjinlobit eai mieđihuvvo.	20 000	
	Einnostuvvon galledeaddjimearri			
Tankavaara	Luonddusjohtima ja luondduturisma doarjun	Guovllus leat Tankavaara luondduguovddáš ja vázzinjohtolagat. Guovllus sáhtta lágidiit doaluid ja prográmmabálvalandoaimmaid. Sáhtta mieđihit lobiid áššehasaid mohtorgielkáreahkasáhtostemiid gaskkas Tankavaara–Jorpulipää. Sihkkelastit oažžu dušše merkejuvvon johtolagaid mielde. Riidet ii leat lohpi.	2 200	
	Einnostuvvon galledeaddjimearri			
Njuohtte-johka	Meahcceturisma doarjun	Guovllu lustadoaimmaide gullet čáhcevánddardeapmi, guolástus ja meahcevánddardeapmi. Kanohtaid fievrredeapmái sáhtta mieđihit meahccejohtaluslobi johkagáttis gitta geaidnogurrii Rannisvaara vuojáhaga mielde. Sihkkelastit oažžu dušše merkejuvvon johtolagaid mielde. Riidet ii leat lohpi. Beanavuodjinlobit eai mieđihuvvo. Riiden ii leat lobálaš.	8 000	
	Einnostuvvon galledeaddjimearri			

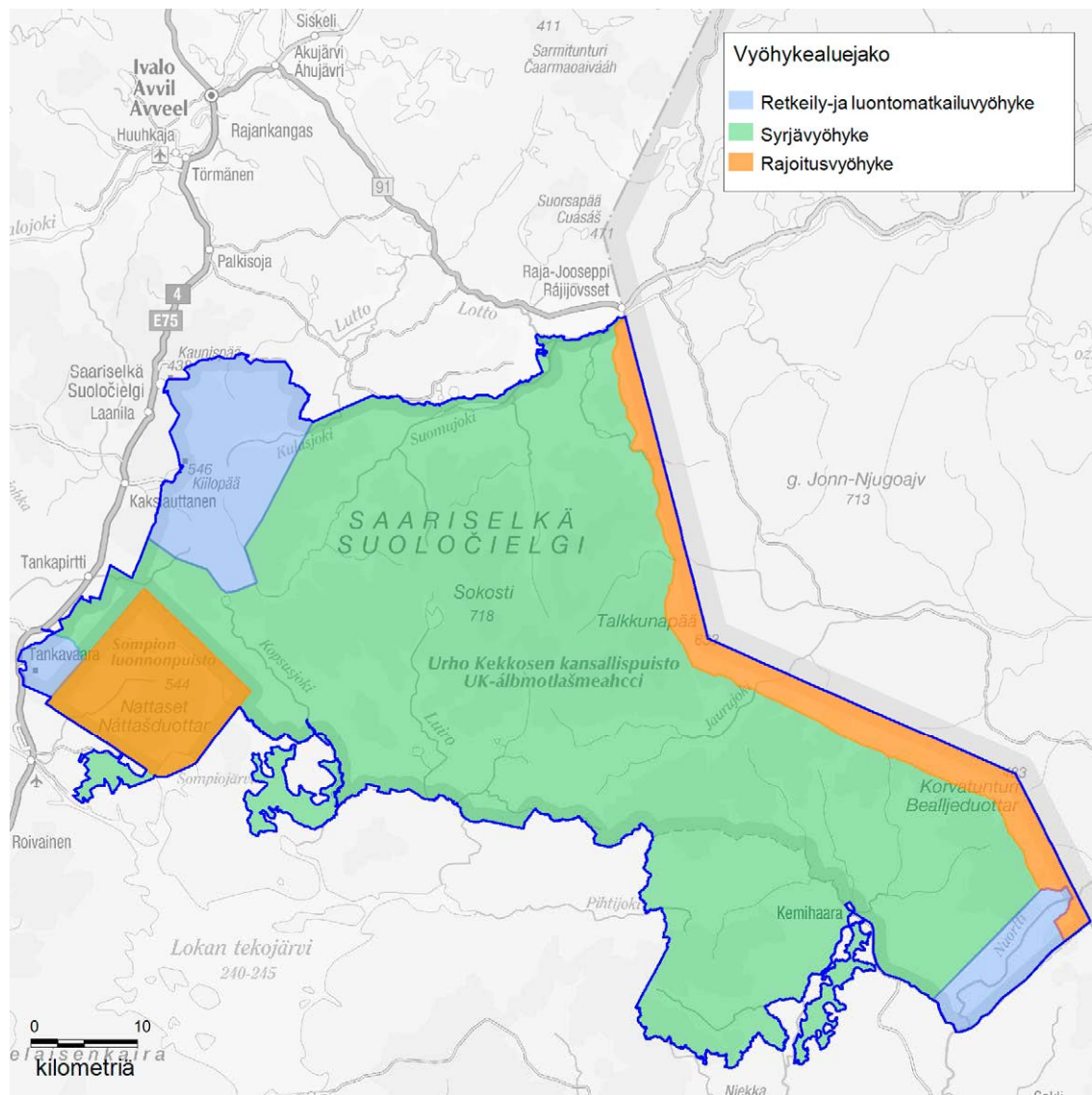
	Viidodat oktiibuot ha, ossodat plánenguovllus (%)	30 200	10
Priváhta suodjalanguovllut ja eará priváhtaguovllut			
-			

13B Avádatjuohku: Boaittobealeavádat

Vástoproseassa	Guovlluid stivren	Kárta	☒	Govva 19. Plánenguovllu avádagat.
Čilgehus	Boaittobealeavádat lea vuollegis galledeaddjidávjodaga ja viidodaga ektui smávva fitnanmeari guovlu, gos geavaheami stivren plánejuvvo dán ulbmila várás. Dohko heivejit erenoamážit dakkár geavahanhámit, maidda vuollegis galledeaddjidávjodat lea erenoamáš árvu ja juoba eaktu. Avádaga geavaheami stivremis váldojuvvojit vuhtii erenoamážit báikkálaš olbmuid dárbbut guovllu geavaheapmái.			
Boaittobealeavádat	Oppalašmearráduš: Boaittobealeavádat lea guovlu, gosa eai huksejuvvo ođđa bálvalanrusttegat. Guovllu sáhtta geavahit sierra meroštallon luondduealáhusaid dárbbuide ja guovllu meahccáivuhtii heivvolaš turismabálvalusaide, dego oahpistuvvon vánddardemiide. Earret luonddusuodjalanguovlluid avádahkii sáhttet boahit maiddái luondduriggodagaid ávkinatnimii oaivilduvvon doaimmat. Boaittobealeavádagas lea lohpi johtit juohkeolbmorivttiiguin earret sihkkelastima ja riidema (gč. sihkkelastimii ja riidemii guoskevaš rávvaga vuolábealde).			
Namma	Avádaga ulbmil	Ráva	Viidodat	
Koilliskaira	Meahcceluonddu bisuheapmi, meahcevánddardeami doarjun, báikkálaš meahccegeavahankultuvrra bisuheapmi, boazodoalu ja sámekultuvrra doarjun	<p>Dálá bálvalanrusttegiid sáhtta bajásdoallat, sirdit ja duddet ođđa ráhkadusaiguin dahje jávkadit. Rakitsa stobu/lávu sáhtta ráhkadit.</p> <p>Gohttet oazžu oppa guovllus. Dolastallat galggašii vuosttažettiin fuolahuvvon dolastallanbáikkiin. Eará sajis oazžu dolastallat, jos geavaha boaldámuššan rissiid, goikeovssiid ja jalgnážiid. Gohtten ja dolastallan leat gildojuvvon čuovvovaš sajiin: Paratiisikuru, Lumikuru sihke Rájijovsseba museaguovlu ja nuortalašgiettit.</p> <p>Sihkkelastit oazžu álbmotmeahcis merkejuvvon johtolagaid mielde. Dasa lassin sihkkelastit oazžu álbmotmeahcis čuovvovaš boaittobealeavádaga merkekeah-tes johtolagaid mielde: Kemihaara–Peskihaara–Keskikipakat, Kemihaara–Mantoselkä, turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsa ja Rájijovsset–Anterinmukka.</p> <p>Riidet oazžu álbmotmeahcis čuovvovaš boaittobealeavádaga merkekeah-tes johtolagaid mielde: Kemihaara–Peskihaara–Keskikipakat, Kemihaara–Mantoselkä, turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsa ja Rájijovsset–Anterinmukka.</p> <p>Meahcceguovllus ja jekkiidsuodjalanguovlluin oazžu sihkkelastit ja riidet.</p> <p>Beanavuodjinlobit eai mieđihuvvo álbmotmeahcis boaittobealeavádahkii.</p>	237 772	
		Viidodat oktiibuot ha, ossodat plánenguovllus (%)	237 772	76
Priváhta suodjalanguovllut ja eará priváhtaguovllut				
-				

13C Avádatjuohku: Ráddjen- ja luondduárvoavádagat

Vástoprose- assa	Guovlluid stivren	Kárta	☒	Govva 19. Plánenguovllu avádagat.	
Čilgehus	Ráddjenavádagas ii leat lohpi johtit. Ráddjema vuodul dorvvastuvvojit guovllu luondduárvvut. Ráddjehusat sáhttet leat maiddá mearreáigásaččat. Vuodđuduvvon suodjalanguovlluid olggobeale eana- ja čáhceguovlluide ii sáhte dikšun- ja geavahanplánas meroštallat johtinráddjehusaid. Dáidda guovlluide šaddá goittotge muhtumin meroštallat ávžžuhusaid johtima dahje gáddáimannama ráddjen dihte, vai guovllu sierra luondduárvvut dorvvastuvvošedje.				
Ráddje- navádagat	<p>Ráddjenavádat, oppalašmearrádus: "Avádat bisuha guovllu luonddusuodjalanárvvuid oktan johtinráddjehusaiguin dahje johttiide guoskevaš eará ráddje- husaiguin. Ráddjenavádagat ollašuthtojit luonddusuodjalanláhkii (1096/1996) vuodđuduvvi ornetnjuolggadusa, guovllu vuodđudannjuolggadusa dahje priváhta suodjalanguovlluid ráfáidahttinmearrádusa vuodul. Luonddusuodjalansivaid dihte addojuvvon ráddjen vuodđuduvvá dasa, ahte ealliid dahje šattolašvuoda seai- lun dan gáibida (luonddusuodjalanláhka 18 ja 24 §:t). Ráddjenavádagaide gullet maiddá Bealuštanfámuid johtingieldoavádat ja rádjeavádat."</p> <p>Dálá bálvalanrusttegiid sáhtá bajásdoallat dahje jávkadit. Merkejuvvon johtolaga mielde oažžu johtit. Sihkkelastit oažžu luonddumeahci merkejuvvon johtolagaid mielde. Luonddumeahcis Soabbatjávrrri meahccebiila- geainnu mielde oažžu vuodjit biillain ja riidet. Beanvuodjinlobit eai mieđihuvvo luonddumeahccái. Gohttet ja dolastallat oažžu dušše merkejuvvon sajiin. Báikkálaš ássi sáhtá murjedettiin johtit, gohttet ja dolastallat gokko beare, jos geavaha boaldámuššan rissiid, ovssiid ja jalgráid.</p>				
Ráddjenavádat					
Namma	Ráddjehus álgá	Ráddjehus nohká	Viidodat	Ágga	
Soabbada luonddu- meahcci	álo	álo	17 915	Luonddumeahci njuolggadusat.	
Rádjeavádat	álo	álo	19 500	Rádjegozáhusláhka (578/2005).	
Viidodat oktiibuot			42 432	Ossodat plánenguovllus (%)	14
Luondduárvoavádat					
-	-	-	-	-	
Viidodat oktiibuot			-	Ossodat plánenguovllus (%)	-
Priváhta suodjalanguovllut ja eará priváhtaguovllut					
-					

Govva 19. Plánenguovllu avádagat.

© Meahciráđdehus 2017, © Suoma bi-rasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

OLLAŠUHTTIN

14 Luonddu- ja kulturárbesuodjaleami doaibmabijut					
Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi	Kárta	☐	Luonddusuodjaleami doaibmabijut	
Čilgehus	Dán skovis dárkkálmuhttojit ulbmilásaheami oktavuodas namuhuvvon doaibmabijut, nu ahte doaibmabijuid šládja, sturrodat ja sajádat meroštallojuvvojit doarvái dárkilit. Doaibmabijuid teknihkalaš ollašuttima govvideapmi ja dárkilet rávvagat bohtet ovdan doaibmabidjoplánain. Luonddusuodjaleami doaibmabijut gusket luondotiippaide ja šlájaide, ovdamearkka dihte ovdešteami dahje árbevierrobiothpaid dikšuma hámis.				
Luonddusuodjaleapmi					
Doaibmabidju	Hohpolaš-vuodadássi ³	Viidodat (ha) dahje eará ovttat	Ovttat		Govvideapmi
Suodjalanvuloš šlája kárten		Álbmotmeahcci			Skálžonáliid inventeren sierra plána mielde. Hárvenaš ja/dahje áitojuvvon šlájaid ja luondotiippaid, dego ritnesámelgáldosajiid ja bávtiid šlájaid kárten.
Priváhta eatnamat ja PSG-guovllut					
Kulturárbbi suodjaleapmi					
Huksenárbi	Hohpolaš-vuodadássi ⁴	Viidodat (ha) dahje eará ovttat	Ovttat		Govvideapmi
Huksenárbbi ordenen					Ordnejuvvo resurssaid olis sierra doaibmabidjoplánaid mielde.
Arkeologalaš čuožahagat	Hohpolaš-vuodadássi ⁵	Viidodat (ha) dahje eará ovttat	Ovttat		Govvideapmi
Arkeologalaš čuožahaga dikšun	stuoris				Arkeologalaš čuožahagat sáhttet jávkat vánddardanjohtolagaid birrasiin eanaggierraga gollama dihte. Arkeologalaš čuožahagat váldojuvvojit vuhtii, go plánejuvvojit vánddardanjohtolagat dahje eará doaibmabijut, ja dárbbu mielde johtolagaid linnjemiid sáhtta rievdadit. Čuožahagat (omd. soahtehistorjjálaš čuožahagat) dikšojuvvojit dárbbu mielde sierra plánaid mielde.

³ ceahkkálas: stuoris = ollašutto 5 jagi sisa, uhcci = ollašutto manjnelis plánabaji áigge.

⁴ ceahkkálas: stuoris = ollašutto 5 jagi sisa, uhcci = ollašutto manjnelis plánabaji áigge.

⁵ ceahkkálas: stuoris = ollašutto 5 jagi sisa, uhcci = ollašutto manjnelis plánabaji áigge.

Sámekultuvrračuozáhagat	Hohpolaš-vuođadási ⁶	Viidodat (ha) dahje eará ovtta-dat	Ovtta-dat		Govvideapmi
Sámekultuvrrain bargama vejolaš-vuođaid dorvvas-teapmi					Arkeologalaš ja sámeárbái guoskevaš čuožáhagat inventerejuvvojit dálá resurssaid olis.
Priváhta eatnamat ja PSG-guovllut					

⁶ ceahkkálas: stuoris = ollašuhtho 5 jagi sisa, uhcci = ollašuhtho manjelis plánabaji áigge.

15 Luonddu lustageavaheapmi: vánddardeami ja luondduturisma doaimbajut

Vástoproseassa	Luonddu lustageavaheapmi		
Čilgehus	Dán skovis dárkkálmuhitot luonddu lustageavaheapmái, vuosstažettiin vánddardeapmái ja luondduturismii guoskevaš ulbmilásaheami oktavuodas nammaduvvon doaimbajut. Doaimbajuid šládja, sturrodat ja sajadat meroštallojuvvojat doarvái dárkilit. Doaimbajuid tehnikkalaš ollašuttima govvideapmi ja dárkilet rávvagat bohtet ovdan doaimbajidjoplánain.		
Einnostuvvon galledeaddjimeari	350 000	jahki	2020
Jearu govvideapmi (ulbmildilis) ja nuppástus dálá dili ektui			
<p>Suoločielgi gullá Suoma stuorámuš turismaguovlluide ja álbmotmeahcci dasa guoskevaš guovllun lea luondduturisma riikkadási ovddideami deattuhanguovlu. Ulbmilin lea dahkat guovllus riikkaidgaskasaš dási luondduturismaollisvuoda. Álbmotmeahcci johtolagat ja ráhkadusat hábmejit guovddáš buvttavuodu álbmotmeahccái dorjeaddji turisma fitnodatdoimii. Álbmotmeahcci fállá Suoločielggi turismaguovddáža áššehasaide erenoamáš buriid beaivevánddardanvejolašvuođaid. Áššehasat galggašedje leat ainge eanet ja áššehasčoakkádusa sáhtášii mánggabealagahttit. Beaivevánddardeami ja lustadoaimmaide vuodđuvvi luondduturisma sáhtá sakka ovddidit erenoamážit riikkaidgaskasaš áššehasaide bálvalandárbbuid dáfus. Álbmotmeahccái guoskevaš buktagiid ja álbmotmeahcci márkanastima galgá ovddidit.</p> <p>UK-álbmotmeahcci lea profiilla dáfus Suoma buoremus vánddardanguovlu. Guovllu duovdagat, eatnamat, johtolagat ja sierralágan stobut ja orustansajit fálet erenoamáš buriid vánddardanvejolašvuođaid. Vánddardeami buvttandahkan omd. mobiilarusttegiidda vuodđuvvi oahpistanbálvalusaid, geočiegáid dahje rikkis kulturárbbi vuodu ala sáhtášii buktit ođđa buđaldalliid.</p> <p>Eatnamiid gollama geahpedan dihte ja johtima álkidahttin dihte dahkkojuvvon johtolatčovdosiiguin sihkarastojuvvo dat, ahte eanebut ja eanebut besset návddašit luonddus almmá ahte eatnamiid gollan mearkkašahhtiláhkai lassána. Vánddardeami ja luondduturisma gáibidan johtolagaid ja orustansajiid gierdannávccaid galgá dorvvastit. Báza- hus- ja boaldinmuorrafuolahus galgá ovddiduvvot: kapasitehta, anihahttivuohta ja fuolahusvejolašvuođaid galgá lasihit ja buoridit.</p>			
Visti, ráhkadus, johtolat			
Doaimbajut	Govvideapmi	hohpolašvuohta	golut
Geavaheami stivren	<p>Sihkkelastit oažžu merkejuvvon johtolagaid mielde sihke čuovvovaš johtolagaid mielde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kakslauttanen–Kopsusjärvi - Niilanpää–Suomunruoktu - Rájijovsset–Anterinmukka - Kemihaara–Peskihaara–Keskikipakat - Kemihaara–Mantonselkä - Turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsat. <p>Sihkkelastimii oaivvilduvvon johtolaga sáhtá giddet dahje rievdadit ákkastallon siva dihte (omd. luondočuozáhaga suodjaleapmi, kulturárbbi suodjaleapmi dahje mearkkašahhti hehttehus boazodollui). Dálvesihkkelastin lea vejolaš oppa plánenguovllus earret fuolahuvvon láhttuid ja Soabbada luonddumeahci johtolagaid olggobeale guovllu.</p>	2015	5 000
	Geočiegáid sáhtá bidjat bálvalanrusttegiidda.		2015 -

Bálvalanrusttegiid huksen	Suoločielgi–Rumakuru–Luulampi -johtolaga nannen (Kiilopää–Luulampi ollašuttton 2013–2014).	2015–2016	300 000
	Luonddubálgáid ordnen ja ođasmahttin.	2015–2020	200 000
	Álbmotmeahci stobuid ordnen.	dalán –2020	
	Huksejuvvo luondduturismma ja vánddardeaddjiid dárbbuide mánggabealat easttahas orustansadji Suoločielggi lagasguvlui (álggahuvvon 2015:s) ja orustansadji Suovvaguoiikka Rakitsai.	2015	170 000
Bálvalanrusttegiid huksen	Álbmotmeahci hivsset- ja bázahusfuolahusa ovddideapmi.	2015 rájes	120 000
Luondduturismma buvtt-ovddideapmi	Bálvalanstoħpoárvalus: bálvalanrusttegiid ja bálvalandoaibmamáalle ovddideapmi.	2019	500 000
	Guorahallo ja rievdaduvvo dárbbu mielde stobuid geavahanvuohki, álbmotmeahci prinsihpaide heivvolaš geavahanvuohki.	2016–2020	
	Fuolahuvvon dálvevánddardanbuktagat: Mohtorgielkkáin fuolahuvvon dálvereaissuide, omd. čuoiganvánddardemiide sáhtta mieđihit lobiid. Oassi álbmotmeahci láigo- ja várrenstobuin leat maiddá fitnodagaid/ovttastusaid anus oasi dálvvis. Beaivereaisočuožáhagat: Vuosttažettiin Kivipää stoħpu ja Kopsusjärvi meahccevuojáhaga lávvu leat maiddá fitnodagaid/ovttastusaid anus orustansadjin. Mohtorgielkásáhtosteamái ja beanavuodjindoibmii sáhtta mieđihit lobiid gaskii Tankavaara–Jor-pulipää. Mohtorgielkásáhtosteamái sáhtta mieđihit lobiid gaskii Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu. Mohtorgielkásáhtosteamái sáhtta mieđihit lobiid gaskii Kemihaara–Korvatunturimurusta. Mohtorgielkásáhtosteamái sáhtta mieđihit lobiid gaskii Kakslauttanen-Kopsusjärvi 15.3. rádjai. Boazosafáraduibmii sáhtta mieđihit lobiid. Buot ovdalis namuhuvvon johtolagat sáhttet giddejuvvot dahje rievdaduvvot ákkastallon siva dihte (omd. luondočuožáhaga suodjaleapmi dahje mearkašahtti heađuštus boazodollui).	2015	7 000
	Fitnodagat sáhttet ovddidit lápmásiidda bálvalusbuktagiid. Suoločielggi lagasguvlui huksejuvvo easttahas orustansadji ja fitnodagaide sáhtta mieđihit meahccevuodjinlobiid lápmásiid sáhtostemiide.		
	Geasiáigásaš vánddardanbuktagiid ovddideapmi searvágaid turismafitnodagaiguin.	2019	
	Njuohtejoga meallunvejolašvuodát buoriduvvojit nu, ahte mieđihuvvojit lobit fitnodagaide/servošiidda buktit njealjejuvllagiin kanohta johkagáttis geaidnogurrii Rannisvaara vuojáhaga mielde.	2015	50 000

Bálvalanbáikkiid bajásdoallu	Suoločielggi bálvalanbáiki Kiehinén sirdašuvvan stuorát do-aibmalanjaide, oktavuodajohtolat álbmotmeahccái.	2017	
	Tankavaara luondduguovddáš/oahpistandoaimma ovddideapmi sierra plána mielde searvágaid Tankavaara eará doaibmiiguin ja gielddain.	2016–	
	Suovvaguoiikka oahpistanguovddáža Bealljeduottar doaimma ovddideapmi searvágaid vuovdedoaluin, Suovvaguoiikka gielddain ja Hotelli Samperi Savottain ja eará ovtasbargoguimmiiguin.	2015–	

Bálvalanrusttegiid jávkadeapmi	Heaittihuvvojit turismabálvalanjohtolagat Tankavaara–Kiilopää ja Suoločielgi–Kivipää.	dalán	
	Jávkaduvvojit lisagan ja uhccán adnojuvvon bálvalanrusttegit sierra plána mielde.	dalán–2020	
	Jávkaduvvo uhccán adnojuvvon johtolat Tankavaara– Soabbatjávri.	dalán	

Diediheami ja oahpisteami doaibmabijut			
Doaibmabidju	Govvideapmi	hohpolašvuolta	golut
Oahpisteapmi ja birasbajásgeassin	Sesonjaáigásaš meahcceoahpisteami lasiheapmi Suoločielgi–Kiilopää -vándardan- ja luondduturismaavádagas.	2019	8 000
Oahpisteapmi meahcis	Lasihuvvojit sámegeielat nammagalbbat stobuide.	2020	10 000
	Čalmustahtto buorebut álbmotmeahcci guovllus. Álbmotmeahci oahpistanrusttegit ođasmahttojit ja dahkkojuvvojit ovttaláganin meahcis ja geaidnoguorain.	2015 rájes	40 000
	Ođasmahttojit Suoločielggi ja Kiilopää luonddubálggesdávvalat. Suoločielggi ja Kiilopää johtolagaid vuolginsajiid oahpistanrusttegit ođasmahttojit.	2015 rájes	150 000
Oahpistanmateriála dahkan ja bajásdoallu	Čielggaduvvojit sámegeielat báikenamat.	2020	15 000
	Dahkkojuvvojit alladássásaš johtolatgovvideamit ja sisdoalut mávssoleamos johtolagaide lundui.fi:ai, bálvalanbáikkiide ja turismafitnodagaide.	2015 rájes	100 000
Luondduturisma buvttavovddideapmi	Ollašuhtho ee. kulturárbečuozáhagaid mobiilaoahpisteapmi.	2015	10 000
Priváhta eatnamat ja PSG-guovllut			
-			

16 Meahccegeavaheami doaimbijut

Vástoproseassa	Meahccegeavaheapmi	Kárta	☐	Meahccebivdu
			☐	Guolástus
Čilgehus	Dán skovis meroštallojit meahccegeavaheapmái guoskevaš doaimbijut, rávvagat ja mearráduusat. Skovi ulbmilin lea dárkkálmuhttit ulbmilásaheami oktavuodas namuhuvvon doaimbijuid nu, ahte doaimbijuid šládja, sturrodat ja sajádat meroštallojuvvojit doarvái dárkilit.			
Meahccebivdu ja fuođđodikšun				
Govvideapmi guovllu bivdogaheami nuppástusas	Dálá vuogit doibmet.			
Fuođđonáliid bistevaš ávkinatnima plánen	Meahciráđđehusa bivddu oppalaš plánenprinsihpat. Fuođđonáliid árvvoštallan (linnjálohkamat, stuorranávdellohkamat, rievssahiid linnjálohkamat).			
Meahccebivdu meahcástanlága 8 §:a vuodul stáhta guovlluin				
	Nuppástus	Sivva	Suorgi	govvideapmi
ML 8 §:a guovlu (gieldda ássit ožžot bivdit meahci stáhta eatnamiin)	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
Oktasaš čáhceguovllut	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
Nuppástus meahccebivdui eanaeaiggáda lobiin (Meahciráđđehusa eatnamat)				
MR:a smávvafođđuid lohpebivdoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
MR:a sarvvaelliid lohpebivdoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
MR:a smávvafođđuid soahpamušbivdoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
MR:a sarvvaelliid soahpamušbivdoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
Nuppástus bivdogaheami olggobealde ja ráddjejuvvon geavaheami guovlluin				
MR:a bivdogaheami olggobeale guovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
MR:a báikkálaš / áiggálaš ráddjehusat	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-
PSG-guovlluid bivdogielddut	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.	-	-	-

Meahccegeavaheami doaibmabijut				
Doaibmabidju	Govvideapmi	Viidodat (ha) dahje eará ovttat	Ovttat	hohpolašvuohta
-				
Eará guovllut (PSG- ja priváhtaguovllut), vejolaš ávžžuhusat:		-		
Guolástus				
Guollečáziid ja guollenáiid dikšun	Guollenáiid dikšun vuodđuduvvá plánenguvlui guoskevaš guolástannjuolggadussii (dálá njuolggadus fámus 2014–2016).			
Guovllu bivdogeavaheami nuppástus	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Nuppástus guolástussii GL:a vuodul oktasaš čáhceguovlluin ja nuppástusat oktasaš bivdoriektái (bilken, oaggun...)				
	Nuppástus	Sivva	Suorgi	Govvideapmi
Oktasaš čáhceguovllu nuppástus GL:a guovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Oktasaš bivdoriekti	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Nuppástus bivdui eanaeaiggáda lobiin (Meahciráđđehusa eatnamat)				
MR:a lohpebivdoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
MR:a láigoguovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Nuppástus bivdogeavaheami olggobealde ja ráddjejuvvon geavaheami guovlluin				
MR:a bivdogeavaheami olggobeale guovlu	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Bivdoráddjehusat	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Nuppástusdárbu PSG-guovlluid bivdoanus	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Báikkálaš sierrariivttit	Eai nuppástusat, gč. skovvi 8.			
Meahccegeavaheami doaibmabijut				
Doaibmabidju	Govvideapmi	Viidodat (ha) dahje eará ovttat	Ovttat	Hohpolašvuohta
Vierrošlájja jávkadeapmi	Ájarávddu gávdnonsajiid ráddjen dálá leavvanguvlui.	-	-	Dalán
Ášši ovddeapmi	Bargojuvvon viššalit Doallánjoga luosa máhcahanáššiin.	-	-	Dalán
Ášši ovddeapmi	Johtti dápmotnáli jeavddalaš čuovvuma ávžžuhusat.	-	-	Dalán
Eará guovllut (PSG- ja priváhtaguovllut), vejolaš ávžžuhusat:				

17 Luondduriggodagaid ja guovlluid eará geavaheami doaibmabijut

Vástoproseassa	Guovlluid stivren
Čilgehus	Dán skovis meroštallojuvvojit dat plánenguovllu luondduriggodagaid ja guovlluid geavahanhámit, mat eai leat bohtán ovdan ovddit skoviin. Dáidda gullet murjen, guopparčoaggin, johtalusa ja johtima ordnestallamat, valástallandoalut, speidár- ja eará leiradoaibma, ruvkedoaibma sihke eanaávdnasiid, boaldinmuora ja bodnečázi váldin.
Murjen ja guopparčoaggin	
☐	Lobálaš
☒	Ráddjejuvvon
Ákkastallan	Rádjeavádagas oažžu johtit dušše Rádjegozihanlágádusa lobiin. Soabbada luonddumeahcis ožžot johtit dušše Soađegili gieldda ássit.
Luondduealáhusat (gullet meahccebivdu/guolástus/murjen ealáhussan)	
Govvideapmi	Luondduealáhussii guoskevaš murjen lea lobálaš oppa plánenguovllus (Soabbada luonddumeahcis lobálaš dušše Soađegili gieldda ássiide). Luondduealáhussii guoskevaš guolástus lea vejolaš gustojeaddji bivdonjuolggadusaid mielde.

Stivren		Govvideapmi
Meahccejohhtalus muohttaga áigge	Geavaheami stivren	<p>Meahccejohhtaluslága 4 §:a ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráđđehusa sierra lobi haga (ee. boazobarguin)</p> <p>Meahccejohhtaluslága 4 §:a ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráđđehusa lobi haga, go sakka lámes olmmoš johtá mieđušteaddjiinis meahcis. ELY-guovddáš sáhtá ohcamuša vuodul mieđihit lobi olbmui, gean lihkadannávccat leat agi, váttu dahje buohcuvuođa dihte geahppánan, spiehkastit 4 dahje 8 §:s mearriduvvon gielddus dahje ráddjehusas.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit lobiid gustojeaddji lohpeimeđihanprinsihpaid ja -rávvagiid mielde ákkastallon dárbut.</p> <p>Luondduturisma lobit: Meahciráđđehus sáhtá mieđihit meahccejohhtaluslobiid fuolahuvvon beavereaissuide dahje čuoiganvánderdemiide (ii guoskka Soabbada luonddumeahccái).</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit lobi turismmain bargi fitnodatolbmuide áššehasa sáhtosteamái moh-torgielkká reagas johtolahkii Kemihaara–Bealljeduottar.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuide áššehasaid sáhtosteamái reagas Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovllu gaskasaš johtolahkii.</p>

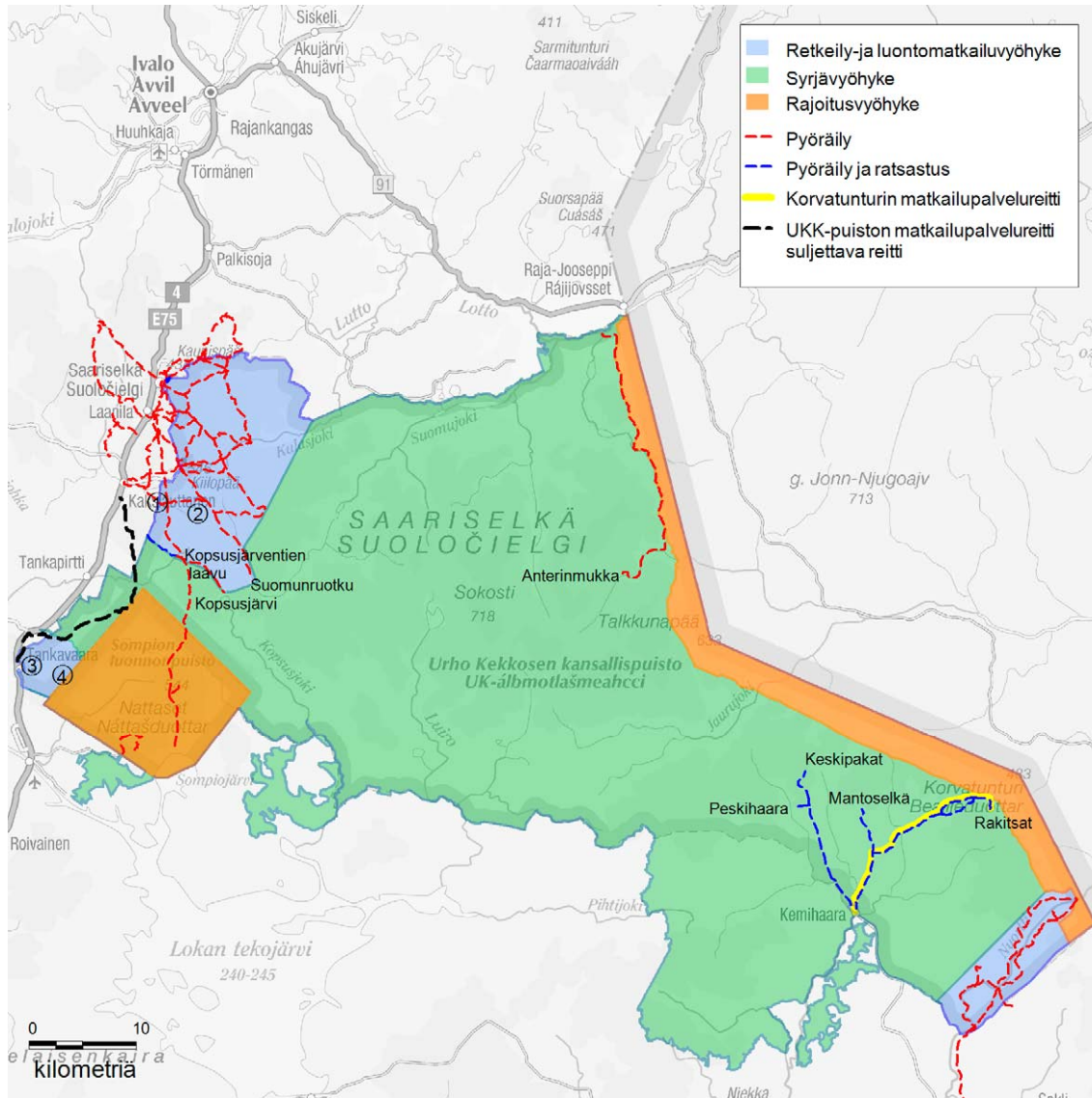
		<p>Meahciráđđehus sáhtta mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuid áššehasaid sáhtosteamái reagas ja beanavuodjindoibmii Tankavaara ja Jorpulipää gaskii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtta mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuid áššehasaid sáhtosteamái reagas gaskii Kakslauttanen–Kopsusjärvi 15.3. rádjai.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtta mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuid lápmásiid sáhtosteamái.</p> <p>Báikkálaš olbmuid rievttit luonddu ávkinatnimii: Meahciráđđehus sáhtta mieđihit meahccejohtaluslobi guolástanulbmii Anára, Soađegili ja Suovvagoikka gielddaid ássiide sin iežaset gieldda rájiid siste.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtta mieđihit meahccejohtaluslobi sarvvabivddu fuolahusvuodjimii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtta mieđihit meahccejohtaluslobi sarvva- ja guovžžabiergguid viežžamii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtta mieđihit meahccejohtaluslobi smávvanávddiid bivdui.</p>
--	--	--

<p>Meahccejohtalus bievlan</p>	<p>Geavaheami stivren</p>	<p>Meahccejohtaluslága 4 § ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráđđehusa sierra lobi haga (ee. boazo-barguin).</p> <p>Meahccejohtaluslága 4 §:a ja 28 §:a mielde oažžu johtit Meahciráđđehusa lobi haga, go sakka lámes olmoš johtá mieđušteaddjiinis meahcis. ELY-guovddáš sáhtá ohcamuša vuodul mieđihit lobi olbmui, gean lihkadannávccat leat agi, váttu dahje buohcuvuođa dihte geahppánan, spiehkastit 4 dahje 8 §:s mearriduvvon gielddus dahje ráddjehusas.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit lobiid gustojeaddji lohpe mieđihanprinsihpaid ja -rávvagiid mielde ákkastallon dárbut.</p> <p>Geasiáigásaš meahccejohtalusa geahččalit ráddjet nu ollu go vejolaš.</p> <p>Luondduturisma lobit:</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit luondduturismmain bargi fitnodatolbmui/servošii meahccejohtaluslobi njealjejuvllagiin kanohta sirdimii Njuohtejogas lagas geaidnogurrii Rannisvaara bokte.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit lobiid turismmain bargi fitnodatolbmuide lápmásiid sáhtosteapmái.</p> <p>Báikkálaš olbmuid rievttit luonddu ávkinatnimii:</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit meahccejohtaluslobi sarvvabivddu fuolahusvuodjimii dálá johtolagaid mielde. Johtolatkártta Meahciráđđehus bajásdoallá searválagaid báikkálaš bivdiiguin.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit meahccejohtaluslobi sarvva- ja guovžzabiergguid viežžamii.</p> <p>Meahciráđđehus sáhtá mieđihit luondduealáhusbargái meahccejohtaluslobi luopmániid fievrredeapmái (ii Soabbada luonddumeahccái).</p>
--------------------------------	---------------------------	--

<p>Eará johtalus</p>	<p>Geavaheami stivren</p>	<p>Áibmojohtalus: Álbmotmeahcci ja luonddumeahcci: Girdiid ja eará áibmofievrruid seaivumii galgá leat Meahciráđđehusa lohpi earret daid áibmofievrruid, maid badjeolbmot dárbašit boazobargguin ja eiseválddit virgedoaimmai-neaset. Meahcceguovlu ja jekkiidsuodjalanguovllut: Meahcceguovlolágas eai leat áibmojohtalussii guoskevaš njuolggadusat, muhto dat gávdnojit áibmojohtaluslágas (281/1995). Áibmofievrruid girdileami ja seaivuma birra mearriduvvo ee. ná.: "Áibmofievrru girdileapmái ja seaivumii oažžu Áibmojohtaluslágádusa mearrádusaid mielde gaskaboddosaččat geavahit jalges čáhceguovllu sihke guovllu eaiggáda dahje háldašeaddji guorraseami vuodul eará eana- dahje čáhceguovllu, vaikko guovlu ii leat dakkár ulbmilii erenoamážit lágiduvvon." Meahciráđđehusas dán leat dulkon nu, ahte girdit sáhttet seaivut meahcceguovllu ja jekkiidsuodjalanguovllu jávrride ja girdilit dain Meahciráđđehusa lobi haga, go jearldagas ii leat jeavddalaš ruvtojohtalus. Muhto helikoptera seaivumii eatnama ala gal galgá leat lohpi dihto spiehkasta-gaiguin (gádjun- ja virgedoaimmat sihke boazodoalu ja luondduealáhusaid dárbbut).</p> <p>Čáhcejohtalus: Álbmotmeahcci: Soađegili gieldda ássit ožžot geavahit mohtorfatnasa UK-áibmotmeahcis meahccebivddu, guolásteami ja murjema oktavuodas Luiro- ja Riebanjogas. Suovvaguokka gieldda ássit ožžot geavahit mohtorfatnasa meahccebivddu ja murjema oktavuodas Giemajoga gieračáziin. Boazonbargguin oažžu geavahit mohtorfatnasa. Eará sajis dahje eará ulbmila várás mohtorfatnasiid geavaheapmái galgá leat lohpi. Meahcceguovlu ja jekkiidsuodjalanguovllut: Meahcceguovlolágas eai leat njuolggadusat čáhceguovlluid johtinoktavuodain eaige čáziid alde johtinrivttiin. Dát njuolggadusat gávdnojit čáhcelágas (264/1961). Čáhcelága mielde "Juohkehaš oažžu, go ii dárbašmeahttumit headuš earáid, johtit rabas čázádaga alde. Čázádat gehččojuvvo rabasin, dat dat lágalaš rievtti vuodul ii leat giddejuvvon. Dat mii ovdalis lea daddjuvvon čáziid alde johtimis, guoská maddái jieŋa alde johtimii." Árvaluvvon čáhcelága čuokkis oaivvilda geavadis dan ahte buohkat ožžot johtit čáhceguovlluin omd. mohtorfatnasiin ja mohtorgielkkáin. Jekkiidsuodjalanguovllus sáhttá čáhceguovlluin johtima gáržžidit luonddusuodjalanlága (1096/1996) vuodul addojuvvon ortnetnjuolggadusain.</p> <p>Turismma fitnodatdoaimma oktavuodas mohtorfatnassáhtosteamit leat lobálaččat álbmotmeahcis Lui-rojogas. Eará sajis plánenguovllu čáziin mohtorfatnassáhtosteamit leat lobálaččat (gč. ovddit lohku).</p> <p>Láhttuid fuolahus: Meahciráđđehus sáhttá mieđihit lobiid láhttofuolahusmašiinnaid geavaheapmái plánenguovllus.</p>
<p>Johtin</p>		
<p>Doaibma</p>	<p>Stivren</p>	<p>Ágga</p>
<p>Meahccesihkkelastin</p>	<p>Geavaheami stivren</p>	<p>Álbmotmeahcci ja luonddumeahcci: Geahča skovi 15. Meahccesihkkeliiguin oažžu vuodjit merkejuvvon johtolagaid mielde ja sierra čujuhuvvon vuojáhagaid mielde. Eará plánenguovlu: Meahccesihkkeliiguin oažžu vuodjit.</p>

Riiden	Geavaheami stivren	<p>Álbmotmeahcci: Riidet oažžu čuovvovaš johtolagaid mielde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kemihaara–Peskihaara–Keskipakat - Kemihaara–Mantoseikä - Turismabálvalanjohtolat Kemihaara–Rakitsat - Álbmotmeahci ráji luhtte Kopsusjärvi meahccevuojáhaga lávu lusa - Suoločielggi lagasjohtolahkii (hissageainnu bealde 1,5 km, gárvvásmuvvá 2015:s) sáhtta mieđihit lobiid prográmmabálvalussan. <p>Luonddumeahcci: Riidet oažžu dušše Soabbatjávrrí geainnu mielde. Eará plánenguovlu: li oaččo riidet.</p>
Beanavuodjin	Geavaheami stivren	<p>Álbmotmeahcci: Álbmotmeahcis lea okta beanavuodjinjohtolat (Pieravaara birra). Beanavuodjinlobiid sáhtta mieđihit gaskii Tankavaara–Jorpulipää.</p> <p>Luonddumeahcci: li leat lohpi. Eará plánenguovlu: Lea lohpi. Jeavddalaš beanavuodjindoibmii sáhtta mieđihit lobiid.</p>
Boazovuodjin	Geavaheami stivren	Meahciráđđehus sáhtta mieđihit lobiid boazosafáraduibmii oppa plánenguovllus.
Gavccodeapmi	Geavaheami stivren	Gavccodeapmi stivrejuvvo dárbbu mielde heivvolaš sajiide.
Valástallandoalut ja lágiduvvon searvedoaibma sihke speidárdoaibma dahje eará sullasaš doaibma		
Doaibma	Stivren	Ágga
Meahccedáđjangilvu	Geavaheami stivren	Meahccedáđjangilvvu sáhtta lágidity Meahciráđđehusa lobiin.
Speidárleaira	Geavaheami stivren	Leairadoaibma lea lobálaš Meahciráđđehusa lobiin.
Eará doaibma meahcis	Geavaheami stivren	Meahccedáidogilvvut/čuoigandoalut dahje sullasaš joavkodoalut: Sáhtta lágidity Meahciráđđehusa lobiin.
Eanaávdnasiid váldin ja eará geavaheapmi/váldin		
Doaibma	Stivren	Ágga
Eanaávdnasiid váldin	Geavaheami stivren	Eanaávdnasiid oažžu váldity dušše gustojeaddji rogganbáikkis dahje ruvkebire golleroggamii (goaivvuin roggan). Rogganmašiinnaid ii oaččo geavahity álbmotmeahcis.
Málbmaohcan	Geavaheami stivren	Meahciráđđehus ii mieđity ruvkelágas oaivvilduvvon eanaeiggátguorrasemiid málbmaohcamii riikkadási luonddusuodjalanprográmmaid vel vuodđutkeahces guovlluide, Natura-guovlluide, meahcceguovlluide iige oppalohkáii oppa sámiiid ruovttuguvlui. Dorvvolašvuoda- ja kemikálavirgebáiki (TUKES) lea lohpeeiseváldi. Meahcceguvlu sáhtta mieđihity dutkanlobiid geologalaš dutkamiidda. Jekkiidsuodjalanguovlluide málbmaohcanlobi sáhtta mieđihity Birasministerija.

Boaldinmuora váldin	Geavaheami stivren	<p>Álbmotmeahci geavaheapmái dárbbášlaš boaldinmuorra buktojuvvo dábálaččat álbmotmeahci olggobealde. Dušše erenoamáš ákkastallon sivaiddihte boaldinmuora sáhtá váldit álbmotmeahcis sierra plána mielde.</p> <p>Boazodoallit eai dárbbáš boazobargguin jođedettiin boaldin- ja lávvomuorrváldinlobiid (Boazodoalloláhka 848/1990). Meahciráđđehus sáhtá dasa lassin vuovdit boazodoalu dárbbuide muoraid plánenguovllus.</p> <p>Rádjegozáhus sáhtá váldit álbmotmeahci stobuidis dárbbuide boaldinmuora rádjeavádagas álbmotmeahci rájiid siste.</p> <p>Luonddumeahcis ii váldojuvvo boaldinmuora.</p> <p>Eará plánenguovlu: Boaldinmuora ja eará ávnnasmuora váldinlobiid sáhtá miedihit guovllu minerálaeatnamiidda smávva dárbbuide.</p>		
Bodnečázi váldin	Geavaheami stivren	Plánenguovllus leat vihtta gáivvo: Luulampi, Harrijärvi, Anteri (ovddeš rádjegozáhus), Rájijvsseba gieddi ja Soabbatjávri. Luulampi ja Soabbatjávri leat vánddardeaddjiid anus.		
Eará geavaheapmi	Geavaheami stivren	Jeagildeapmi lea gildojuvvon plánenguovllus.		
Eará geavaheapmi	Geavaheami stivren	Sámi duodjeárbi: Sámi duodjeárbbi dorvvastan dihte oazžu váldit stáhta eatnamis duodjemateriálan uhccánaš sieđgga, leaibbi, soagi ja subi. Maiddái vettiid, gámasuinniid, háisuinniid ja boskkaid sáhtá váldit uhccánaš nuvttá. Váldinvuoigatvuohta ii guoskka álbmot- dahje luonddumehciide, iige váldojuvvon materiálaidda oadde ovdosguvlui vuovdit dahje sirdit.		
Vuovdedoallu				
Ulbmilat (vuovdedoallu)	Plánenguovllus ii bargojuvvo vuovdedoalun.			
Doaibmabijut (vuogit ja ráddjehusat)	-			
Vuovdedoalloeatnama nuppástus	Vd-anus	Ráddjejuvvon vd-anus	Govvideapmi	
	-	-	-	
Doaibmabijut Natura It-govvosin	Govvideapmi			
-	-			
Ávžžuhusat priváhtaeatnamiid vuovdeplánemii				
-				

Govva 20. Plánenguovllu avádagat, sihkelastin- ja riidenjohtolat.

Áššehasaid reahkasáhtosteampi mohtorgielkkáin:

- Kakslauttanen (1) - Niilanpää duottarguovlu (2)
- Tankavaara (3) – Jorpulipää (4)
- Kakslauttanen (1) - Kopsusjärvi (15.3. rádjai)
- Bealljeduoddara turismabálvalanjohtolat

Áššehasaid sáhtosteampi beanagessosiin:

3 Tankavaara – 4 Jorpulipää

© Meahciráđđehus 2017, © Suoma birasguovddáš 2017, © Karttakeskus Oy, Lohpi L5293, Maanmittauslaitos 1/MML/17.

17b Boazodoalu doaibmabijut

Vástoproseassa	Guovlluid stivren
Čilgehus	Dán skovis meroštallojit dat plánenguovllu luondduriggodagaid ja guovlluid geavahanhámit, mat eai leat bohtán ovdan ovddit skoviin. Dákkárat leat murjen, guopparčoaggin, boazodoallu, johtalusa ja johtima ordnestallamat, valástallandoalut, speidár- ja eará leairadoaibma, ruvkedoaibma sihke eananávdnasiid, boaldinmuora ja bodnečázi váldin.
Boazodoallu	
Doaibmabijut ja virolašvuodát	Boazodoalloláhka (848/1990) stivre boazodoalu. Meahciráđđehus joatká ovttasbarggu bálgošiguin, ráđđádallá bálgošiguin ja bivdá dain cealkámušaid eanageavahanáššiin. Bohccuid meahcisbiebmamis eai leat njuolggaduat boazodoallolágas, ja nuba dakko doibmojuvvo luonddusuodjalanlága (1096/1996), bázahusfuolahuslága (1072/1993) ludnengielddu ja Natura-njuolggadusaid mielde. Bohccuid biebmán stáhta hálddašan čázadagaid alde ja dastán čázadagaid lahkosis lea gildojuvvon. Goikesuinniid sáhtta goittotge geava-hit veahkin čáhceguovlluin, mat leat jierja vuolde, ja dastán daid lahkosis bohccuid čohkken dihte gárddástallamiidda ja bohccuid sirdima várás. Bohccuid čohkkemii adnojuvvon suoinnit galget seammás čorgejuvvot eret doaimma maŋŋá, jos suoinnit báhcet mealgat čázadagaid ala. Meahciráđđehus čájeha bálgošiid daid áitojuvvon šattuid ja luondotiippaid gávdnonsajiid, main ii galgga biebmát bohccuid. Boazodoallit eai dárbbas boazobargguin jođedettiin boaldin- ja lávvomuoraváldinlobiid (Boazodoalloláhka 848/1990).
Ávžžuhusat	Orponena luoskkagan, njealjejuvllagiid várás oaivvilduvvon rovi galggašii ordnet ja joatkit. Kemihaara luoskkagan, njealjejuvllagiid várás oaivvilduvvon roviid galggašii ordnet. Boraspiriid goddin bohccuin galgá almmuhit bálgošii.
Doaibmabijut ja virolašvuodát	
Ávžžuhusat	Luovosbeatnagiin (sihke ovttaskas ja beanagessosis gárgidan beatnagiin) galggašii almmuhit dalán bálgošii.

18 Hálldahus

Vástoproseassa	Guovlluid stivren	Kárta	☐	Viiddidanguovllut
Čilgehus	Dán skovis meroštallojuvvojit plánenguovllu stivremii guoskevaš linnjemat, rávvagat ja mearrádušat. Suodjalanguovllu stivremii ja hálldahussii guoskevaš mávssolaš áššiide gullet bealiváldin suodjalanguovllu vejolaš viiddideapmái, ortnetnjuolggadus, dorvvolašvuohta, goziheapmi, gádjundoaibma ja ovttasbargu eará doaibmiiguin.			
Plánenguovllus vástideaddji oassebealit				
Merke vástideaddji oassebeali dáikko	Meahciráđđehus, Lappi luonddubálvalusat.			
Suodjalanguovlluid vuođđudandoaimmat ja stivren				
Doaibmabidju	Govvideapmi			
Ortnetnjuolggadusa dahkan	Dahkkojuvvojit ođđa ortnetnjuolggadusat UK-álbmotmeahccái ja Soabbada luonddumeahccái.			
Johtingielddu gomiheapmi	Gomihuvvo Paju-, Repo- ja Lamminaapa jalgesjeaggessiide ásahuvvon johtinráđđehus lottiid bessenáigge 15.5.–15.7.			
Ráji dárkkisteapmi	Čielggaduvvo, sáhtášiigo álbmotmeahci ráji sirdit Tankavaara oahpistanguovddáža dontte ja Suomu Ville hárrái.			
Servituhtat, geavahanrievttit ja soahpamušat				
Doaibmabidju	Govvideapmi			
-	-			
Dorvvolašvuohta ja goziheapmi				
Doaibmabidju	Govvideapmi			
Láigo- ja geavahansoahpamušaid dahkan	Meahciráđđehus sáhtta dahkat ja joatkit geavahan- ja láigosoahpamušaid dainna eavttuin ahte daid geavahanulbmil lea lágaid ja guovlluid geavahanprinsihpaid mielde biddjojuvvon. Boazodoalu dárbbuide sáhtta dahkat geavahan- ja láigosoahpamušaid.			

Goziheapmi	<p>Meahciráđđehus goziha luonddusuodjalanguovlluid geavaheami eiseváldin ja guovlluid hálddašeaddjin. Meahciráđđehusa gozihandoaimma oktiiheiveheamis ja lágideamis sierra guovlluin vástidit meahccedárkkisteaddjit. Meahccedárkkisteaddjiid doaimafápmudusat vuodduvuvvet Meahciráđđehusa meahccegozihanláhkii (1157/2005). Meahccegoziheapmi gullá maiddáí bolesa ja rádjegozáhusa virgebargguide. Goziheamis galggašii geahččalit ovddalgihtii dustet rihkkosiid ja lobihisvuodaid. Meahciráđđehusa goziheami dehálaš deattuhansuorggit leat plánenguovllus sihke lágalašvuoda ja lobálašvuoda goziheamis čuovvovaččat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) meahccebivddu, guolástusa, meahcceguovlólága, luonddusuodjalanlága ja meahccejohtaluslága goziheapmi 2) stuorranávddiide čuohcci lágahisvuodaid goziheapmi 3) geavahanriekte- ja lágosoahpamušaid vuhtiiváldin 4) bázahus- ja birassuodjalanlága njuolggadusaid goziheapmi 5) juohkeolbmorivttiid goziheapmi 6) luonddus johttiid láidesteapmi birstevaš ja birasdiđolaš luonddugeavaheapmái 7) áitojuvvon eallišlájaid bessema dárkkisteapmi ja čuovvun (vejolaš heađuštusaid goziheapmi) <p>Meahccedárkkisteaddji vástida goziheami oktiiheiveheamis ja lágideamis searválagid Meahciráđđehusa bargoveagain ja gozihaneiseválddiiguin.</p>		
Gearggusvuodát	☐	Oljolihkohisvuodaplána	li leat.
	☒	Meahccebuollindustenplána	Doibmojuvvo Meahciráđđehusa buollindustenplána mielde.
Bálvalanrusttegiid dorvvo-lašvuoha	☐	Visttiid gádjunplána	Dahkkojuvvo plánenguovllu visttiin rávvaga mielde.
	☒	Visttiid buollindárkkisteapmi	Čuvvojuvvojit gádjuneiseválddi addin rávvagat.
	☐	Čuozáhagaid namma- ja koordináhtamerkejumit	Gávdnojit Meahciráđđehusa báikedihtovuogádagas (Reiska).
	☒	Gádjunovttasbargu	Searválagaid gádjuneiseváldiin.
Ovttasbargu			
Doaimbaidju	Govvideapmi		
Guvllolaš ja báikkálaš ovttasbargu	<p>Álbmotmeahci dikšun- ja geavahanáššiin lea Meahciráđđehusa veahkkin UK-álbmotmeahci ráđđádallangoddi. Meahciráđđehus gieđahallá guovddáš čanasjoavkkuiguin, ee. Sámedikkiin ja bálgosiiguin plánenguovllu áššiid dárbbu mielde. Sámediggelága 9 §:a ráđđádallamat. Boazodoallolága 53 §:a ráđđádallamat. Lágiduvvo jahkásaččat sámiid ruovttuguovllu bálgosiid ja Meahciráđđehusa ovttasdoaimbeaivi, masa oassálastet bálgosiid boazoisidat ja Meahciráđđehusa ovddasteaddjit. Oassebealit oassálastet Sámedikki, Birasministeriija, Nuortalaččaid giličoahkkima, Lappi Ely-guovddáža ja Meahciráđđehusa oktasaš deaivvadeapmái. Meahccegoziheamis Meahciráđđehus bargá viššalit ovttas Lappi rádjegozáhusain, bolesiin ja tuolluin. Meahciráđđehus ráđđádallá jahkásaš deaivvademiin moanaiguin oassebeliiguin lohpeameahccebivddu lágideamis.</p>		
Riikkaidgaskasaš ovttasbargu	Álbmotmeahcis barget jahkásaččat olgoriikalaš ja ruovttueatnama eaktodáhtolaččat.		
Báikkálaš ovttasbargu	Bálgosat, Sámediggi, Lappi ELY-guovddáš, gielddat, Anára ja Soađegili gielddaid ovttasbargojoavku, Lappi rádjegozáhus. Vuohču Sámiid Searvi rs. Ovttasbarggu ulbmilin lea lasihit vuorováikkuhusa sierra geavaheaddjjoavkkuid gaskkas ruossalasvuodaid garvin dahje hehtten dihte.		

Eará huksehusat (eai vánddardan- dahje lustageavahananus)				
Doaibmabidju	Čuozáhat (namma)	Oamasteaddji	St	Doaibmabiju govvideapmi
	Anteri rádjegozáhusa (ovddeš) visttit	Senaatti-kiinteistöt	moanat visttit	Dontte láigosoahpamuš nohká 31.12.2015. Doaibmabidjun Senaatti-kiinteistö gaikkuha eret visttiid, jos daidda ii gávdno suodjalannjuolggadusain daddjojuvvon geavaheapmi (dutkan- dahje oahpahušgeavaheapmi). Meahciráđđehus ii váldde dieid visttiid iežas oamastussii. Jos daidda boahotá ođđa oamasteaddji ja visttit váldojuvvojit dutkan- dahje oahpahušatnui, de dat galgá vástidit vejolaš gaikun- jed. goluin boahhteáiggis.
	Fuolahusstobut (Harrijärvi, Luirojávri, Kiilopää, Kemihaara)	Meahciráđđehus	5	Vuogas geavaheapmi
	Akmeelikota	Kotiseutuyhdistys Sompio-seura ry.	2	Láigosoahpamuš
	Kaptukaiskota	Kotiseutuyhdistys Sompio-seura ry.	2	Láigosoahpamuš
	Hevoskuru museagámpá	Meahciráđđehus	1	Oassi golleroggama historjjás
	Lauttaoja gámpá	Meahciráđđehus	1	Oassi golleroggama historjjás
	Suomun-Ville	Meahciráđđehus	1	Laktojuvvo stohpofierpmádahkii almmolaš atnui.
Psg-guovllut ja eará privátaguovllut				
-				

19 Resurssat

Vástoproseassa	Guovlluid stivren		
Čilgehus	Dán skovis meroštallojuvvot doaimma plánema vuodđun dikšun- ja geavahanplána ollašuttima ovttaháváš ja bistevaš golut. Dasa lassin meroštallojuvvot guovllu dikšumii ja stivremii guoskevaš eará golut, ja ná lea átkit laktit dikšun- ja geavahanplána jahkásaš doaimma plánemii. Dikšun- ja geavahanplána ollašuttima goluin vástida vuosttažettiin Meahciráđdehus. Jos plánii váldojuvvot mielde eará áššit, dego ELY-guovddážii dahje gildii guoskevaš čatnaseamit, de maiddái daid golut ovdanbuktojit dán skovis.		
Jahki, man gollodássái árvvoštallamat vuodđuduvvet.			
	Bissovaš golut €/jahki	Ovttaháváš golut €	Lassedieđut
Visttit	200 000	800 000	
Ráhkadusat	70 000	600 000	
Johtolagat	20 000	900 000	
Oahpistanbálvalusat ja oahpistan- dieđiheapmi	200 000	300 000	
Galledeaddjilohkan, galledeaddji-, fitnodat- jed. dutkamušat	10 000	30 000	
Lustageavaheapmi oktiibuot	500 000	2 630 000	
Ovdešteapmi	-	-	
Šlájaiddikšun	-	-	
Eará luonddudikšun	1 000		Láddjemat: Orponen ja Rájjovsset.
Luonddusuodjaleami čuovvumat	8 000	16 000	Rikkeheamit: vástošlájat, direktiivašlájat. Riggeallit: vástoealliid čuovvumat, stuorranávdečuovvumat ja eará loddečuovvumat, ovttaháváš doaimman vástoealliid besiid ohcan. Direktiiva- ja áitojuvvon bohcešaddošlájaid čuovvumat, ovttaháváš doaimman direktiiva- ja áitojuvvon sámmáliid ja jeahkáliid gávdnonsajiid kárten. Luondotiipadieđuid (LUOTI-materiála) dárkkisteapmi (áibmogovvadulkon) ja dievasmahttin báikki alde.
Luonddusuodjaleapmi oktiibuot	9 000	16 000	
Huksenárbi	2 000	40 000	Bissovaš doaimmat: visttiid ortnega čuovvun; ovttaháváš doaimmat: Rájjovsseba visttiid gáhtuid ordnen sihke nuortalašgittiid ráhkadusaid ordnen
Arkeologalaš čuoáhagat	2 000	10 000	Bissovaš doaimmat: doaibmabidjoplánain gáibiduvvon dárkkisteamit; ovttaháváš doaimmat: Luulampi geađgeáiggi áigásaš suddjejeaddji ráhkadusat
Eará kulturárbbi dikšun	-	-	

Kulturárbi oktiibuot	4 000	50 000		
Hálddahus- ja eará golut	-	-		
Buot oktiibuot	513 000	2 696 000	Buot golut oktiibuot plánabaji áigge (15 jagi) €	10 391 000

20 Oassálastin

Vástoproseassa	Guovlluid stivren		
Čilgehus	Riikkavuložiid ja čanasjoavkkuid gullan plánemis lea Meahciráđđehusa ja birashálddahusa doaibmavuohki. Oassálastinvejolašvuoda ulbmilin lea: oažžut luonddusuodjalanulbmiliidda ja -doaimmaide oppalaš dohkkeheami, geahpedit ruossalasvuodaid Meahciráđđehusa ja berošteaddjjoavkkuid sihke sierra berošteaddjjoavkkuid gaskkas, oažžut nu ollu go vejolaš dieđuid, máhtu ja oainnuid čovdosiidda vuodđun, oažžut ovttasbargoguimmiid čatnasit plána ulbmiliidda ja guovddáš čovdosiidda sihke láchit bissovaš ovttasbarggu guovllu sierra doaibmiid gaskkas.		
Čuožáhagaide guoskevaš oassálastinvejolašvuoha	Oassálastán oassebealit	Nammaduvvon ovddasteaddji	Vuohki
	Hálddahus ja eiseváldeoassebealit		
Ovttasbargojoavku	Bovdejuvvon	<p>Anára gielda Suovvaguoikka gielda Soađegili gielda Sámediggi Nuortalaččaid siidačoahkkinn Sámemusea Siida Kultamuseo Avvila bálggus Sámi bálggus Kemi-Sompio bálggus Bálgosiid ovttastus Anára fuođđodikšunovttastus Suovvaguoikka fuođđodikšunovttastus Soađegili fuođđodikšunovttastus Anára guolástanguovlu Lokka-Porttipahta guolástanguovlu Soađegili guolástanguovlu Yli-Kemi guolástanguovlu Fuođđo- ja guolledoalu dutkanlágádus Inarin luonnonystävät Sompion luonnonystävät Inari-Saariselkä Matkailu Savukosken kehittämissyhdistys Vuohču gilisearvi Kotiseutuyhdistys Sompio-seura Keminkylän ja Sompion lapinkylän yhdistys Inarinmaan lapinkyläyhdistys Suomen Latu Lapin Sudet Saariselän latuhuolto-osuuskunta Lappi Ely-guovddáš Meahccedutkanlágádus Rádjegozihanlágádus Meahciráđđehus: Laatumaa Meahciráđđehus: Vuovdedoallu</p>	<p>Čoahkkimat: 14.5.2013 21.8.2014 8.1.2015</p>
Bálgosat, turismafitnodagat, Meahciráđđehus	Bálgosat (Sápmi, Kemi-Sompio, Avvil), turismafitnodagat, Meahciráđđehus.		16.9.2014

Akwé: Kon -joavku			
Sámedikki nammadeamit	Inkermarja Hetta	Čoahkkimat oktiibuot 8.	
	Jouni Alakorva		
	Inga-Briitta Magga		
	Jouko Hetta		
Nuortalaččaid siidačoahkkima ovddasteaddji	Veikko Feodoroff		
Boazodoalloláhkii ja sámediggeláhkii gullevaš ráđđádallamat			
Boazodoalloláhkii gullevaš ráđđádallan		28.1.2015	
Sámediggeláhkii gullevaš ráđđádallan		19.2.2015	
Ráđđádallangoddi			
UK-álbmotmeahci ráđđádallangoddi		2.4.2014 ja 28.1.2015	
Rabas oassálastindilálašvuodát	Báiki	Bvm	Oassálastit (lkm)
Almolaš dilálašvuolta	Tankavaara	14.5.2013	11
	Suovvaguoika	15.5.2013	17
	Avvil	19.8.2014	5
	Suoločielgi	19.8.2014	1
	Suovvaguoika	20.8.2014	6
	Soađegilli	20.8.2014	3
	Tankavaara	21.8.2014	7
Neahttaságastallan		20.–24.5.2013	
MR lea ságastallan Suovvaguoikka gieldda ovddasteaddjiiguin	Suovvaguoika	20.8.2014	
MR lea ságastallan Soađegili gieldda ovddasteaddjiiguin	Soađegilli	19.8.2015	
Čoahkkáigeassu oassálastima váikkuhusas plánii			
Oassálastimis bohte ovdan mávssolaš dieđut guovllu sierra geavaheaddjijoavkkuid jurdagiin dálá dilis ja boahhtevaš sávaldagain.			
Ovttasbargojoavku doarjju measta ovttamielalaččat ovdanbukton sihkelastinlinnemiid. Árvalusas mátkkálaččaid sáhtosteamis reagain ja beanagessosiin Kakslauttanenis (ja Tankavaaras) bohte ovdan oaidnoearut (turismafitnodagat ja eará doaimmit dábálaččat guottihedje, bálgosat ja Sámediggi vuostálaste).			
Akwé:Kon -bargojoavku váikkuhii mealgat plánenguovllu avádatjuhkui Tankavaara–Kiilopää guovllus nu, ahte deattuhii oktílaš boaittoealeavádaga mearkkašumi Sámi bálgosa boazodoalu guohtoneanaordnestallamiin. Beanavuodjinjohtolat Kakslauttanen–Niilanpää duottarguovlu jávkaduvvui plánas Akwé:Kon -bargojoavkku árvalusa dihte.			
Suovvaguoikka guovllus lea riegdán jurdda das, ahte Njuohttejohka galggašii boahhtit melodeaddjiid atnui ja dan atne viidát buorrin ođastussan.			

Cealkámušat ja máhcahat

Bivdojuvvon cealkámušat (st)	42	Fidnejuvvon cealkámušat (st)	25 (+ 8 neahtta- cealkámuša)	Cealkámušaid čoahtkáiigeassu lea plána čuvvosis 4.
------------------------------	----	------------------------------	------------------------------------	--

GÁLDUT

Čuju-heapmi	Dahkki(t)	Prentosa namma	Almmustuhtindieđut	Almmustuhtin-jahki
3/1	WSOY	Koilliskaira. Ulkoilukartta	Genimap	2004
3/2	Lappi ELY-guovddáš	Tenon, Näätämöjen ja Paatsjoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015	www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > Vesiensuojelu > Vesienhoitoalueet > Tenon, Näätämöjen ja Paatsjoen alue	2009
3/3	Lappi ELY-guovddáš	Tenon, Näätämöjen ja Paatsjoen vesienhoitoalueen pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila	www.ymparisto.fi > Ympäristön tila > Pintavedet > Vesien tila > Pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila > Tenon, Näätämöjen ja Paatsjoen vesienhoito-alue	2009
3/4	Lappi ELY-guovddáš	Kemijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuoteen 2015	www.ymparisto.fi > Ympäristönsuojelu > Vesiensuojelu > Vesienhoitoalueet > Kemijoen alue	2009
3/5	Lappi ELY-guovddáš	Kemijoen vesienhoitoalueen pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila	www.ymparisto.fi > Ympäristön tila > Pintavedet > Vesien tila > Pintavesien ekologinen ja kemiallinen tila > Kemijoen vesienhoitoalue	2009
3/6	Suoma birasguovddáš	OIVA – Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille.	http://www.ymparisto.fi/oiva	
3/7	Suoma birasguovddáš	Pohjavesitietojärjestelmä	www.ymparisto.fi > Vesivarojen käyttö > Pohjaveden käyttö > Pohjavesialueiden kartoitus ja luokitus > Pohjavesitietojärjestelmä (POVET)	
3/8	Kujansuu Raimo ja Hyypä Juho	Vuotson kartta-alueen maaperä. Suomen geologinen kartta 1: 100 000. Maaperäkarttojen selitykset. Lehti 3742.	Geologijaa dutkanguovddáš	1995
3/9	Manner Raimo & Tervo Tapani	Lapin geologiaa	Lappi leanaráđdehus, Roavvenjarga	1988
3/10	Tynys Tapio (toim.)	Kemihaaran erämaan luonto ja käyttö	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja Sarja A No 109	1999
3/11	Johansson Peter ja Kujansuu Raimo	Pohjois-Suomen maaperä	Geologijaa dutkanguovddáš, Espoo	2005
3/12	Johansson Peter, Huhta Pekka, Nenonen Jari ja Hirvasniemi Hannu	Kultakaira: Geologinen retkeilykartta ja opaskirja Ivalojoki - Saariselkä 1 : 50 000 - Geological outdoor map and guidebook 1 : 50 000.	Geologijaa dutkanguovddáš, Roavvenjarga	2000
4/1	Lappi ELY-guovddáš	UK-puisto-Sompio-Kemihaara	www.ymparisto.fi > Luonto > Suojelualueet > Natura 2000-alueet > Lappi ELY-guovddáš	

4/2	Sihvo Juha	Ylä-Lapin luonnonhoitoalueen ja Urho Kekkosen kansallispuiston luontokartoitus. Loppuraportti osa 2: Ylä-Lapin luontotyypit.	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisu Sarja A No 137	2002
4/3	Suoma birasguovddáš	Raportti luontodirektiivin toimeenpanosta Suomessa 2007-2012	http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Luontotyypit/Luontodirektiivin_luontotyypit/Luontodirektiivin_luontotyypiraportit	2013
4/4	Norokorpi Y, Mäkelä K, Tynys S, Heikkinen R, Kumpula J, Sihvo J, Eeronheimo H, Eurola S, Johansson P, Neuvonen S, Virtanen R	Tunturit – julkaisussa: Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet. s. 175-208.	Suomen ympäristö 8/2008	2008
4/5	Kumpula Jouko & Virtanen Risto	Porojen laidunnus ja luontotyyppien tila tunturialueella.	Julkaisematon selvitys. Luontotyyppien uhanalaisuusarviointi-hanke. Riista ja kalatalouden tutkimuslaitos ja Oulun yliopisto. 28.5.2007.	2007
4/6	Kumpula Jouko, Tanskanen Ari, Colparet Alfred, Anttonen Marja, Törmänen Heikki, Siitari Jukka ja Siitari Sari	Poronhoitoalueen pohjoisosan talvilaitumet vuosina 2005-2008. Laidunten tilan muutokset 1990-luvun puolivälin jälkeen.	Riista- ja kalatalous – tutkimuksia 3/2009	2009
4/7	Olofsson J & Oksanen L.	Effects of reindeer density on vascular plant diversity in North Scandinavian mountains.	Rangifer 25(1):5-18.	2005
4/8	Eskelinen Anu ja Virtanen Risto	Local and regional processes in low-productive mountain plant communities: the roles of seed and microsite limitation in relation to grazing.	Oikos 119: 360-368.	2005
4/9	Eskelinen Anu ja Oksanen Jari	Changes in the abundance, composition and species richness of mountain vegetation in relation to summer grazing by reindeer.	Journal of Vegetation science 17: 245-254.	2006
4/10	Virtanen, Risto	Effects of grazing on above-ground biomass on a mountain snowbed, NW Finland.	Oikos, 90: 295-300.	2000
4/11	Pajunen, Anu	Willow-characterised shrub vegetation in tundra and its relation to abiotic, biotic and anthropogenic factors.	Acta Univ. Oul. A 546, University of Oulu. 65pp.	2010
4/12	Raunio Anne, Schulman Anna & Kontula Tytti (toim.)	Suomen luontotyyppien uhanalaisuus – Osa 1. Tulokset ja arvioinnin perusteet. Osa 2. Luontotyyppien kuvaukset.	Suomen ympäristö 8/2008	2008
4/13	Cohen J. et. Al.	Effect of reindeer grazing on snowmelt, albedo and energy balance based on satellite data analyses.	Remote Sensing of Environment 135 (2013) 107-117.	2013
4/14	Den Herder et. Al.	Reindeer herbivory reduces willow growth and grouse forage in a forest-tundra ecotone	Basic and Applied Ecology 9 (2008) 324-331.	2008
4.15	Eskelinen et. Al.	Herbivory and nutrient limitation protect warming tundra from lowland species invasion and diversity loss.	Global Change Biology http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pub-med/27343482	2016
5/1	Rassi Pertti, Hyvärinen Esko, Juslén Aino & Mannerkoski Ilpo (toim.)	Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2010	Birasministeriija & Suoma birasguovddáš, Helsset	2010

5/2	Tiainen J, Mikkola-Roos M, Below A, Jukarainen A, Lehikoinen A, Lehtiniemi T, Pessa J, Rajasärkkä A, Rintala J, Sirkkiä P ja Valkama J.	Suomen lintujen uhanalaisuus 2015	Birasministeriija. Sierrapreanttus, 49 s.	2016
5/3	Liukko U-M, Henttonen H, Hanski I.K., Kauhala K, Kojola I, Kyheröinen E-M ja Pitkänen J	Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015	Birasministeriija 2016. Sierrapreanttus, 34s.	2016
5/4	Birasministeriija	Luonnonsuojeluasetuksen muutos 19.6.2013 lajeihin, joihin sovelletaan luonnonsuojelulakia.	Finlex > <u>Lainsäädäntö</u> > <u>Ajantasainen lainsäädäntö</u>	2013
5/5	Pennanen Jorma	UK-kansallispuiston kääväksinventointi 2012.	Raportti. Metsähallitus, Luontopalvelut, Lappi. 7.10.2013. 38 s. MH 1688/2013.	2013
5/6	Kinnunen Juha	Ylä-Lapin mäntymetsien kääpäinventointiraportti 2007	Raportti metsähallituksen luontopalveluille. 11s.	2008
5/7	Kunttu Panu	Kääväkkäiden havaintoaineisto, julkaisematon.	Metsähallituksen lajistoinventointihanke	2007
5/8		Metsähallituksen linnustolaskennat, julkaisematon aineisto		
6/1	Birasministeriija	Maisemanhoito. Maisema-alue työryhmän mietintö I. Mietintö 66/1992. Ympäristöministeriä Ympäristönsuojeluosasto. Helsinki.	Birasministeriija	1993
6/2	Borg, Pekka	Koilliskaira – erämaan ääni vapauden kaipuu	Suomen ympäristösuunnittelu Oy	2013
6/3	Lilja, Erkki	Jäämerenkäytävä. Pohjois-Suomen rata- ja tiehankkeiden historiaa, näkijöitä – tekijöitä – kulkijoita – salaisia suunnitelmia	Hipputeos Oy	2013
6/4	Magga, Päivi	Saamelaisesta kulttuuriympäristöstä. Teoksessa Magga, Päivi (toim.) Birrasis. Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen saamelaisosion loppuraportti.	Publications of Giellagas Institute NR 7 2007.	2007
6/5	Magga, Päivi & Ojanlatva, Eija (toimi.).	Ealli biras. Elävä ympäristö. Saamelainen kulttuuriympäristöohjelma.	Sámi museum - Saamelaismuseosäätiö.	2013
9/1	Hallikainen, V.	The Finnish wilderness experience.	Metsäntutkimuslaitoksen tiedonanto ja 711.	1998
9/2	Helle, T., Hallikainen, V., Särkelä, M., Haapalehto, M., Niva, A. & Puoskari, I.	Effects of a holiday resort on the distribution of semi-domesticated reindeer.	Annales Zoologi Fennici 49:23-35.	2012
9/3	Juntunen, V., Neuvonen, S., Norokorpi, Y & Tasanen, T.	Potential for timberline advance in northern Finland, as revealed by monitoring during 1983 - 99.	Arctic 55(4): 348 - 361.	2002
9/4	Kauhanen, H.	Jaurujokilaakson tuulenskaatoalueen inventointi Urho Kekkosen kansallispuistossa.	Folia Forestalia 736:59-66	1989

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

Vástoproseassa	Luonddusuodjaleapmi					
Čilgehus	Dáinna skoviin ovdanbuktojuvvo logahallan plánenguovllu áitojuvvon šlájain sihke logahallan luondo- ja loddedirektiivva šlájain. Plánenguovllu guđege Natura-guvlui sihke eará mearkašeaddji guovlluide (omd. Meahciráđđehusa suodjalanvuovddit, mat eai gula Natura-fierpmádahkii) devdujuvvo sierra skovvi.					
Guovlu	UK-álbmotmeahcci–Soabbat–Kemihara					
Šládja-joavku	Suomagielat namma	Diedalaš namma	Áitat-vulošvuohta	Direktiiva	Mearri ja ovtadat	Lassedieđut, gáldu
M	Gumpe	<i>Canis lupus</i>	EN	Lu II, IV, V		NATA
M	Geatki	<i>Gulo gulo</i>	CR	Lu IIp		NATA-skovvi
M	Čeavrris	<i>Lutra lutra</i>	NT	Lu II, IV		NATA
M	Albbas	<i>Lynx lynx</i>	VU	Lu II, IV		NATA
M	Guovža	<i>Ursus arctos</i>	VU	Lu II, IV		NATA
M	Dápmot (sisčáhcenálli)	<i>Salmo trutta</i>	NT			
L	Bearalskuolffi	<i>Aegolius funereus</i>	NT	Li I		NATA
L	Loađgu	<i>Asio flammeus</i>		Li I		NATA
L	Bakku	<i>Bonasa bonasia</i>		Li I		NATA
L	Lidnu	<i>Bubo bubo</i>	NT	Li I		NATA
L	Guolbbaviroš	<i>Calidris temmincii</i>	VU, U			NATA
L	Láfol	<i>Charadrius morinellus</i>	NT	Li I		NATA
L	Guoikgáhrít	<i>Cinclus cinclus</i>	VU, U			NATA
L	Jeaggehávut	<i>Circus cyaneus</i>	VU, U	Li I		NATA
L	Njukča	<i>Cygnus cygnus</i>		Li I		NATA
L	Ruovddagas	<i>Dryocopus martius</i>		Li I		NATA
L	Cizášfálli	<i>Falco columbarius</i>		Li I		NATA
L	Bieggafálli	<i>Falco tinnunculus</i>				NATA
L	Dovtta	<i>Gavia arctica</i>		Li I		NATA
L	Cihceskuolffi	<i>Glaucidium passerinum</i>		Li I		NATA
L	Guorga	<i>Grus grus</i>		Li I		NATA
L	Suotnjoliráš	<i>Limicola falcinellus</i>		Li I		NATA

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

L	Uhcameahkástat	<i>Lymnocyptes minimus</i>				NATA
L	Gárggogolsi	<i>Mergus albellus</i>		Li I		NATA
L	Bávgoš	<i>Phalarobus lobatus</i>	VU, U	Li I		NATA
L	Rávgoš	<i>Philomachus pugnax</i>	EN, U	Li I		NATA
L	Davvelastavizar	<i>Phylloscopus borealis</i>	NT	Li I		NATA
L	Nuortalastavizar	<i>Phylloscopus trochiloides</i>		Li I		NATA
L	Dábálaš čáihni	<i>Picoides tridactylus</i>		Li I		NATA
L	Bižus	<i>Pluvialis apricaria</i>		Li I		NATA
L	Čearret	<i>Sterna paradisaea</i>		Li I		NATA
L	Ránesskuolffi	<i>Strix nebulosa</i>		Li I		NATA
L	Sáhpánskuolffi	<i>Surnia ulula</i>		Li I		NATA
L	Čukčá	<i>Tetrao urogallus</i>	NT	Li I		NATA
L	Čáhppesčoavžžu	<i>Tringa erythropus</i>				NATA
L	Ruonájuolčoavžžu	<i>Tringa glareola</i>		Li I		NATA
S	Skálžu	<i>Margaritifera margaritifera</i>	EN, U, E	Lu II, IV		P. Oulasvirta (persovnnalaš)
S	Čearrorásselohkku	<i>Aeropedellus variegatus</i>	NT			http://www.hepokatti.net/havainnot.html
S	Davveidjahas	<i>Apamea maillardi</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S		<i>Apotomis lemniscatana</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Duottarsilbadielku	<i>Boloria chariclea</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Luomesilbadielku	<i>Boloria freija</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
S	Davvesilbadielku	<i>Boloria polaris</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Skábmasirvvehas	<i>Brachypsyche sibirica</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
S	Fiskesdielkobeaveloddi	<i>Carterocephalus palaemon</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S		<i>Cosmotriche lobulina</i> ssp. <i>junia</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Vuovdevuođdomihttár	<i>Entephria caesiata</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Čitnavuođdomihttár	<i>Entephria polata</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Meahccegožubeaveloddi	<i>Erebia disa</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Báljahašgirjemuohcu	<i>Lasionycta staudingeri</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

S	Báljahašdielkobeiveloddi	<i>Oeneis bore</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Luktedielkobeiveloddi	<i>Oeneis norna</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Jeaggagirjesoadjá	<i>Pyrgus centaureae</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Davvegállamuohcu	<i>Rhigognostis kuusamoensis</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Davvelastamihttár	<i>Scopula frigidaria</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Silbaidjabeiveloddi	<i>Syngrapha diasema</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Veaikeidjabeiveloddi	<i>Syngrapha hoehenwarthi</i>	EN, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Davveguovggut	<i>Xestia borealis</i>	VU, U	Lu II		NATA
S	Suovvaguovggut	<i>Xestia gelida</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Čuvgesguovggut	<i>Xestia sincera</i>	VU, U			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
S	Veaikeguovggut	<i>Xestia tecta</i>	NT			Laasonen et al. 1996 (Babtria)
P	Deasmeurttas	<i>Adoxa moschatellina</i>				NATA
P	Alášbađverássi	<i>Alchemilla alpina</i>	RT			NATA
P	Busságeahpil	<i>Antennaria dioica</i>	NT			NATA
P	Vuovdehealva	<i>Arctagrostis latifolia</i>	NT	Lu II,IV		NATA
P	Suoidnečoavddarássi	<i>Botrychium boreale</i>	VU, U			NATA
P	Gieračoavdda	<i>Botrychium lanceolatum</i>	VU, U			NATA
P	Márjjáčoavdda	<i>Botrychium lunaria</i>	NT			NATA
P	Čievračoavdda	<i>Botrychium multifidum</i>	NT			NATA
P	Čáhppeslukti	<i>Carex atrata</i>	NT			NATA
P	Njeaššeculcelukti	<i>Carex capitata</i>	RT			NATA
P	Dearbmelukti	<i>Carex ericetorum</i>				NATA
P	Njeaššelukti	<i>Carex heleonastes</i>	VU, U			NATA
P	Várrelukti	<i>Carex holostoma</i>	RT	Lu II, IV		NATA
P	Seakkalukti	<i>Carex parallela</i>	RT			NATA
P	Báktelukti	<i>Carex rupestris</i>	NT			NATA
P	Gáddeheartalukti	<i>Carex viridula var. viridula</i>	RT			NATA
P	Gáلكagáiskkáš	<i>Cystopteris fragilis ssp. dickieana</i>	RT			NATA

Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

P	Jeaggeruksesgeapman	<i>Dactylorhiza incarnata</i> ssp. <i>incarnata</i>	VU, U			NATA
P	Seakkageapman	<i>Dactylorhiza traunsteineri</i>	VU, U			NATA
P	Vuovdeeamit	<i>Epipogium aphyllum</i>	VU, U			NATA
P	Devkesullu	<i>Eriophorum brachyantherum</i>	VU, U			NATA
P	Skážerjeaggeullu	<i>Eriophorum latifolium</i>	RT			NATA
P	Rivotruostaullu	<i>Eriophorum russeolum</i>				Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
P	Divrelieđđi	<i>Hammarbya paludosa</i>	NT			NATA
P	Duottargiilu	<i>Luzula wahlenbergii</i>	RT			NATA
P	Rohtonárva	<i>Moehringia lateriflora</i>	NT	Lu II, IV		NATA
P	Davvevajálkeahtesnásti	<i>Myosotis nemorosa</i>	NT			NATA
P	Gáiccaseamu	<i>Nardus stricta</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
P	Gožot	<i>Oxytropis campestris</i> ssp. <i>sordida</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
P	Uhcáfiskesrássi	<i>Ranunculus lapponicus</i>		Lu II, IV		NATA
P	Jeaggenarti	<i>Saxifraga hirculus</i>	VU, U	Lu II, IV		NATA
P	Ájanarti	<i>Saxifraga rivularis</i>	RT			NATA
P	Duottarsillan	<i>Silene acaulis</i>	RT			NATA
P	Suomahilsku	<i>Stellaria fennica</i>	NT			NATA
P	Heasttagazzarássi	<i>Tussilago farfara</i>	RT			NATA
Si	Bullječátná	<i>Amylocystis lapponica</i>	NT			NATA
Si	Rievssatčátná	<i>Antrodia albobrunnea</i>	NT			NATA
Si	Gálkačátná	<i>Antrodia crassa</i>	EN, U			NATA
Si	Silisčátná	<i>Antrodia infirma</i>	VU, U			NATA
Si	Meahcečátná	<i>Antrodia primaeva</i>	VU, U			NATA
Si	Gumpečátná	<i>Boletopsis grisea</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Sirpečátná	<i>Cinereomyces lenis</i>	NT			NATA
Si	Háikačátná	<i>Crustoderma corneum</i>	NT			NATA
Si	Áidalasčátná	<i>Dichomitus squalens</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Laiggosčátná	<i>Diplomitoporus crustulinus</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat

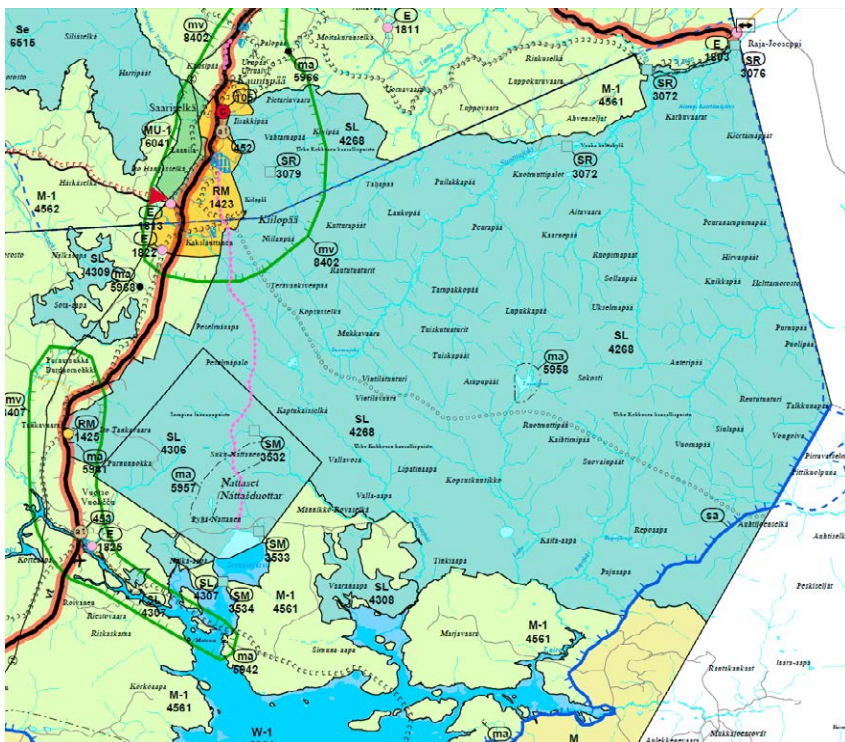
Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

Si	Bárkočátná	<i>Diplomitoporus flavescens</i>	NT		NATA
Si	Ruksesbárkočátná	<i>Fomitopsis rosea</i>	NT		NATA
Si	Áiddesčátná	<i>Gloeophyllum abietinum</i>	NT		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Hildočátná	<i>Gloeophyllum protractum</i>	VU, U		NATA
Si	Oránšačátná	<i>Hapalopilus aurantiacus</i>	NT		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Seakkabiikaguoppar	<i>Hydnellum gracilipes</i>	NT		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Ruonároamššohas	<i>Kavinia alboviridis</i>			NATA
Si	Mieskamuurčátná	<i>Laurilia sulcata</i>	NT		NATA
Si	Sitkesčátná	<i>Odonticum romellii</i>	NT		NATA
Si	Goarkageardečátná	<i>Perenniporia subacida</i>	NT		NATA
Si	Ruostačátná	<i>Phellinus ferugineofuscus</i>			NATA
Si	Čiegusbiikaguoppar	<i>Phellodon secretus</i>	VU, U		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Roamšečátná	<i>Phlebia centrifuga</i>	NT		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Goddeshpánčátná	<i>Piloporia sajanensis</i>	EN, U, E		NATA
Si	Šiervvesčátná	<i>Postia lateritia</i>	NT		NATA
Si	Guorbačátná	<i>Postia parva</i>	NT		NATA
Si	Stohkkečátná	<i>Protomerulius caryae</i>	NT		NATA
Si	Vuossačátná	<i>Rhodonía placenta</i>			NATA
si	Njagučátná	<i>Skeletocutis chrysella</i>	NT		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Luhtetčátná	<i>Skeletocutis jelicii</i>	EN, U, E		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
Si	Vuovdeluhtetčátná	<i>Skeletocutis odora</i>	NT		NATA
Si	Šelgesluhtetčátná	<i>Skeletocutis stellae</i>	VU, U		NATA
Si	Náhkkenjuovččas	<i>Stereopsis vitellina</i>			NATA
Si	Gazzačátná	<i>Trichaptum laricinum</i>	NT		NATA
I	Šelgeslahppu	<i>Bryoria nitidula</i>	VU, U		NATA
I	Báktegeahpesjeagil	<i>Lobaria scrobiculata</i>	VU, U		NATA
I	Lahpporuostajeagil	<i>Ramalina thrausta</i>	VU, U		NATA
I	Davveskártajeagil	<i>Andreaea obovata</i>	RT		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Jeaggebealljesámil	<i>Barbilophozia binsteadii</i>	RT		NATA

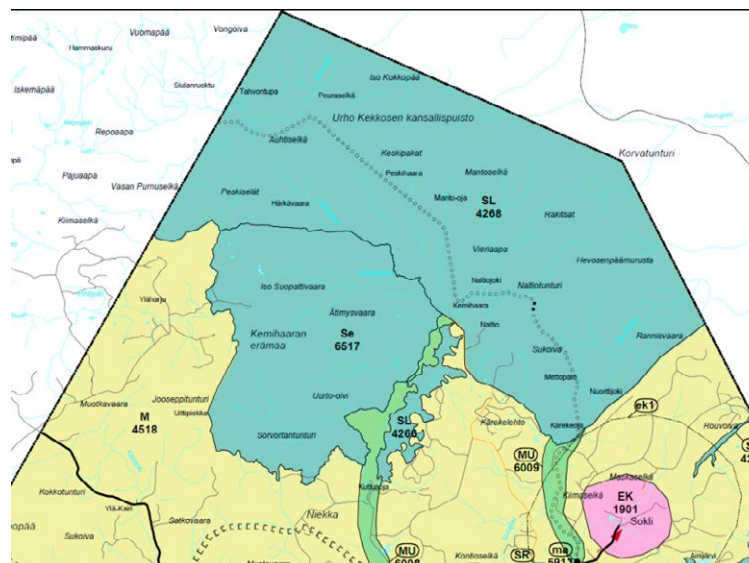
Čuovus 1. Plánenguovllu šládjalogahallan

I	Gollesárresámil	<i>Brachythecium turgidum</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Stuorrabuoiddasámil	<i>Dichodontium palustre</i>				NATA
I	Duottargeađgesámil	<i>Grimmia elongata</i>	NT			NATA
I	Bolfegeađgesámil	<i>Grimmia incurva</i>				NATA
I	Duottarsilbasámil	<i>Gymnomitrium concinatum</i>				Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Korállasilbasámil	<i>Gymnomitrium corallioides</i>				NATA
I	Šelgessirpesámil	<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	VU, U	Lu II		NATA
I	Ájabealljesámil	<i>Jungermannia exsertifolia</i> ssp. <i>cordifolia</i>	RT			NATA
I	Báljahašgeatkesámil	<i>Kiaeria glacialis</i>	RT			NATA
I	Báljahašroancesámil	<i>Lescuraea saxicola</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Báljahašseahkkasámil	<i>Marsupella brevissima</i>	RT			NATA
I	Sámeseahkkasámil	<i>Marsupella condensata</i>	RT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Bákteseahkkasámil (oktan ájaseahkkasámmáliin)	<i>Marsupella emarginata</i> (Ehrh.) Dumort (incl. <i>Marsupella aquatica</i> (Lindenb.) Schiffn.)	RT			NATA
I	Davveseahkkasámil	<i>Marsupella sphacelata</i>	VU, U			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Stuorrašlubbosámil	<i>Meesia longiseta</i>	EN, U, E	Lu II		Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Jeagelskearrosámil	<i>Moerckia hibernica</i>	VU, U, E			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Sirperitnesámil	<i>Palustriella falcata</i>	NT			NATA
I	Čázisrievdisámil	<i>Platyhypnidium riparioides</i>	NT			NATA
I	Davvemoalkesámil	<i>Pseudoleskea radicata</i>	RT			NATA
I	Sámebolsttarsámil	<i>Racomitrium macounii</i> ssp. <i>alpinum</i>				NATA
I	Duottarbolsttarsámil	<i>Racomitrium sudeticum</i>	RT			NATA
I	Sámebolsttarsámil	<i>Scapania hyperborea</i>				Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Gáldogisttasámil	<i>Scapania uliginosa</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat
I	Muolddatmolkkohallisámil	<i>Sciuro-hypnum latifolium</i>	NT			NATA
I	Gironmolkkohallisámil	<i>Sciuro-hypnum tromsoeense</i>	NT			Hertta-Eliölajit-diehtovuogádat

Čuovus 2. Eanagoddelávvakárttat

Davvi-Lappi eanagoddelávva (Gáldu: Lappi lihttu /lapinliitto.fi)

Nuorta-Lappi eanagoddelávva (Gáldu: Lappi lihttu/lapinliitto.fi)

Čuovus 3. Riikkadási guovlluideavahanulbmilat

Riikkadási guovlluideavahanulbmilat juohkásit oktasaš ulbmiliidda, mat leat prinsihpalaš linnjemat ja sierraulbmiliidda, main gávdnojit guovlluid geavaheami plánemii guoskevaš geatnegahttimat. Meahciráđđehusa luonddubálvalusat galget stáhta eiseváldin doaimmaineaset guorahallat, mo riikkadási guovlluideavahanulbmiliid sáhtášii vuohkkasit ollašuttit.

Riikkadási guovlluideavahanulbmilat			
	Oktasaš ulbmilat	Sierraulbmilat	Mo ollašuvvá dán plánas
Kultur- ja luondduárbi, lustageavaheami ja luondduriggodagat	<i>Guovlluideavahemiin ovddidit riikkadási kultur-birrása ja huksenárbbi sihke daid guvllolaččat molsašuddi iešlági seailuma.</i>		Dikšun- ja geavahanplánas ovdanbuktojit do-aibmabijut arkeologalaš čuoáhagaid dorvvastan dihte ja huksejuvvon kulturárbbi bajásdoallan dihte.
	<i>Guovlluideavahemiin ovddidit ealli ja jápma luonddu dáfus mávssolaš ja rašes guovlluid mánggahápmásašvuoda seailuma.</i>		Dikšun- ja geavahanplána vuodul dorvvastuvvojit áitojuvvon ealli- ja šaddošlájaid gávdnonsajit Natura 2000 -guovllus.
	<i>Guovlluideavahemiin ovddidit luonddu lustageavaheami sihke luonddu ja kulturturisma nu, ahte buoriduvvojit lotnolas geavaheami vejolašvuodát. Suodjalanguovlluid ja mávssolaš duovddaguovlluid ekologalaččat bistevaš ávkinatnin ovddiduvvo lustageavaheamis turisma doarjjaguovlun sihke daid lagasguovlluid turisma ovddideamis nu, ahte dát doaimmat eai čuoze suodjalanulbmiliidda.</i>		Ráđđehusa árvalusas UK-álbmotmeahci birra (HE 8/1982) daddjojuvvo ahte vuodđudeami ulbmilin lea bisuhit Oarje-Eurohpá manjmuš viiddis ja geainnuhis vuovde- jeagge- ja duottarmeahci. Árvalusa mielde suodjalanárvvuid bisuhan dihte lea dehálaš ahte turisma ja vánddardeami sáhttá stivret ja ahte guovllu vuovddit bisuhuvvojit luonddudilis. Luonddusuodjalanguovllu čohkkedettiin ii árvalusa mielde leat ulbmilin loahpahit dahje geahpedit guvlui čuoheci turisma ja vánddardeami, muhto geahččalit baicce stivret daid guovllu luonddu dáfus vuogas sajiide. Dikšun- ja geavahanplána vuodul geahččalit lágas ása-huvvon, uhccánaš ruossalasge ulbmiliid heivehit oktii. Avádatjuoguin stivretjit plánenguovllu garaseamos lustageavahandeattu Suoločielgi–Kiilopää- guvlui. Guovllu suodjalanárvvut ja vejolašvuodát bargat luondduealáhusaiguin dorvvastuvvojit.

	<p><i>Guovlluideavahamiin geahččalit juksat ja bajásdoallat čáziid buori dili.</i></p>		<p>Plána čázadagat leat eanaš luonddudilis. Eai leat áitagat, mat sáhttet čuohtit čáhceluondotiippaid luonddudilálašvuhtii.</p>
		<p><i>”Guovlluideavaheamis sihkkarastojuvvo ahte riikkadásis mearkkašahtti kulturbirrasiid ja luondduárbbi árvvut seilot. Eiseválddiid dahkan riikkadási inventeremat váldojuvvojit vuhtii guovlluid geavaheami plánena vuodđun.”</i></p>	<p>Dikšun- ja geavahanplánas ovdanbuktojit do-aibmabijut arkeologalaš čuožahagaid dorvvastan dihte ja huksejuvwon kulturárbbi bajásdoallan dihte.</p>
<p>Luonddu- ja kulturbirasin erenoamáš guovloollisvuodát</p>	<p><i>Guovlluideavahemiin ovddidit Lappi duottar-guovlluid seailuma luonddu- ja kulturárvvuid dáfus erenoamáš mearkkašahtti guovloollisvuohčan. Seammás sihkkarastojuvvo ahte ássama ja ealáhusdoaimmain bargama vejolašvuodát seilot. Guovlluid mihtilmasvuodát identifiserejuvvojit ja guovlluideavaheapmi heivehuvvo nu dássedetto-láš vuogi mielde go vejolaš oktii dorvvastan dihte hárvanaš luonddudilálašvuodaid, luonddu gjer-dannávccaid ja kulturárvvuid.</i></p>		<p>Plánenguovlu čohkiida álbmotmeahcis, luonddu-meahcis ja jekkiidsuodjalanguovlluin. Dáid guovlluid suodjalanulbmilat vuoruhuvvojit guovlluid geavaheami plánemis. Dát ulbmilat váldojuvvojit vuhtii ja plánas ovdanbuktojit doaimmat, maid ollašuvvan láchčá vejolašvuodaid turismafitnodagain bargi olbmuid atnit ávkin álbmotmeahci iežaset fitnodatdoaimmas.</p>
	<p><i>Sámiid ruovttuguovllu guovlluideavaheamis váldojuvvo vuhtii sámiide álgoálbmogin gullevaš vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežaset kultuvrra árbevirolaš ealáhusaid ovddidanvejolašvuodaid dorvvastan dihte. Boazodoalloguovllus dorvvastuvvojit boazodoalu guovlluideavaheapmái guoskevaš eavttut.</i></p>		<p>Meahciráđđehuslága 4 §:a mielde Meahciráđđehusa hálddašan luondduriggodagaid dikšun, geavaheapmi ja suodjaleapmi heivehuvvojit oktii sámiid ruovttuguovllus nu, ahte dorvvastuvvojit sámiid vejolašvuodát bargat iežaset kultuvrrain sihke nu, ahte boazodoallogas mearriduvvon geatnegahttimat ollašuhthojit. Dat váikkhusaid, maid plána dagaha sáme kultuvrii, leat oppa plánenproseassa áigge giedáhallon ovttasbargojoavkkus, masa Sámediggi nammadii vihtta ovddasteaddji sihkkarastit Akwé: Kon -prinsihpaid vuhtiiváldima plánas.</p>

Liite 4. Lausuntoyhteenveto

Lausunntokooste			
Lausunto ja lausuja	Suunnitelman osa/lomake	Metsähallituksen vastine	Aiheutunut toimenpide
Saamelaiskäräjät	Yhteenveto: Suunnitelman yhteenveto-osiota tulee kehittää informatiivisemmaksi.	Suunnitelman yhteenveto-osa on täydennetty.	Täydennetty
	Kirjaukset saamelaisia koskevista lainsäädännöstä ja sopimuksista: Esitetään tietoja täydennettäväksi.	Tietoja on täydennetty.	Täydennetty
	Porolaidunnuksen kirjaukset suunnitelmassa: Saamelaiskäräjät esittää, että poronhoitoa ei pidetä uhkana hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja hoito- ja käyttösuunnitelmaa täydennetään tutkimusviiteillä.	Uhka-analyysissä tarkastellaan laidunnusta. Kohtaa on muutettu RKTL:n uusimpien tutkimusten mukaiseksi. Tutkimusviitteitä on täydennetty.	Muutettu.
	Kulttuuriperintöä koskevat kirjaukset: Esitetään tietoja tarkennettavaksi.	Saamelainen kulttuuriperintö liitetty osaksi muuta alueen kulttuuriperinnön kuvausta, koska kommenttien perusteella nykyinen kappalejako on epäselvä. Lisäksi saamelaista kulttuuriperintöä koskevia tietoja, mm. lapinkyliä ja peuranpyyntiä, on täydennetty.	Muutettu.
	Poronhoitoa koskevat kirjaukset: Esitetään tarkennettavaksi.	Porotalouden nykytilaa koskevat yleiskuvaukset ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käyttösuunnitelmiin antamia tekstejä. Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.	Muutettu.
	Saamelaiskulttuuri kulttuuriarvona ja saamelaiskulttuurin uhkakuvat suunnitelmaluonnoksessa: Esitetään saamelaiskulttuurin uhkakuvauksen uudistamista ja ilmastonmuutoksen huomioimista suunnitelmaan.	Saamelaiskulttuurin uhkakuvauksista on tarkennettu. Ilmastonmuutosta on tarkasteltu kohdissa 4 (Natura luontotyytit) ja 5 (Lajisto).	Muutettu.
	Suunnitelmaluonnoksen esitysten vaikutus saamelaiskulttuurin harjoittamiseen: Suunnitelmaluonnos ei Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan perustu saamelaisten tarpeisiin ja näkemyksiin, eikä Ivalon ja Lapin paliskuntien sekä saamelaiskäräjien Akwé: Kon -työryhmän näkemyksiä ole otettu huomioon suunnitelmaluonnoksen laadinnassa. Saamelaiskäräjät yhtyy Iva-	Edellisessä vuoden 2001 suunnitelmassa ja järjestyssäännössä on mahdollistettu huolletut vaellustuotteet kansallispuistossa. Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus, Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue ja Tankavaara–Jorpulipää) on suunniteltu toteutettavaksi si-	Muutettu.

	<p>lon ja Lapin paliskuntien sekä Akwé: Kon -työryhmän kantaan ja vastustaa maastoliikennelupien sekä koiravaljakkotoimintaan oikeuttavien lupien myöntämistä matkailutoiminnan tarkoituksiin UK-puiston alueella.</p>	<p>ten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidotomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokemaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslautanen–Niilanpään tunturialue. 	
	<p>Suunnitelmaluonnoksen esitysten vaikutus saamelaiskulttuurin harjoittamiseen: Suunnitelmaluonnos ei sisällä vielä Akwé: Kon -ohjeiden edellyttämää ympäristö-, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arviointia, vaikka suunnitelmaluonnoksen edellä mainituilla esityksillä olisi toteutuessaan merkittävä vaikutus alueen saamelaiskulttuuriin (erityisesti poronhoitoon). Saamelaiskäräjät korostaa ja pitää välttämättömänä, että Akwé: Kon -työryhmä kutsutaan koolle käsittelemään lausuntokierroksen perusteella tehtyjä mahdollisia tarkennuksia suunnitelmaan sekä laatimaan suunnitelman vaikutuksen arvioinnin saamelaiskulttuurille.</p>	<p>Suunnitelman osaa Vaikutusten arviointi on täydennetty Akwé: Kon -työryhmän kokouspöytäkirjojen perusteella.</p>	<p>Muutettu.</p>
<p>Inarin kunta</p>	<p>Kunnanhallitus lausuu, että</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sillä ei ole hoito- ja käyttösuunnitelman sisällöstä mitään huomautettavaa 2. Metsähallituksen pitää vastaavissa suunnitteluprosesseissa huomioida paikallisyhteisöjen osallistuminen suunnitteluun esim. kuntien edustajien osallisuudella 3. hoito- ja käyttösuunnitelman sivulla 24 (3. rivi) muutetaan seuraava lause muotoon "Alueen asukkaiden eli <i>Inarin ja Sompion lappalaisten</i> toimeentulo perustui kivikaudelta pitkälle historialliselle ajalle eränkäyntiin." 	<p>Suunnitelman yhteistyöryhmään kutsuttiin laajasti mahdollisimman moni paikallinen ja alueellinen toimija. Täten pyrittiin varmistamaan kaikkien – myös paikallisten – yhteisöjen ääni suunnittelussa.</p> <p>Ei muuta kommenttia.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

Savukosken kunta	<p>UKK-puiston perustamistarkoituksen tavoite ohjata retkeilyä eikä vähentää tai lopettaa sitä on tärkeä Savukosken kannalta.</p> <p>Kaikki toimenpiteet, jotka lisäävät matkailijoiden määrää Savukoskella, ovat erittäin myönteisiä kunnan ja yrittäjien kannalta.</p> <p>Tuulamojoen lohen palauttaminen lisää kalastusmatkailijoiden määrää Nuortilla.</p> <p>UKK-puistolla ja Kemihaaran erämaalla on tärkeä merkitys Kemin-Sompion paliskunnalla talvilaidunalueena.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	<p>Paikallisten metsästäjien maastoliikennelupien myöntäminen hirvenpyynnin huoltoajoon, karhun ja hirven lihojen hakuun, pienpetojen pyyntiin ja kalastukseen on hyvä säilyttää samantyyppisenä joustavana menettelynä kuin nykyisinkin.</p> <p>Nuorttijoien melontamahdollisuuden parantaminen on erittäin hyvä asia.</p> <p>Huollettuihin päiväretki- ja hiihtovaelluksiin maastoliikennelupien myöntäminen lisää matkailijoiden määrää.</p> <p>Matkailuyrittäjälle voidaan myöntää lupa asiakkaan kuljettamiseen reitillä Kemihaara–Korvatunturi vanhan hyvän tavan mukaisesti.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	<p>Hillan kuljettamisen salliminen vain luontaiselinkeinojen harjoittajille on kuntalaisia eriarvoistavaa, joten se tulee muuttaa ja myöntää maastoliikennelupa kaikille kuntalaisille luvanhakijoille.</p>	Tällainen lupakäytäntö on ollut voimassa kansallispuiston perustamisesta lähtien. Kesäaikaista maastoliikennettä ei voida nykyisestä laajentaa.	Ei muutosta.
	<p>Rakitsan taukopaikan rakentaminen vuodelle 2015 on kannatettava.</p> <p>Tavoitteena Kemihaarasta pohjoiseen menevien mönkijäpitkosten kunnostaminen. Muissakin pitoksissa on uusimisen tarvetta.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.

	<p>Palveluvarustuksen purkamisesta poistamalla huonokuntoisia ja vähällä käytöllä olevia rakenteita...tulee aina tapahtua yhteistyössä kuntien kanssa.</p>	<p>Asiallinen huomio, neuvotellaan mahdollisesta purkamisesta.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Savukosken opastuskeskuksen kehittäminen yhdessä metsätalouden, Savukosken kunnan ja Hotelli Samperi Savotan kanssa on tärkeä.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Savukosken kunnan alueelle olevien rakenteiden kunnossapitoon ja peruskorjaukseen on yleensä käytetty huomattavasti vähemmän määrärahoja kuin muissa kunnissa perustelemalla päätöstä, kun ei ole matkailijoita ei myöskään panosteta; toisaalta pienilläkin oikein suunnatuilla töillä voidaan saavuttaa merkittäviä tuloksia.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Yleinen määrärahojen väheneminen julkishallinnon puolella valtiolla ja kunnissa lisää tarvetta yhteistyölle, jolloin yhdistämällä vähäisiä resursseja voidaan saavuttaa kustannusten säästöjä.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Tulevaisuudessa merkittävä keino saada rästissä olevia töitä tehdyksi ovat talkootyöleirit, joihin voivat osallistua myös paikalliset yritykset, yhteisöt sekä yksittäiset kansalaiset ja kuntalaiset.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
<p>Sodankylän kunta</p>	<p>UK-puisto–Sompio–Kemihäara -Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen on osallistunut Saamelaiskäräjien nimeämä Akwé: Kon -työryhmä. Hoito- ja käyttösuunnitelman sivulla 3 on kuvattu Akwé: Kon -ohjeiden tarkoitusta. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on virheellisesti tulkittu Akwé: Kon -ohjeiden koskevan vain alkuperäiskansoja ja sitä kautta päädytty rajaamaan Akwé: Kon -työryhmä vain Saamelaiskäräjien nimeämään ryhmään. Akwé: Kon -ohjeiden mukaan ohjeisto koskee alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen osallistamista suunnitteluun. Edellä kuvatun mukaisesti Akwé: Kon -ohjeiden tarkoittama työryhmän kokoonpano olisi tullut olla laajempi kuin Saamelaiskäräjien nimeämä työryhmä.</p> <p>Akwé: Kon -ryhmän kokoonpanon puutteellisuudesta johtuen on luonnoksessa esitetty joitakin virheellisiä johtopäätöksiä. Hoito- ja käyttösuunnitelman kohteena olevasta alueesta 65 % kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen, ja loput 35 %</p>	<p>Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskäräjien sekä kolttala-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.</p> <p>Suunnitelman yhteistyöryhmään kutsuttiin laaja mahdollisimman moni paikallinen ja alueellinen toimija. Täten pyrittiin varmistamaan kaikkien – myös paikallisten – yhteisöjen ääni suunnittelussa.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>sen ulkopuolelle. Tästä runsaasta kolmanneksesta kuuluu valtaosa Savukosken kuntaan ja osa Sodankylään. Luonnoksesta on nähtävissä, että suunnittelussa ei ole otettu huomioon koko alueen tarpeita. Luonnoksen sivulla 7 viitataan hallituksen esitykseen Urho Kekkosen kansallispuistosta (8/1982), mutta on osittain unohdettu ne paikallisen väestön oikeudet puiston käyttöön, jotka hallituksen esitykseen sisältyvät</p>		
	<p>Suunnittelualueen luonnon perinteinen käyttömuoto on erätalous, johon kuuluvat metsästys, kalastus ja keräilytalous. Erätalous on ollut alueella paljon ennen porotaloutta. Suurporotalous tuli alueelle, kun sinne muutti saamelaisia Norjasta ja Ruotsista 1900-luvun vaihteessa. Erätalous oli alun perin myös metsäsaamelaisten ja sompiolaisten pääasiallinen toimeentulon lähde. Erätalous on paikallisille asukkaille edelleen merkittävä elinkeinomuoto.</p>	<p>Suunnitelmaa tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Lomakkeen sivulla 45 todetaan virheellisesti, ettei alueella esiinny ammattikalastusta. Suunnittelualueeseen kuuluvilla Sompiojärvellä, Kopsusjoella ja Vaaranojalla harjoitetaan edelleen jonkin verran ammattikalastusta. Lisäksi paikalliset asukkaat ovat perinteisesti harjoittaneet kotitarvekalastusta alueen vesissä, kuten Luurojärvellä ja muissa pienemmissä vesistöissä.</p>	<p>Tekstiä korjattu.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Lomakkeessa 10b käsitellään poronhoitoa. Lomakkeella on nykytilanteeseen nähden varsin erikoisia kannanottoja. Lomakkeessa todetaan mm., että poronhoito on pohjoisessa ainoa perinteinen luontaiselinkeino, joka on edelleen taloudellisesti kannattavaa. Tekstistä jää epäselväksi, mihin tämä perustuu ja mitä tarkoitetaan pohjoisella. Jopa saamelaisten kotiseutualueella on merkittävää ammattimaista kalastusta ja jopa kannattavaa metsästystä. Lisäksi porotalouden kuvaus tokkakuntineen on nykyisellään paikkansapitämätön. Suunnittelualueella on kaikissa paliskunnassa vain yksi tokkakunta, eli paliskuntien osakkaat harjoittavat alueellaan paliskuntien johdolla poronhoitoa.</p>	<p>Porotalouden nykytilaa koskevat yleistekstit ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käyttösuunnitelmiin antamia tekstejä.</p> <p>Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Yhteenvetona lausunnossa esitetään, että paikkuntalaisille tulisi taata tasapuolisesti hallituksen</p>		<p>Ei muutosta.</p>

	<p>esityksen (8/1982) mukaiset oikeudet, kuten moottorikelkkojen ja mönkijöiden käyttö erätalouden yhteydessä, lainsäädännön puitteissa. Tämä toimii jo hyvin mm. suurriistan pyynnin yhteydessä. On luonnollisesti selvää, ettei toiminta saa aiheuttaa luonnolle liiallista haittaa. Suunnittelualueella on riittävästi puiston huoltohenkilökunnan ja poromiesten tekemiä kulku-uria. Myös matkailuelinkeinon tulisi voida käyttää uria huoltotoimintaan.</p>		
	<p>Suunnittelualueella tulisi toimia hallituksen esityksen (8/1982) hengen mukaisesti, eikä suinkaan ns. Akwé: Kon -ohjeiden kiistanalaisen tulkinnan mukaan, etenkin koska suuri osa suunnittelualueesta ei kuulu Akwé: Kon -ohjeen alueeseen. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulisikin määrittää selvästi ne toiminnot, joita paikalliset voivat tehdä suunnittelualueella, ja kuka kulloinkin antaa luvan kyseisiin toimintoihin.</p>	<p>Akwé: Kon -työryhmän toimialue on saamelaisalue eikä se käsittele saamelaisalueen ulkopuolisia asioita. Lupakäytännöt – myös paikallisia asukkaita koskevat – ovat lomakkeessa 17.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
Kemin-Sompion paliskunta	<p>Suunnittelualue kuuluu kokonaisuudessaan erityiseen poronhoitoalueeseen ja myös historialliseen saamelaisalueeseen, käsittäen mm. Sompion ja Kemikylän Lapinkylien alueita (kuva 1). Tämä tulee tuoda esiin suunnitelman yhteenvedossa. Poronhoito suunnittelualueella ei ole ollut pelkästään suurporonhoitoa, vaan alueella on ollut metsäsaamelaiden harjoittamaa vähäporoista pyyntikulttuuria. Sittemmin peuranpyynti muuttui nykyisenkaltaiseksi poronhoidoksi suurporonhoidon tultua alueelle 1800- luvun puolivälin jälkeen. Entisten Sompion ja Kemikylän Lapinkylien alueella asuu edelleen metsäsaamelaisia, jotka polveutuvat alueella pitkään asuneista lappalaisista ja harjoittavat edelleen katkeamattomasti esivanhemmiltaan perimiään lappalaiselinkeinojaan. Tämä kansa ei ole kuollut tai väistynyt uudisasutuksen myötä eikä ole luovuttanut mitään oikeuksiaan ja omistuksiaan pois. Tämä on korjattava myös suunnitelmaan.</p>	<p>Tietoja täydennetty lapinkylien ja peuranpyynnin osalta. Kappalejakoja selkiytetty.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Kemihaaran erämaa ja Uura-aapa sijaitsevat kokonaan Kemin-Sompion paliskunnan alueella ja myös UKK-puistosta huomattava osa. Nämä alueet käsittävät suunnittelualueesta enemmän</p>	<p>Uudelleenlaskenta tuotti tuloksen 37 %.</p>	<p>Muutettu.</p>

	kuin 35 %, joten tuo pinta-alan osuus tulee tarkistaa suunnitelman osalta.		
	Yhteenvedossa oleviin päämääriin on lisättävä poronhoidon edellytysten turvaaminen joko kohtaan 6 tai sitten omaksi kohdaksi. Tämä on kuitenkin niin keskeinen osa suunnittelualaueen historiaa ja nykypäivää, että se on selkeästi tuotava esiin suunnitelmassa.	Porotalous lisätty arvo- ja uhkatarkasteluihin. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.	Muutettu.
	Biodiversiteettisopimus koskettaa myös Kemin-Sompion paliskunnan aluetta. Kemin-Sompion paliskunnasta olisi tullut olla edustus Akwé: Kon -työryhmässä alusta saakka. Hoito- ja käyttösuunnitelmasta vastaavan Metsähallituksen tulee esittää Saamelaiskäräjille ja Kolttien kyläkokoukselle, että myös Kemin-Sompion paliskunnan ja metsäsaamelaisten edustajat pääsevät mukaan Akwé: Kon -työryhmään.	Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskäräjien sekä koltta-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.	Ei muutosta.
	Suunnitelmassa tulee ottaa selkeä vastustava kanta Soklin kaivokseen, koska sen haitalliset vaikutukset ulottuisivat suoraan ja välillisesti ainakin UKK-puiston alueelle. Kaivostoiminta romuttaisi puiston alkuperäistä tarkoitusta, aiheuttaisi huomattavaa haittaa poronhoidolle ja ympäristölle sekä aiheuttaisi vakavana esteen lohen palauttamiselle Tuuloman ja myös Kemijoen vesistöön.	Suunnitelman kirjaus mahdollisesta Soklin kaivoksesta on riittävä.	Ei muutosta.
	Sivulle 5 on korjattava, että suunnittelualue on Kemin-Sompion paliskunnalle erityisen merkittävä laidunalue, joka mahdollistaa porojen hoitamisen luonnonlaitumilla ympäri vuoden ilman lisäruokintaa.	Kirjaus tarkennettu.	Täydennetty.
	Vesistöjen osalta korjattava tekstiä siten, että myös Pihtijoki laskee melkein samasta kautta kuin Luirojoki Lokan tekoaltaaseen. Nyt tekstistä saa käsityksen, että Pihtijoki olisi oma erillinen vesistönsä. Käytännössä Pihtijoki laskee Luiroon, vaikka onkin siinä vaiheessa jo altaan vaikutusalueella.	Hyvä huomio. Vesistöalue-tekstiä tarkennettu.	Muutettu.
	Sivulla 13 on mainittu palojatkumosuunnitelmasta (Paahde-Life). Tällaisten suunnitelmien tekeminen tulee toteuttaa yhteistyössä paliskuntien kanssa, jotta suunnitelmilla ei aiheuteta haittaa alueen poronhoidolle.	Tärkeä huomio.	Ei muutosta.
	Sivulla 14 olevat viittaukset laiduntutkimuksiin ja pohjoisimpiin paliskuntiin eivät kuulu kaikilta osin	Oikea huomio. Kohtaa on tarkennettu.	Muutettu.

	<p>suunnittelualueeseen. Käsitksemme mukaan suunnittelualueen laitumet ovat paremmassa kunnossa kuin pohjoisissa paliskunnissa yleensä.</p>		
	<p>Sivulla 30 oleva saamelaiskulttuuri tulee kirjoittaa uudelleen ja tunnustaa siinä alueen oikea historia peuranpyynnistä nykypäivään. Metsäsaamelaiset eivät ole alueelta hävinneet mihinkään vaan heidän jälkeläisensä harjoittavat yhä elinkeinojaan suunnittelualueella. Esimerkiksi Kemin-Sompion ja Lapin paliskunnan poronhoito suunnittelualueella ei eroa mitenkään toisistaan.</p>	<p>Lomake 6: Saamelainen kulttuuriperintö liitetty osaksi muuta alueen kulttuuriperinnön kuvausta, koska kommenttien perusteella nykyinen kappalejako on epäselvä. Lisäksi saamelaista kulttuuriperintöä koskevia tietoja, mm. lapinkyliä ja peuranpyyntiä, on täydennetty.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Sivulla 44 tulee erätaloudessa huomioida, että Riistakeskuksen poikkeusluvulla tapahtuvassa suurpetojen pyynnissä kuntalaisuus ei olisi este pyynnin järjestelyissä. Nyt kansallispuiston osalta on ongelmana pyytäjien kotikunta, kun pyynti tapahtuu naapurikunnan puolella.</p>	<p>Kyseinen ongelma on tunnettu, mutta muutos vaatii lakimuutoksia.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Sivuilla 50–51 olevat poronhoito ja saamelainen poronhoito tulee yhdistää yhdeksi kokonaisuudeksi siten, että se kuvaa oikein suunnittelualueen poronhoitoa. Poronhoitoa ei tule eriyttää kahdeksi erilaiseksi kokonaisuudeksi kuten nyt on tehty. Nyt kohdassa saamelainen poronhoito kuvataan tietyiltä osin lähinnä Enontekiön suunnalla olevaa tokkakuntaista poronhoitoa, jota ei tällä suunnittelualueella ole olemassa. Kyseisen osuuden kirjoittamisessa tulee suunnitelman laatijan käyttää asiantuntijoita paliskunnista ja hyväksyttävä lopullinen teksti suunnittelualueen paliskunnilla.</p>	<p>Porotalouden nykytilaa koskevat yleistekstit ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käyttösuunnitelmiin antamia tekstejä.</p> <p>Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Sivulla 54 otetaan kantaa jäkälälaidunten kunnan heikentymiseen, mutta siinä on unohdettu laidunten kuntoon vaikuttavista tekijöistä talousmetsissä toiminut tehometsätalous, jonka vuoksi vanhat metsät ja luppometsät ovat vähentyneet. Talousmetsäalueella tapahtunut voimakas metsien käsittely on lisännyt laidunnuspainetta suunnittelualueella. Paliskunnat ovat kuitenkin omilla toimillaan (mm. laidunkiertojärjestelmät ja teurasporojen aikaisempi teurastaminen) kehittäneet kestävästi suunnittelualueen laidunkäyttöä. Tämä on lisättävä suunnitelmaan.</p>	<p>Lomakkeen 12 uhka-analyysiä laidunnuksesta on tarkennettu.</p> <p>Porolaidunnusten vaikutuksia käsitellään lomakkeessa 4.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Sivulla 55 on tarkennettava Soklin kaivoksen haitallisia vaikutuksia. Soklin kaivos on suunniteltu suoraan Nuortin latvavesien päälle (mm. Yli-</p>	<p>Uhkatarkastelu mahdollisesta Soklin kaivoksesta on riittävä.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>Nuortti, Sokli-oja, Jänesoja). Sen vaikutukset Nuorttijokeen eivät ole pelkästään vedenottamista vaan myös kokonaisia latvaojia tuhotaan. Lisäksi tulee pöly- ja meluhaittoja, jotka leviävät suunnittelualueelle. Erämaa kansallispuiston kyljessä muuttuisi teollisuusalueeksi, joka vaikuttaisi haitallisesti suunnittelualueeseen ja sen imagoon.</p>		
	<p>Sivulla 57 elinkeinojen käyttöarvoista puuttuu poronhoito. Poronhoito on kuitenkin keskeinen suunnittelualueen käyttöarvoista. Poronhoidon uhkina alueella ovat liian suuret petomäärät, kaivostöiminnan uhkakuvat ja hallitsemattomasti kehittyvä turismi.</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Paliskunta puoltaa kesäaikaista Kemihäärasta kolmella reitillä tapahtuvaa pyöräilyn kehittämistä. Pyöräily ei saa olla moottorikäyttöistä ja se tulee tapahtua kyseisillä reiteillä nimenomaan kesäaikaan. Paliskuntaan tulee olla yhteydessä tarkempia suunnitelmia laadittaessa ja paliskunnan toiveet mahdollisista rajoitusajoista tulee ottaa huomioon.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Paliskunta puoltaa asiakkaiden moottorikelkkareikukuljetuksia Kemihäärasta–Korvatunturinmurusta välillä aikaisemman käytännön mukaisesti. Paliskuntaan tulee olla yhteydessä tarkempia suunnitelmia laadittaessa ja paliskunnan toiveet mahdollisista rajoitusajoista tulee ottaa huomioon. Uusia moottorikelkkareittejä ei hyväksytä paliskunnan alueelle. Lapin paliskunnan alueelle suunniteltujen uusien reittien osalta tulee Lapin paliskunnan lausunto ottaa ensisijaisesti huomioon.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
<p>Koiravaljakkotoimintaa paliskunta ei hyväksy suunnittelualueelle.</p>		<p>Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus, Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue ja Tankavaara–Jorpulipää) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidotomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokemaan tunturiluontoa.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>

		Metsähallituksen esitys 29.8.2016: - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Tanka-vaara–Jorpulipää.	
	Paliskunta puoltaa Nuortin melontareitin kehittämistä. Kehittämissuunnitelman tarkemmassa laadimisessa tulee olla yhteydessä paliskuntaan.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	Paliskunta puoltaa ratsastuksen sallimista Kemihaarasta mainitulla kolmella reitillä. Paliskuntaan tulee olla yhteydessä tarkempia suunnitelmia laadittaessa ja paliskunnan toiveet mahdollisista rajoitusajoista tulee ottaa huomioon.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	Sivulla 91 oleva malminetsintälupien käsittelyyn liittyvä menettely tulee kirjata koskemaan koko suunnittelualuetta, ei vain saamelaiden kotiseutu-alueella.	Aiheellinen kommentti. Metsähallitus ei myönnä kaisvoslain tarkoittamia maanomistajansuostumuksia malminetsintään kansallisten luonnonsuojeluohjelmien vielä perustamattomille alueille, Natura-alueille, erämaa-alueille eikä ylipäätään koko saamelaiden kotiseutualueelle.	Muutettu.
	Sivulla 93 tulee olla maininta, että porojen hätäruokinta ja porojen kokoamisessa tapahtuva heinittäminen tulee olla mahdollista suunnittelualueella. Suositukseen tulee lisätä, että petojen tappamista poroista tulee ilmoittaa paliskuntaan.	Porojen ruokintaa ja heinittämistä koskevat ohjeet ovat lomakkeella 17b. Suositus on lisätty lomakkeelle 17b.	Muutettu.
	Sivulla 95 alueellisessa ja paikallisessa yhteistyössä tulee ottaa mukaan myös Kemin-Sompion paliskunta esimerkiksi yhteistoimintapäiville.	Kemin-Sompion paliskunta on edustettuna kansallispuiston neuvottelukunnassa. Metsähallituksen metsätalous järjestää paliskunta-neuvotteluita, joihin Metsähallituksen luontopalvelut osallistuu tarvittaessa.	Ei muutosta.
	Sivulla 105 on susi kirjattu väärään direktiiviliitteeseen. Susi kuuluu poronhoitoalueella liitteeseen V eikä liitteeseen IV, kuten suunnitelmaan on kirjattu. Tämä on suunnitelmaan korjattava.	Korjattu.	Muutettu.
Lapin paliskunta	Luonnoksen lomakkeessa 4 mainitaan RKTL:n tutkimuksesta (Poronhoitoalueen pohjoisosan talvilaitumet vuosina 2005–2008), jonka mukaan Lapin paliskunnan itäosan (suunnittelualue) jäkäläköt ovat ”hitaasti uudistuvia”. Kuitenkin on huomattava, että saman tutkimuksen mukaan jäkälien peittävyys ja jäkälien korkeus ovat 1990-luvulta kasvaneet Lapin paliskunnan alueella. Lisäksi jäkälän biomassassa suunnittelualueen itäosassa on tapahtunut selkeä muutos parempaan.	Tekstiä on tarkennettu.	Muutettu.

	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelma luonnoksessa on ehdotettu lomakkeissa 15 ja 17 runsaasti uusia reittejä kansallispuiston alueelle. Paliskunta on neuvotellut reitistöistä Metsähallituksen sekä matkailuyrittäjien kanssa syksyllä Kiilopäällä ja tuonut jo tuolloin näkemyksiään reiteistä esille. Paliskunnan pääerotusaita, Vuomaselkä, sijaitsee lähellä Kopsujärvi–Niilanpää-alueella. Paliskunnan erotuksissa eloon luetut porot kulkevat alueen läpi ja osa poroista jää laiduntamaan alueelle. Alueella suunnitellut reitit aiheuttavat haittaa porojen laidunnukselle, porot alkavat kulkea reittejä pitkin ja reiteillä oleva kelkka ja koiraliikenne karkottaa porot. Tästä johtuen porot voivat päivän aikana laukkoa kelkkojen ja koirien edessä tarpeettomasti jopa kymmeniä kilometrejä. Pahimmassa tapauksessa porot voivat karkottaa perinteiseltä laidunalueelta kokonaan ja siirtyä paliskunnan muihin osiin, tämä lisää laidunnus painetta muilla alueilla tarpeettomasti. Lapin paliskunta on Suomessa niitä harvoja paliskuntia, jossa porojen talvilaidunnus perustuu lähes täysin luonnonlaitumiin. Paliskunnassa vain Vuotson kanavan eteläpuolisille alueella käytetään lisäruokintaa talvisin. Tämän vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että porot laiduntavat paliskunnan eri puolilla suunnitellusti ja kontrolloidusti. Em. syistä lapin paliskunta vastustaa Kopsujärvi–Niilanpää-alueelle suunniteltuja uusia koira- ja kelkkakuljetusreittejä.</p>	<p>Matkailupalvelureitti Tankavaara–Kakslauttanen lakautetaan.</p> <p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompiön ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Kopsujärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>
	<p>Lomakkeissa 15 ja 17 on esitetty myös lupien myöntämistä huollettujen hiihtovaellusten järjestämiseen. Paliskunta näkee tällaisten lupien myöntämisen ongelmallisena, jos tällaisista hiihtovaelluksista tulisi suosittuja ja niitä tehdään paljon, on suurena vaarana hyvinkin huomattava moottorikelkkaliikenne puiston alueelle. Esityksessä ei myöskään lue, miten ja kuka näitä lupia voisi hakea ja saada. Puiston pääreitistöä ajetaan jatkuvasti puiston henkilökunnan ja poromiesten toimesta, nämä henkilöt osaavat kohdata porot ja varoa/väistää niitä, tottumattoman kelkkakuskin ja perässä hiihtävän mahdollisesti suurenkin ryhmän kanssa tilanne on erilainen. Voidaan todeta hiihto-</p>	<p>Edellisessä vuoden 2001 suunnitelmassa ja järjestyssäännössä on mahdollistettu huolletut vaellustuotteet kansallispuistossa.</p> <p>Lupakäytännöllä toiminta pidetään pienimuotoisena ja hallittuna.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>vaellukselle lähtijän pystyvän kantaa omat tarvikkeensa ja ruokansa ja pystyvän majoittumaan autio/varaustuvissa ilman huoltoakin. Hiihtäminen hän valmiilla kelkkajäljellä ei pitäisi olla ongelma. Paliskunta vastustaa myös huollettujen hiihtovaelusten luvittamista puiston alueella</p>		
	<p>Lomakkeessa 17 mainitussa vesiliikenteessä olisi hyvä mainita poromiesten käyttävän moottoriveneitä poronhoitotöissä. Poromiehet liikkuvat veneellä muuallakin kuin Luiro- ja Repojoella.</p>	Täydennetty.	Täydennetty
	<p>Paliskunta vastustaa myös suunniteltuja hevosreittejä. Hevoset eivät kuulu kansallispuistoon. Hevonen ei ole eikä ole koskaan ollutkaan perinteinen kulkuneuvo puistossa.</p>	<p>Kemin-Sompion paliskunnan alueelle suunnitellut hevosreitit ovat todennäköisesti erittäin vähäisellä käytöllä. Lapin paliskunnan alueen reitti on lyhyt menopaluureitti Kopsusjärventien laavulle.</p>	Ei muutosta.
	<p>Kuvassa 18 on esitetty suunnittelualueen paliskunnat ja porotalousrakenteet. Kartasta puuttuu mm. Lapin paliskunnan Harrijärven kämppä, lisäksi Lapin ja Kemin-Sompion paliskuntien raja on lähellä Venäjän rajaa Talkkunapään seudulla piirretty väärin sekä Lapin ja Ivalon paliskuntien raja Joosepin lähellä on väärin.</p>	<p>Harrijärvi merkitään kartalle.</p> <p>Käytössä olevat digitaaliset aineistot sisältävät paikoin epä tarkkuuksia. Metsähallitus on raportoinut karttavirheistä.</p>	Täydennetty
	<p>Lomakkeessa 18 on maininta Anterin vanhasta rajavartioasemasta. Paliskunnan mielestä Anterin vartioasemaa ei tulisi vuokrata opetus tai tutkimuskäyttöön vaan se pitäisi ensisijaisesti purkaa.</p>		Ok.
Paliskuntain yhdistys	<p>Viimeisin yhteistyöryhmän kokous on ollut 21.8.2014. Tämän jälkeen luonnokseen on lisätty asioita, joita ei ole yhteistyöryhmälle kerrottu. Suunnittelualueelle ei ole aiemmin ollut tarkoitus tehdä uusia koiravaljakkoreittejä. Nyt luonnoksesta löytyy maininta kahdesta uudesta alueesta, johon koiravaljakkolupia voidaan myöntää. Alueet ovat Lapin paliskunnan laidunalueita. Koiravaljakotoiminta aiheuttaa haittaa ja häiriötä poroeläimille. Lapin paliskunta vastustaa uusien koiravaljakkoreittien perustamista.</p>	<p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	Muutettu.

	<p>Uusien koiravaljakkoreittien lisäksi yhteistyöryhmän kokouksen jälkeen luonnokseen on lisätty mahdollisuus matkailijoiden kuljettamiseen moottorikelkoin nykyisen yhden reitin lisäksi kahdelle uudelle reitille Lapin paliskunnan alueelle. Moottorikelkkailu aiheuttaa haittaa ja häiriötä poroelinkeille. Alueelle on suunniteltu sallittavaksi myös moottorikelkalla ajaminen hiihtovaelluksien yhteydessä sekä liikuntaesteisten henkilöiden kuljettaminen. Lapin paliskunta vastustaa moottorikelkailuun sallittujen alueiden lisäämistä.</p>	<p>Edellisessä vuoden 2001 suunnitelmassa ja järjestyssäännössä on mahdollistettu huolletut vaellustuotteet kansallispuistossa.</p> <p>Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus, Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue ja Tanka-vaara–Jorpulipää) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidotomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokemaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>
	<p>Luonnoksen mukaan kaikki paliskunnat ovat osallistuneet yhteistyöryhmän toimintaan. Akwé: Kon -ohjeita tulee soveltaa alkuperäiskansa- ja paikallisyhteisöille. Paliskuntia voidaan pitää paikallisyhteisinä. Akwé: Kon -ryhmään tulee ottaa mukaan kaikki suunnittelualueen paliskunnat.</p>	<p>Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskäräjien sekä kolttala-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.</p>	<p>E muutosta.</p>
	<p>Suunnitelmassa (s. 95) kuvataan alueellista ja paikallista yhteistyötä. Siellä nimitetään Poronhoitolain 53 §:n mukaisia neuvotteluita ”kuulemiseksi”. Laki kuitenkin puhuu yksiselitteisesti neuvotteluista: ”Suunnitellessaan valtion maita koskevia, poronhoidon harjoittamiseen olennaisesti vaikuttavia toimenpiteitä valtion viranomaisten on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan edustajien kanssa.” Kohta tulee korjata.</p>	<p>Tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Samassa taulukossa (s. 95) kerrotaan, että ”Järjestetään vuosittain saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistoimintapäivä ---”. Kohta on virheellinen ja tulee muuttaa, sillä myös Kemin-Sompion paliskunta osallistuu vuosittain oman alueensa yhteistoimintapäivään. Sanat ”saamelaisten kotiseutualueen” voi poistaa.</p>	<p>Suunnitelman tekstissä tarkoitetaan saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien ja Metsähallituksen yhteistoimintapäivää, joka perinteisesti järjestetään vuosittain kesäkuussa.</p> <p>Metsähallituksen luontopalvelut osallistuu tarvittaessa Metsähallituksen metsätalouden järjestämiin paliskuntien yhteistoimintapäiviin.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>Suunnittelualan lajiluettelossa (s. 105) suden kohdalle on merkitty väärä luontodirektiivin liitenumero. Susi kuuluu poronhoitoalueen ulkopuolella liitteeseen IV ja poronhoitoalueella liitteeseen V. Suunnitteluala on poronhoitoaluetta, joten oikea liitenumero on V. Tämä kohta tulee korjata.</p>	Hyvä huomio. Tekstiä on tarkennettu.	Muutettu.
	<p>Luonnoksen mukaan hoito- ja käyttösuunnitelmassa keskitytään lähinnä alueen matkailun kehittämiseen vastoin alueiden perustamistarkoitusta. Urho Kekkonen kansallispuiston järjestys säännön mukaan kansallispuisto on luonnonsuojelualue, jonka tehtävänä on säilyttää Metsä-Lapin ja Peräpohjolan metsä-, suo- ja tunturiluontoa. Kansallispuiston tarkoituksena on erämaaluonnon suojeleminen sekä poronhoidon ja retkeilyn edellytysten säilyttäminen. Sompion luonnonpuisto on perustettu 1956 tieteellisiin tarkoituksiin ja se palvelee lähinnä luonnonsuojelua ja tutkimusta. Erämaalain mukaan erämaa-alueita perustetaan alueiden erämaaluonnon säilyttämiseksi, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaamiseksi sekä luonnon monipuolisen käytön ja sen edellytysten kehittämiseksi. Soidensuojelualueet ovat perustettu suoluonnon suojelemiseksi. Metsähallituksen tulee huomioida nämä alueiden perustamistarkoitukset suunnitelmassaan alueiden käyttöä. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei voida edistää matkailua muiden elinkeinojen ja luonnonsuojelun kustannuksella.</p>		Ok.
Inarin riistanhoitoyhdistys	<p>Inarin riistanhoitoyhdistyksellä ei ole mitään erityistä mainittavaa UK-puiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan. Paikallisten metsästäjien perinteiset metsästästarpeet on otettu suunnitelmassa huomioon, eikä niitä ole lähdetty tarpeettomasti heikentämään.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Lapin ELY-keskus	<p>Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan keskeiset luontoarvot ja uhat on tunnistettu hyvin. Lähteikköjen ja pahtakallioiden kasvillisuutta on tarpeen suojella rakenteilla ja ohjeistamalla. Jäkälän, sammalien, sienien ja soiden putkilokasvien kartoittamiseen tulee panostaa lähivuosina riittävästi.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.

	<p>Suunnitelmasta ei selviä, sisältyykö kiirunan elinympäristöt riistalintujen kolmiolaskentaan tai onko kiirunakantoja muutoin seurattu. UK-puiston tunturien paljakk-alueet ovat kiirunan suojelun kannalta merkittäviä.</p>	<p>Riistakolmiolaskenta on linjalaskentaa, joten lajien elinympäristöjä ei sinällään seurata. Kiiruna on seurattava laji muiden riistalintujen kanssa. Riistakolmiolaskentojen lisäksi Kiilopään alueella on yksi riekkojen linjalaskenta-alue, josta myös kiirunan pesimätulosta ja esiintymistä seurataan kanakoirien avulla suoritettavalla laskennalla. RKTL:n (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen) saalistilastojen perusteella kiirunaan ei kohdistu merkittävää metsästyspainetta suunnittelualueella eikä sitä ympäröivillä alueilla.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Hirvestämisen ja maalintujen metsästyksen vaikutuksia suunnittelualueen kantojen kestävyteen ja muihin vaikutuksiin olisi voitu paremmin avata ja perustella.</p>	<p>Suunnittelualue on osa laajempaa ympäröivää riistatalousaluetta, kansallispuistossa metsästys-oikeus on vain kuntalaisilla oman kotikunnan alueella. Erämaisten suojelualueiden metsästyspaine on tiestön puuttumisen johdosta ympäröiviä alueita alhaisempi. Suomen riistakeskus vastaa hirvenmetsästyksen kestävydestä pyyntilupien myöntämisellä. Karhun (ja muiden suurpetojen) metsästyksen suurinta sallittua saalismäärää rajoitetaan maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Pienriistan metsästyksen määrää voidaan riistakantojen niin vaatiessa rajoittaa lyhentämällä lajien metsästysaikoja maa- ja metsätalousministeriön asetuksella. Pienriistakantojen ja riistasaaliiden vuosittaista sekä pitkäaikaista vaihtelua tilastoidaan RKTL:n (Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen) tilastoista.</p> <p>Suunnittelualueet ovat kuntalaisille merkittäviä perinteisiä pyyntialueita, joilla on suuri merkitys paikallisen eränkäyntikulttuurin säilymiselle. Alueen perinteisen eränkäyntikulttuurin säilymistä voi uhata paikallisväestön ikääntyminen ja muuttoliike kasvukeskuksiin. Nykysäädöksillä Metsähallitus ei voi tarjota metsästysmahdollisuuksia kansallispuistoon suunnittelualueen kuntien ulkopuolella asuville.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Suunnitelman toteutusosassa on mainittu luontomatkailupalvelujen kehittämisen tukeutumisesta Kivipään autiotupaan. Kivipään autiotupa on lyhyiden kahden yön retkeilijöiden ja pitkien matkojen vaeltajille erittäin tarpeellinen tukikohta, jota ei tulisi poistaa autiotupakäytöstä. Patikointi- ja hiihtovaellusmatkasta Porttikosken autiotuvalta Saariselän matkailukeskukseen tulee turvallisuuden ja</p>	<p>Kivipää poistettu listalta: Tarkastellaan ja muutetaan tarvittaessa tupien käytötappaa (esim. Porttikosken ja Suomun Villen tuvat) varaus- tai vuokratuviksi).</p>	<p>Muutettu.</p>

	<p>vaativuuden näkökulmasta liian pitkä päivätaival, noin 25 km, mikäli Kivipään autiotupa suljetaan.</p>		
	<p>Pyöräily tulisi sallia ruska-ajan ulkopuolella tarkemmin valituilla perusosan patikointireiteillä esim. Luttotupa–Vellinsärpimä–Taajoslaavu–Luulampi ja Kiilopää, jolloin nykyisten puiston ulkopuolella olevien pyöräreittien kanssa voidaan ajaa noin 45 kilometrin rengasreitti. Reitin ajosuunta tulee olla vain myötäpäivään niin, että Luulammelta nouseaan Kiilopäälle. Kansanterveyden näkökulmasta pyöräilyn salliminen edistää merkittävästi kansalaisten hyvinvointia ja kunnon kohentamista.</p>	<p>Esitetty reitti on merkitty, eli pyöräilyä esitetään sallittavaksi.</p>	<p>Huomioitu suunnitelmassa</p>
	<p>Koiravaljakko- ja ratsastustoimintaa ei tule sallia olemassa olevia reittejä ja ohjelmanpalvelutoimintaa laajemmin porotalouden ja luonnonsuojelun turvaamisen perusteella. Yksittäisille koiravaljakkoajajille ei tule myöntää Metsähallituksen lupia puistoalueelle.</p>	<p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>
	<p>Kesäajan maastoliikenne tulee olla hyvin tiukasti rajoitettua ja pääsääntöisesti kiellettyä. Talvella kelkkailun tulee olla myös vähäistä.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Retkeilijöiden havaitsemien puutteiden nopeaan viestitykseen ja tehtäviin toimenpiteisiin voitaisiin antaa selkeät ohjeet. Erityisesti talviretkeilijöiden maastoturvallisuutta edistävien ohjeiden esittäminen tupien turvallisuusohjeissa ja netissä edistäisi selviytymistä ongelmatilanteissa ja vähentäisi yhteiskunnan kustannuksia turhista pelastusoperaatioista. Suunnitelmassa voisi olla jotain mainintoja</p>	<p>Pyritään lisäämään turvallisuuteen liittyvää informaatioita.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>UK-puiston retkeilijöiden turvallisuutta parantavista tavoitteista ja toimenpiteistä.</p> <p>Kulttuurikohteiden mobiilipalvelujen kehittäminen on nykyaikainen opastuskeino, jota voitaisiin laajentaa edustaviin ja kulutusta kestäviin luonto- ja maisemakohteisiin.</p>	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Lapin Liitto	Lapin liiton virasto pitää UK-puisto–Sompio–Kemihaara -Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma luonnosta huolellisesti ja tarkkaan laadittuna ja toteaa sen toteuttavan myös maakunnan suunnittelun ja maakuntakaavojen tavoitteita.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Metsäntutkimuslaitos	Uutta tässä suunnitelmassa on kaupallisen luontomatkailun aikaisempaa huomattavampi mahdollistaminen. Alueen kotimaisen ja kansainvälisen suosion sekä paikallistalouden tarpeiden näkökulmasta tämä on perusteltua, kunhan toiminta ei kasva liikaa ja uhkaa puiston luonnontilaa ja maetta erämaisena kansallispuistona. Seuranta ja tutkimusta näiden palvelujen merkityksestä ja vaikutuksista tarvitaan, ja mikäli voimakasta haittaa luonnolle tai alueen muille käyttömuodoille aiheutuu, toimintaa tulisi voida rajoittaa. Uusina käyttömuotoina sallitaan koiravaljakot, hevoset ja maastopyöräily. Näiden käyttömuotojen rajaaminen tietyille reiteille on perusteltua sekä alueen ekologisen että sosiaalisen kapasiteetin ylläpidon näkökulmasta. Esimerkiksi hevoset tuovat mukanaan helposti vieraslajeja suojelualueille.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
	<p>Urho Kekkosen kansallispuisto on ollut sekä luonnon että luontoon tukeutuvan virkistys- ja matkailukäytön tutkimuksen laboratorio. Hyvä yhteistyö tutkimuksen tekijöiden ja alueen haltijan sekä paikallisten matkailutoimijoiden kesken on edesauttanut tutkimusta jo vuosikymmenten ajan. Tutkimusta on suunnitelmassa sivuttu varsin suppeasti sen laajuuteen ja monipuolisuuteen nähden, joten esitämme ohessa lyhyesti tärkeimpiä alueeseen liittyviä tutkimuksia, jotka voisi lisätä suunnitelmaan.</p> <p>Esitetään Tutkimus-luvun täydentämistä annetuilla tiedoilla.</p>	Suunnitelmaa tukevaa ja sisältää parantavaa tietoa. Tekstiä täydennetty.	Täydennetty

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos	Kokonaisuutena RKTL arvioi, että hoito- ja käyttösuunnitelma sisältää oleellimmat suunnittelualueen luonnontilanaan ja luonnonkäyttöön liittyvistä tekijöistä sekä niistä toimenpiteistä, joita tulisi toteuttaa...	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta
	Poronhoidon osalta tavoitteisiin voitaisiin lisätä jatkuvan yhteydenpidon ja vuoropuhelun ylläpitäminen alueen paliskuntien kanssa.	Yhteydenpito paliskuntien ja Metsähallituksen kanssa perustuu toimiviin neuvottelukäytäntöihin.	Huomioitu suunnitelmassa
	Esitys porojen laidunnuksesta aiheutuvaan uhkakuvaan: Porojen laidunnuksesta aiheutuvaa uhkakuva voitaisiin tarkentaa siten, että liian voimakas jäkäliköiden talvilaidunnus sekä erityisesti jäkäliköiden ja tunturikoivikoiden intensiivinen kesäaikainen laidunnus ja tallaus heikentävät näiden luontotyyppien tilaa merkittävästi.	Kyseistä kohtaa on tarkennettu pitkälti RKTL:n esittämien tietojen pohjalta.	Muutettu.
	Suunnittelualueen lajiluettelossa ei mainita lainkaan kaloja. Olisiko syytä lisätä sekä uhanalainen järvivaelteen taimen että hävinnyt ja palautettavaksi suunniteltu lohi?	Tietoja täydennetään.	Täydennetty
Museovirasto	Suunnittelualueella on todettu hoito- ja käyttösuunnitelmassa olevan mukaan runsaasti kulttuuriperintökohteita. Museovirasto käsittelee maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön kohdettavia asioita suunnitelmasta. Arkeologisen kulttuuriperinnön osalta lausunnon suunnitelmasta antaa Saamelaismuseo Siida. Käyttö- ja hoitosuunnitelmassa on maisema ja rakennetun kulttuuriympäristön kohteet otettu asianmukaisesti huomioon eikä Museovirastolla ole siihen huomautettavaa.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Rajavartiosto	Lapin rajavartiostolla ei ole lausuttavaa viiteasiakirjan mukaiseen hoito- ja käyttösuunnitelmaan.	Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Suomen luonnonsuojeluliitto/Lapin piiri	HKS:ssa on kiinnitettävä enemmän huomiota avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen. HKS:sta on konkreettisesti käytävä ilmi se, millä tavalla Lapissa ja Suomessa harjoitettu suurpetopoliittikka on näkynyt ja edelleen näkyy suunnitelma-alueella. Alueelle vuosittain myönnettävät poikkeusluvut suurpedoille suhteessa suunnittelualueen suurpetojen kokonaiskantoihin/-kanta-arvioihin on kirjoitettava esiin. Myös alueella laiduntavat poromäärät vuodenajoittain ja paliskunnittain on käytävä HKS:sta ilmi.	Susi on määritelty metsästyslaissa riistaeläimeksi. Sudella ei ole Natura-alueilla Naturasta johdettua erillisstatusta, suden status määritellään sudenhoitosuunnitelmassa. Poronhoitoalueella linjana on se, ettei susikanta lisäänty. MMM:n linjausten mukaisesti merkittävää vahinkoa aiheuttavat yksilöt poistetaan Riistakeskuksen poikkeusluvulla tarvittaessa myös niiltä Natura-alueilta, joilla luvan hakijoilla on metsästysoikeus.	Ok.

		Poikkeusluvista vastaa viranomaisena Riistakeskus, Metsähallitus ei tilastoi poikkeusluvilla tapahtuvaa petojen poistamista. Suunnittelualueella paimentavat poromäärät vuodenajoittain -tieto on vain paliskuntien hallussa.	
Esitämme, että HKS:aa tulisi ensisijaisesti tarkastella luonnonarvojen näkökulmasta. Suunnittelua ohjaavat nyt taloudelliset seikat, eikä luonnonarvoille anneta sitä merkitystä, joka niille luontodirektiivin ja luonnonsuojelulain mukaan on annettava.		Arvo- ja uhkatarkastelussa on otettu huomioon luonnonarvojen näkökulma.	Ok.
Käsittelemättä on jäänyt alueen eliömaantieteellinen historia ja lajien sukupuutto. Suunnittelualue sijoittuu Sompion Lapin ja Inarin Lapin eliömaantieteellisten alueiden rajalle. Nämä alueet poikkeavat toisistaan eliöstöltään ja lisäksi lajien sukupuutot ovat kohdelleet alueita lähihistoriassa hiegan eri tavoilla. Sukupuutot ovat välittömästi yhteydessä alueen käyttöön ja suunnitelmiin.			Ok.
Esitämme, että HKS:aan on lisättävä osio alueen eläimistöä ja niiden historiasta ja sukupuutosta, sekä esitykset toimista tilanteen ennallistamiseksi. Suunnittelualueella merkittäviä eliölajeja on sukupuutossa ja tilanteen korjaamiseen tähtäävät toimet puuttuvat suunnitelmasta. Erityisesti haluamme kiinnittää huomiotanne seuraaviin alueen käyttöön ja suunnitteluun eniten vaikuttaviin eläimiin, jotka tulee Lapin Luonnonsuojelupiiri ry:n mielestä lisätä suunnitelmiin: (susi, metsäpeura, euroopanmajava, naali, ilves, ahma, karhu, hirvi, saukko, lohi, ankerias, pikkunahkiainen, idännahkianen, nierä, mäyrä ja vieraslajit poro, puronierä, minkki, metsäkauris, villisika, supikoira).		Hoito- ja käyttösuunnitelma sisältää kehittämisselvityksen tekemisen euroopanmajavan palauttamisesta. Puronierää torjutaan aktiivisesti (hoito- ja käyttösuunnitelma). Lajikohtaisissa hoitosuunnitelmissa otetaan kantaa eri lajien hoitoon ja suojeluun.	Ei muutosta.
Yleisesti ottaen suunnittelualueen lajistosta (esimerkiksi nahkaiset, majava ja metsäpeura) on tutkimustietoa liian vähän. HKS:aan tulee lisätä resursseja tutkimukseen ja luontopalveluiden ennallistamishankkeiden käyttöön.		Suunnitelmaa tukeva arvio.	Ei muutosta.
Suunnitelmaan on kirjattava Kemihaaran erämaa-alueen metsien lisäksi soidensuojelualueiden reunametsien suojelu ja niiden linnuston tarkkailuohjelma silmällä pitäen ne lajit, joiden vuoksi suot on		Suunnitelman tarkastelu on riittävä.	Ei muutosta.

	<p>suojeltu. Erityisesti on seurattava seuraavia lajeja: kanahaukka, palokärki, metsähanhi ja uivelo, jotka ovat riippuvaisia vanhoista soiden reunametsistä ja niissä olevista kolopuista.</p>		
Suomen Latu	<p>Kansallispuistojen palveluita jäsentää ajatus sisääntuloporteista. Tärkeimpien sisääntuloporttien yhteyteen rakennetaan parhaat päiväretkipalvelut ja niiden kautta pääsee pidemmille reiteille sekä erämaahan. Suomen Latu ehdottaa, että Urho Kekkosen kansallispuiston sisääntuloportteina olisivat Saariselkä, Kiilopää ja Tankavaara ja että tämä kirjoitettaisiin näkyviin myös hoito- ja käyttösuunnitelmaan.</p> <p>Suosituimpien sisääntuloporttien tärkeimpiä palveluita ovat opasteet valtateiltä, toimivat parkkipaikat, hyvät päiväretkimahdollisuudet, opastetut reitit, vesipiste sekä vähintään katos ja penkki vaatteidenvaihtoa varten.</p> <p>UK-puiston hiljaisempi, pidemmän matkan vaeltajia palveleva sisääntuloportti, voisi olla Kemihäärassa tai Savukoskella. Lähtöpisteessä tulisi olla vähintään lähtöopasteet, vesipiste ja katoksellinen penkki varusteiden vaihtoa tai huoltoa varten. Kemihäärassa yrittäjä tarjoaa palveluja jo nyt.</p>	<p>Esitetyt toimet voivat olla osa tulevaa opastuksen kehittämistä.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Jos UK-puiston kävijämäärää halutaan lisätä, on tärkeää panostaa reitteihin. Sisääntuloporttien yhteydessä olevat lyhyet, muutaman tunnin mittaiseen käyntiin sopivat helpot ympyräreitit ovat käytetyimpiä reittejä, ja niiden palveluista tulee huolehtia. Saariselän alueen palveluihin suunniteltu uusi esteetön tulipaikka on hieno ajatus, koska se huomioi myös ikääntyvät asiakkaat.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Tällä hetkellä UK-puistossa on hyvin vähän opastettuja ja merkittyjä reittejä. Alueella on kuitenkin jo olemassa merkitsemätön reittiverkosto. Suomen Ladun näkemyksen mukaan UK-puistoon tarvitaan vaeltajille merkittyjä, useamman päivän vaelluksen mittaisia ympyräreittejä, koska sellaisille on sekä koti- että ulkomaista kysyntää, mutta niiden tarjonta koko maan kansallispuistoissa on vähäistä.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Suomen Latu esittää, että reittisuunnittelussa panostettaisiin rengasreitteihin, koska ne ovat retkei-</p>		<p>Ei muutosta.</p>

	<p>lyreitteinä huomattavasti houkuttelevampia ja käytetympiä kuin janareitit. Ympyräreitti ei aiheuta tarpeetonta ajelua puiston eri puolille ja sen saavutettavuus on parempi. Helppo saavutettavuus madaltaa myös retkelle lähdön kynnystä. Merkityt ympyräreitit parantavat vaeltajien turvallisuutta ja vähentävät viranomaisten pelastustoimia.</p>		
	<p>Suomen Latu esittää, että UK-puistoon merkittäisiin pitkä vaellusreitti esimerkiksi välille Kiilopää–Suomunruoktu–Luiro–Lankojärvi–Rautulampi–Kiilopää. Lisäksi merkityjä reittejä esitetään välille Kemihaara–Kiilopää ja Rajajooseppi–Kiilopää.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Suomen Latu toivoo, että Metsähallituksella olisi rohkeutta kokeilla kansallispuistossa, esimerkiksi juuri UK-puiston alueella, palvelevampaa, Norjan fjällstation-tyyppistä ratkaisua... vetovoimaisten taukopaikkojen avulla esimerkiksi välille Kiilopää–Suomunruoktu–Tuiskukuru–Luiro–Lankojärvi–Kiilopää.</p>	<p>Suunnitelman mukaan tämänkaltainen toimintamalli on mahdollinen, jos toteutukseen löydetään toimiva ratkaisu.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Luulammelle on jo suunniteltu lakanamajoitusta, ja tämä tulisi tuoda esiin hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Luulampi sopisi hyvin myös isomman ryhmän telttailupaikaksi.</p>	<p>Luulammen alue on ongelmallinen lisärakentamisen kannalta, koska lammen lähiympäristössä on laaja muinaisjäännösalue, joka jo nyt on erittäin kulunut mm. retkeilykäytön takia ja vaarassa tuhoutua.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Voimassa oleva luonnonsuojelulaki (5 luku 36 §) kieltää rajoittamasta jokamiehen oikeuden käyttöä, ellei siihen ole lakiin nojautuvaa perustetta. Saman lain 3 luku 18 §:ssä säädetään liikkumisen rajoittamisesta luonnonsuojelualueella. ...Suomen Ladun näkemyksen mukaan UK-puiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan kirjattu maastopyöräilyn rajoittaminen merkityille reiteille ja erikseen osoitetuille urille ei ole mahdollista. Suomen Ladun näkemyksen mukaan hoito- ja käyttösuunnitelmaan kirjattu maastopyöräilyn rajoittaminen ei ole valtakunnallisten suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteiden mukainen.</p>	<p>Suunnitelman maastopyöräilyä koskevat linjaukset ovat tuloksena eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.</p> <p>Asetus Urho Kekkosen kansallispuistosta (4.3.1983/229) 3 §: Järjestyssäännössä voidaan kieltää tai rajoittaa liikkuminen ja telttailu kansallispuistossa määrättyissä osissa.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei ole myöskään määritelty, mitä Metsähallitus tarkoittaa merkityillä reitillä. Luetaanko merkityksi reitiksi esimerkiksi vakiintunut selkeä polkureitti, jossa on risteyskohdissa viitoitus, vaikka koko matkalla ei olisi esim. maalimerkintöjä? Riittääkö, että merkitty reitti on merkitty kartalle vai edellyttääkö se myös risteysopasteita?</p>	<p>Merkityn reitin määritelmä tulee selkeyttää kaikille liikkujille.</p> <p>Puutolpat reitin varrella siten, että tolpalta tolpalle on näköyhteys, on merkitty reitti.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	Mikäli hoito- ja käyttösuunnitelmaan kuitenkin jätetään ”merkitty reitti” kriteeriksi maastopyöräilyn sallimiselle, tulee selkeästi määritellä se, mitä tarkoitetaan merkityllä reitillä.		
	Lajina maastopyöräilyä palvelevat parhaiten pidemmät, ympyrän malliset reitit. Suomen Latu esittää Kiilopää–Rautulampi–Luulampi–Kiilopää/Saariselkä-reitin lisäksi pyöräreittiä ainakin välille Kiilopää–Suomunruoktu–Luiro–Hammas-kuru–Anteri–Rajajooseppi, mikäli tätä ei käsitetä sellaiseksi merkityksi reitiksi, jolla pyöräily olisi hoito- ja käyttösuunnitelman luonnoksen mukaan sallittua. Hammaskurusta eteenpäin on vanha, kovapohjainen rakennettu tukkitie, jota ajetaan paljon mönkijöilläkin, ja Suomunruoktu–Luiro–Hammas-kuru-välillä pyöräily voitaisiin tarvittaessa jottaa huoltouria pitkin. Pyöräilylle sopiva ympyräreitti olisi myös Kiilopää.	Suunnitelman maastopyöräilyä koskevat linjaukset ovat tuloksena eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.	Ei muutosta.
	Suomen Latu toivoo, että yhteiskäytössä olevilla reiteillä tiedotetaan liikkujia esimerkiksi opastein tai merkein reitin usean lajin yhteiskäytöstä. Tietoisuus muulla tavoin reitillä liikkuvista olisi omiaan lisäämään turvallisuutta ja suvaitsevaisuutta eri tavoin liikkuvien välillä.		Ok.
	Suomen Latu ei näe perustetta pyöräilyn kieltämiselle huoltourilla, moottorikelkkareiteillä tai kantavan hangen aikaan muuallakin. Ainakaan talviaikainen pyöräily ei uhkaa luontoarvoja, joten sen rajoittaminen luonnonsuojelulain 36 §:n perusteella ei ole mahdollista. Linnuston suojeluun liittyviä rajoitusosia ei puistossa ole.	Aiheellinen kommentti. Talvipyöräily on mahdollista huollettuja latuja lukuun ottamatta koko suunnittelualueella.	Muutos.
	Ajatus mobiiliopastuksesta on hyvä kohteilla, jotka ovat päiväkävijöiden saavutettavissa. Puhelimien akkujen kestävyys ja datayhteyksien hitaus ovat helposti esteenä mobiiliopasteiden käytölle.		Ok.
	Suomen Latu esittää, että myös jo sovittu UK-puiston alueelle tuleva geokätköverkosto kirjoitetaan näkyviin hoito- ja käyttösuunnitelmaan.	Täydennetty suunnitelmaan.	Muutos.
	Suomen Latu esittää myös lyhyiden talvikävelyreittien lisäämistä etenkin sisääntuloporttien yhteyteen.	Otetaan huomioon puiston tulevissa kehittämistoimissa.	Ei muutosta.
	Tulentekoon liittyvien ohjeiden ja sääntöjen tulisi olla mahdollisimman selkeät ja yhdenmukaiset	Metsähallituksen luontopalveluilla on tulentekoon yleislinjaus, jossa etelän ja pohjoisen käytännöt ovat erilaiset.	Ei muutosta.

	<p>koko maassa. Myös koirien kanssa kansallispuistossa toimiminen tulisi opastaa paikan päälläkin mahdollisimman selkeästi.</p> <p>Ulkomaisten matkailijoiden opastus tuvilla ja kansallispuistossa etenkin talviolosuhteissa tulisi olla hyvin hoidettu. Se on omiaan vähentämään häiriöitä tuvilla ja pelastuslaitoksen turhia hälytyksiä.</p> <p>Luontomatkaillen näkökulmasta on tärkeää sallia matkailuyrittäjien virkistyskäyttöön liittyvät huoltoajot joissain tapauksissa.</p> <p>Yksittäisenä asiana tupien paloturvallisuutta voitaisiin huomattavasti parantaa tupiin sijoitetuilla, palon kestävillä kynttilän- ja trangianalusilla.</p>	<p>Muut esitetyt toimet voivat olla osa tulevaa opastuksen kehittämistä.</p> <p>Esitetyt toimet voivat olla osa tulevaa opastuksen kehittämistä.</p> <p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p> <p>Hyvä huomio, toteutetaan.</p>	<p>Ei muutosta.</p> <p>Ei muutosta.</p> <p>Ei muutosta.</p>
Saamelaimuseo Siida	Useita tarkennusesityksiä.	Tietoja tarkennettu lapinkylien, eräkäynnin, henkilöhistorian ja inventointitilanteen osalta. Arkeologisilla kohteilla tarkoitetaan suunnitelmassa kaikkia ihmisen toiminnasta syntyneitä jäännöksiä, jotka ajoittuvat esihistorialliselta ajalta 1960-luvulle. Osa näistä on muinaisjäännöskohteita, osa ei. Siten myös sota-historialliset kohteet sisältyneet arkeologisiin kohteisiin. Ko. määritelmää ei muuteta.	Muutettu.
Lapin riistakeskus	...Vaikka erätaloudelle ja metsästysjärjestelyille on luonnoksessa kirjoitettu oma erillinen osionsa, silti silmiinpistävästi luonnoksessa huomio kiinnittyy siihen, että metsästystä ei ole juurikaan sanallisesti tai muutenkaan huomioitu matkailua, eränkävintä ja luonnon virkistyskäyttöä käsittelevien kappaleiden yhteydessä. Suomen riistakeskus halua tässä yhteydessä korostaa, että metsästys on nimenomaan ja mitä suurimmassa määrin eränkävintä, (perhe)matkailua ja siten aluetaloutta kasvattava sekä useiden nykytutkimusten valossa yksi keskeisimmistä luonnon virkistyskäyttömuodoista.	<p>Suunnitelman rakenteesta johtuen eräasioiden kuten myös luonnon virkistyskäytön ja luonnonsuojelun asiat esitetään omissa luvuissaan.</p> <p>Suunnitelma ei vaikuta suunnittelualueen kunnissa asuvien metsästysoikeuksiin. Alueet ovat kuntalaisille merkittäviä perinteisiä pyyntialueita, joilla on suuri merkitys paikallisen eränkävintäkulttuurin säilymiselle. Alueen perinteisen eränkävintäkulttuurin säilymistä voi uhata paikallisväestön ikääntyminen ja muuttoliike kasvukeskuksiin. Nykysäädöksillä Metsähallitus ei voi tarjota metsästysmahdollisuuksia kansallispuistoon suunnittelualueen kuntien ulkopuolella asuville.</p>	Ei muutosta.
Vuotson kyläyhdistys	Kyseenalaistamme maastopyöräilyn sallimisen kansallispuistossa, koska kokemuksesta tiedämme, että kansallispuistossa pyöräillään luvattomasti. Maastopyöräilijät eivät piittaa kansallispuiston järjestyssäännöistä, vaikka tietävät kyllä, että alueella ei ole sallittua pyöräillä. Vaarana on, että maastossa pyöräily lisääntyy, jos reitit osoitetaan maastopyöräilylle. Nykyiselläänkin valvonta on	Suunnitelman maastopyöräilyä koskevat linjaukset ovat tuloksena eri tahojen osin ristiriitaisista toiveista.	Ei muutosta.

	puutteellista, kuinka voidaan estää maastopyöräily reittien ulkopuolella?		
	Moottorikelkka- ja koiravaljakkoreittilupia myönnettäessä tulee ottaa huomioon paikalliset luontaiselinkeinot.	Otetaan huomioon.	Ei muutosta.
Keminkylän ja Sompion lapinky- läyhdistys	Historia- ja taustaosuudessa alueen poronhoidon historia on kirjoitettu liiaksi suurporonhoidon kannalta, jätetty vähäporoinen pyyntikulttuuri huomiomatta riittävällä painoarvolla. Poronhoito ei ole ollut pelkästään suurporonhoitoa, vaan alueella ollut metsäsaamelaisten harjoittamaa vähäporoista pyyntikulttuuria. Sittemmin peuranpyynti muuttui nykyisenkaltaiseksi poronhoidoksi suurporonhoidon tultua alueelle 1800-luvun puolivälin jälkeen. (J. J. Kortesalmi, Pohjois-Vienan poronhoito & A. Kehusmaa, S. Onnela, Suur-Sodankylän historiaa).	Epäselvyyttä aiheuttavaa kappalejakoja muutettu. Tietoja tarkennettu peuranpyynnin osalta.	Muutettu.
	<p>Porojen hihnawasotus on jäänyt mainitsematta, vaikka se on ominaista tälle alueelle, (Marjatta Hannula, Porojen hihnawasotusperinne). Luonnoksessa on korostettu 1850-luvulla alueelle tulleita poronhoitoa ja väestöä, alkuperäinen metsäsaamelainen väestö on väitetty kuolleen ("alueella muinoin asuneet"), mikä on loukkaus meitä kohtaan.</p> <p>Alkuperäiskansamääritelmä on väärä ja liian suppea luonnoksessa. Entisten Sompion ja Keminkylän Lapinkylien alueella asuu edelleen metsäsaamelaisia, polveutuvat alueella pitkään asuneista lappalaisista ja harjoittavat edelleen katkeamattomasti esivanhemmiltaan perimiään lappalaiselinkeinojaan. Tämä kansa ei ole kuollut tai väistynyt uudisasutuksen myötä eikä ole luovuttanut mitään oikeuksiaan ja omistuksiaan pois.</p> <p>ILO-sopimuksessa on hyvin määritelty kohde ja alkuperäiskansa. Stereotypiaa saamelaisuudesta ei saa jatkaa tässä suunnitelmassa.</p> <p>Lapin paliskunnan ja Kemin-Sompion paliskunnan poronhoito ei eroa mitenkään toisistaan, vain aita on välissä.</p> <p>Tekeillä oleva käyttösuunnitelma näyttää tukevan Lapin paliskunnan poronhoitoa, ja romuttavan Kemin-Sompion poronhoitoa.</p>	Muutettu "alueella muinoin asuneet metsäsaamelaiset" ja epäselvää kappalejakoja selkiytetty.	Muutettu.

	<p>Luonnoksessa on erillinen kirjoitus saamelaisesta poronhoidosta, jossa on vanhaa ja jo kumottua tietoa. Mm. korvamerkkijärjestelmä on ollut joka puolella käytössä missä poronhoitoa on ollut, mm. Siperiassa. (J. J. Kortesalmi Pohjois-Vienan poronhoito). Poronhoidon sanasto ei ole pelkästään suurporonhoidon sanastoa, edelleen käytössä on vanhasta keminsaamesta poronhoitosanastoa. Luonnoksessa annetaan virheellisesti viitteitä, että porosaamelaisuus on ainoa saamelaisuuden muoto UK-kansallispuiston alueella. Lisäksi maininta, että paimentolaisporonhoito vaatii aivan erilaisen ammattitaidon kuin tarhausporonhoito, ei ole relevantti tässä suunnitelmassa.</p>	<p>Saamelainen poronhoito määritellään yleisesti, ei erityisesti suunnittelualuetta koskien.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Luonnoksessa tulee korvata saamelaisalue erityistä poronhoitoa koskeväksi alueeksi. Luonnoksessa on mainittu 65 % alueesta saamelaisten kotiseutualueeksi, mutta ei ole mainittu, kuinka monta % kuuluu erityisesti poronhoitoon tarkoitettuun alueeseen.</p>	<p>Suunnittelussa noudatetaan vakiintuneita käytäntöjä.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Saamelaisalue ei perustu oikeushistoriaan mm. ILO-sopimukseen viitaten sekä 1960-luvulla tehtyyn suppeaan saamelaiskyselyyn, (K. Nickul). Em. saamelaiskysely-opinnäytetyö ei ole oikeudellisesti kestävä eikä kattava, tämä opinnäytetyö on johtanut syrjivään saamelaispolitiikkaan ja sitä ei pidä tässä suunnitelmassa hyväksyä. UK-puiston alueella on porosaamelaisten lisäksi metsäsaamelaisia ja inarinsaamelaisia. Maaherra Asko Oinas sanoo muistelmakirjassaan, että K. Nickulin opinnäytetyön pohjalta muodostettu saamelaisten kotiseutualue otettiin käyttöön ”paremman puutteessa”. Nykyisin on käytettävissä paljon tutkimuksia aiheesta, jotka osittavat vanhemmat selvitykset yms. suppeiksi ja stereotyyppisiksi. Myös Akwé: Kon -työryhmään pitää ehdottomasti Kemin-Sompion saada edustus, saamelaiskäräjät eivät edusta nykyisellään metsäsaamelaisia, valtuudesta ei ole annettu.</p>	<p>Suomessa Akwé: Kon -ohjeet on tarkoitettu sovellettavaksi saamelaisten kotiseutualueella toteuttavien sellaisten hankkeiden ja suunnitelmien kulttuuri-, ympäristö- ja sosiaalisten vaikutusten arvioinneissa, jotka voivat vaikuttaa saamelaiskulttuuriin, -elinkeinoihin ja kulttuuriperintöön. Ohjeita sovelletaan saamelaiskäräjien sekä kolta-alueella yhdessä kolttien kyläkokouksen kanssa.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>Luonnoksessa on listattu joitakin muinaismuistoja ja esi- ja kulttuurihistoriallisia kohteita. Savukosken kunnan alueella olevat asuinkentät on jätetty tutkimatta.</p>	<p>Luonnoksessa todetaan, että koko suunnitelma-alue ei ole inventoitu. Taulukossa on ilmoitettu kaikkien tunnettujen kohteiden lukumäärät ja tekstiin kirjoitettu tiivistelmä. Inventoinneissa on painotettu alueita, jotka ovat intensiivisimmässä käytössä mm. retkeilyssä, koska näillä alueilla olevat kohteet ovat eniten tuhoutumisvaarassa. Savukosken puolelta on inventoitu Nuorttijoen alue v. 2013 sekä kartoitettu pyyntikuoppia 1990-luvulla. Nuorttijoelta ei inventoinnissa löydetty yhtään kenttää. Tietoja valtion maiden kulttuuriperintökohteista, jotka eivät vielä ole Metsähallituksen tiedossa, voi lähettää Lapin luontopalvelujen kulttuuriperinnön erikoissuunnittelijalle.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>UK-kansallispuiston tulee ottaa tiukempi kanta Soklin kaivosta vastaan, koska se romuttaa puiston alkuperäistä tarkoitusta, aiheuttaa paineita puiston alueelle ja kaivoksen vaikutukset puistoon ovat merkittävät, mm. vesistöjen saastuminen, ilman kautta kulkeutuvat saasteet, melu, poronhoidon laidunnuspaine lisääntyy puistoon jne.</p>	<p>Suunnitelman kirjaus mahdollisesta Soklin kaivoksesta on riittävä.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>UK-kansallispuistoa perustettaessa on sovittu kompensatiot kunnille, nämä lupaukset eivät ole toteutuneet. Näitä kompensatioita tulee pitää yllä. Puiston alueita tulee kehittää samassa suhteessa, mitä alun perin laskettiin kullekin alueelle kohdistuvan, eli kunnittain.</p>		<p>Ok.</p>
	<p>UK-kansallispuiston tarkoitus on turvata saamelaiskulttuuria ja poronhoitoa. Siksi näiden tahojen edustajilla tulee olla enemmän painoarvoa kuin esim. matkailulla. Poronhoito tarvitsee tilaa, ja vaikka jollakin alueella ei ole poroja se voi olla tärkeä puskuri, eli suojavyöhyke, jossa taataan hiljaisuus ja erämaisuus.</p>		<p>Ok.</p>
	<p>Lopuksi suunnitelmassa tulee ottaa huomioon tärkeimpänä luontaistalous, eli paikallisten ihmisten, metsä- ja porosaamelaisten oikeus käyttää luontoa perinteiseen tapaan.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
<p>Vuohču Sámiid Searvi rs. (Vuotson saamelaisseura)</p>	<p>Päämäärien asettelussa ei ole otettu lähtökohdaksi kansallispuiston perustamissädöksiä, joista yksi on poronhoidon edellytysten säilyttäminen. Kehittämismahdollisuudet painottuvat vahvasti luontomatkailun toimintaedellytysten kehittämi-</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b.</p>	<p>Muutettu.</p>

	<p>seen kansainväliselle tasolle. Yhdeksi päämääräksi tulee lisätä <i>Poronhoidon edellytysten turvaaminen ja laidunrauhan turvaaminen</i>. Perustamistarkoitus s.</p>		
	<p>Urho Kekkosen kansallispuiston suojelutarkoituksessa ei mainita poronhoidon edellytysten säilyttämistä sen perustamissäädöksen mukaisesti, ja se tulee lisätä tekstiin. Kemihaaran erämaa-alue ei ole saamelaidunalueella.</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman luvuissa 10b ja 17b. Erämaa-alueiden perustamissäädöksessä mainitaan mm. saamelasikulttuurin turvaaminen, vaikka osa erämaa-alueista sijaitsee saamelaidunalueen ulkopuolella.</p>	<p>Ok.</p>
	<p>Kyseinen kappale antaa väärän kuvan kansallispuiston käytöstä laidunalueena ja sen kuluttavasta merkityksestä tunturikoivikoille ja -kankailla. Kansallispuiston tunturialue on Lapin paliskunnan talvilaidunalue, eikä alueelle ei kohdistu kesäaikaista laidunnusta, joka kuluttaisi tunturikankaita ja koivikoita. Laidunnusta ohjataan laidunkierto-aidalla.</p>	<p>Kappaletta 4 on tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>Rakennushistorian osalta puuttuu maininta poronhoitajien asutuksesta LUIROJÄRVellä ja KIILOPÄÄLLÄ, joissa on useita kotaraunioita. Samoin TINKIAAVAN NIITYLATOJEN rauniot puuttuvat. Reittien osalta mainitaan RUIJANPOLKU, josta on hyvä käyttää vaikiintunutta RUIJANPOLKU-nimitystä läpi tekstin. 3 Kopsusjärven reitti puuttuu. Henkilöhistoria ei huomioi paikallista saamelaishistoriaa lainkaan. Esim. paikannimistö kertoo alueella vaikuttaneista henkilöistä ja tapahtumista.</p>	<p>Epäselvää kappalejakoja selkiytetään ja tietoja täydennetään. Rakennusperintöosan on tarkoitus kuvata nykyisin luontopalvelujen hallinnassa olevia ehtiä rakennuksia. Kotarauniot ja muut rakennusten jäännökset sisältyvät arkeologisiin kohteisiin. Koko suunnitelma-alueella ei ole tehty kulttuuriperintöinventointia, joten kaikkia kohteita ei tunneta. Tietoja valtion maiden kulttuuriperintökohteista, jotka eivät vielä ole Metsähallituksen tiedossa, voi lähettää Lapin luontopalvelujen kulttuuriperinnön erikoissuunnittelijalle. Lisätään tekstiin Kopsusjärven reitti. Käytetään Ruijanpolusta nimitystä Ruijanpolku. Henkilöhistoriaan on lisätty joitakin tiedossa olevia henkilöitä. Metsähallituksella ei kuitenkaan ole tässä yhteydessä mahdollisuutta tehdä paikannimistöön pohjautuvaa selvitystä alueella vaikuttaneista henkilöistä. Suunnitelma sisältää saamenkielisen paikannimiselvityksen.</p>	<p>Muutettu.</p>
<p>6. Kulttuuriperintö / Saamelaiskulttuuri s. 26 Vuohču Sámiid Searvi lausuu:</p>		<p>Kyseisessä osassa on tarkoitus kuvata lyhyesti saamelaiskulttuurin historiaa ja kulttuuriperintöä, ei nykytilannetta. Muusta kulttuuriperinnöstä irrotettu</p>	<p>Muutettu.</p>

	<p>Kuvaus painottuu historiaan. Kuvauksesta puuttuu nykytilanne. Kyseinen teksti antaa kuvan, että saamelaiskulttuuri on menneisyyttä mutta ei nyky-päivää. Tekstiin tulee lisätä nykytilanteen kuvauksen lisäksi myös saamelaisten harjoittamat perinteiset elinkeinot.</p>	<p>kappale aiheuttaa epäselvyyksiä, joten saamelaista kulttuuriperintöä koskevat tiedot liitettiin muuhun alueen kulttuuriperinnön kuvaukseen.</p>	
	<p>Kopsusjärvi ja Luirojärvi ovat olleet paikallisille perinteisesti tärkeitä kalastusalueita. Tekojärvien myötä järvien luontainen kalakanta on muuttunut ja roskakala on vallannut järvet, erityisesti Kopsusjärvessä. Tavoitteena tulee olla luontaisen kalakannan säilyttäminen ja laatia tarvittavat kalavesien hoitosuunnitelmat roskakalan poistamiseksi.</p>		<p>Ok.</p>
	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on huomioitu metsästyks ja kalastus mutta ei saamelaisten luontaiselinkeinoihin kuuluvaa monipuolista keräilyä. Se tulee lisätä yhtenä luonnonvarojen käytön muotona. Ehdotus kuvaustekstiksi: <i>Luontaistalous kuuluu edelleen tärkeänä osana saamelaisten ravinnon ja raaka-aineiden hankintaan. Vaikka luonnonantimia ei kerättäisikään myyntiin, marjastuksen kuten myös kalastuksen kotitarvekäyttö on erittäin merkittävää alueen talouksille. Marjoja kerätään myös myyntiin, ja hyvinä marjavuosina sen taloudellinen merkitys voi olla hyvin suurta. Saamelaisilla on omat, perinteiset sukujen käytössä olevat keräilyalueensa, joista kerätään hillaa, puolukkaa ja mustikkaa. Muiden sukujen alueille ei perinteisesti mennä.</i></p>	<p>Saamelaiskäsitöperinteeseen liittyvä lupakäytäntö on kuvattu luvussa 17.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Esitys Lapin paliskunnan nykyporonhoidon kuvaukseksi: <i>Saamelaisalueen paliskunnat eroavat toisistaan eri tavoin. Alueiden eroavaisuuksien takia jokaisessa paliskunnassa on omat poronhoitotavat ja poronhoitokulttuuri. Paliskuntien sisällä voi olla myös erilaisia poronhoitotapoja. Näin myös Lapin paliskunnassa on oma, alueen olosuhteisiin sopeutunut variaatio saamelaisesta poronhoidosta. Lapin paliskunnan alueelle rakennettiin 1960-luvun lopulla Porttipahdan ja Lokan tekoaltaat, jotka ovat Länsi-Euroopan suurimmat tekoaltaat. Paliskunta menetti tuolloin 11 % laituristaan veden</i></p>	<p>Esitys Lapin paliskunnan nykyporonhoidon kuvaukseksi on liitetty suunnitelmaan. Porotalouden nykytilaa koskevat yleistekstit ovat Paliskuntain yhdistyksen aiempiin hoito- ja käyttösuunnitelmiin antamia tekstejä. Saamelainen poronhoito -kappaletta on tarkennettu. Teksti on Akwé: Kon -työn tuottamaa.</p>	<p>Muutos.</p>

	<p><i>alle ja siten pois poronhoitokäytöstä. Aluemene- tykset kohdistuivat sekä laitumiin että asutukseen, sen seurauksena perinteinen tokkakuntajärjes- telmä murentui ja siirryttiin paimentamaan ns. pal- kisen tokkana. Aluemenetykset, voimaperäinen metsätalous ja matkailu ovat vaikuttaneet Lapin paliskunnan poronhoitoon ja paliskunta on joutunut sopeuttamaan poronhoitoaan muuttuneisiin olosuhteisiin monin eri tavoin. Koska muut maan- käyttömuodot pirstovat pienentynyttä paliskuntaa, niin laajat yhtenäiset alueet ovat yhä tärkeämpiä. Urho Kekkonen kansallispuistossa on Lapin palis- kunnan tärkeimmät talvilaidunalueet. Lapin palis- kunnassa ohjataan aktiivisesti laidunkiertoa ja näin haetaan kestävyyttä elinkeinolle. Yhtenä kei- nona on rakennettu laidunkiertoaiteja paliskunnan sisälle. Laajan, yhtenäisen ja hyväkuntoisen talvi- laidunalueen merkitys on niin huomattava, että esim. tarvetta lisäruokinnalle Lapin paliskunnassa suunnittelualueella ei ole. Lapin paliskunta onkin Suomessa niitä harvoja paliskuntia, jossa porojen talvilaidunnus perustuu lähes täysin luonnonlaitu- miin. Paliskunnassa vain suunnittelualueen ulko- puolella, Vuotson kanavan eteläpuolisella alueel- la, käytetään lisäruokintaa. Laidunten kestokyvyn vuoksi on äärimmäisen tärkeää, että porot laidun- tavat paliskunnan eri puolilla suunnitellusti ja kont- rollidusti.</i></p> <p><i>Lapin paliskunnalle Kiilopään alue on ollut aiem- min tärkeä vasonta-alue, mutta lisääntyneen mat- kailun ja retkeilyn takia porot ovat siirtyneet vaso- maan rauhallisimmille seuduille. Tällä hetkellä Kii- lopään alue on merkittävää syys- ja talvilaidun- aluetta. Vuomaselkä on Lapin paliskunnan pää- erotuspaikka ja se sijaitsee lähellä Kopsusjärvi- Niilanpää aluetta. Erotusten jälkeen porot kulkevat alueen läpi ja osa poroista jää laiduntamaan alu- eelle.</i></p>		
	<p>Keskeiset arvot ja uhkat s. 53 Vuohču Sámiid Searvi lausuu: Arvot on jaettu neljään luokkaan: Luontoarvot, Kulttuuriarvot, Tutkimus- ja seurantamerkitys, Vir-</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman lu- vuissa 10b ja 17b.</p>	

	<p>kistys- ja elinkeinokäyttö. Virkistys- ja elinkeinokäytöstä puuttuu kokonaan poronhoito, ja se tulee lisätä.</p>		
	<p>1.1 Luontoarvot/Luontodirektiivin luontotyypit. Uhkakuvauksena mainitaan "Laiduntaminen". Saamelaisporonhoito ylläpitää saamelaista kulttuuria: saamen kieltä, perinteistä tietoa ja luonnonkäyttöä. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa poronhoidon laidunnuksen asettaminen uhaksi luontotyypeille luo kielteistä asennetta poronhoitoa kohtaan. Poronhoito kuuluu Urho Kekkosen kansallispuiston alueelle, soveltuu kansallispuiston tavoitteisiin ja poronhoitoa on harjoitettu alueella pitkään. Paliskunnan toiminta perustuu laiduntilanteen jatkuvaan seuraamiseen ja sen mukaiseen toimintaan. Esimerkiksi Raja-Joosepin alueen Lapin paliskunta rauhoitti noin kymmeneksi vuodeksi talviselta laiduntamiselta jäkälikön elpymiseksi.</p>	<p>Uhkakuvausta on tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>
	<p>1.5 Luontoarvot/Uhanalaiset kasvi- ja eläinlajit. Uhkakuvauksena mainitaan "Suurpetojen luvaton tappaminen heikentää kantoja." Uhkaluokkana mainitaan "Muu tekijä: laiton metsästys". Asettamalla suurpetojen luvaton tappaminen uhaksi luodaan perusteetta kielteistä mielikuvaa saamelaisalueen poronhoidosta. Asetetun uhkan todenperäisyyttä ei voida todentaa, viranomaisten epäily ilman näyttöä (oikeustapauksia) ei ole riittävä peruste näin rajulle väitteelle.</p>		<p>Ei muutosta.</p>
	<p>2.3 Kulttuuriarvot / Saamelaiskulttuuri. Uhkakuvauksena mainitaan "Uhkana saamelaiskulttuurin edellytysten heikkeneminen." Kohdassa jätetään auki, mikä edellytyksiä heikentää. Kohtaa on tarkennettava: <i>Saamelaiskulttuurin edellytysten heikkeneminen muun maankäytön vuoksi.</i> "Mahdollisuutena vaikuttaa" on lisättävä: <i>Saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytysten turvaaminen kansallispuistossa muun maankäytön haitoilta.</i> Lisäksi kulttuuriarvoista puuttuu luonnon hyödyntäminen, joka tulee lisätä. Siihen kuuluvat metsästys, kalastus ja keräily.</p>	<p>Kohtaa on tarkennettu.</p>	<p>Muutos.</p>
	<p>4.2 Virkistys- ja elinkeinokäyttö / Matkailun yritystoiminta. Uhkakuvauksena mainitaan "Ei erityisiä uhkia, sen sijaan runsaasti kehittämismahdollisuuksia."</p>		<p>Ok.</p>

	<p>Liian voimakas rakentaminen ja kehittäminen ovat itsessään uhka kansallispuiston perustamisperiaatteille ja luonnolle. Jo rakennettu ns. lähialue on myös arvokasta luontoa. Kasvava matkailutoiminta voi vähentää kohteen vetovoimaisuutta luontomatkailukohteena ja vähentää sen arvoa kansallispuistona.</p>		
	<p>Päämäärä 6. / Saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen s. 59 Vuohču Sámiid Searvi lausuu: Kirjatut tavoitteet ovat hyviä, mutta saamelaiskulttuurin näkökulmasta tärkein puuttuu eli saamelais- elinkeinojen (poronhoidon ja keräilyn) edellytysten turvaaminen ja niiden harjoittaminen alueella. Tämä tarkoittaa sitä, että kansallispuiston luontomatkailun kehittämisessä tulee huomioida poronhoito ja se tulee lisätä tavoitteeksi.</p>	<p>Porotalous on lisätty arvo- ja uhkatarkasteluun. Porotalous tarkastellaan erillisissä suunnitelman lu- vuissa 10b ja 17b.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Kehittämismahdollisuudet / 6. Kulttuuriperintötiedon tuotteistaminen luontomatkailussa s. 61 Tavoitteena mainitaan: "Kulttuuriperintötietä on helposti asiakkaan saavutettavissa mobiililaitteen avulla." Vuohču Sámiid Searvi lausuu: Alue ei sisällä ainoastaan yksittäisiä kulttuuriperintökohteita, vaan on itsessään saamelaista kulttuurimaisemaa. Paitsi alueen yksittäisissä kulttuuriperintökohteissa niin myös koko alueen osalta on tuotava esille sen paikallinen saamelaishistoria. Urho Kekkosen kansallispuisto on perustettu vuonna 1983 ja matkailu on nuorin kerros alueen käytössä. Kuitenkin kansallispuiston alue esitellään etupäässä retkeilyn ja kulkumiesten historian kautta. Paikallinen saamelaishistoria tulee huomioida myös mm. Tankavaaran luontokeskuksen näyttelyä uusittaessa. Lisäksi saamelaiskohteiden osalta on neuvoteltava saamelaisten kanssa, mitkä kohteet valitaan esiteltäviksi kohteiksi ja mitä niistä kerrotaan. Tämä liittyy laajempaan tutkimuseettiseen kysymykseen perinteisen tiedon käytöstä.</p>	<p>Hyviä kommentteja.</p>	<p>Ok.</p>
	<p>Poronhoidon toimenpiteet/Toimenpiteet ja käytännöt s. 93 Vuohču Sámiid Searvi lausuu:</p>	<p>Tietoja tarkennettu.</p>	<p>Muutettu.</p>

	<p>Teksti keskittyy porojen ruokintaan. Kuitenkaan Lapin paliskunnassa suunnittelualueella ei käytetä lisäruokintaa, vaan poronhoito perustuu luonnonlaitumiin. Tämä tulee mainita tekstissä.</p>		
	<p>Paikallinen yhteistyö s. 95 Vuohču Sámiid Searvi lausuu: Paikallisyhteistyötahona puuttuu Vuohču Sámiid Searvi rs, joka on ollut jo vuosia mm. Euroopan rakennusperintöpäivän järjestäjäkumppanina. Lisäksi Vuotson koulun kanssa tehdään vuosittain yhteistyötä.</p>	<p>Hyvä huomio. Lisätään.</p>	<p>Ok.</p>
	<p>Vuohču Sámiid Searvi rs:n mielestä maastoliikenneluvan myöntäminen hillan kuljetukseen luontaiselinkeinon harjoittajalle on hyvä käytäntö ja sitä tulee jatkaa.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ok.</p>
	<p>Vuohču Sámiid Searvi rs:n mielestä saamenkielisen paikannimistöselvityksen teettäminen on hyvä esitys ja se tulee tehdä pikaisesti. Lisäksi tulee tukea saamenkielisten paikannimien käyttöön palttamista.</p>	<p>Suunnitelmaa tukeva arvio.</p>	<p>Ok.</p>
	<p>Vuohču Sámiid Searvi rs yhtyy suunniteltujen matkailuyritysten moottorijoneuvoille ja koiravaljakoille suunniteltujen reittien osalta Lapin paliskunnan lausuntoon. Poronhoidon edellytysten turvaamiseksi paliskuntien näkemykset on vakavasti otettava huomioon. Kansallispuisto on perustettu porojen laidunalueille ja se on merkittävää paliskuntien toimintaympäristöä.</p>	<p>Neuvottelun (16.9.2014 Lapin, Kemi-Sompion ja Ivalon paliskunnat, Saariselkä-Kiilopään matkailuyrittäjät, Metsähallitus) perusteella Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Kopsusjärven reitille esitetään aikarajaa (15.3.). <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. 	<p>Muutettu.</p>

	Lisäksi Vuohçu Sámiid Searvi rs ehdottaa, että elinvoimaisen saamelaiskulttuurin turvaamiseksi Kiertämäjärvien verkkokalastuslupiin tulee määrillä kiintiö Vuotson kylän saamelaiselinkeinojen harjoittajille. Kiertämäjärvien alue on kyläläisten perinteistä kotitarvekalastuksen aluetta. Lisäksi olisi pohdittava, onko Kiertämäjärville myönnetty kalastuslupien määrä tällä hetkellä liian suuri kestävän kalakannan turvaamiseksi pitkällä tähtäimellä.	Kalastusluvut myönnetään nykysäännösten mukaisesti yhdenvertaisuusperiaatteella, jossa saamelaiskulttuurin harjoittaminen on turvattu ja huomioitu. Kalastuksen määrä on kiintiöity kestävän käytön periaatteella ja sitä voidaan tarkistaa kiintiökausittain. Kiertämäjärvien nykyinen kalastus myönnettyjen lupien määrän ja saalispalautteiden perusteella on kestävällä tasolla.	Ei muutosta.
Iivari Jouko	Hevosreittejä Saariselän lähialueelle.	Lisätään Saariselän lähireitti hevosille soveltuvaksi.	Muutos.
Virtanen Tiina	Matkailijoiden tuomista Niilanpään poroerotuspaikalle moottorikelkoilla ei pitäisi sallia. Saariselän matkailukeskuksen ympäristössä on kansallispuiston ulkopuolella useita puuttomia avotuntureita, jonne matkailijoita voidaan tuoda moottori-ajoneuvoilla maisemia katselemaan. Niilanpään erotuspaikan palvelurakenteet eivät kestä edes nykyisiä kävijöitä, vaan polttopuut loppuvat, käymälä täyttyy ääriään myöten ja kämpän ympäristö roskaantuu. Jos matkailuyrittäjät alkavat ajattaa paikalle turisteja, joiden ymmärrys retkeilystä on vielä huterampaa kuin nykyisten päiväkävijöiden, kansallispuiston paraatipaikka uhkaa muuttua tunniksi.		Ok.
	Moottorikelkkaliikenne puistossa ylipäätään pitäisi rajoittaa minimiin eli puiston ja poronhoitajien huoltoajoon, sillä juuri kansallispuiston erämainen hiljaisuus erottaa Saariselän muista pohjoisen matkailukeskuksista. Maastohiihtäjät, talvivaeltajat ja muut luonnossa liikkujat arvostavat nimenomaan sitä, että ympäröivää rauhaa ei riko moottorikelkkojen pärinä, kuten esimerkiksi Levillä ja Ylläksellä. Rauha ja hiljaisuus ovat yhä harvinaisemmiksi käyviä vetovoimatekijöitä, joita Saariselän ja UKK-puiston pitäisi vaalia ja kunnioittaa.		Ok.
	Moottorikelkoilla huollettuja talvivaelluksia kansallispuistoon ei pitäisi myöskään sallia paitsi edellisessä kappaleessa kerrotuin perustein myös siksi, että erämaahan lähtemisen kynnyksen pitää pysyä korkeana. Jos syvälle erämaahan viedään kaupallisten intressien ja voitontavoittelun takia ihmisiä, joilla ei ole edellytyksiä selvitä siellä omin		Ok.

	voimin, aiheutetaan pelastusviranomaisille ja yhteiskunnalle turhaa vaivaa ja ylimääräisiä kuluja. Lisääntyvät kävijämäärät kuormittavat myös palvelurakenteita eli autio- ja varaustupien polttopuuvaroja ja käymälöitä. Moottorikelkoilla huollettuja hiihtovaellusreittejä voi rakentaa kansallispuiston ulkopuolelle, esimerkiksi Ivalojoelle.		
Suikkari Raimo	Metsästäjiä ja paikallisia valistettava ja autettava pääsemään susipelosta. Susi kuuluu luontoon.... Kuultava EU:n päätöksiä susiasiaassa.		Ok.
Laajala Sonja	Minä Vaadin Suomeen monipuolista luontoa ja suurpedoille erikoisoikeudet elää valitsemillaan paikoilla, myös Urho Kekkosen kansallispuistossa. Vaadin, että koko kansa otetaan huomioon, kun tehdään suden"hoito"suunnitelmaa, ei vain marginaalista harrasteryhmää ja vaadin että maamme noudattaa EU:n säätämiä direktiivejä.		Ok.
Karjalainen Minna	Susi on ekosysteemissä avainlaji ja lisäksi arvokas osa Suomen luontoa. Varmasti turistejakin kiinnostaa sudellinen kuin sudeton Suomi.		Ok.
Yrjänäinen Heikki	Nykypäivän ihminen vähenevässä määrin osaa käsitellä autiokämpillä ja tulipaikoilla olevia perustyökaluja kuten sahoja ja kirveitä. Tätä uusavuttomuutta voisi myös jonkinlaisella yksinkertaisella valistuksella parantaa. Yksinkertainen kuvallinen ohje voisi olla tarpeen.	Ajatus otetaan huomioon jatkotyössä.	Ok.
Johansson Lasse	Turistien kuljetus moottorikelkan reessä on keskitettävä vain länteen nelostien varteen. Lupa turistikuljetuksiin on poistettava Kemihaara–Korvatunturi-reitiltä. Ei minkäänlaista tupa- tai laavurakentamista Itäkairan Rakitsalle! Eikä muuallekaan. Molokkiroskiksia ei enää lisää mihinkään autiotuville. Luirojärven molokki poistettava. Tilalle riittävästi ohjeita omatoimiseen jätehuoltoon. Polttopuitten hakkuu puiston alueelta ehdottomasti kiellettävä. Kaasu ja polttopuut maksullisiksi.	Kemihaara–Korvatunturi-matkailupalvelureitti on vuoden 2001 hoito- ja käyttösuunnitelmassa ja myös tässä uudessa. Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden rekikuljetus ja asiakkaiden koiravaljakkokuljetus) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidottomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokemaan tunturiluonto. Rakitsan retkeilyrakenteelle on tarve. Molokkeja ei lisätä, retkeilijöitä ohjataan roskattomaan retkeilyyn (eli tuomaan omat roskat pois). Koska jätettä kuitenkin kertyy jonkin verran, Molokit säilytetään kansallispuiston huoltoa varten.	Ei muutosta.

	<p>Polttopuut nuotiopaikoille ja tuville vain pitkinä rankoina. Ei enää valmiiksi pätkittyjä tai halottuja klapeja.</p> <p>Kaikkea moottoriliikennettä puistossa pyrittävä rajoittamaan. Ilmaliikenteelle täyskielto.</p> <p>Suunnitelmaan lisätään maininta, että puiston aluetta pyritään aktiivisesti kasvattamaan ja lisäämään sille ulkopuolisia suojavyöhykkeitä, joissa maankäyttö ja metsätalous olisi rajoitettua.</p>	<p>Pääsääntöisesti polttopuuta ei oteta puiston alueelta. Vain muutamille kohteille, minne kuljetus on äärimmäisen vaikeaa, otetaan polttopuuta puistosta.</p> <p>Käyttömaksuja ei nykyisin peritä.</p> <p>Suunnitelmaan ei sisälly tavoite kansallispuiston laajentamisesta.</p>	
Haataja Antti	Nämä MH:n uudet raportointiformaatit ovat kenties huonoimpia, mitkä olen koskaan nähnyt.	Lomakemuoto on saanut sekä moitteita että kiitosta.	Ok.

<p>Saamelaiskäräjät 14.8.2015</p>	<p>Suunnitelmaehdotus toisi toteutuessaan uudenlaisia matkailun yritystoiminnan muotoja UK-kansallispuistoon ja laajentaisi matkailun yritystoiminnan muita käyttömuotoja uusille alueille. Asiakkaiden rekikuljetusta moottorikelkoilla kolmelle alueelle ja koiravaljakkotoimintaa laajennetaan yhdelle uudelle alueelle. Nämä ehdotetut uudet toiminnot ja niiden laajennukset heikentävät saamelaiskäräjien käsityksen mukaan saamelaisten perustuslaillista oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Näiden toimintojen haitalliset vaikutukset kohdistuvat erityisesti alueen saamelaiseen poronhoitoon suoraan ja yhden laajennuksen osalta myös saamelaisten perinteiseen kalastukseen välillisesti. Saamelaisten poronhoitoon kohdistuvien haitallisten vaikutusten kohdalla on huomattava, että kyseiset matkailutoimintojen laajennukset kohdistuvat kaikki Lapin paliskunnan alueeseen, jonka laidunalueet ovat jo pirstoutuneet ja kaventuneet merkittävästi muiden maankäyttömuotojen johdosta. Ehdotetuista uusista asiakkaiden rekikuljetusreiteistä Kakslauttanen–Niilanpää ja Kakslauttanen–Kopsusjärvi sijaitsevat poronhoidon kannalta merkittävillä alueilla. Tämän alueen lähellä sijaitsee myös Lapin paliskunnan pääerotuspaikka, joten porot kulkevat erotusten jälkeen alueen läpi ja osa poroista jää laiduntamaan Niilanpään ja Kopsusjärven alueelle. Kakslauttanen–Kopsusjärvi-reitille luvan myöntämisen takarajaksi asetettu 15.3. ei riitä poistamaan tämän reitin haittavaikutuksia saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiin.</p>	<p>Suunnitelmaan esitetyt uudet toiminnot (asiakkaiden moottorikelkkarekikuljetus Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue ja Tankavaara–Jorpulipää, asiakkaiden koiravaljakkokuljetus Tankavaara–Jorpulipää ja asiakkaiden moottorikelkkarekikuljetus Kakslauttanen–Kopsusjärvi 15.3. saakka) on suunniteltu toteutettavaksi siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa muulle maankäytölle mutta tarjoavat hiihtotaidottomille matkailijoille mahdollisuuden päästä kokemaan tunturiluonto.</p> <p>Metsähallituksen esitys 29.5.2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue. <p>Metsähallituksen esitys 29.8.2016:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Metsähallitus poistaa suunnitelmasta esityksen koiravaljakkoreitistä välille Tankavaara–Jorpulipää. <p>Metsähallitus on valinnut reitit siten, että ne haittaavat mahdollisimman vähän poronhoitoa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uudet reitit ovat pistoreittejä: meno ja paluu tapahtuvat samaa reittiä. - Kakslauttanen–Niilanpään tunturialue -reitti sijoittuu poronhoidon kannalta reuna-alueelle, jossa on jo muutakin matkailutoimintaa ja huoltoajoa. - Matkailupalvelureitti Tankavaara–Kakslauttanen esitetään lakkautettavaksi (tämä rauhoittaa poronhoidon kannalta merkittävä alueen) 	<p>Muutettu.</p>
	<p>Ehdotettu Kakslauttanen–Kopsusjärvi-rekikuljetusreitti lisännee välillisesti merkittävästi Kopsusjärven alueen vesistöjen käyttöä matkailukalastukseen talviaikana. Kopsusjärvi on ollut paikallisille perinteisesti tärkeä kalastusalue. Kopsusjärven alueen vesistöissä paikalliset harjoittavat edelleen kotitarvekalastusta muun muassa verkoilla ja alu-</p>	<p>Matkailukalastuksen vaikutus Kopsusjärven kalastoon ja muiden kalastustoimijoiden kalastusmahdollisuuteen arvioidaan vähäiseksi.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>eella harjoitetaan myös ammattikalastusta. Kilpailuvan matkailukalastuksen lisääminen Kopsusjärven alueen vesistöissä heikentää paikallisten saamelaisten edellytyksiä harjoittaa alueella omaa kulttuuriaan kalastuksen osalta.</p>		
	<p>Saamelaiskäräjät haluaa lisäksi kiinnittää huomiota siihen, että vaikka huollettuihin hiihtovaeluksiin myönnettävien maastoliikennelupien myöntämisedellytyksiin hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei ehdoteta muutoksia, näiden lupien myöntämisen edellytykset ja myönnettävien lupien määriä ohjeistetaan suunnitelmaehdotuksessa edelleen hyvin väljästi. Tämä mahdollistaa tällaisten maastoliikennelupien määrän kasvattamista luvista kulloinkin vastaavan viranhaltijan harkinnan mukaan. Saamelaiskäräjät onkin pannut huolestuneena merkille myönnettyjen maastoliikennelupien määrän kasvun viime vuosina ja sen myötä voimistuneet haitalliset vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon.</p> <p>UK-kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulisi saamelaiskäräjien mielestä määritellä tarkemmin huollettujen hiihtovaellusten maastoliikennelupien myöntämisedellytykset ja -määrät yhteisymmärryksessä alueen paliskuntien kanssa.</p>	<p>Hoito- ja käyttösuunnitelma linjaa huollettujen vaelusten peruserävaatteet. Metsähallitus yhdessä alueen toimijoiden kanssa tarkentaa linjaukset käytännön toimintatavaksi.</p>	<p>Ei muutosta.</p>
	<p>Saamelaiskäräjät haluaa muistuttaa, että Akwé: Kon -ohjeet edellyttävät, että suunnitelmien ja hankkeiden laatimisen tulisi perustua alkuperäiskansojen tarpeisiin ja näkemyksiin. Suunnitelma- luonnos ei saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan perustu saamelaisten tarpeisiin ja näkemyksiin, eikä Ivalon ja Lapin paliskuntien sekä saamelaiskäräjien Akwé: Kon -työryhmän näkemyksiä ole otettu asianmukaisesti huomioon suunnitelmaehdotuksen laadinnassa erityisesti edellä mainittujen täysin uusien rekikuljetusreittien ja uuden koiravaljakkoreitin kohdalla. Suunnitelmaehdotus ei sisällä Akwé: Kon -ohjeiden edellyttämää ympäristö-, sosiaalisten ja kulttuuristen vaikutusten arviointia riittävästi, vaikka suunnitelmaehdotuksen edellä mainituilla esityksillä olisi toteutessaan merkittävä vaikutus alueen saamelaiskulttuuriin (erityisesti poronhoitoon ja kalastukseen).</p>	<p>Suunnitelman teon tukena toimi Akwé: Kon -ryhmä. Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Akwé: Kon -ryhmän johtopäätökset on esitetty suunnitelman lomakkeella 12 kohdassa Vaikutusten arviointi Päämäärä 6.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

	<p>Saamelaiskäräjien Akwé: Kon -työryhmä on tuonut esiin saamelaiskulttuuriin kohdistuvat uhkatekijät ja uusien rekikuljetusreittien ja uuden koiravaljakkoreitin haitalliset vaikutukset saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiin. Lausunnonantajista myös alueen paliskunnat, Sodankylän kunta ja Vuohcu Sâmiid Searvi rs. ovat nostaneet esille näitä uhkatekijöitä ja haitallisia vaikutuksia.</p>		
	<p>Akwé: Kon -työryhmän ja em. lausunnonantajien huomioista huolimatta UK-kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaehdotuksessa ei ole tunnistettu näitä uhkatekijöitä (lomake 11, Keskeiset arvot ja uhat, kappale 2.3 Kulttuuriarvot: Saamelaiskulttuuri). Suunnitelmaehdotuksen osiossa Tavoitteen asettelu, lomake 12 Uhkatekijöiden torjuminen, vaikutusten arviointi ja seuranta. Päämäärä 7 sekä Kehittämismahdollisuus 2 kohdalla ehdotettujen uusien rekikuljetusreittien, uuden koiravaljakkoreitin ja huollettujen hiihtovaellusten haitallisia vaikutuksia saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiin ei ole kirjattu suunnitelmaan. Mainitut saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytysten uhat ja niihin kohdistuvat haitalliset vaikutukset tulisi kirjata erityisesti lomakkeen 12 Vaikutusten arviointitaulukkoon Päämäärä 7 ja Kehittämismahdollisuus 2 kohdalle. Kulttuuristen vaikutusten arvioinnissa suunnitelmaehdotuksessa tulisi todeta suunnitelman vaikutukset mm. perinteiseen luonnonkäyttöön, perinteisen tiedon, innovaatioiden ja käytäntöjen kunnioittamiseen, säilyttämiseen, suojelemiseen ja ylläpitämiseen, tapaoikeuteen, kieleen, arvoihin, luontosuhteeseen, sosiaaliseen järjestelmään, kulttuuriperinteeseen, aineelliseen kulttuuriperintöön, jolla on merkitystä yhteisölle, pyhiin paikkoihin ja maisemaan (Kansallinen artikla 8 (j)-työryhmä 2011: 33)'. Päämäärä 7 ja Kehittämismahdollisuus 2 kohdalle.</p>	<p>Suunnitelman teon tukena toimi Akwé: Kon -ryhmä. Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa. Akwé: Kon -ryhmän johtopäätökset on esitetty suunnitelman lomakkeella 12 kohdassa Vaikutusten arviointi Päämäärä 6.</p>	<p>Ei muutosta.</p>

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

Päiväys
Datum

Dnro
Dnr

02.09.2016

YM2/5741/2016

Metsähallitus
PL 94
01301 Vantaa

METSÄHALLITUS

07-09-2016
MH 4056/2015/06.02.03

Viite
Hänvisning Metsähallituksen kirje 21.12.2015 (4056/2015:1)

Asia
Ärende Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaminen

Metsähallitus on viitekohdassa mainitulla saatekirjeellään lähettänyt ympäristöministeriölle vahvistettavaksi Urho Kekkosen kansallispuistoa, Sompion luonnonpuistoa, Kemihaaran erämaa-aluetta sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueita koskevan hoito- ja käyttösuunnitelman. Alueet muodostavat yhdessä EU:n luonto- ja lintudirektiivien mukaisen UK-puisto-Sompio-Kemihaaran Natura 2000 -alueen (FI1301701 SAC ja SPA).

Luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 § edellyttää, että kansallispuistoille laaditaan hoito- ja käyttösuunnitelmat, jotka vahvistaa ympäristöministeriö. Erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmat vahvistetaan puolestaan erämaalain (62/1991) 7 §:n nojalla. Eräistä valtion omistamille alueille perustetuista soidensuojelualueista annetun asetuksen (852/1988) 4 §:n nojalla myös Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoitoa ja käyttöä varten laaditaan tarvittaessa hoito- ja käyttösuunnitelma, jonka vahvistaa ympäristöministeriö.

Suunnittelualan kokonaisala on noin 310 400 hehtaaria ja Urho Kekkosen kansallispuiston pinta-ala on siitä 254 696 hehtaaria. Suunnitteluala sijoittuu Inarin kunnan ja Ivalon paliskunnan (3%), Savukosken kunnan ja Kemin-Sompion paliskunnan (35%) sekä Sodankylän kunnan ja Lapin paliskunnan (62%) alueille. Kansallispuisto on Lapin paliskunnan tärkein talvilaidunnusalue ja koko suunnitteluala myös paikalliselle väestölle merkittävä perinteinen eränkäyntialue.

Suunnittelualueesta 63 % kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen siten, että Inarin kuntaan kuuluva osa on kokonaan saamelaisten kotiseutualuetta, Sodankylän kunnan alueella oleva suunnittelualan osa lähes kokonaan ja Savukosken kuntaan kuuluva osa ei kuulu saamelaisten kotiseutualueeseen. Ympäristöministeriö on 10.8.2016 järjestänyt Saamelaiskäräjien kanssa saamelaiskäräjälain mukaiset neuvottelut, joissa on käsitelty Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa ja sen vahvistamista. Suunnitelmaa on neuvottelun perusteella täydennetty ja muokattu elo-syyskuussa 2016.

Metsähallitus on osallistanut Urho Kekkonen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelua varten kootussa yhteistyöryhmässä laajasti paikallisia ja alueellisia intressiryhmiä sekä alueen käyttäjiä. Erillinen saamelaiskäräjien nimeämä Akwé: Kon –ryhmä on valmistellut Akwé: Kon –ohjeiden mukaisia toimenpiteitä ja osallistunut aktiivisesti koko hankkeen ajan suunnittelutyöhön sekä suunnitelman kulttuuristen, sosiaalisten ja ympäristöllisten vaikutusten arviointiin.

Valmistelun aikana saadun runsaan ja ristiriitaisen palautteen perusteella hoito- ja käyttösuunnitelmaa on muokattu siten, että se mahdollisimman hyvin turvaisi ja sovitaisi yhteen Urho Kekkonen kansallispuiston luonnonarvojen ja luonteen säilymisen, saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen harjoittamisen edellytykset sekä vaellusretkeilyn mahdollisuudet ja suppeaksi rajatulla osa-alueella myös alueen intensiivisen matkailun kehittämisen.

Suunnittelun keskeiset tavoitteet ja perusteet

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tehdään keskeiset hoidon ja käytön linjaukset ja sovitaan yleiset toimintaperiaatteet. Suunnitelmassa ei pääsääntöisesti päätetä yksityiskohtaisista käytännön toimenpiteistä, kuten rakennelmien tarkasta sijainnista, yksittäisistä käyttöoikeusso-
pimuksista tai luvista. Nämä edellyttävät yleensä tapauskohtaista harkintaa ja yksityiskoh-
taisempaa suunnittelua sekä päätöksentekoa. Hoito- ja käyttösuunnitelma ei myöskään pe-
rusta mitään oikeuksia, vaan ohjaa alueen käyttöä.

Urho Kekkonen kansallispuiston osalta suojelun lähtökohtana on luonnontilaisen metsä-, suo- ja tunturierämaan tilan säilyttäminen tai parantaminen alueella. Kemihaaran erämaa-
alueen suojeluperusteena on erämaaluonteen säilyminen ja luontaiselinkeinojen turvaami-
nen. Koko suunnittelualueella tavoitteena on luontodirektiivin mukaisesti alueen luonto-
tyyppien ja eliölajien suotuisan suojelutason turvaaminen.

Urho Kekkonen kansallispuiston hoidon ja käytön tavoitteena on kansallispuistoa koskevan hallituksen esityksen (HE 8/1982) mukaisesti säilyttää Länsi-Euroopan viimeinen laaja ja tietön metsä-, suo- ja tunturierämaa-alue. Esityksen mukaan suojeluarvojen säilyttämiseksi on tärkeitä, että matkailua ja retkeilyä voidaan ohjata ja että alueen metsät säilytetään luon-
nontilaisina. Kansallispuistossa pyritään matkailu ja retkeily ohjaamaan luonnon kannalta sopiviin kohtiin. Tavoitteiden saavuttamiseksi kansallispuisto säilyy HKS:ssa pääosin syr-
jäisenä suojelun, eränkäynnin, saamelaiskulttuurin, poronhoidon ja virkistyskäytön alueena.

Suunnitelmassa on tarkennettu ja yksinkertaistettu suunnittelualueen vyöhykejakoja. Saa-
riselkä-Kiilopää, Tankavaara ja Nuortti ovat retkeily- ja luontomatkailevyöhykettä, joka on
rajattu tarkasti kattamaan se alue, missä lähes kaikki retkeilyn ja luontomatkailemisen aktiviteetit
sijaitsevat. Pääosa Urho Kekkonen kansallispuistosta eli Koilliskaira (76 % suunnittelualu-
een saamelaisalueesta) kuuluu syrjävyöhykkeeseen. Syrjävyöhykkeelle ei rakenneta uutta
palveluvarustusta. Vyöhykejaon muutoksena on muutettu tulentekosääntöjä niin, että jatkos-
sa tulenteko on koko syrjävyöhykkeellä suositeltua huolletuilla tulipaikoilla. Aiemmin tu-
lenteko oli sallittua vain ns. erämaaosassa syrjävyöhykettä. Suunnittelualueesta rajoitus-
vyöhykettä on vain Sompion luonnonpuisto (liikkuminen vain Sodankylän kuntalaisille) ja
rajavyöhyke (liikkuminen vain Rajavartiolaitoksen luvalla). Vyöhykejaon muutoksella ei
arvioida olevan merkittävää vaikutusta luonnon kulumiseen, lajeihin tai luontotyyppeihin.

Suunnittelu osana Natura 2000 –verkoston toteuttamista

Urho Kekkonen kansallispuiston hoidon ja käytön toteuttamiskeinona on luonnonsuojelula-
ki. Luonnonsuojelulaissa, erämaalaisissa (62/1991) sekä luontodirektiivissä (92/409/ETY) on

määritelty alueen käyttöä ohjaavat tavoitteet. Suunnitelman tavoitteena on ylläpitää nykyiset luonnonarvot ja toteuttaa siten osaltaan Natura 2000 –verkoston suojelutavoitteiden saavuttamista sekä hoidon ja käytön toimeenpanoa. Ministeriö katsoo, että suunnitelma turvaa toteutuessaan alueen suojelutavoitteet.

Suunnittelualue on valtakunnallisesti tärkeä luonnonmetsien, tunturien ja aapasuoluonnon suojelukohde Metsä-Lapin metsäkasvillisuusvyöhykkeellä. Alue kuuluu Fennoskandian vihereään vyöhykkeeseen ja se muodostaa yhdessä Hammastunturin ja Puljun erämaiden sekä Lemmenjoen kansallispuiston kanssa Euroopan laajimman, yhtenäisenä säilyneen luonnonmetsien alueen. Suojelualuekokonaisuuteen liittyvät myös Øvre Anarjohkan kansallispuisto Norjassa sekä Lapin metsä Venäjällä.

Keskeisiksi suojeluarvoiksi suunnitelmassa on nostettu luontodirektiivin liitteen I luontotyypit luonnonmetsät, aapasuot, tunturikoivikot ja tunturikankaat. Kansallispuistossa esiintyvät Suomen eteläisimmät, uhanalaisiksi luokitellut tuulikankaat ja lapinvuokkokankaat. Muita keskeisiä luontoarvoja alueella ovat uhanalaiset lajit, kuten lähteikköjen ja pahtojen huurre- ja kinnassammalet, laaksoarho, lapinhilpi, lapinleinikki, lettorikko ja tundrasara, suurpedot, raakku ja sen isäntänä toimiva alkuperäinen taimenkanta. Keskeisiä kulttuuriarvoja alueella ovat kuusi valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriperintökohdetta (kolttakentät, Raja-Joosepin kenttä, Rumakurun päivätuvat), arkeologiset kohteet (sotahistorian kohteet, pyyntikuopat ja asuinpaikat) ja saamelaiskulttuuri sekä virkistyskäyttöraivoina paikallisten metsästys, kalastus ja marjastus alueella.

Urho Kekkosen kansallispuiston keskeisiin arvoihin kohdistuvat mahdolliset uhkat ovat retkeilyn aiheuttama kuluminen, porojen intensiivinen kesäaikainen laidunnus, kaivostointiminta, luvaton metsästys, vieraslajit (mm taimenkannan häviämiseen vaikuttava puronieriä), kulttuuriperintökohteiden rapistuminen ja tuhoutuminen sekä saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytysten heikkeneminen, kielen ja saamelaisen kulttuurin häviämisen ja maankäytön muutosten myötä.

Uhkien torjumiseksi sekä kansallispuiston kehittämiseksi suunnitelmaan on kirjattu 7 päämäärää ja niihin liittyvät tarkemmat toimenpiteet. Keskeisimmät päämäärät luonnon kannalta ovat erityistä huomiota tarvitsevien lajien ja luontotyyppien säilyminen (kartoituksia jatkamalla ja reittien läheisiä esiintymiä suojaamalla rakenteilla ja opastuksella) sekä raakun lisääntymisen turvaaminen ja raakkukantojen säilyminen (puronieriän poistoilla, kartoituksilla ja seurannalla).

Kulttuuria ja ihmistoimintaa koskevat päämäärät ovat rakennusperinnön ja arkeologisten kohteiden säilyminen (kohteiden kunnostamisella ja hoidolla), saamelaiskulttuurin edellytysten turvaaminen (saamenkielisen opastusaineiston, paikannimistöselvityksen ja koiravaljakko- ja moottorikelkkakuljetusten vaikutusten seurannalla ja käytön ohjauksella poronhoidon kannalta hyväksyttävällä tavalla) sekä virkistyskäyttäjiiä palvelevien reittien ja rakenteiden kokonaisuuden säilyminen vetovoimaisena ja turvallisena (palveluvarustusta ylläpitämällä), samalla kun luonnonmaisema säilyy.

Lisäksi esitetään, että yhteistyössä venäläisten kanssa palautetaan Tuulomanjoen lohikanta ja turvataan alueen taimenkannan vaellus ja lisääntyminen, selvitetään euroopanmajavan palautusmahdollisuuksia, kartoitetaan luontotietoa, tuotteistetaan kulttuuriperintötietoa sekä palautetaan kansallispuiston näkyvyyttä ja luontotiedon saatavuutta.

Suunnitelman toteuttamisella ei ole heikentäviä vaikutuksia Natura 2000 –alueen valintaperusteena oleviin luonnonarvoihin, eikä luonnonsuojelulain 65 §:n mukaista erillistä arviointia tarvitse tehdä.

Virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittäminen

Urho Kekkosen kansallispuisto on maamme toiseksi suurin kansallispuisto ja sen alueelle tehdään noin 300 000 käyntiä vuosittain. Puisto on maastoltaan, maisemiltaan ja palveluvarustukseltaan erinomainen vaellusretkeilyalue. Saariselkä on yksi Suomen suurimmista matkailualueista ja kansallispuisto luontomatkailun valtakunnallisen kehittämisen painopiste.

Suunnitelman toimenpiteillä tarjotaan kulumista vähentävien ja liikkumista helpottavien reittipohjaratkaisujen avulla aiempaa suuremmalle joukolle mahdollisuus päästä luontoon. Toteutuksessa huolehditaan siitä, että minimoidaan maaston kuluminen ja häiriöt suhteessa alueen erämaisyyteen, luonto- ja kulttuurikohteisiin, saamelaiseen kulttuuriin, poronhoitoon ja perinteiseen eränkävintiin, keräilyyn tai vaellusretkeilyyn. Aktiviteetit keskitetään kansallispuiston perustamistarkoituksen mukaisesti nyt ja jatkossakin vain suppealle retkeily- ja luontomatkailuvyöhykkeelle.

Nykytilaan verrattuna suurimmat muutokset Urho Kekkosen kansallispuiston uudessa hoito- ja käyttösuunnitelmassa liittyvät esitettyihin kehittämismahdollisuuksiin. Luontoliikunnan mahdollisuuksia esitetään lisättäväksi maastopyöräilyn, päiväretkeilyn ja Nuortin melonnan mahdollisuuksia parantamalla. Kansallispuistosta lakkautetaan kaksi matkailupalvelureittiä, yksi vähän käytetty reitti sekä poistetaan huonokuntoisia ja vähällä käytöllä olevia palvelurakenteita erillisen suunnitelman mukaan. Talvipyöräily on mahdollista koko suunnittelualueella, huollettuja latuja ja Sompion luonnonpuiston reittien ulkopuolista aluetta lukuun ottamatta. Sulan maan aikana maastopyöräily sallitaan kansallispuistossa merkityillä reiteillä sekä kuudella nimetyllä muulla reitillä.

Luontomatkailun toimintaedellytyksiä esitetään kehitettäväksi kansainväliselle tasolle Luulammen palvelurakenteita parantamalla, huolletuilla hiihtovaellustuotteilla, esteettömän taukopaikan toteutuksella Saariselän lähialueella sekä lähiluontopolkuja rakentamalla ja kunnostamalla etenkin Saariselän-Kiilopään alueella. Luontokeskuksia esitetään kehitettäväksi erillisten hankkeiden ja suunnitelmien puitteissa. Motorisoidut palvelut lisääntyvät rajoitusti. Mahdolliset uudet matkailijoiden moottorikelkkakuljetuksiin käytetyt reitit tukeutuvat jo olemassa oleviin huoltoajoreitteihin, uriin ja huollettuihin latuihin.

Vahvistaminen ja jatkotoimet

Hoito- ja käyttösuunnitelma antaa hyvän perustan kansallispuiston ja muiden suunnitelma-alueeseen kuuluvien alueiden hoidon ja käytön järjestämiselle. Suunnitelma selkiinntää ja ohjaa alueen käyttöä, millä on myönteistä vaikutusta myös kansallispuiston luonnonarvoille.

Ympäristöministeriö edellyttää että suunnitelman mahdollistamien uusien, nykyisiin uriin ja reitteihin pohjautuvien moottorikelkkareittien linjaukset ja niiden käytön ajoitus suunnitellaan maastossa tarkemmin Metsähallituksen, matkailuyrittäjien ja paliskunnan edustajien kesken siten, että ne kohdistuvat vetovoimaisille kohteille mutta eivät haittaa perinteistä poronhoitoa. Metsähallitus voi tarvittaessa myös sulkea tai muuttaa moottorikelkkareittejä ja muita reittejä, esimerkiksi luonto- ja kulttuuriarvojen tai poronhoidon turvaamisen vuoksi. Uusia koiravaljakkoreittejä ei perinteisen poronhoidon turvaamisen vuoksi avata suunnittelualueelle.

Metsähallituksen laatima ehdotus Urho Kekkosen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaksi täyttää tehtävänsä suojelualuekokonaisuuden hoitoa ja käyttöä ohjaavana asiakirjana. Alueen hoidolle ja käytölle suunnitelmassa asetetut tavoitteet ovat sopusoinnussa kansallispuiston perustamistarkoituksen ja suojelutavoitteiden kanssa.

Metsähallituksen tulee jatkossa seurata tarkasti hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpanon vaikutuksia, etenkin uusien, luvanvaraisten toimintojen osalta. Metsähallituksen tulee myös viipymättä puuttua tarvittaessa mahdollisiin epäkohtiin ja ehkäistä kansallispuiston suojelutavoitteiden ja suunnitelman päämäärien saavuttamisen kannalta haitalliset toiminnot. Metsähallitus noudattaa jatkossa Akwé: Kon –ohjeita ja toimintamallia saamelaiden kotiseutualueella hoito- ja käyttösuunnitelman toimeenpanossa ja välitarkistuksissa.

Ympäristöministeriö vahvistaa UK-puiston-Sompion-Kemihaaran Natura 2000 –alueen hoito- ja käyttösuunnitelman Urho Kekkosen kansallispuistoa koskevan osan luonnonsuojelulain (1096/1996) 19 § nojalla, Kemihaaran erämaa-alueita koskevan osan erämaalain (62/1991) 7 §:n nojalla sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueita koskevat osat soidensuojeluasetuksen (852/1988) 4 §:n nojalla. Suunnitelma vahvistetaan Metsähallituksen viitekirjeen (4056/2015) mukaisen liitteen 2.9. 2016 päivitetyn version mukaisena <http://www.metsa.fi/fi/web/guest/urhokekkosenkansallispuistosuunnittelu>

Ympäristöministeriö kehottaa Metsähallitusta ennen suunnitelman julkaisemista tarkistamaan suunnitelmaan sisältyvät lintu- ja nisäkäslajien uhanalaisuusluokat uusien, vuoden 2016 arvioiden mukaiseksi. Metsähallitus laatii Urho Kekkosen kansallispuistolle viipymättä myös uuden hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisen järjestyssäännön.

Ylijohtajan sijainen,
ympäristöneuvos

Saara Bäck

Ympäristöneuvos

Aulikki Alanen

TIEDOKSI

Lapin ELY-keskus
Lapin liitto
Inarin kunta
Sodankylän kunta
Savukosken kunta
Lapin luonnonsuojelupiiri
Saamelaiskäräjät
Paliskuntain yhdistys

LIITTEENÄ

Valitusosoitus

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 223 Auttila, M., Heikkilä, P., Koskela, J., Kunnasranta, M., Marttinen, I., Niemi, M., Tiilikainen, R. & Sipilä, T. 2016: Uudet menetelmät tehostavat saimaannorpan suojelua ja kannanseurantaa muuttuvassa ilmastossa. 20 s.
- No 224 Snickars, M., Arnkil, A., Ekebom, J., Kurvinen, L., Nieminen, A., Norkko, A., Riihimäki, A., Taponen, T., Valanko, S., Viitasalo, M. & Westerbom, M. 2016: Assessment of the status of the zoobenthos in the coastal waters of western Uusimaa, SW Finland – a tool for management. 53 s.
- No 225 Kurvinen, L., Arnkil, A., Ekebom, J., Björkman, U., Sahla, M., Ivkovic, D., Riihimäki, A. & Haldin, M. 2017: Meri- ja rannikon luonnonsuojelualueiden tietotarpeet – MeriHOTT-hankkeen loppuraportti. 88 s.

Sarja B

- No 222 Keränen, I. & Mikkola, M. 2016: Etelä-Konneveden kansallispuiston kävijätutkimus 2015–2016. 65 s.
- No 223 Heinonen, M. 2016: Saaristomeren kansallispuiston kävijätutkimus 2014. 60 s.
- No 224 Lampinen, J. 2016: Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus 2013. 53 s.

Sarja C

- No 133 Metsähallitus 2015: Evon retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 120 s.
- No 134 Jalkanen, T. & Mussaari, M. 2016: Selkämeren kansallispuiston luonnonhoidon yleissuunnitelma. 81 s.
- No 135 Uusiniitty-Kivimäki, M. (toim.) 2016: Selkämeren helmet – Selkämeren kehittämisen käsikirja 2015–2025. 142 s.
- No 136 Metsähallitus 2016: Etelä-Konneveden kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 122 s.
- No 137 Metsähallitus 2016: Lauhanvuoren kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 114 s.
- No 138 Metsähallitus 2016: Joutenveden–Pyyveden Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 102 s.
- No 139 Metsähallitus 2016: Puulan ja Kyyveden Natura-aluekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma. 131 s.
- No 140 Metsähallitus 2016: Nurmesjärven hoito- ja käyttösuunnitelma 2013–2028. 75 s.
- No 141 Metsähallitus 2016: Kärppäjärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 74 s.
- No 142 Metsähallitus 2016: Hammastunturin erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 139 s.
- No 143 Metsähallitus 2016: Urho Kekkosen kansallispuiston, Sompion luonnonpuiston, Kemihaaran erämaa-alueen sekä Vaaranaavan, Nalka-aavan ja Uura-aavan soidensuojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 166 s.

ISSN-L 1796-2943
ISSN (neahttapreanttus) 1796-2943
ISBN 978-952-295-176-2 (pdf)

julkaisut.metsa.fi